

KIBRIS OSMANLILARINA MAHSUS
SON HEDİYE-İ ÂCİZÂNEM
veyahud
KIBRISTA GEÇEN DÖRT SENELİK
TARİH-İ HAYATIM
ile
KIBRIS OSMANLILARINA MAHSUS
PARLAK İSTİKBAL PROGRAMI

Muharriri:
DOKTOR HÂFİZ CEMAL

İşbu Kitap Kıbrıs Sanayi Mektebi Dahilindeki İslam Matbaası ile
Mir'ât-ı Zaman Matbaasında tabolunmuştur.

Sene: 1325/1909

Türkçe'ye Uyarlayan:
HARİD FEDAİ

Dr. Hafız Cemal ve Sabiha
Lokmanhekim Sağlık Vakfı
Befortbeyi Şişli Etiler
No: 17 - 01050 İST.
Tel: 444 444 444

Dr. HAFİZ CEMAL LOKMANHEKİM
•
(ANİ-YAŞANTI)
KIBRIS OSMANLILARINA MAHSUS SON HEDİYE-I ÂCİZÂNEM veyahud
KIBRİSTA GEÇEN DÖRT SENELİK TARİH-İ HAYATIM ile
KIBRIS OSMANLILARINA MAHSUSPARLAK İSTİKBAL PROGRAMI
•

Tüm yayın hakları Dr. Hâfız Cemal Lokmanhekim ve
Eşi Sabiha Lokmanhekim Sağlık Vakfına aittir.
Adres: Beylerbeyi, Şemsi Bey Sk. No:7 İSTANBUL
•

Türkçe'ye Uyarlayan
HARİD FEDAI
•

Yayın İle İlgili Düzenlemeler
ARIN NAMAL
•

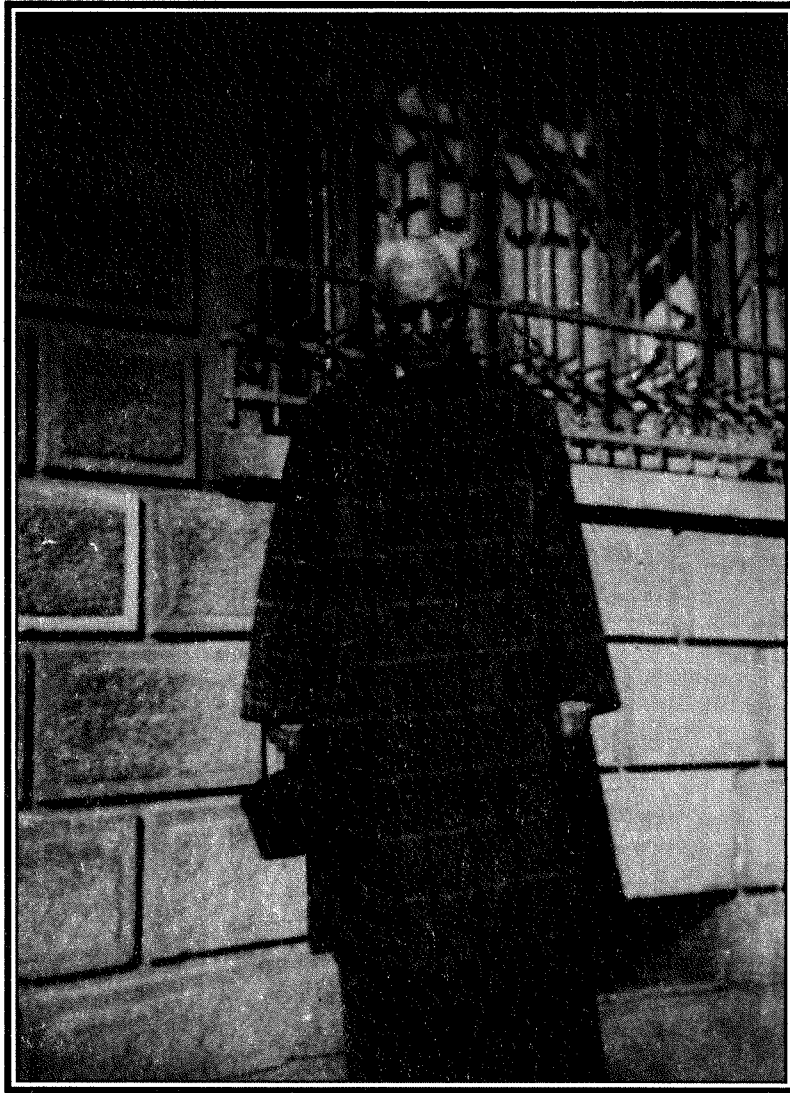
1. Basım - Adet 1000
•

ISBN 975 - 97065 - 5 - 5
•

Ofset Hazırlık Baskı ve Cilt:
Çizge Tanıtım ve Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel: (0212) 482 56 28

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
ESERİN YAYINLANMASI ÜZERİNE	4
DR. HÂFİZ CEMAL LOKMANHEKİM'İN, BİYOGRAFİSİ	6
HARİD FEDAI'NİN BİYOGRAFİSİ	10
I. KİTAP	
KIBRIS'TA GEÇEN DÖRT SENELİK TARİH-İ HAYATIM	11
EKLER	
.....	121
II. KİTAP	
KIBRIS OSMANLILARINA MAHSUS PARLAK İSTİKBAL PROGRAMI	161
DİZİN	185

Doktor Hâfız Cemal Lokmanhekim İstanbul,1953
(Harid Fedai arşivinden)

ÖNSÖZ

Doktor Hafız Cemal, yaygın adıyla Lokman Hekim bu kitapdaki anılarını hayatının en buhranlı bir döneminde kaleme almıştır. II. Abdülhamid'in baskıcı yönetiminden kaçıp bir süre Avrupa'da barınmaya çalıştıktan sonra 1904 yılının sonbaharında doğduğu topraklara sığınmış ve mesleğinin yanısıra sosyo-ekonomik bakımlardan acınacak durumda olan Kıbrıs Türk halkını kalkındırmak için öncelikle eğitim-öğretim konularına el atma gereksinimini duymuştu. Bunun birinci koşulu da toplumsal dayanışmaya gitmekti. Halbuki toplum o yıllarda ikiye bölünmüş, kişisel çıkarların ağır bastığı kısır döngüler içinde aydın sayılan kesim, birbirleriyle uğraşıp duruyorlardı. Kalkınma açısından Rum toplumuyla aradaki farkın hızla büyümesi de moral çöküntüsünün bir başka vesilesiydi. Osmanlı İmparatorluğu ise kendi dertlerini aşır Kıbrıs'a bakacak halde olmadığı gibi Ada'nın eğitim düzeyi çok düşük, gerçek anlamda aydın sayısı ise parmakla gösterilecek denli azdı. Hastalıklar alıp yürümüş, halkımız Rum doktorları ile eczacılarının insafına kalmıştı.

Doktor Hâfız Cemal, sağlık konusunu, bir ölçüde, yola soktukten sonra ilk iş olarak bir hayır kurumu oluşturmaya girişti ve Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'ni kurdu. Cemiyete katılmak isteyen herkes en azından ayda bir kuruş vermekle yükümlü olacak, biriken para ile fakir öğrencilerin eğitimleri sağlanacaktı. Öncelik ise, sanatkâr açığını kapatmaya verilmişti.

İkinci adımda gençlerin yetişkinlerin eğitim düzeylerini yükseltmeyi öngören gece okulunu, ardından da o güne değin Ada'da bir eşi daha bulunmayan teknik okulunu açtı. Etkinliklerine destek olsun diye İslam gazetesi ile basımevini kurdu, eğitsel yayınlar yaptı. Ancak kendisini aydın geçinen kesime bir türlü kabul ettirememenin sonucu, başta Sünûhat gazetesi olduğu halde yürütülen kampanyalara yenik düşecek ve bir hekim olduğu halde üç ay hasta yatacak denli bunalımlara girecekti. Hatıralarında bu gazetenin ince-alaylı yazılarından alıntılar da vardır.

Doktor Hâfız Cemal, 1904-08 arası yer alan, 'sergüzeşt' diyebileceğimiz Kıbrıs günlerinde Ada'nın hemen bütün kasaba ve köylerini gezmiş, 110 bini aşkın hastaya bakıp onları tedavi etmiş, okullar uğruna kendi cebinden 4 bini aşkın Kıbrıs lirası harcamış ve II. Meşrutiyetle gelen ortamdan yararlanarak bitkin bir halde İstanbul'a dönmüştür. Ancak Kıbrıs'tan

hiç kopmayacak. bu dünyadan göçene değin Ada ile ilişkilerini hep sürdürecekti.

Doktor Hâfız Cemal'in hatıraları Kıbrıs'ta geçen Dört senelik Tarih-i Hayatım'da anlatılmaktadır. Ancak kitabın sonuna 'Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Son Hediye-i Âcizanem' başlıklı bir bölüm eklemiş, daha önce anlatılmasına karşın burada da Kıbrıs sergüzeştini özetle tekrarladıktan sonra, Kıbrıs Türkleri için öngördüğü 'kalkınma formülleri'ni içeren 'Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Parlak İstikbal Programı' adlı ikinci kitabını da buna eklediğini belirtmiştir. Ama,adından da anlaşılacağı gibi ikinci kitabın hatıralarla uzaktan yakından ilgisi yoktur. Halkın, kalkınması için öngörüp de bizzat kendisinin yapamadıklarını, bir aydın sorumluluğu ile daha sonra bu uğurda çaba harcamak isteyecekler yol gösterir, yardımcı olur diye bu ikinci kitabı kaleme aldığı hemen anlaşılacak gibidir. Başka deyişle kitap, 102 maddelik öneriler toplamıdır.

Son bölüm başlığının hatıra kitabına ikinci bir ad olarak eklenmesi; başa alınmakla da 'hatıra' sözcüğüne yeğ tutulması, bu 'armağan'a verilen önemin bir başka göstergesidir. Ama yine de Doktor Hâfız Cemal bunlarla da yetinmeyecek ve kitabın arka kapağına, dıştan şu notu düşecekti: "Millet ve vatanını, vicdanını seven hemşerilerimizden işbu kitabı okuduktan sonra okumayanlara da verip okutturarak elden ele dolaşmalarına gayret ve himmet etmelerini istirham eyleriz."

Kitapları yeni yazıya dönüştürürken cümleleri oldukları gibi aktarmayı, Arapça-Farsça tamlamaları çözüp eskiyen sözcüklerin yerlerine yenilerini koymakla yetinmeyi, bozuk cümleleri de köşeli ayraç içinde göstererek düzeltmeyi düşünmüştüm. Ancak Doktor Hâfız Cemal'in de ilk kitabının sonunda belirttiği gibi, bunların basımı esnasında kendisi hastalanıp yatağa düştüğünden, gerekli düzeltmeler yapılamamış ve yanlışlarla dolu olarak yayımlanmaları önlenememiştir. Hatta her iki kitabın birbirini tutmayan sayfa numaralarında bile bunu görmek mümkündür. Kaldı ki, aşırı ölçüde meşgul olmasına karşın kısıtlı zamana aldırmaaksızın 'çok çok yazma' tutkusu nedeniyle yanlışlara düşme bolluğu Doktor Hâfız Cemal'de de vardır. Ayrıca, basımlarda, birçok sözcüğün de okunmayacak denli silik çıktığı hesaba katılırsa yanlışları önlemenin ne denli zor geleceği, hatta imkânsızlığı kendiliğinden anlaşılır. Böyle olunca da bu yolu bırakarak, bir ölçüde, kitapları yeniden yazmak gibi bir durumla karşı karşıya kaldım. Sonuçta, metinler eski sözcüklerin yanısıra, dolaylı anlatım-

lardan, tekrarlardan-olduğunca-arındırılarak kolay anlaşılır bir hale getirilmiş oldu, sanıyorum. Kitapta sağlık etkinliklerinden çok, halkın eğitim-öğretimine ve hele sanatkâr açığını kapatmak üzere yapılan girişimlere öncelik verildiği bütün ayrıntılarıyla görülecektir.

Yine metnin bütünlüğünü korumak bakımından, sözgelimi Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi adlı hayır kurumunun tüzüğü, okul programı, ya da yayımlanan kitapların listesi gibi metne serpiştirilen kısımların ek olarak birinci kitabın sonuna aktarılması uygun görüldü. Açıklanmasına gerek duyulan bazı özel adlarla sözcükler için de sayfa altlarına dipnotlar düşülmüştür.

Hekimlerin ve bu Ada'yı bilenlerle sevenlerin, hatıralarıyla her bakımdan çok kritik bir tarih kesimini dile getirmiş bu ilginç kişinin çok yönlü yaşantısını, bu yaşantının Kıbrıs boyutunu ibretle okuyacaklarını umarım.

Son söz olarak kitabı basıma hazırlama süresinde Vakıf adına benimle koordinasyonu en iyi düzeyde yürüten Dr. Arın Namal Hanımefendiye içtenlikle teşekkür ederim.

Köşklüçiftik-Lefkoşa

12 Ekim, 2000

Harid Fedai

ESERİN YAYINLANMASI ÜZERİNE

Tıp tarihimiz içerisinde mesleki ve sosyal çalışmaları ile üretken olmak açısından hayranlık uyandıran bir çap sergilemiş olan Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim'in biyografisi üzerine bir çalışma yapmanın zorunluluk olduğunu görmüş ve 1999 yılı 22-24 Mayıs'ında Adana'da gerçekleştirilen I. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri'nde Anabilim Dalımız öğretim üyelerinden Doç. Dr. Öztan Öncel ile birlikte "Lokman Hekim'in Yüzyılımızdaki izlerine Bir Örnek: Lokman Hekim Tıp Mecmuası" başlıklı araştırmamızı sunmuştuk.

22-24 Mayıs 2000 tarihleri arasında İzmir'de gerçekleştirilen, katılımcıları arasında yer aldığım IV. Tıp Tarihi Kongresi'nde değerli araştırmacı Sn. Harid Fedai'nin "Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim'in Kıbrıs'taki Yaşamı" konulu ilginç bildirisini izleme olanağı bulmuştum. Aynı konuda araştırma yapmış olmaktan ötürü tanışmak istediğim ve kongre sürecinde görüşme olanağı bulduğum Sn. Fedai'den, Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim'in eski yazı ile yayınlanmış, tıp tarihimizi ilgilendiren bir eseri üzerinde çalıştığını, bu eseri bugünkü alfabeye uyarlayarak yayınlamak istediğini, bu doğrultuda Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim Vakfı ile temasa geçme arayışında olduğunu öğrenmiş, kendisine mensubu bulunduğum İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesimizin Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı öğretim üyelerinin yönetiminde bulunduğu, etkinliklerini yakından izlediğim Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim ve Eşi Sahiba Hanım Sağlık Vakfı ile temas kurarak, tıp tarihimiz açısından değerli bilgiler içeren bu eserin okura kazandırılması konusunda çaba harcayacağıma söz vermiştim.

Vakıf Yönetimi'ne başvurum, önerimi onaylamaları ile sonuçlanınca Sn. Fedai çalışmasını hızlandırdı. Kıbrıs'ta yaşıyor oluşu, basımı İstanbul'da gerçekleşecek eserin yayınlanması konusundaki çabaların buradaki bir ilgili tarafından üstlenilip izlenmesini gerektiriyordu. Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim'in yararlılıklarla dolu yaşamını araştıranlar arasında bulunduğum için Vakıf tarafından yayın hazırlıklarıyla görevlendirilmeyi onur verici buldum.

Eseri eski yazıdan günümüz alfabesine titiz bir emekle aktararak, anlatımı okurun anlayacağı sadeliğe ulaştıran Sn. Fedai'nin bir anlamda yeneden varetmiş eserin yayını ile ilgili hazırlıklar yaklaşık bir yıllık süreyi

kapladı. Beylerbeyi'ndeki sağlık ocağı ile, kuruluş amacı gereği yoksul hastalara sağlık hizmeti veren, kaynaklarını bu amaç doğrultusunda kullanan Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim ve Eşi Sahiba Hanım Sağlık Vakfı'nın, tıp tarihimizde daima ayrıcalıklı bir yeri olacak kurucusuna ait değerli bir eserin eski yazıdan günümüz diline aktararak yayınlanması konusuna da duyarlılık göstererek olanak yaratması, tıp tarihimize ilgi duyanlara günümüz dilinde bir kaynak kazandırılması açısından son derece yarar sağlamıştır. Gönüllülükle yürüttüğüm görevimi sonuca ulaştırırken duyarlı, destekleyici tutumlarından ötürü Vakıf Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Prof. Dr. Tuğrul Çavdar'a, yönetim kurulu üyeleri Sn. Prof. Dr. Zeki Kılıçaslan'a ve Doç. Dr. Berat Turgut Karyot'a derin saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Dr. Arın Namal

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Deontoloji ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi

DR. HÂFİZ CEMAL LOKMANHEKİM'İN BİYOGRAFİSİ

Kıbrıs'ın Baf Kasabası'na bağlı Stavrokonno Köyü'nde 1878 yılında dünyaya gelen Cemal, ilkokulun birkaç yılını köyünde okuduktan sonra Baf Kasabası'na nakletmiş ve orada ilkokul ile Dârü'l-İrfan Medresesi'ni birincilikle bitirmiştir. Sesinin güzelliğine ek olarak Kur'an-ı Kerimi küçük denilecek yaşlarda hıfzetmesinden dolayı adının önüne 'Hâfız' ünvanının eklenmesine hak kazanmıştır. Anne babası erken ölünce yetim kalmış ve onlardan kalan 75 kadar altından sağlanan gelirle günde 60 para gibi çok az bir para ile kendi hayatını idare etmek durumunda bırakılmıştır. Baf Medresesinden sonra eniştesinin ısrarı üzerine Limasol'a nakletmiş ve oranın Köprü Camii Medresesi'nde Hacı Hâfız ile Hacı Mustafa Efendilerden ders almaya başlamıştı. Kız kardeşinin beklenmedik ölümüyle evi terketmek durumunda kalan Hâfız Cemal çocuklara kalfalık etmenin yanı sıra, ayrıca bu camiî müezzinliğine de üstlenerek maddî sıkıntılar için de bir yaşam sürüyordu.

Bu sıralarda dayısı Süleyman Efendi hastalanmış ve Beyrut'a tedaviye gitmek kararını vermişti. Genç Hâfız Cemal, hasta halinde dayısının kendisine bakacak bir adama ihtiyacı olduğunu ileri sürerek onunla birlikte gitmeyi önermiş ve birgün kendisini apansız Beyrut'ta buluvermiş. Nebi Yahya Camiinde sesinin güzelliği ve okuduğu Kur'an-ı Kerim Beyrut Başkadısı'nın dikkatini çekmiş, Kadı Efendi'nin vaktiyle İstanbul'da tahsilde iken Hâfız Cemal'in babası Nuh Naci Efendi'nin sınıf arkadaşı olduğunun anlaşılması, bu kimsesiz çocuğa yardım elinin uzatılmasına yetecekti. Kadı Efendi onun Beyrut Valisi Aziz Efendi'ye götürecekti ve onun delaletiyle Beyrut İdadisi'ne parasız-yatılı olarak kaydını yaptıracaklardı.

Daha sonra İstanbul'a giderek Çengelköy Tıbbiye İdadisi'ni ardından Askeri Tıbbiye'yi bitiren (1901) Dr. Hâfız Cemal bir süre Gülhane Tatbikat Hastanesi'ne devam etmiş, açılan sınavı kazanarak Tıbbiye-i Şahane Emraz-ı Dahiliye ve Etfal Muallim Muavinliğine tayin edilmişti. Dahiliye Muallimi Fevzi Paşa'nın yanında bir süre bu göreve devam etmişti.

Genç Dr. Hâfız Cemal artık rahattı; ama, kendisini Jön-Türk cereyanına kaptırmış bulunuyordu. Onu Yemen'e göndermek istemeleri üzerine Avrupa'ya kaçacak ve bir süre kentten kente başıboş dolaştıktan sonra ça-

resizlik içinde, 1904 yılının sonbaharında doğduğu topraklara, Kıbrıs'a dönecekti.

Kıbrıs'ta kendi mesleğiyle yetinmez ve Türk halkını sosyal bakımdan kaldırmak, eğitim-öğretim düzeyini yükseltmek için bir dizi etkinliklere girer. Kıbrıs macerası anılarında ayrıntılarıyla anlatılmaktadır.

Nihayet 1909 yılında maddî-manevî büyük kayıplar ve düş kırıklığı içinde İstanbul'a dönüp oraya yerleşir. 1912 Balkan savaşları ve 1914-18 I. Büyük Savaş günlerinde hocası Besim Ömer Paşa'nın maiyetinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nde görev alır ve 650.000 göçmenin doktorluğunu yapar. Hilâl-i Ahmer'in kuruluşunun 60.yıldönümü münasebetiyle kaleme aldığı ve ilginç resimlerle süslediği bu kurumun tarihçesinde kendi yaşamından da kesitler vardır. (Bkz. Lokman Hekim Dergisi, Aralık 1937, No.18-Özel Sayı.) Yıllardır kullanmakta olduğu Lokman Hekim takmaadının kendisine soyad olarak yine Besim Ömer Paşa tarafından verildiğini de daha sonraları bir yazısında açıklayacaktır.

İstanbul'daki yaşamı da dopdolu ve pek hareketli idi. Artık, İstanbul'da onu, Divanyolu'ndaki 104 numaralı, iki katlı kliniği ve antika Fort, 923 numaralı ve herkesinkinden farklı boyanmış arabasıyla tanımayan hemen hiç kimse yok gibiydi. Kıbrıs'la da ilgisini hiç kesmeyecek ve her yılın bir ayını Kıbrıs'ta geçirerek gezici doktorluğunu 1950'li yılların ortalarına değin sürdürecekti. Her seferinde tenekeler dolusu harup (keçiboy-nuzu) pekmeziyle geri döner ve onları şişelere doldurarak İstanbullulara 'kuvvet şurubu' niyetine satardı. Başta, 1936 yılında çıkarmaya başladığı aylık Lokman Hekim Dergisi olmak üzere, Kıbrıs da dahil, birçok yayın organında sağlıkla ilgili yazılar yazmaya devam edecek ve tıp alanındaki hizmetini bunlarla bütünleştirecekti.

Hilâl-i Ahmer'in manevî ve güzel bir meleğine söylediği şu sözler kendisini ve ideallerini anlatır gibidir:

Ben Kızılay'ı temsil ediyorum. 'Şefkat saçan bayrağım'ın altında milyonlarca sâdık, vefâkâr insan var!

Ben o adamlar arasında; din, mezhep, ırk, milliyet farkı gözetmem, siyasetten hiç anlamam!

Bütün milletlerin sâdık ve bîtaraf bir dostuyum!

Ben insaniyetin merhametinden, şefkatinden, rikkatinden doğdum. Bu cihetle insanları felâketlerden, dertlerden, âfetlerden, belâlardan kurtarmak için gece ve gündüz çalışırım.

‘Ölümlerden ölüm beğen!’ diyerek cehennem gibi yakan, yıldırımlar saçan şarapnellerden, mermilerden, misketlerden, bombalardan, zehirli gazlardan, tayyârelerden zerre kadar korkmam!

‘Serdengeçtiler gibi’ bütün engelleri, tehlikeleri ve ölümleri hiçe sayarım!

Cânımı fedâ edercesine mecrûhların imdâdına koşarım. Yaralarını sararım! Ağrıları dindiririm. Hastahaneye taşırım! Vaktile tedâvi ederim. Sakat kalanlara sun’î kollar, bacaklar, eller yaptırım! Yurdlarına sevin-direrek yollarım!

‘Er meydânlarında’ ‘ma’lûl gâzilik rütbesi’ni alanlara ölünceye kadar yardım ederim.

Mektebli evlâdlarına şefkatli kucağıma açarım!

Şehîd düşenlerin son nefeslerinde ağızlarına pamukla ‘zembem su-yu’nu, ‘şehâdet şerbeti’ni ben akıtırım!.. Şehîdleri ben kefenlerim, göme-rim! Cennete doğru taburcu ederim. Vasiyetlerini ve eşyâsını yazarım. Ailelerine yollarım. Dul kalan eşine, çoluk çocuğuna bakarım. Evlâdlarını mekteplerde bedavâ okuturum!

Ben karagün dostuyum: Düşkünlere, güler yüzle her türlü iyilik yaparım!

Beşeriyete hücum eden her felâkete karşı yıldırım çabukluğu ile koşarım. İnsaniyetin faziletlerini, ni’metlerini, merhametlerini her tarafa serperim!

‘Mukadder Sancağımın’ altına sığınan insanlara hiçbir hükûmet karşı duramaz! Her millet hürmetle boyun eğerek geçer!

Düşkün, fakir, aç çocuklara merhametli bir baba gibi bakarım! Yediri-rim, giydirim! Her hastalıklarına ilaçlarımıyla koşarım!

Gençleri himâyem altına alırım! Kendilerine doğru, nurlu, feyizli yolları gösteririm! Kalblerine şefkat duygusunu aşılarım. Ruhlarına ‘esans’lar serpe-rim! Kendilerine ‘dünya için tatlı tatlı öğütler veririm!

İhtiyarların mahzûn gönüllerine teselli serperim! Gözyaşlarını silerim! Kuvvet, kudret, ümîd veririm! Şefkatli elimle bakarım, eceli gelinceye ka-dar rahat rahat yaşatırım!

Yurduma ilticâ eden muhâcîrleri, kızanları bağrıma basarım. Yediri-rim, giydirim, yerleştiririm! Geçindiririm! Her yardımı yaparım!

Su baskını, kıtlık, kuraklık, açlık, zelzele, yangın gibi belâlara karşı derhal koşarım. Açları doyururum, açıkta kalanları yerleştiririm! Çıplak-ları giydirim! Fakirlere bakarım, dulların gözyaşlarını dindiririm!

Dünyanın neresinde olursa olsun, harb zuhûr ederse ben derhal oraya koşarım!

Herbir musîbetlerine, yaralılarına, esirlerine göğsümü siper yaparım, bereketli kesemi açarım!

Beşeriyete karşı yaptığım iyiliklerden dolayı her insanın kalbine gire-rim, ruhuna yerleşirim. Şefkati, insaniyet-perverliği yükseltmeğe çalışırım!

Hüzün dolu fıkraların kulübelerini, zenginlerin evleri gibi dolaşırım. Hiçbir yardımı esirgemem!

Yaptığım bu kadar fedâkârlığa karşı ne beklerim bilir misiniz?

Sevâb ile hayır duâ!

Kızılay’a âzâ ve bol bol para!”

Dr. Hâfız Cemal
Lokman Hekim dergisi
Özel Sayı: Aralık 1937

Çocukluğundan beri onca zorluklara karşı yolunu nasıl bulduğu ve hiç yoktan bu mertebeye, bütün olumsuzluklara karşı, nasıl yükseldiği, doğrusu, açıklanacak gibi değildir. Kendisi Lokman Hekim dergisinde o çocukluk ve ilk gençlik yıllarını bütün açıklığı ile anlatmaktadır (Bkz. 146-205 sayılar)

Uzun ve sağlıklı bir yaşam, bitmez tükenmez bir enerji, sabır ve tevekkül, hiç eksilmeyen meslek sevgisi... Bir yaşamın boyutlarına sığmayan Dr. Hâfız Cemal’in yaşamı ancak böyle açıklanabilir, diyoruz. Kuşku yok, kendisi de bunun ayırımındaydı ve yeri geldikçe anlata anlata bitiremediği yaşamöyküsünü, “Ben bir hekim misyoneriyim, vesselâm!” deyip noktalardı.

Bir bahar günü 19 Nisan 1967’de bu dünyadan göçmüştür. Mezarı ~~amir~~ Beylerbeyi Kabristanı’ndadır.

Tanrının rahmeti üzerine olsun!

Hâfız Cemal Lokmanhekim ve Eşi Sahiba Hanım Sağlık Vakfı bu çok renkli ve boyutlu kişinin hâtıralarını hep yaşatacak, canlı tutacak ve genç hekimlere ışık olmasını sağlayacaktır.

Harid Fedai
Lefkoşa, 05.05.2001

HARİD FEDAI

12.10.1930 Lefke-Kıbrıs doğumludur. Lefkoşa'daki Lise öğreniminden sonra (1948-49), Karadağ-Lefke bölgesindeki Kıbrıs Maden Şirketi'nde (CMC.) teknik ressam yardımcılığı (1949-41) yaptı, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Türkçe Bölümü'nü bitirdi (1951-53). Baf Türk Koleji'nde öğretmen ve yurt müdürü olarak çalıştı (1953-56). Hükümetin açtığı sınavı kazanarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu (1956-1960). Kıbrıs Eğitim Dairesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Müfettişliği; yanısıra, Türk Öğretmen Koleji'nde öğretmenlik yaptı (1960-63). İzinli olarak Kıbrıs Cumhuriyeti Radyo-Televizyon Kurumu'nda (KRYK.) Şubat 1963 de başladığı Radyo Türkçe Program Amirliği ve 1972-83 İdari İşler Müdür Yardımcılığı mevkilerinde bulundu. Bayrak Televizyonunun kuruluş sürecinde (Eylül-Temmuz, 1976) görevine ek olarak bu birimin müdürlük görevini de üstlendi.

Bayrak Radyo - TV. Kurumu'ndaki görevini tamamlayarak Kamu Hizmeti Komisyonu Dairesi'nde bir süre (1983) çalıştıktan sonra üst-kademe yöneticiliğinden emekliye ayrıldı.

Harid Fedai, bir ara Girne Amerikan Üniversitesi'ndeki koordinatörlükten sonra (1992-93), Lefke Avrupa Üniversitesi'nde Yönetim Kurulu üyesi ve öğretim görevlisi olarak 1999-2000 ders yılı sonuna kadar çalışmıştır. Yine 2000 yılının sonuna kadar da Doğu Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim görevlisi ve bu üniversitenin Kıbrıs Araştırma Merkezi üyesi idi.

Harid Fedai, özellikle Kıbrıs Türk kültürü üzerine yaptığı araştırmaları ve şiirleriyle tanınmaktadır. 1985 den bu yana Kıbrıs, Türkiye ve başka ülkelerde ulusal ve uluslararası birçok kongre ve toplantılara katılarak bildiriler sunmuş; gerek Kıbrıs, gerekse Türkiye'de araştırma-inceleme yazıları yayımlamıştır. Kitaplarının çoğu KKTC. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı yayınları arasında çıkmış bulunuyor. Özgün şiirde iç-ahengin en önemli öğelerden biri olduğuna inandığından bu görüşünü kanıtlayıcı ürünler vermediği sürdürmektedir. Şiirlerinden seçkin bir demeti Koza (1997) adlı kitapta toplamıştır; ancak Ahmet Peykân takma-adıyla yayımladığı taşlama/mizah şiirleri ise henüz kitaplaşmış değildir.

Lefkoşa Türk Bankası Kültür-Sanat Ödülü'nü (Haşmet Gürkan'la birlikte) Şubat 1987, İstanbul Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi Bilim Ödülü'nü ise Ekim 1998 de almıştır. Türk Dil Kurumu'nun Haberleşme Üyesi'dir.

Evli ve iki çocuk babası olup halen Lefkoşa'da yaşamaktadır.

I. KİTAP KIBRIS'TA GEÇEN DÖRT SENELİK TARİH-İ HAYATIM

Çocuk yaştan beri vücudumun her zerresi millet ve vatanımın nimet ve lutuflarıyla oluşup olgunlaşmıştır. İlkın Beyrut Lisesi ile Askeri Tıbbiye'de öğrenim gördüm.

Almanya ve Gülhane'de stajımı tamamladıktan sonra açılan sınavı kazanarak Askeri Tıbbiye'nin iç hastalıkları ve çocuk hastalıkları bölümlerinin yardımcı öğretmenliğine atandım. Daha sonra da görevime ek olarak Mekteb-i Feyz'de Fevzi Paşa Hazretleri'nin iç hastalıkları yardımcılığı ile polikliniğe alındım.

Bir lutuf olarak bana verilen görevleri en iyi şekilde yerine getirebilmek için elden gelen gayreti göstermeğe çalışmanın yanısıra Adliye Bakanlığı Sağlık Kurulu Üyeliğine de atanmışım. Ek olarak bazı özel ve büyük okulların sağlık öğretmenliğini de ücret almadan üstlenmişim.

Görevlerimi eksiksiz yapabilmem için yoğun çalışmalarıyla zaman akıp giderken; baskıcı dönemde olagelen bunca zulüm ve tersliklere, haksızlık ve adaletsizliğe ve eski Serasker hain Rıza ile milletinin kanına susamış hafiyelerin acımasız ve haince koğuşurmalarına daha fazla dayanamayıp son çare olarak kendimi bin bir zorlukla Avrupa'ya atabildim.

Avrupa'nın çoğu başkentleriyle hastahanelerini gezip gö-

rerek bilgi ve görgümü artırdıktan sonra sırf millete, vatana hizmet verebilmek amacıyla doğduğum yer olan Kıbrıs'a geçtim.

İstanbul'dan kaçarken tutuklanma olasılığını gözönünde bulundurarak diplomamı vefalı bir arkadaşına emanet etmiştim. Ben Kıbrıs'a geçer geçmez bir yolunu bulup mümkün olacak en erken zamanda onu göndermesini istedim.

Vücut ve gözlerimin rahatsızlığından 'Tuzla İskeleyi' de denilen Larnaka'da on üç gün kadar dinlenmek mecburiyetinde kalmıştım. Burada kendi kendine ajan süsü veren mirasyedi bir Bey'in benim Kıbrıs'a gelişimin sebebini araştırıp İstanbul'a bilgi verdiğini daha sonra anlayacaktım.

Kasabanın eşraf ve öndegelenlerinden çoğunun saygısını kazanmama karşın halk kesiminden çoğu, arkamdan "işte bu da kaçaklardan, bu da Jönlerden" diyorlarmış. Tuzla İskeleyi günlerinde en çok sevgi saygı ve yardımlarını gördüklerim başlıca beş kişidir:

1. Osmanlı Oteli Sahibi Ali Çavuş Efendi
2. Tuzla'lı Bir Gençtürk Bey'i : H.N.S.Y.
3. Şimdilerde İstanbul'da Şûrâ-yı Devlet Üyesi

bulunan Sadi Beyefendi. (İstanbul'dan kaçıp gelmiş ve yedi yıldan bu yana Larnaka'dan gelip geçen Jön Türk'lere maddi manevi yardımlarda bulunan, sonra da II. Meşrutiyetin İlan'ında üstün hizmetleri olan soyluluk ve özveri simgesi, tam bir beyefendi.)

- 4- Cennet mekân Müderris Salih Efendi
- 5- Bir fabrika memuru .

Başkent Lefkoşa'ya vardığım zaman bütün halk kendi vatandaşlarından bir Türk doktorun gelişinden büyük bir sevinç duymuşlardı. Diploma ve belgelerim, gelişimden ancak iki ay

sonra elime ulaştığından bu sürede olup bitenleri anlatmanın uygun olacağını sanıyorum :

Şehir'de¹ oturamdan birkaç gün sonra eşraf ve öndegelenlerden sayılan pek çok beyler, efendilerle halk kesiminden çoğu, diplomamı Sağlık Müdürlüğü'nden onaylatarak bir an önce hekimliğe başlamamı ısrarla önerdiler. Bir süre dinlenmeye ihtiyacım olduğundan hekimliğe ancak iki üç ay sonra başlayabileceğimi söyledim.

Lefkoşa'ya gelişimden on beş, yirmi güne kadar herkesin sevgi ve takdirini kazandığım halde hekimliğe başlayamadığımdan dolayı dedikodular, söylentiler alıp yürüdü. Kimileri, "Bu da Jön'dür, kaçaktır, devlet hainidir!" derken ; kimileri de, "Jön Türk olduğundan kuşku yok, ancak, belki de hekim değil; çünkü diploması yoktur; hiç diplomasız hekim olur mu?" diyorlardı. Bir takımı ise, "İstanbul'da hekimlik yaptığını iştitiyorduk; galiba diplomasını vermemişler; ihtimal ki belgesini kaçıramadı; şöyle ya da böyle, Jön'dür vesselam!" varsayımını öne sürüyorlardı. Başlangıçta arkamızdan söylenen bu sözler bir süre sonra yüzümüze baka baka da tekrarlanmaya başladı. Ben ise "diplomalarım acaba zalimler, hainler eline düşerek yakıldı mı; yoksa postahanelerde mi yitip gitti; yoksa İstanbul'daki vefalı arkadaşım -Tanrı korusun- baskıcı yönetimin pençesi değerek o karışıklıkta belgelerim o milletin kanına susamış kişiler tarafından geri mi alındı?" gibi varsayım ve korkularla gündüzleri derin düşüncelere dalıp yüreğten ah ederek geceleri ise korkulu rüyalar görerek ve baskıcı yönetimin dehşeti altında uykusuz kaldığım halde bu cahil insanların aşağılamalarına, hakaretlerine dayanarak kar-

¹ Lefkoşa'nın bir adı da 'Şehir'den bozma 'Şehir'dir

şılık vermedim. Dünyayı yalnız yiyip içme, zevk ü safa etme ve eğlenmeden ibaret sanan bazı insanların yüzüme karşı, 'surret-i haktan' görünerek dolaylı dokundurmaları, her yöne çekilebilen sözleri de soğukkanlılığımı bozmadı. Sözün kısası, hekimliğimden yararlanacakları hesabı içinde bana sözde saygı gösterenlerin, kendi çıkarlarını düşünenlerin artık saygı ve ilgilerini göremez olmuştum. Bunların sayısı az olsa dahi insanlıkla bağdaşır yanları yoktu. Bir şey daha eklemeliyim: Şer'iyye Mahkemesinin karşısındaki İttihad Kırāathanesi'nin genel olarak bütün üyelerinden, beylerinden gördüğüm sevgi saygı ve konukseverliği, insanlık adına takınılan tavır ve yardımlarını son nefesime değin unutamayacağım! Bu kırāathanenin yönetim kurulu ve üyelerince genel olarak gösterilen konukseverlikle insanlık adına yapılan kolaylık her türlü övgüye değerdir.

Hiç unutmayacağım : Lefkoşa'da tayinli maaş alan, her kesim halk nazarında eşraf ve öndegelenlerden sayılan bir zat her nerede rastlasa, "Doktor Bey, hangi yardımı isterseniz yapabilirim; diplomanız yanınızda ise onaylatarak doktorluğa başlayınız; yok, eğer diplomanız kaybolmuşsa ilgili makama başvurarak durumu anlatalım. Kısaca her ne ihtiyacınız var ise lütfen bilgi veriniz de icabına bakalım" diye söylerdi. Ben de ona teşekkürle karşılık verirdim. Bu zat acaba sözlerinde ciddi miydi, yoksa sırf gönlümü almak için mi böyle söylüyordu; gerçeği öğrenmek için bir çare düşündüm: Bir gün cuma namazı kılındıktan sonra bir kadir-kıymet-bilirlik tavrı takınmak isteyen zatın yanına sokularak, "Beyefendi, yüksek müsaadelerinizle birşey arzedeceğim." deyince, "Buyurunuz!" deyip yüksek makamlarına götürülmüştüm. Söze başlangıç olsun diye biraz sohbetten sonra samimi bir tavır takı-

narak, "Beyefendi , yüksek müsaadelerinizle arz ederim ki birkaç aydan beri işsiz oturuyorum; Allah'ın izniyle yakında hekimliğe başlayacağım; ancak Karlıdağ'a² Baf'a doğru gidip biraz hava tebdilinden sonra Lefkoşa'ya dönerek hekimliğe başlamak niyetindeyim; yanımda biraz param vardır; oralarda bilenler bilmiyenler karşısında küçük düşmemek ve tedbirli davranmak için yüksek kişiliğinizden yarım lira ödünç para istiyorum; lütfedersiniz size minnet borcu duyarım!" dediğim zaman; memurların borç para vermelerini yasaların yasakladığından dem vurarak bana yanıt olumsuz olmuştu. Bendeniz de bu büyük 'Efendi Hazretlerine' teşekkür ederek devlet-hanesinden çıkmıştım.

İşte size güzel bir ibret dersi! Arkadaşlarınızın doğruluk ve ciddiyetini anlamak dilerseniz kendilerinden ödünç para isteyiniz; ya da önemli bir sırrınızı, gizinizi bildiriniz; eğer ihtiyacınızı gidermez, sırrınızı açığa vurursa güvenilen dostunuz değildir o.

Vapur günlerinde postahaneye gider,diplomamın gelip gelmediğini sorardım. Ama ne çare! İstanbul'dan ne mektup, ne de bir haber vardı. Bekleyiş hakikaten ateşten gömlekmiş ! Gözlerim yollarda postahanelerde kalmıştı. Bir taraftan İstanbul'u bir yandan burasını düşünerek, "Acaba diplomam kayıp mı oldu ?" deyip üzülmekte idim. O denli korkunç, ateş saçan bir işkence içinde bulunuyordum ki kalemle anlatmak olası değildir. Evet, diploma elime geçmeden yabancı bir ülkede doktorluk yapmak olası değildi. İstanbul'a mektup yazmak ya da tel çekmek de mümkün değildi. Oradaki dostlardan biriyle temasa geçmek birkaç ocağı baskıcı yönetimin pençesine teslimle sönüp gitmelerine vesile olmak demekti. Sözün

² Trodos dağıının halk arasındaki adıdır.

kısa, iki aylık sürede şiddetli bekleyişten dolayı ne denli üzüldüğümü ; bir yandan bekleyiş ateşiyle ben yanmakta iken çevremdeki dedikodulardan da ne denli tedirgin olduğumu anlatamam. O denli ki birgün canıma kıymayı bile düşündüğüm olmuştum. Ancak insanın en büyük felaket karşısında bile metin olması gerektiğini hatırlayarak çareyi Allaha tevek-külde buldum.

Bir süre daha, sıkıntılı hayata dayanmış, en sonunda da diplomamı alıp gelmesi için İstanbul'a özel olarak bir adam göndermeğe karar vermişim. Üzüntülerim belki bir ölçüde azalır diye gitmiş olduğum Karlıdağ ve Baf yörelerinde umutsuz bekleyişlerle günlerimi geçirmekte iken milletimin ve kutsal vatanın en büyük ve en kıymetli yadigârı olan diploma ve belgelerimin taahhütlü bir şekilde nihayet postahane-ye ulaştığını öğrenmiş bulunacaktım.

Ben Baf taraflarında iken postahane konusunu Lefkoşa'da samimi konuştuğum bir dostu havale etmişim. Artık zamanı boşa geçirmek uygun değildi. Diploma ve belgelerimi Sağlık Müdürlüğüne götürerek onaylattım. Bu esnada Başhekim Hayd Stamm Efendi'yle yerli hükümetin gösterdikleri ilgi ve kolaylıktan dolayı teşekkürle kendimi vicdanen borçlu sayarım.

Lefkoşa'da ilk Hekimliğimiz

Allaha hamd ve şükürler olsun; artık hemen hekimliğe başlamış bulunuyordum. Uzun bir süre Hükümet Hastanesinde eczacı-başılık ederek büyük bilgi ve deneyim kazanan, sonra da istifa ederek kendi adına bir eczane açan Eftihi Efendi'nin eczanesine devamı başlamıştım.

Ancak Lefkoşa'da geçirdiğim o iki aylık güç-yitirici acı bekleyiş sürecinde çoğu eczacının sırf halkın parasını almak

için izledikleri kötü yolu, yaptıkları soygunu görüp anlamış-tım. Her doktorun işbirliği yaptığı özel bir eczane vardı; ya da bazı hekimler dolaylı olarak kendi adına çalışan eczaneler kurmuşlardı. Hasta, eczaneye geldi mi hemen muayene olu-nur, eczacı da reçeteyi doktordan alır almaz ilaçları yapmağa başlardı. Eğer hekim, eczaneye gelemeyecek denli rahatsız olan hastalara evde bakarsa; reçeteyi yazıp da aile bireylerine teslimle "dildiğiniz yerde ilaçları yaptırınız " diyecek yerde hasta sahibini reçete yazmak bahanesiyle kendi istediği ecza-neye çağırırdı. Haydi bunun bir bilgi ve güven meselesinden dolayı böyle yapıldığını varsayalım; ancak bunların çoğu has-talardan "reçete parası " olarak acaba kaçır şilin alıyorlardı. (İngiliz lirası İstanbul'da 120'den işlem gördüğüne göre bir şilin karşılığı 6 kuruş olur.)

İşte bu türden önemli konuların inceden inceye üzerinde durarak bir süre meşgul oldum. Tanıştığım hastalardan bazı-larının eczacı aleyhinde söylediklerini dinledim. Bir tanesi di-yor ki: Vallahi kardeşim, hekim parası birşey değil ; her vizi-tesi iki şilindir, bellidir; doktoru on kez çağırırsam eline yirmi şilin verince mesele bitmiş olur. Ancak eczacı öyle değil ki. Reçeteyi hekim eczahanede yazıp eczacıya teslim eder. Ecza-cı kağıdı eline alınca ilacı hazırlamaya başlar; bitti mi, ilacı teslim ederken "on iki ya da on altı şilin ilaç parası vereceksi-niz, efendim" der. Hasta sahibi , "aman eczacı efendi, bu pa-ra çoktur! " diyecek olursa "hayır efendim bu para az bile; fa-kat biz hatırınız için yaptık; çünkü bu ilaçlar hem yeni, hem de çok kuvvetlidir, hastalığa birebirdir" yanıtını verir. Zaval-lı hasta ya da hasta sahibi eğer hekimi orada görebilirse "aman Efendim, merhamet ve yardım ediniz; eczacı benden çok para istiyor; emrediniz de biraz ikramda bulunsun !" di-

yerek rica edince, Doktor, “biz eczacı işine karışmayız, o para ona aittir!” der; ya da “bu para bize ait değil, biz yalnız vizite parası olan iki şilin alıyoruz; hekimlikten anlamasına anlıyoruz da ilaç parası eczacındır; bununla birlikte iyi bilirsiniz ki bu ilaçlar hem kuvvetlidir hem de pahalıdır” açıklamasını yapar. Ya da eczacıyı çağırarak, “zararı yok, bu hasta bizimdir, fukaradır, az para alınız” deyince, kurnaz eczacı, “Peki Efendim, ilaç parası on altı şilin eder, ancak yüksek hatırlınız için sermayesini alayım, on beş şilin eder!” yanıtını veriyordu. Biçare hasta da artık ne yapabiliirdi? Madem ki ilacı ‘sermayesine’ alıyor, başka nasıl bir kolaylık beklentisi olabiliirdi? Eğer hastanın tedavisi biraz uzun sürerse vay o ailenin haline! Hekim yirmi kez geldiğinde iki lirayı büyük bir memnuniyetle sizden alırsa da, eczacıdan hesap istediğiniz zaman size 12-14 liralık bir ilaç listesi verir; sekiz gün zarfında ödemesini de yazılı bildirir. Bazı hekimler günde bir ila üç arasında vizite yaparlar. Evet, doktorların hakkı vardır, diyelim; hasta pek ağır evde can alır, can verir; hastanın her saatki hali bir değil; hastayı devamlı gözetim altında bulundurmaya vicdanen mecburdur. Tıbben gerekli gördükçe, dayanma gücünü ölçüp biçtikçe, sırf ‘ilaçları eskimesin’ diye her gün ya da her vizitede ‘zahmet edip’ yeni bir reçete yazabilir?! Eczacı da ‘merhametinden’ dolayı ‘yeni metotları’ kullanarak reçeteyi hazırlar ve hastanın evine kadar göndererek teslim eder; ilaçların kullanımını kaç kez açıklayarak yardımlarını yerine getirir, görevini hakkıyla yapar... Artık, yirmi günlük hizmete karşı eczacıya ödenen 12-15 lira çok mu gelir?! Sözü kısası çoğu eczacı gayet fâhiş, yüksek fiyatlarla reçete yapmakta idiler. Zavallı hastalar ise; eczacının insafına, merhametine, vicdanına sığınmaya mecbur!.. Biçare ne yapabilir? Piriñ gi-

bi, şeker gibi bilinen ve herkesin piyasasını takdir edebildiği eşya değil ki eczacının reçeteye biçtiği bedelin çok olup olmadığını anlayabilsin? Yerli hükümetin ilaç fiyatları hakkında üstünkörü, ilkel olsa dahi bir cetveli, tüzüğü yok ki ona dayanarak zararını bir ölçüde giderebilsin? Bundan ötürü önünde sonunda eczacıya boyun eğmeğe, merhametine güvenmeğe, ister istemez mecbur olurdu.

Reçetelere Değer Biçme Yöntemi

Yukarıda değindiğim gibi bazı reçeteler görmüştüm. Birgün 13 şilin 4 kuruşa yaptırılan bir reçete bilgime getirilmişti. Harcanan ilaç ve eczacı emeğini gözönünde bulundurarak hesap ettim ki bu işten eczacı 8 kuruş almış olsaydı bire iki buçuk kazanmanın yanısıra ücretini de çıkarmış sayılırdı.

Böyle reçeteleri çok gördüm; ve en nihayet karar vermiş idim ki eczacıların çoğu, hissettirmeden, halkı soyuyordu. Bundan ötürü bu soygunculuğun önünü almayı düşündüm. Yapılacak iş, cins ve mezhep ayırmaksızın genel sağlığa kârinca kadarınca hizmet etmek ve dolayısıyla milli servetin çoğalmasına katkıda bulunmak amacıyla insafli bir fiyat biçerek reçetenin üst başına yazmak suretiyle eczacıya kaç para verileceğini belirtmekten ibaretti.

İşte halkımız için büyük yararlar sağlayacak bu yönetimi uygulamaya karar verdim. Eczacı Eftihi’ye, yazdığım her reçeteye fiyat takdir edeceğimi ve bu koşulu kabullendiği takdirde kendiyile işbirliği yapacağımı bildirdiğim zaman bu vicdanlı, namuslu ve deneyimli eczacının önerimi olumlu karşılamasıyle hekimliğe başladım.

İlk Adımda Yardımlarını Gördüklerim

Hekimleşe başlamadan önce geçen iki aylık bekleyiş ve aşırı huzursuzluk döneminde her bakımdan iyilik ve yardımlarını gördüğüm bir çok kişi var idiye de; kendilerine minnet borçlu olduğum aşağıdaki adları kayda geçirme vicdani bir sorumluluktur:

- 1- Barutçu-zâde Hacı Bey
- 2- Bodamyalı-zâde Kâzım Bey
- 3- İbrahim Ş.M.Y. Bey.
- 4- Derviş Paşa Hazretleri
- 5- Hattat Nâif Efendi
- 6- Mustafa Midhat Efendi
- 7- Hürrem-zâde Hakkı Efendi
- 8- Lisenin eski müdürü Halil Efendi
- 9- Muttalib-zâde Hacı Hasan Efendi
- 10- Kâtib Efendi Hazreleri
- 11- Jön Ali Rıza Efendi
- 12- A.Râik Bey
- 13- Eski Başkadı Osman Nuri Efendi Hazretleri
- 14- K.Ziya M.D. Efendi
- 15- Saygıdeğer tüccarlardan Veysi Bey
- 16- Hancı Hacı Mustafa Efendi
- 17- Eski Mal Müdürlerinden Leymosunlu Emin Efendi

Eczanedeki Doktorluğum

İlk önce İttihad Kırathanesi üyelerinden birkaç kişiyi muayene edip eczanede ilaçları yapılarak verildikten birkaç saat sonra bütün Lefkoşa halkı doktorluğa başladığımızı işitir işitmez eczaneye akın akın gelmeğe başlamışlardı. Her hastayı muayene ettikten sonra reçetesine yazıp insaflı bir fiyat biç-

rek hastaya, "İlaç parası olarak eczacıya şu kadar kuruş vereceksiniz; isterseniz ilaçlarınızı buradan alabilirsiniz; aksi takdirde reçetenizi istediğiniz eczanede yaptırabilirsiniz" deyip onu hastamızın eline tut ederdik. Bundan da maksadımız hastaları serbest, bağımsız bırakmak, vaktiyle ilgileri olduğu eczanelerden ayırmamak; hiçbir hekimin hiçbir eczacının temelli müşterilerini dağıtmamaktı. Gelenlerin hemen tümü reçetelerini bulduğum eczanede yaptırıyorlardı. Ancak bazı hastalar da, belki daha ucuza yaptırabilirim, diyerek eczaneleri doluyor, ama onların altı kuruş yerine altı şilin, sekiz şilin istediklerini anlayınca tekrar Eftihi'nin eczanesine geliyorlardı.

Zenginler için 2, orta halliler için de 1 1/2 şilin vizite ücreti saptamıştık.

Başvuruda bulunanların haddi-hesabı yoktu. Son derece fakir olanları parasız tedavi için de belli bir gün ayırmayı düşünmüştüm. Ne var ki kendilerine ayrılacak günü bekleyip de gelmek fakir hastalar için hiç de âdil ve insani bir uygulama sayılmazdı. Çünkü hastalığın başlangıcında tedaviye başlanırsa olumlu sonuç almak yüzde doksan iken, gecikmeli gelenlerin iyileştirilmesi epey müşkil olurdu. Kaldı ki öyle hastalıklar var ki erken müdahale artık kaçınılmaz sayılırdı.

İşte bu irdelemeler ışığında cins ve mezhep farkı gözetmeksizin bütün fukara hangi gün ve saatte olursa olsun parasız muayene ve tedavi göreceğini duyurmuştuk. Eczacı Eftihi Efendi de hergün 50,60,100 ve hatta bazı günler 150 ile 200'e kadar reçete yazmakta olduğuma bakarak her reçeteden ortalama 2-3 kuruş kazanmış olsa dahi büyük bir miktar sayılacağından, son derecede düşkün ve sefalet içinde bulunan hastaların reçetelerini ise parasız yapmayı lütfen ve merhameten kabul etmişti.

İşte bu son uygulamanın duyulması üzerine Lefkoşa'dan yüzlerce hasta tedaviye gelmişlerdi. Gelen hastalar iyice muayene edilip gereken özen gösterildiğinden , Allaha hamd olsun, çoğu iyileşmiş olarak gidiyorlardı. Sağlıklarına kavuşanların konuşmaları, gazete yazılarına oranla daha olumlu ve etkili oluyordu. Bundan dolayı Lefkoşa çevresindeki köylerden, sonra da Ada'nın bütün kasabalarından ve köylerinden sayısız hasta gelip tedavi olunmağa başladı. Kalabalık o dereceye geldi ki eczanenin üç odası onlara sığmaz olunca hastalar dışarıda, çarşılarda sıra beklemek zorunda kaldılar. Haksızlık olmasın diye de sıra numarası uygulamasına gidildi.

Koca Kıbrıs'ta hep eczacıların Rum olduklarını ve altmış bin Türk halkının hiç eczacısı bulunmadığı gerçeğini dikkatle ele alarak hükümetin yürürlükteki yasaları uyarınca birkaç Türk eczacı yetiştirmek için Lefkoşa Lisesinden Mehmet Ali ve Vehid adlı iki genç seçmiştim. Lisenin eski müdürü Halil Efendi'nin bu konudaki yardımlarına teşekkür ediyorum. Seçilenler gerçekten pek yetenekli ve erkli olduklarından konuları üzerine dikkatle eğilerek bilgi ve görgülerini artırmağa başladılar. Bunun üzerine dönüşümlü bir yol işlendi:

Bunlardan biri eczanede sabahdan öğleye kadar bir reçetenin nasıl yapıldığını öğrenecek, öbürü ise yaptığımız ameliyatlarda yardımcı olarak bulunacaktı. Öğleden sonra da görev değişikliğine gidilecekti.

Kısa sürede her ikisi de kendilerini kanıtlamışlardı. O denli ki Mehmet Ali artık ameliyathanede ve eczanede aranılan bir kişi olmuştu. Hatta başlangıçta Eftihi Efendi'nin takdirini kazanmıştı. Çünkü eczalar tartılıp kendisine verildikten sonra eczacılık yöntemlerine göre onları ilaca dönüştürüp kutulara yerleştiriyor ve üzerlerine de Rumca yazılar yazıyordu. Sözün

kıyası her iki elemanın da ileride millete iyi hizmetlerde bulunacağı anlaşılıyordu. Hastaların sayısı gittikçe çoğalmakta olduğundan bu elemanlar kâtiplik ve muhasebecilik yapmaya da başlamışlardı.

Zavallı Fukara

Her birey, elinden geleni yapsa, sağlıklı olanlar varlık ve esenlik kazandıran işleri tutsalar dünya yüzünden fukaralık kalkmış olurdu. Fakat acaba bu olası mıdır? Küçük yaştan itibaren çocuklarımızın geleceğini kazanmalarına çalışmadığımızdan dolayıdır ki gençlik dönemine ulaşmış kardeşlerimizin çoğu karanlıklara, yokluklara düşüyor. Bu yüzden vaktiyle esaslı bir sanat veya ticarete, önemli bir mesleğe girmediklerinden fakir düşmüş ne kadar hasta vardır ki, değil hekimin muayenesine, bir şişe ilaca, bir kaşık çorbaya bile sahip değildirler! Kışın en şiddetli soğuklarında vücudunu ısıtacak bir yorgana, yarım kilo kömüre, bir ekmeğe bile sahip olamayışı, aylarca ızdırabın esiri, günlerce ağlayıp sızlanmalarla yaşamını sürdürmeğe çalışan yoksulluk içindeki fakirlerin kapısına bir hekimin gelip onları muayene ile iyileştirmesi bulunmaz bir güzellik değil miydi?

Gün işleyip gün yiyen fakirlerin de bir an önce hekime başvuru iyileşerek günlerce yatakta yatmamaları milli servet ve kamu sağlığı bakımından bir kazanç sayılmaz mıydı? Bunları anlatmaktan maksadımız, "bütün fakirler hangi gün ve saatte olursa olsun parasız tedavi olunur." ilanımızın orta-halliler ve hatta bazı varsıllar tarafından nasıl kötüye kullanılmaya başlandığını işaret içindir. Sözgelimi, ticaretle, bakkallıkla kazançlarını sağlayanların bir bölümü iş elbiseleriyle eczaneye gelip "son derecede fakiriz " diyerek parasız tedavi hakkı

istemeye yeltenmişlerdi. Evlerdeki hastaları tedavi için dolaştığım saatlerde bu dükkân sahiplerinden bazılarını iş başında görerek aldatıldığımı anlamıştım. Dahası, bazı zengin ya da orta halli hanımlardan bile eski bir çarşaf örtünerek eczaneye gelenlerin ve "çok fakirim!" deyip parasız muayene ve hatta ilaç istemeye kadar işi vardırırların da sayısı çoktu. Kaza ve köylerden gelen pek çok hasta da fakirlikten dem vurarak bedava tedavi yollarını kaç kez aramaktan geri kalmadı. "Fukara bir olsa şekerle beslenebilir." sözü meğer ne kadar doğru imiş!

Başvuruda bulunanların yüzde doksanı fukara elbisesine bürünmeğe, fukara ağzı kullanmağa başlamışlardı. Haftada bir gün, iki gün olsa birşey değil; haydi milliyetçi, insancılıktan yanayız, deyip görev sayalım; ama ihtiyaç içinde olmayanlara gece-gündüz hizmet vermek sağduyu ile ne denli bağdaşır? Gelen yüz kişiden doksanın iyi durumda olmalarına karşın onlara bedavadan hizmet vermenin insancılıkla ne ilgisi olabilir ki?

Fakirlerin haklarına zerre kadar zarar verilmesine karşı olduğumuzu, ancak bunlara hizmet verilirken araya bu sınıftan olmayanların asla karıştırılmamasını, sağlıklı insan olgusunun milli bir kazanç olduğunu ilgililere açık açık anlatmışsak da, kendi kişisel çıkarlarından başka birşey düşünmeyen bu kişiler aynı davranışlarını sürdürmeyi bırakmamışlardı. Bir süre daha bekledim. Bir de ne göreyim : İş çığrından büsbütün çıkmış, "merhametten maraz hasıl olmağa" başlamıştı. Bize büyük zararlar getiren bu yöntem meğer halka geniş çapta yararlar sağlamış bulunuyordu.

Şimdi artık çevremizden büyük iltifatlar, hürmetler görüyorduk. Hekimliğe henüz başladığım o iki aylık dönemde ba-

na karşı tavır alanlar, dolaylı laf dokunduranlar, tam tersine, hürmette kusur etmez olmuşlardı. Sözü kısası eşrafın, öndegelen, halkın, hatta İngiliz, Rum, Maronid ve Musavilerin bile sevgi saygılarını maddi-manevi yardımlarını kazanmıştım. Artık Türkler kadar yabancılar da gelip tedavi olmaya başlamışlardı.

Muhtarlardan Fakirlik Belgesi İstenmesi

Geçimi yerinde olanların, parasız tedavi yöntemini son derece kötüye kullanmalarını önlemek amacıyla muhtarlardan resmi fakirlik belgesi getirilmesi şartı öne sürüldü. Böylelikle, işler bir ölçüde olsun düzene konulabilmişti. Gerçi her muhtarın ne denli namusluluk taşıyıp taşımadığını bilmemek de aslında bunun yürürlüğe konması kaçınılmazdı. Ne ki çok geçmeden muhtarların birtakımı da bu uygulamadan yararlanmaya kalkıştılar. Şöyle ki: 'Muhtar Fakirlik Belgesi' getiren fakirlerden bu belgeler alınıp saklanıyordu. Bir süre geçtikten sonra da bu belgeler köy ve kasabalara göre numaralanmış, hasta adları da geldikleri yerlere göre düzene konmuştu. Biz ise yavaş yavaş her mahallede ve çoğu köylerde, görünüşte dahi olsa, sadık bir dost edinmiştik. Bu dostlar aracılığı ile muhtarları ve göndermiş oldukları fakir hastaları hakkında araştırma yapmaya karar verdiğim sırada idi ki, fakirliği her halinden anlaşılan bir hasta ağlayıp sızlayarak şu şikâyetle bulunmuştu.: "Efendim, fakirlik ayıp değildir, benim yatacak bir yerim bile yoktur; dilenmediğim gün aç kalırım, bir süreden beridir hasta düştüm, han bucaklarında kahve köşelerinde yata yata mahvoldum da şu acınacak halime merhamet eden çıkmadı. En nihayet bana sizi salık verdiler. Fakir olduğuma dair birkaç mahalle muhtarından belge alabilmek için düşe kal-

ka kapılarına gittim, benden 'yarım şilin !' istediler; ben yarım şilini bulsam sıcacık çorba içer, bir dem de bayram ederdim!"

Bu zavallı fakir hastanın gözyaşı dökerek şikâyetinden son derece üzüntü duydum. Şu acımasız birkaç muhtarın alçaklıklarını düşündükçe sinirime, kanıma dokunuyor. Ondan muhtarların adları ve mahallelerini öğrenip yazdım. Belgelerdeki hastaların adlarını bir kağıda yazıp araştırmaya giriştim. Her mahalleden birer sadık ahabap çağırıp adı geçen hastaların mali durumlarını, muhtarlarla olan yakınlıkları not ettim. Ne bulursam beğenirsiniz ? Muhtarın birinden 27 Fakirlik Belgesi gelmişti. Bu hastaların 18'i muhtar cenaplarının en yakın akrabası, eşi,kızı,oğlu,teyzesi, kardeşi, ortağı, dünürü vs. idi. Ama bunlar fukara değil; her biri varsıl ya da orta halliydi. Öbür 7 hasta ise orta halli, 2 kişi de son derece fakir! 7 orta halli ile 2 fakir hastaya ne yolla ve de ne sebebe dayalı olarak belge verildiğini araştırıp en erken zamanda tarafımıza iletilmesini bu ahabaptan rica etmiştim. Ahababımız iki gün sonra gülerek yanımıza geldi ve şunları söyledi: "Orta halli hastaların her biri muhtar cenaplarının kesesine geçmek üzere yarımşar şilini peşin vererek birer belge almışlar! Gerçekten fakir olan iki kişiden biri ise muhtarın evine destiyle su taşır, öteki de komşusudur..."

Bu sadık dostumuzun araştırması muhtarların sahtekârlıklarını meydana çıkarmış oluyordu. Öbür muhtar hakkındaki bilgiler de aşağı yukarı bunun gibiydi. Daha pek çok muhtarın da sahte belge verdikleri anlaşıldığından bu uygulamanın bir kez daha gözden geçirilmesini gerektirdi. Gerçekte, yardıma muhtaç olanların yararlanması için yürürlüğe koyduğumuz uygulamadan fakirler zararlı çıkarken bir kısım muhtar-

lar da sahtekârlık ve düzenbazlıkla para kazanmağa başlamışlardı! Evet, orta halliler hekime 1½ şilin vereceklerine muhtarın eline ½ şilini tut etmekle bir Fakirlik Belgesi alıp geliyorlardı. Artık bu çarpık uygulamaya bir son vermek zamanı gelip çatmıştı.

Köy İmamları ile Muhtarlarından ve Lefkoşa'da Üç Efendiden Fakirlik Belgesi İsteme

Bazı muhtarların sahtekârlığından dolayı Fakirlik Belgesinin imam ve muhtar işbirliği ile verilmesini istedim. Bu düşüncem din adamlarıyla öğretmenlerin sahtekâr muhtarlara alet olmayacağı inancına dayalı idi. Ama bozukluğun çoğu daha ziyade Lefkoşa'da olduğundan kişiliklerine güvendiğim beylere başvuruda bulundum, onlar da bu görevi lütfen kabul buyurdular. Belge verip yanımıza gönderdikleri kişilerin de gerçekten fakir olduklarını görüp anlamıştık. İşte bu üç değerli beyin adlarını burada kayda geçirmekten övünç duyarız:

- 1.Barutçu-zâde Hacı Bey
- 2.Bodamyalı-zâde Mehmed Kâzım Bey
- 3.Tahsildar Derviş Efendi, Habbal

Artık köy imam ve muhtarlarından da hilesiz belgeler gelmeğe başlamıştı.Lefkoşa'daki duruma bu beyler hakim olduklarından fakirlerin işi bir süre daha düzene girmiş oldu. Fakat "ucuz sirke baldan tatlıdır" derler , ne kadar doğru imiş! Bir takım kişiler vizite parası vermesinler diye türlü dolaplar çevirmeğe başladılar. Lefkoşa fakirlerinin, adı edilen beylerden belge alarak parasız tedavi görmelerini bazı insanlar çekemeyerek onları kıskanmış ve işlerini bozmaya girişmişlerdi. Fakir olmayan bazı insanlar adı geçen beylerden belge alma girişiminde bulundukça, "hayır sen fakir değilsin, doktora vizi-

te parası ödeyebilirsin, sana belge veremem!" yanıtını aldıklarında, adı geçen beylere ağır laflar etseler de yine onlar bu konuda ayak diretiyorlardı. Belge alamayan orta hallilerden bazıları işi kavgaya kadar götürüyordu.

Bu da çok tuhaf bir olaydı: Hasta olan orta hallinin biri tepezzül ederek son derece fakir olan bir adama gidip, "var git, filan beye söyle ki bedava muayene olunmak için sana belge versin; eğer belgeyi alıp bana getirebilirsen sana 1/2 şilin bahşiş vereceğim" der. Zavallı fakir de eğilip bükülerek, hasta hali takınarak belge almayı başarır. Ve de utanmadan bu herif bize başvurarak "aman efendim, çok fakirim, merhamet ediniz; bir lokma ekmeğim yok; ilaca ve hatta bir çorbacığa bile muhtacım" deyip istekleri yerine getirilir. Böylesi aldatmacayı yapanlar çok oldu. Hasta olmayan bazı fakirler de güya yerinden kalkmayacak denli hasta olan eşi için belge alarak orta hallilere 1/2 şiline satıyor; orta halliler de vizite parası 1 1/2 şilinden kurtularak 1/2 şiline işlerini görüyorlardı. Şurası hatırımdadır ki bir akşam geceyarısından iki saat sonra bir adam gelip "ağır hastası" olduğundan söz ederek evine gitmemi ister. Çok şiddetli soğuk olduğu halde yine de kalkıp gittim, hastayı muayene ettim; kapıdan çıkarken Fakirlik Belgesini banka çeki gibi tut etmesin mi ? Ben ise hiç bozuntuya vermeden alıp geri döndüm.

Bu hastaya bir kaç kez daha gittim; tam anlamıyla sağlığına kavuşmuştu. Ancak tedavi sürecince bu hastanın büyük evi içindeki eşya ve süs donanımları dikkat çekici idi. Bir ahbap aracılığıyla araştırmasını yaptırdım ; meğer cimri bir zenginmiş! Fakirin biri eliyle bir belge sağlayarak hastasını bedavadan tedavi ettirmiş.

Böylesi kurnaz adamlar çok görülmüştü; fakat ne yapalım,

yine de sabrettik.

Ülkemizin, halkımızın yaradılışını, genel durumunu herkesin bildiğini sanıyorum. Çekememezlik, çekiştirilicilik, kıskançlık ve bozunculuk had safhada. En tuhafı şudur ki bir orta hallinin hastası iyi olduktan sonra komşusuna ya da bir başkasına, ya bir kağıt yazdırarak gönderir, ya da kendisi bizzat gelip bilgi verirken sözde bunu dostluk adına yaptığını söyler: "Filanı fakir olduğu gerekçesiyle bedava tedavi ettiniz ama yalandır, kendisi orta hallidir; fakirin birine 1/2 şilin vererek bir belge almakla sizi aldatmıştır!"

Araştırma sonucu böylesi bir bozguncunun doğru söylediğini saptamıştım. Sözün kısası, zaman geçtikçe halkın çoğunu anladığımdan vaktiyle bedava tedavi görenlerden bir takımının sahtekârlığı da yavaş yavaş ortaya çıkacak; getirilen bir kısım fakirlik belgelerinin fakir kişiler eliyle sağlandığı da belli olacaktı. Belge vermeğe yetkili beylerle bu durum bir kez daha gözden geçirilerek etkili önlemler alındı: Bundan böyle Fakirlik Belgesi bu beylerin hizmetlileri eliyle bana iletilecekti. Bu cümleden olarak bazı kereler Kâzım Bey'in Hacı Bey'in fukara hastaları yanlarına alıp lütfen bana kadar geldiklerini hâlâ unatamadım...

Lefkoşa'da Özel Hastane Girişimimiz

Kasabalardan köylerden gelen yüzlerce hastayı eczane artık sığmaz olmuştu. Vaktiyle Kirli³ adında bir Türk'ün malı iken çoğu gençlerimiz gibi zevk ü safa yolunda elden çıkarılarak bir İngilize satılan ve Lefkoşa'nın en büyük konağı sayılan bir evi hastane olarak kullanmak üzere kiralamıştım. Ko-

³ Lefkoşa sokaklarından birinin adı bu zata atfen Kirli-zâde Sokağı'dır. Haydar Paşa Camii'nin esas kapısı bu sokağa açılır.

nağın bir bölümü kızkardeşim ile birlikte oturmamıza, öbür kısmı ise gelecek hastalara ayrılmıştı.

Hastane, kadın ve erkek olmak üzere iki kesime bölünmüştü. Epey süreden beri boş olan, kendi kaderine bırakılmış bu konağın birçok yanlarını kendi paramızla bakım ve onarımdan geçirdik. Artık eczanelerden bütün bütün bu konağa taşınarak Allahın yardımıyla tedavi ve ameliyata başlamıştık. Başvuruda bulunanların çokluğuna bakarak devamlı bir kâti-be olan ihtiyaç üzerine İmam-zâde Mehmet Nesib Efendi'yi belli bir aylıkla bu göreve atadık. Ameliyathanedeki işlerin çoğalması yüzünden de Askeri Rüştüye ve İdadiye öğrenimi gören Süleyman Şevket Efendi'yi Baftan buraya getirttik. Evlerdeki hastalarımızın da sayıları arttığı cihetle artık katır ve at sırtında dolaşıp vizite yapmak zorlaştığından dört atlı ve üç tarafı camlı mükemmel bir karutsa (lando) satın alıp özel bir de arabacı tuttuk. Ameliyathane ile koğuşların devamlı temizliği ve kadın hastalara daha iyi hizmet vermesi için bu işleri başaracağından emin olduğumuz Hacı Elengu adında Rum kadını da hizmetli aldık. Bu kadın İngiliz hastanesinde senelerce hizmetli ve hastabakıcı olarak mükemmel tecrübe kazandığından büyük yardım ve desteğini görmeğe başlamıştık. Sözüün kısası konakta aşağıda adları verilen efendilerle hizmetliler çalışıyordu:

- 1.Mehmet Ali Efendi
- 2.Vecîd Efendi
- 3.Süleyman Şevket Efendi
- 4.Arabacı
- 5.Hizmetli Rum Kadını
- 6.İşçi Kadın
- 7.Erkek Hizmetli

Türklerden Eczacı Yetiştirme Girişimimiz

Mehmet Ali Efendi'yle Vehid Efendi bir süredir zaten eczacılığa başladıklarından bu meslekte devamlarını sağlamak için eczanede sürekli çalışmalarına karar verdim. Ameliyathanedeki görevlerini de dikkate alarak bu yerlerde her ikisi dönüşümlü çalışacaklardı. Eczacı yardımcıları şunlardı:

- 1.Mehmet Ali Efendi
- 2.Vehid Efendi
- 3.Süleyman Şevket Efendi

Bu efendilerin her gün biri eczanede bulunarak ilaç yapmayı öğrenecek; şişe ve kutuların üzerine ilaçların kullanımını Türkçe yazacak; ve boş vakit buldukça da İngiliz Eczacılık Kitabını okuyarak yürürlükteki mevzuata göre eczacı olabilmek için bir bilirkişi heyeti hususunda nazari ve uygulamalı sınavlara hazırlanacaktı⁴. Zaten iyi öğrenim görmüş bu terbiyeli, uysal, etkin efendiler dönüşümlü olarak eczaneye başlamışlardı. Mehmet Ali Efendi ile Vehid Efendi zaten pek güzel İngilizce bildikleri gibi, Süleyman Şevket Efendi de mükemmel Fransızca biliyordu. Eczanede gündüzün gördükleri sağlık maddelerini geceleyin İngilizce ve Fransızca eczacılık kitaplarından okuyup öğrenmeye çalışıyorlar; iyice anlayamadıkları konularla eczaları da bana soruyorlardı. Hastane ve ameliyathaneki işlerden fırsat bulunduğu anda ise kendilerine bazı kimya dersleri ile bilgi özetleri veriyorduk.

İşler bir süre daha böyle sürüp giderken; eczacı adaylarımızın günden güne yetişmekte olduğunu gören Rumlardan bazı kişiler eczacı-başımızı bulup Türk eczacı yetiştirmenin Hristiyan dünyası için zararlı olacağı gerekçesiyle bundan

⁴ Sömürge döneminde belli koşullarda sınav verip başarılı olanlar eczacılık yapabiliyordu. Hemen aşağıda bu konuyla ilgili açıklayıcı bilgi vardır.

vazgeçmesini istemişler ve kendisi için "Helvacı ,Türk Dos-tu" nitemini kullanmışlardır. Ben ise şu karşılığı vermiştim: "Bu efendilerin eczaneye devamları şarttır, mutlaka lazımdır; eğer bunlar eczanemize devam edemeyecek olurlar ise bura-ya hiçbir reçete göndermeyeceğimi üzülerək bildiriyorum!" "Bu yollu sert çıkışımız üzerine o da Rumlara red cevabı ver-mişti. Ama ola ki içinden başka şeyler tasarlanmıştı!?"

Kıbrıs Hükümeti, bakınız nasıl eczacı yetiştiriyor: Kıb-rıs'ın dışında bulunanlar yerli hükümetin eczacı yetiştirmek bazında sağladığı kolaylığı belki de bilmiyorlar: İngilizlerin yönetiminde Lefkoşa ve her kaza merkezinde mükemmel bir hastane ve eczane vardır. Sağlık Müdürünün onayı ile bir kimse bu hastanelerden birinde üç yıl düzenli devamla dene-yim görerek İngilizce Eczacılık Kitabı'ndan da sınav verirse, "Yalnız Kıbrıs'ta Eczacılık Edebilmek Üzere" eline bir belge tut edilir. Eğer hükümet hastanesi dışında herhangi bir kasa-bada bulunan özel bir eczanede 3-5 yıl deneyimden sonra İn-gilizlerden oluşan bir Tıp Heyeti huzurunda nazari ve pratik olarak sınavdan geçerse yine belge alarak Kıbrıs'ın herhangi bir yerinde eczane açabilir.

İşte Kıbrıs'taki çoğu eczanelerin eczacıları bu şekilde ye-tişmiş Rumlardır. Belge alanların çoğu da özel eczanelerde deneyim görmüş kişilerdir. Koca Kıbrıs'ta yüksek okul mezu-nu olup eczane açan sadece birkaç kişidir. Bunca Rum ecza-cıya karşın da 60 bin nüfuslu Türk halkının en azından nazar değmemesi için, bir tek eczahanesi bile yoktur. Buna bakarak Kıbrıs Türklerinin ne ölçüde geleceği düşündükleri pekâlâ an-laşılabilir! Bizim bu üç efendiyi eczaneye devamda kararlı tu-tumumuz işte bu nedenden ötürü idi.

Ameliyathaneye devam eden efendiler de gerek nazari,ge-

Cikko Çarşısı'nda , Türklerin Asmaaltı'nda ağlaya ağlaya sat-tım. Yüz kuruşluk malın bir-iki kuruşa kadar verildiğini ve böyle bir avantaya Türklerle Rumların hemen saldırırcasına koştuklarını gördüm. Bu satış birçoklarını güldürmüş ise de birtakımını da bizimle beraber kan ağlatmıştı. Aletlerin bir kıs-mı sebat ve hizmet eden bazı öğrencilere parasız verilmişti.

En azından, matbaanın, Rumlar eline geçip de millet ola-rak aleyhimize kullanılmasını önlemek için, alınmasını iste-dim; bu son sistem, mükemmel matbaayı ehven fiyatla vere-ceğimi duyurdumsa da yine Rumların eline düşmekten kurtu-ramadım.

Sözün kısası, milletin esenliği ve parlak geleceği uğruna hayatımı, sağlığımı, paramı, şerefimi zerre kadar düşünmeye-rek geceli gündüzlü hamallar gibi çalışıp kurmakla övünç duyduğum Teknik Okulu; tekrar esirler gibi işleyip ağlaya ağ-laya üzüntü içinde bozduğum esnada kendimi dünyanın en büyük felaketine uğramış sayarak irkildim! Ama, yine Allahı-ma şükrettim, aşırı ölçüde sabır ve direnç gösterdim.

Yüzlerce vatan çocuğunun, birçok usta ve öğretmenlerin kesintisiz çalıştıkları bu sanat yuvasının kapkaranlık, ıssız; makine ve aletlerinin tozlu-topraklı-paslı kaldıklarını her gün gördükçe çocuk gibi ağlardım. Doğrusu on evladım olup da bir anda vefat etmiş olsaydılar Teknik Okula yandığım kadar yanmayacağımı zannederdim.

Çünkü biliyordum ki Teknik Okul, Ada Türklerinin kal-kınmaları için en temel bir gereksinimdi. Yine çok iyi takdir ederim ki bu okulu ahalimiz elbirliği ile korumuş olsaydı beş on yıl içinde son derece ileri bir düzeye varmış bulunacaktı. Fakat yazık, yüz bin kez yazık !

Hiç şüphe etmem ki on-yirmi-otuz sene sonra yeni yetişe-

vazgeçmesini istemişler ve kendisi için "Helvacı ,Türk Dostu" nitemini kullanmışlardır. Ben ise şu karşılığı vermiştim: "Bu efendilerin eczaneye devamları şarttır, mutlaka lazımdır; eğer bunlar eczanemize devam edemeyecek olurlar ise buraya hiçbir reçete göndermeyeceğimi üzülerek bildiriyorum!" "Bu yollu sert çıkışımız üzerine o da Rumlara red cevabı vermişti. Ama ola ki içinden başka şeyler tasarlanmıştı!?"

Kıbrıs Hükümeti, bakınız nasıl eczacı yetiştiriyor: Kıbrıs'ın dışında bulunanlar yerli hükümetin eczacı yetiştirmek bazında sağladığı kolaylığı belki de bilmiyorlar: İngilizlerin yönetiminde Lefkoşa ve her kaza merkezinde mükemmel bir hastane ve eczane vardır. Sağlık Müdürünün onayı ile bir kimse bu hastanelerden birinde üç yıl düzenli devamla deneyim görerek İngilizce Eczacılık Kitabı'ndan da sınav verirse, "Yalnız Kıbrıs'ta Eczacılık Edebilmek Üzere" eline bir belge tut edilir. Eğer hükümet hastanesi dışında herhangi bir kasabada bulunan özel bir eczanede 3-5 yıl deneyimden sonra İngilizlerden oluşan bir Tıp Heyeti huzurunda nazari ve pratik olarak sınavdan geçerse yine belge alarak Kıbrıs'ın herhangi bir yerinde eczane açabilir.

İşte Kıbrıs'taki çoğu eczanelerin eczacıları bu şekilde yetişmiş Rumlardır. Belge alanların çoğu da özel eczanelerde deneyim görmüş kişilerdir. Koca Kıbrıs'ta yüksek okul mezunu olup eczane açan sadece birkaç kişidir. Bunca Rum eczacıya karşın da 60 bin nüfuslu Türk halkının en azından nazar değmemesi için, bir tek eczahanesi bile yoktur. Buna bakarak Kıbrıs Türklerinin ne ölçüde geleceği düşündükleri pekâlâ anlaşılabilir! Bizim bu üç efendiyi eczaneye devamda kararlı tutumumuz işte bu nedenden ötürü idi.

Ameliyathaneye devam eden efendiler de gerek nazari,ge-

Cıkko Çarşısı'nda , Türklerin Asmaaltı'nda ağlaya ağlaya sattım. Yüz kuruşluk malın bir-iki kuruşa kadar verildiğini ve böyle bir avantaya Türklerle Rumların hemen saldırırcasına koştuklarını gördüm. Bu satış birçoklarını güldürmüş ise de birtakımını da bizimle beraber kan ağlatmıştı. Aletlerin bir kısmı sebat ve hizmet eden bazı öğrencilere parasız verilmişti.

En azından, matbaanın, Rumlar eline geçip de millet olarak aleyhimize kullanılmasını önlemek için, alınmasını istedim; bu son sistem, mükemmel matbaayı ehven fiyatla vereceğimi duyurdumsa da yine Rumların eline düşmekten kurtaramadım.

Sözün kisası, milletin esenliği ve parlak geleceği uğruna hayatımı, sağlığımı, paramı, şerefimi zerre kadar düşünmeyecek geceli gündüzlü hamallar gibi çalışıp kurmakla övünç duyduğum Teknik Okulu; tekrar esirler gibi işleyip ağlaya ağlaya üzüntü içinde bozduğum esnada kendimi dünyanın en büyük felaketine uğramış sayarak irkildim! Ama, yine Allahıma şükrettim, aşırı ölçüde sabır ve direnç gösterdim.

Yüzlerce vatan çocuğunun, birçok usta ve öğretmenlerin kesintisiz çalıştıkları bu sanat yuvasının kapkaranlık, ıssız; makine ve aletlerinin tozlu-topraklı-paslı kaldıklarını her gün gördükçe çocuk gibi ağlardım. Doğrusu on evladım olup da bir anda vefat etmiş olsaydılar Teknik Okula yandığım kadar yanmayacağımı zannederdim.

Çünkü biliyordum ki Teknik Okul, Ada Türklerinin kalınmaları için en temel bir gereksinimdi. Yine çok iyi takdir ederim ki bu okulu ahalimiz elbirliği ile korumuş olsaydı beş on yıl içinde son derece ileri bir düzeye varmış bulunacaktı. Fakat yazık, yüz bin kez yazık !

Hiç şüphe etmem ki on-yirmi-otuz sene sonra yeni yetişe-

cek gençlerimiz yaşama geçirdiğimiz bu girişimimizi, bir teknik okulun vatan çocukları için önemini ve kaçınılmazlığını anlayacaklar; ama Ada Türklerinin şimdiki nüfusu ile mali gücü o zaman da aynı derecede kalacak mı ?

Eğitim Dairesi müfettişi merhum Cemal Efendi'ye başvuruda bulunarak, yayımlamış olduğum iki kitapçıktan oluşmuş, 'Çocuklara Mahsus Hıfzı's-Sıhha' eserimi ilköğretim ders programına koymasını önerdim. Kabul olunursa kitapçıklardan 50 bin adedini matbaamızda basıp kendilerine teslim edeceğimizi, sağlanacak gelirin de tümüyle Lisedeki laboratuvar için alet teminine bırakılacağını kaç kez yinelemişsem de yine başaramadım.

Hürriyetin İlanı'ndan yedi ay evvel, türlü erdemleri kişiliğinde toplamış ünlü eczacı Âvan-zâde Muhterem Süleyman Bey'i İskenderiye'den buraya getirtip altı lira maaşla bir Osmanlı Eczanesi açmağa kalkışmıştım. O saygın kişiden milli duyguları gözönünde bulundurarak olumlu yanıtını almışsam da Teknik Okul'un bozulması, bu hayırlı işin de darmadağın olmasına yetecekti. Ada'da kadın hastalıklarının son derecede çokluğunu, ebe eksikliğinden özellikle kadınların kırılıp gitmekte olduğunu gördüğümünden; hükümete bir dilekçe vererek durumu anlatmış ve bir ebe okulunun açılması halinde parasız öğretmenlik yapmağa hazır olduğumu bildirmiştim. Ada'ya gelişimin ikinci yılında vermiş olduğum şu dilekçe yüzünden Asaletli Vali Hazretleri'nden 'hüsn-i kabûl'³² görmüş ve o zamandan hükümetin bir Kadın Hastanesi kurmaya başladığını bilmenin övüncünü yaşamıştım.

Muhterem Sünûhât gazetesinin takma-adlarla Teknik Okul

³² İyi karşılama, olumlu davranış

aleyhinde yayımladığı makalelerin bazılarını, başkalarına da ibret olsun diye, aynen yayımlıyoruz:

Sünûhât Gazetesinden Alıntılar (Ek-10) (Sayfa 140/155)

Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Hediye-i Âcizânem

Ey Muhterem Vatandaşlar !

Kıbrıs'a geldiğim şu dört buçuk sene zarfında zannedirim ki vaktimin çoğunu, mal ve paramın birçoğunu milliyet ve Osmanlılık uğruna harcadım. Bu keyfiyeti ihtimal ki vicdanlı düşmanlarımız bile kabul eder.

Sağlık konusunda halkı bilinçlendirmek için yapılan girişim ve etkinliklerimiz; broşürler, kitaplar ve konuşmalarla gerçekleştirilen yazılı ve sözlü yayınlarımız iyice geliştiği halde yarıda kaldı. Bütün Ada Türklerini gerçekleştirmesi kaçınılmaz olan bir çöküntüden kurtararak pek parlak gelecek yollarını açmak ve toplumumuz açısından enkaz haline gelmiş Ada'ya beş on sene sonra yeniden taze hayat kazandırmak üzere kurduğum Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'ne birtakım hafiyelerle bazı alçaklar, 'Bozguncu Con Ocağı' adını takarak onu darmadağın ettiler.

Bu bahtıkara Ada Osmanlılarına beş on sene sonra birçok Türk hekim, avukat, eczacı ve ebeler yetiştirmekle beraber bir de yatılı Teknik Okul kazandırıp fakirlik içinde bocalayan şu zavallı ahalimizden birçok eğitim ve sanat elemanı yetişecekti. Her Osmanlının ayda bir kuruş vermesinden ne çıkardı.? İşte en sonunda bu çok önemli ve milli kuruluşu da (Teknik Okulu)³³ yok ettiler.

³³ Bu konuda yazılmış bir kitap vardır: Kıbrıs Sanayi Mektebi, K.K.T.C. Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları-40, Ankara 1997.

tek göremediğimiz gibi birtakım vatan ve millet hainlerinin yıpratıcı saldırılarına karşın yine de direnerek tamamı tamamına dört sene sabır ve sebatın en âlâsını gösterdik.

Öyle ya ! Bütün Kıbrıs Türkleri ve gazetecileri en doğru tanıklardır ki; Sünûhât gazetesi Teknik Okulun ve benim aleyhimde 70-80 sayısını birtakım iftiralar, hakaretler, yalan do-lanlarla doldurduğunu ; ve binlerce ahali, yazılı ve sözlü baş-vurularla onlara 'ibret-i âlem için' yanıt vererek darbe indir-memizi istedikleri halde ; gazetemizin adını lekelememeği yeğ tutarak hiçbir karşılık vermeye tenezzül etmedik.

Bu kadar seneden beri Sünûhât'ın adını işte ilk kez şimdi yazmaya mecbur oldum. Çünkü Teknik Okulun dağılmasına birinci sebep Sünûhât ve Sadreddin ile takımıdır. Doğrusu, en azından, 60 öğrenci Teknik Okula düzen içinde devam edip de üretilen eşyayı ahalimiz çarşıya oranla, düşük fiyatlarla al-saydı bu okul hiçbir zaman kapanmazdı! Fakat, ürünleri alma-maktan başka köylülerin de almalarını engellemek için bazı 'Yâdigârlar'ın paralı adam tutmaları sonucu malların çürüyüp farelere yem olmasının büyük üzüntüsü karşısında insan nasıl sabır-sebat edebilirdi?

Sözün kısası; Kıbrıs'ın hemen tüm kasaba ve köylerini do-laşıp Türk, Rum, İngiliz, Ermeni, Musevi, Protestan, Maronid ve Katolik olarak türlü milletlerden, kayıtlarımıza göre, 112,465 kişiyi muayene ve tedavi ettiğimiz gibi içinde bulu-nan ortam ile Türklerin en temel ihtiyaçları hakkında bilgilen-dim, araştırmalar yaptım. Bu cihetle Ada Türklerinin gelece-ği bakımından yararlı olacağına kesinlikle inandığım için gö-rüş ve düşüncelerimi vatandaşlarıma son kez olmak üzere özetle anlatmayı bir vicdan zorunluluğu saydığımndan, 'Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Parlak İstikbal Programı' adındaki son

eserimi de işbu kitaba ekledim.

Şu kadar var ki her iki kitabın basımı esnasında üzüntüle-rimden dolayı birkaç ay hasta yattığımdan, üzülenek söyleye-yim, onların düzeltmelerini yapamadım; ve birçok dizgi yan-lışları olduğunu sonradan gördüm.

Sayın okuyucuların beni bağışlamalarını diler, kıymetsiz sözlerime son veririm.

Ve minallahhi'l- müsteân³⁴

1325/1909

Kıbrıs'lı (Baf'lı)

Doktor Hâfız Cemal

³⁴ Yardım Allahtandır.

**İslam Kütüphanesi Adına Yayımlanan
Sağlık Kitapları**

Halkımızdan %70'inin okuması-yazması olmadığından, %25'i ise ancak yarım-yamalak ilkokul öğrenimi gördüklerinden kitapların açık, anlaşılır bir düzeyde yazılmasına özen gösterildi. Sözcüklerin anlamları da sayfa altına yazılıyordu. Birinci Kitap : Hastalıklar Hakkında Ma'lûmât-ı Umumiye ve Doktor Hâfız Cemal Âfiyethânesi.

Bu kitabın başlıkları şunlardan oluşmaktadır:

- Tahdîs ve Takdîr-i Lutf u Ni'met
- Kazalardaki Şubelerimizi ve Vizitalarımızı Bilmek İster misiniz?
- Dâhilî Hastalıkların Tafsîlâtı, Belsoğukluğu, Frengi, Göz, Kulak-Burun-Boğaz, Sinir Hastalıkları
- Masaj ile Tedavi Olunan Hastalıklar
- Hâricî Cerrahlık, Cild,Kadın Hastalıkları
- İslamiyet ve Hıfzû's -Sıhhanın Ehemmiyeti
- Âfiyethâne Programı

İkinci Kitap: Ev Hanımları ve Kömür Çarpması Hakkında Hıfzu's Sıhha Münderecâtı :

- Ev Hanımlarının Ölümcül Kazası
- Kömür Çarpması, Kömür Çarpmış

İnsanları Nasıl Tanımalı?

- Kömür Çarpmış İnsanları Ölümden Nasıl Kurtarmalı?

Üçüncü Kitap: Ma'lûmât-ı Sıhhiye Münderecâtı :

- Hasta Olmamak İster misiniz ?
- Besleyici Yiyecekler Nedir ?
- Sârî Hastalıkların Başlıcaları Hangileridir?
- Verem(Akciğer Veremi) Nasıl Sirâyet Eder ?
- Müteverrimler Hakkında Başlıca Ne Gibi Kayıt Altında Tedâbirde Bulunmak Lâzımdır?
- Ekşi Limon Suyunu Saklamak İster misiniz ?
- Müslümanlıkta Her Türlü Hastalık Azdır.
- Ekşi Meyveler Muzıdır.
- Abdestin Fâidesi
- Hasta Olmamağa Çalışmak
- İnsanın Nefesi Zehirlidir
- Gözlerinizi Muhafaza Etmek İster misiniz ?
- Odun, Çalı, Tahta Yakmakla İnsan Hastalanır mı ?
- Tıbbî Sözler

Dördüncü Kitap: Sevgili İslamlarım, Artık Uyanalım! Münderecâtı:

- İttifak ve İddihâd
- Ciddî Sa'y ve Sebât
- Ulûm ve Maârif
- Sanayi ve Ticâret-i Umûmiye
- Muhabbet ve Gayret-i Milliye

Beşinci Kitap : Küçük Çocukları Nasıl Beslemeli ?

Altıncı Kitap : Vâlidelere Ber-güzâr

Yedinci Kitap : Çocuklara Mahsûs Hıfzû's-Sıhha
(Birinci Kısım)

Sekizinci Kitap : Çocuklara Mahsûs Hıfzû's-Sıhha
(İkinci Kısım)

Dokuzuncu Kitap: Çocuklara Mahsûs Hıfzû's-Sıhha
(Üçüncü Kısım)

Ek:2

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi Şubelerine Gönderilen Yazı

Muhteşem Üyeler, Vatandaşlar!

Vatanımızın, Ada'daki Türk halkımızın en temel ihtiyacı-
nı bilmek her Türk için kaçınılmazdır. İleri gitmek, mutlu ya-
şayıp varıl olmak için eğitim-öğretime büyük ölçüde gerek-
sinme duyulduğunu herkes bilir.

Bilgi ve sanattan en iyi şekilden yararlanabilmek için yal-
nız kuram yetersiz kalır. Bunun tamamlanması ancak nakdi
uygulama ve eksiksiz bir donamınla olur. Kısaca, günümüz
uygarlığı büyük ölçüde bilim ve sanata dayalı olarak geliş-
miştir.

Okullar ; bilim ve sanatın, insanlıkla uygarlığın ileri gitme-
si, cahilliğin ortadan kaldırılması, insanoğlunun mutlu bir ge-
çim sağlayarak yaşamını sürdürebilmesi için açılmıştır. Gü-
nümüz Avrupa milletlerinin bu denli ileri gidip bilgilenmele-
rine, sınırsız servetlerine; herhalde, vaktiyle açmış oldukları
okulların düzenli etkinlikleri, mezunlarının öğrenimlerini da-
ha da sürdürebilmeleri için onlara yapılan maddi-manevi yar-

dımlarının bir sonucu olsa gerektir!

Çünkü her meslek sahibi, her sanatkâr iyi bir okul eğitimi görerek yetişir, bilgi ve becerisini yaşama geçirerek kısa sürede büyük servete kavuşur, mutlu yaşar.

Konuşmamıza böylesi bir girişle başlamamız, kutsal vatanımızda da bunların uygulanmasıyla mutlu bir yaşama kavuşmak, varlığımızı kanıtlamak içindir.

Evet, günümüz vatan çocuklarının en büyük gereksinimi, parlak geleceği, bu yaşamsal önemi haiz donanım ile iktisat üzerine dayalıdır.

Bu bakımdan düşünelim ki, konuyu irdelemek, üzerinde ciddiyetle durmak artık bir zorunluluktur. Vatanın mutluluğu, Türklüğün ileri gitmesi için ilkokullarla orta ve liseden mezun zeki gençler acaba nasıl yetiştirilmelidir?

Anadan -babadan fakir doğmuş, hayatın güç dayanılan yükü altında yuvarlanarak, ezilerek, büyümüş kanla yoğrulmuş ekmek yiyerek fakirlik içinde büyüdüğü halde öğrenimini en iyi düzeyde tamamlayan bir genç, geçimini sağlamak için acaba hangi yoldan geçmelidir?

Anadan-babadan, aileden mal varlığı yok ki biraz oyalansın. Edindiği bilgi ve beceriyi acaba hangi alanda kullanacaktır?

Aslına bakılırsa vatan çocuklarımızın hemen tümü de algılama gücü üst düzeyde olan kişilerdir.

Böylesi nitelikleri olan vatan yavrularını, geleceğin parlak yıldızlarını korumak, ileri gitmelerini, mutlu olmalarını düşünmek bizlere düşmez mi?

Okul bitirenlerin gözleri hep hükümet kapısındadır! Bu ise hem kendileri ve hem de vatanımız, geleceğimiz için madde-ten-manen büyük bir kayıptır. Milli yücelmeyi daha iyi sağlayabilen çok meslekler vardır ki bu türden dallara girilmesi ha-

linde kurtuluşumuza, devletimize, ailelerimize; sözün kısası vatan ve milletimize üstün hizmet verilebilir. İşte, vatan ve milletimizin gerek duyduğu meslek dalları şunlardır:

1.Hekimlik , 2.Eczacılık , 3.Avukatlık, 4.Ebelik, 5.Önemli sanat dallarının tümü, 6.Ticaret,tarım.

Eczacılığın hekimlik kadar önemli olduğuna değinmek istemiyorum; çünkü bilineni tekrar etmek demektir.

Hayatını, sevgili canını sevmeyen, düşünmeyen var mıdır? Dünyada candan daha kutsal ne var ki?

İşte biz Türkler, üzülererek söyleyeyim, geleceğimizi, sağlığımızı, çoluk çocuğumuzu, milletimizin sonunu zerre kadar düşünmüyoruz.

Eczacılık insan hayatı ve sağlığı için pek gerekli bir meslektir. Bazı eczacılar, gerektiğinde ikinci azrail görevini pek âlâ görebirler. Gece gündüz zehirli ilaçlar tartıp vermekte olduklarını; sürüp giden milli düşmanlıklarla işi vahşete değin vardırın köktendinciliği gereği gibi düşünürsek, geleceğimizin ufuklarına zehir yüklü bulutların neler taşımakta olduklarını kestirebiliriz. Şu zavallı milletimizin gelecek vadisinde binlerce engel, güneş gibi aşikâr iken, kötü örneklerini kaç kez görüp yaşadığımız halde biz Türkler bu gaflet uykusundan, bu ahiret gününden hâlâ uyanamıyoruz.

Avukatlığın, hukuk bilgisinin, ebeliğin büyük öneminden, olmazsa olmazlığından ne denli söz edilirse yine azdır. Çünkü milletin iktisadi varlığı, maddi-manevi gücü, gelişip büyümesi, çoğalması hep bu mesleklere dayalıdır.

Sanat, ticaret ve tarım gibi her milletin ruhu, hayatının öz-suyu, temeli olan servet vasıtaları ile mutluluk vesilelerinden sözetmeye kağıt -kalem yetiştirmez. Şimdiki ileri düzeyin başlangıç noktası, bilgi ve becerinin görkemli ereği, servet biriki-

mine giden parlak yolu sanat, ticaret ve tarımdır, diyebilirim.

İnsan, illiklik ve göçebelikten yakasını kurtararak insanlık alanında uygar ve rahat bir hayat sürmek isterse mutlaka sanat, ticaret ve tarım yollarından geçmelidir.

Kısaca, kansız ruhsuz bir yaşamın imkânsızlığı gibi; harcamasız, ticaretsiz, tarımsız, servetsiz bir milli hayat sürdürmek olası değildir. Millet hayatının özsuu, yücelmenin ruhu, İslam dininin dayanağı olan bilgi-beceri; sanat-ticaret, modern tarım, üzülerək söyleyelim, Ada Türkleri arasında hemen hemen yok gibidir.

İşte milletin ruhu, geleceğinin umudu, kısaca ilerleyip yücelmesi demek olan 'Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi' bütün bu düşüncelere dayalı olarak oluşturulmuştur. Ada'daki Türk halkının yaşam ihtiyaçları, iktisadi hayatın gerekleriyle ilgili böyle bir Cemiyetin gelişip büyümesi, sürekliliği, her yurtseverin, vicdan sahibi herkesle aydın kesimin en ciddi isteği olmalıdır.

Komisyonun muhterem üyeleri! Ben kısıtlı gücüm yettiği kadar bu Cemiyetin kurulup oluşturulmasına, düzenlenip yayılmasına Allah ve Peygamberin yardımlarıyla katkıda bulundum; her türlü zorluğa dayandım. Kıbrıs'ta mevcut hemen bütün Türk köylerini, kusurlarına bakmaksızın, Allah'ın inayetiyle dolaştım. Her kasaba ve köyde halkın ruhuna en uygun olacağını kestirdiğim anlatım biçimiyle saatlerce konuştum; ve aylarca süren bu gezilerle girişimlerimizden şu sonuç ve düşünceye vardım:

-Milletin yüreklendirilmesine, ciddiye alınmasına ihtiyaç vardır.

-Ne yolla olursa olsun, uyarılıp yüreklendirilmedikçe, kalkınmaya, eğitim-öğretime çoğu zaman gidilemiyor. Görenek,

ancak hırs ve tama konularında büyük bir rol oynar. Öyle ya: Vaktiyle Türklerde hiçbir marangoz olmadığı sıralarda bu zanaat erbabına herkes hırs ve nefretle bakar, onu Hristiyanlara özgü bir sanat gibi görürdü. Gün gelip de birkaç Türk marangoz yetişerek geçimini teminle rahat bir yaşama kavuşunca, arkasından çoğu kişi merak salarak bu mesleği öğrendi. Böylece de Hristiyanlara artık ihtiyacımız kalmadı, demektir.

Hekimlik, tüccarlık, avukatlık, ebelik, mimarlık; kısaca her mesleğin vatan çocukları arasında yayılması için mutlaka bir teknik okulun kurulup açılması kaçınılmazdır.

Fukara çocuklarına şefkat ve mutluluk yuvası olabilecek böylesi bir teknik okulun yapılıp bitirildiğini, sürdürülmekte olduğunu görünce, işte o zaman milletin yüzü gülecek, geleceğine güvenle bakacaktır.

Okulu başarı ile bitiren fukara çocuklarının, geri dönmele ri koşuluyla, dış ülkelerdeki yüksek okul ve üniversitelere gönderilmeleri gerekecektir.

İşte bu en önemli milli ihtiyacı tamamıyla sağlayabilecek de ancak ve ancak Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'dir. Bu yüzden Cemiyetimizin para kaynağına katkıda bulunmak ise bir boyun borcudur.

Bendeniz, bütün kasaba ve en gerekli köylerde Cemiyetin komisyonlarını oluşturup kayıtlarının bir suretini de sizlere takdim ettim. Ancak her zaman seyahat etmek, mesleğim gereği bana uygun gelmediğinden; kazalarınızda köy komisyonlarını yakından izleyip onlara destek olmak, etkinliklerini denetim altına almak milletin kalkınması adına, artık sizlere düşen kutsal bir görevdir. Milletın geleceği Cemiyetin tutunup geliştirilmesine bağlıdır.

Osmanlı ülkelerinde halk arasında günden güne çoğalan

türlü zanaatlara karşı ilgi, her vilayet merkezinde açılan teknik okullar yüzündendir.

Madem ki biz de Osmanlıyız ; Osmanlılığımızı,Müslümanlığımızı, milletimizi, maddi-manevi servetimizle desteklemeye çaba göstermemiz gerekir.

Rum vatandaşlarımızın kalkınmanın yüksek ufuklarında kanat açtıkları bir sırada zavallı Müslümanlarımızın günden güne her hususta geri gitmekte olduklarını hangi vicdan sahibi görüp de üzülmez, gaflet uykusundan uyanmaz?

Ey milletin sayın üyeleri, ey ülkenin öndegelenleri,eşrafı !

Şu milli, hayırlı Cemiyetin sürdürülmesine birlik ve dayanışma içinde, ciddiyet ve iyi niyetle, vicdan ve yürek temizliği, elbirliği ile gece-gündüz çalışalım da milletimizi yükselme yolunda ilk adımına hazırlayarak dünya ve âhirette bunun karşılığını görelim.

Ve mina'llâhi't-tevfik
Zi'l-kâde 5,sene 1324
Teşrîn-i Sâni 20, 906

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslâmiyesi
Nizâm-nâmesi Müessis ve Muharriri.
Doktor Hâfız Cemal

olası değil! Bunların çoğu tedavi için evvelce bize başvuruda bulunmuş, ancak tedavilerinin imkânsızlığı karşısında geri gönderilmişlerdi.

Aralarından tedavi edilecek gibi olanlarını Lefkoşa'ya aldırardım. Arasıra kasaba ve köyleri dolaşarak halkımıza karşı olan görevlerimizden hiç olmazsa bir kısmının böylece yerine getirmesinin de kaçınılmazlığını anlamıştım.

Eczane konusunda köylülerin büyük zahmetlerle karşılaşmakta olduklarını bildiğimden bir süre çaba sarfederek Ef-tihi Efendi'nin kalfalarından birini eczaneme almayı başarmıştım. Böylelikle köylülerin kaza merkezlerine bile ihtiyacı artık kalmamış oluyordu. Sözün kısası Kıbrıs'ın kasaba ve köylerini dolaşarak hastaları muayene ede ede halkımızın bilgi düzeyiyle bu alandaki ihtiyaçlarını da oldukça anlamıştım... Dahası, gittiğim yerlerin okullarına da uğrayarak öğretmenleriyle tanışmış, okuldaki eğitim-öğretimi yakından incelemiştim. Şimdi sıra, bu eksikliklerin giderilmesi için kendi gücüm ölçüsünde, yayın etkinliklerine, uygulamalara gelmişti.

Sağlık Konularıyla İlgili Yayın Girişimlerimiz

Cennetten kopmuş, Akdeniz'in en özgün bir yerinde bulunan bu Yeşil Adanın hemen hemen bütün kasaba ve köyleri ile okullarını gezip inceledim. Değil ilkokullarda, hatta vatan çocuklarının geleceğini sağlayan Lise'de bile sağlık derslerinin olmadığını üzülerek gördüm; ve de halk kesiminden, aydınlardan kimsenin bu konularla ilgili olmadığı sonucuna vardım. Artık, bunları yayımlayarak halkı bilgilendirmenin tam sırasıydı.

Şöyle bir yol izledim: Âfiyethaneye özgü bir İslam Kütüp-

hanesi kurarak küçük küçük sağlık kitapçıkları yayımladım ve de bunları muayeneye gelenlere parasız vermeğe başladım. Bu kitapçıkları herkes okumağa başladı. Okuması olmayanlara da kitaplarını yakınlarına ya da öğrencilere okutup dinlemelerini salık verdim. İsteyenler de olursa bu kitapçıkları 1'er kuruş ödeyerek alabildikleri de duyurulmuştu. Yanısıra, Mir'ât-ı Zaman gazetesinde halkın sağlığıyla ilgili aydınlatıcı yazılar da yayımlamaya başladım. Adı edilen gazetenin sahip ve başyazarı (Ahmed) Tevfik Efendi'nin⁸ gerek yazıların, gerekse sağlık kitaplarının yayımlanmasında gösterdikleri yardım ile kolaylığa teşekkürü bir vicdan borcu ve minnet sayarım.

İslam Kütüphanesi Adına Yayımlanan Sağlık Kitapları (Ek-1) (Sayfa 117/119)

Lise'de Parasız Öğretim Yapma Girişimimiz

Vatan Çocuklarının umut ışığı, bütün Ada için öğretmen yetiştirmek konusunda bir eğitim merkezi haline getirilmesi şart olan Lise'nin yönetimi ile eğitim-öğretimi Hükümetin sıkı denetiminden alınıp güya daha iyi olacak diye özel bir komisyonun eline bırakılmıştı. Biz ise, bu okul madem ki yurtsever kişilerin ellerine emanet edildi; bunu fırsat bilerek o sıralarda okutulmayan Genel Sağlık ile Kimya ve Fransızca derslerini bedavadan yani aylık istemeden okutmaya ve de bu vesileyle vatan evlatlarının yetişmesine bir katkıda bulunmaya karar verip ilgili makama başvurmuş ama yanıt bile alamamıştık. Eski Baş¹ adı Osman Nuri Efendi Hazretleri o sıralarda okulun Komisyon Başkanı bulunuyordu; ve de Lefkoşa'da

⁸ Kıbrıs'ın gerçek anlamda ilk Türk gazetecisi, hiciv üstadı; Kokonoz, Akbaba ve Mir'ât-ı Zaman gazetelerinin sahip ve yazarı.

hiç eksik olmayan bölücülük, yan tutma, fitne-fesat, bütün şiddetiyle sürdürülüyordu. Lise'nin eski muhtesem müdürü Halil Efendi'nin bilgi-görgü, ehliyet ve yöneticiliği en üst düzeyde olduğu halde, ortada hiçbir sebep yokken salt bencil ve çocukça bir davranışın sonucu onu küçük düşürmek için okuldan kapı-dışarı edilmesi, bu ikiliğin en üst dereceye kaldırılmasına alan hazırladı. Göreve başladığı zaman 'en erkli, en gayretli, en yumuşak başlı' olarak nitelendirilen bu eski müdür; herhalde, okulun saygınlığını korumak için aldığı tavırdan dolayı aynı kişilerin bu kez 'en cahil, en terbiyesiz' sitemleriyle dillerine düşmüştü.

Halkımız Evkaf-Müftü tarafı ve Hâkim tarafı diye başlıca iki kısma bölünmüştü. Evkaf -Müftü tarafı, "Liseyi düzene koyup ileri götüreceğiz" tavrını takınarak Müdür Halil Efendi'nin görevine son vermiş; Hâkim tarafı ise Müdülden yana çıkıp onu korumuştur. İşte bu yan tutuculuk yüzünden sonunda eski Müdür Halil Efendi gitmiş ve onun yerine haksızlıkla Muhterem Abdülfettah Efendi ile erkli yardımcısı Şemseddin Bey⁹ gelmişlerdi.

Müdür değişikliği böylece sonuçlandırıldığı halde particilik azalacağına daha da çoğalmış ve bütün şiddetiyle eski Hâkim Osman Nuri Efendi'nin aleyhine dönmüştü. İkinci kez yine öğretmenliğe başvurmam işte bu döneme rastlar.

En önce komisyon üyelerinin teker teker düşüncelerini öğrenmeğe karar verdiğimden; Hâkim ve Müftü Efendi, İzzet Efendi, Musa İrfan Efendi, Şevket Bey ve Mısırlı-Zâde'ye başvuruda bulunarak durumu arzettim; tümünün de 'olurunu aldıktan sonra bir dilekçeyle Başhâkim Hazretlerine resmi müracatımı yaptım; aylarca bekledim, ama yine yanıt yoktu.

⁹ Sonradan Müdür ve T.C. Başbakanı Şemseddin Günaltay.

Bir kez daha başvuruda bulundum, dilekçenin kaybolduğunu bildirmeleri üzerine yeniden başvurduysam da yine yanıt gelmeyecekti. En nihayet de güya 'Jön Türk' imişim diye kabul etmemişler. Yalnız sevindirici bir durumdur ki bizim ortaya atıp da konuyu yakından izlememiz üzerine Lise programına sonradan sağlık ile kimya dersleri eklenecekti. İşte o zaman bir kez daha anladım ki yerliler ne denli yurtsever olurlarsa olsunlar içinde bulunulan durum iyi hizmet vermelerine elverişli değildir.

Toplumun Sosyo-Ekonomik Durumuna El Atmamız

Daha önceleri de belirtildiği gibi bu güzelim Ada'nın bütün kasaba ve köylerini dolaşarak Türk halkının durumları ile temel ihtiyaçlarını yakından görerek inceleme imkânı bulmuştum. Türklerin %99 oranında eğitim-öğretim ve sanattan yoksun olduklarını söyleyebilirim. Hristiyanlar ise %99 oranında bilgi ve sanat bakımınlarından donanımlı. Dikkatimi en önce yaşamsal önem taşıyan hekimlik, eczacılık, avukatlık ve diplomalı ebelik çekti. Adamızın hiçbir köy ve kasabasında Türk olarak bir tek hekim, eczacı, diplomalı ebe bile yoktur. 60 bini aşkın Türk halkının tıp, eczane ve ebelik ihtiyacını Rum'lar sağlıyor. Lefkoşa'da ve her kaza merkezinde mükemmel Rumca, İngilizce, Fransızca ve Türkçe bilen yüzlerce muktedir Rum avukatlarına karşı çıkarak milletin haklarını savunup koruyacak Türk avukatlarımız yok. Her ne kadar Lefkoşa'da o esnada ufak-tefek işler görmeğe başlayarak yerli halka övünç veren iki avukatımız türemişse de ; en büyük hukuk ve cinayet davalarını Rumların Ermenilerin, İngilizlerin avukatları yürütmekte idi. Ve beş kaza merkezinde ve köylerindeki Türkler, kendi avukatlarımız olmamasından do-

layı kan ağlıyordu. Anasının yanında birkaç kerre lohusaya gidip gelmekle 'Ebe Hanım' olmuş bir çok Türk kocakarısı ebeler varsa da, Rumların diplomalı ebeleri çoğaldıkça bu yarım-yamalak ebelerimizin işlerine son verileceğinden hiç kuş-kum yoktu.

Bunlardan başka Türklerle Rumların sanat ve marifetlerini de inceledim. İşte Türk sanatçıları : Şamışıcı,yoğurtçu, muhallebici, yemenici, şerbetçi, dondurmacı,sahlebeci,çaycı,çörekçi, kahveci,nalbant,yorgancı, keçeci,börekçi,kahvaltıcı tellak,hamamcı, hancı,uşak,yük arabacısı, hizmetçi, hamal, ır-gat,çiftçi .Bir buçuk lira maaş alan kamu görevlisinin tümü hemen hemen Lefkoşa'da ve biraz da Bafta bulunuyordu. Bazı kunduracılar, vasıfsız bahçeciler, beyler ,paşalar, ağalar ! Pek az sermayeli küçük bakkallar, eski tarzda berberler, eski leri tamir eden saatçılar, parasız birçok şık beyler ! Genel olarak köy ve kasabalardaki Türkler arasında anlaşmazlık, çözüklük, aleyhtarlık, çekememezlik , kavga, kötüye kullanma ve sürekli zevk ve safa içinde eğlenip gitme ... Millet uğruna çalışma ve özveri sönmüş. Eski usulle eğitim-öğretim veren ilkokullar.

Hristiyanların ise en önemli sanat dalları şunlardır: Demirci, dökmece, kazancı, demir tornacısı, tesviyeci, tenekeci, boyacı, çinkocu, fabrikacı, makineci, arabacı, karutsacı (fay-toncu), otomobilci, modern tarım elemanı, kunduracı, Freng terzisi, ciltçi, büyük tüccar, komisyoncular, bankacılar, şirket ve vapur sahipleri, gemici, kaptan, mühendis, tarım uzmanları, hekim, eczacı, avukat ,diplomalı ebe; 6-10-20-30 lira maaş alan kıyamet kadar Rum kamu görevlileri, beş on bin lira sermayeli mükemmel matbaacılar, gazeteciler, erkli yazarlar, çevirmenler, müellifler; un, pamuk, kiremit, alçı fabrikaları;

çiftlik sahipleri, ısladırcı, çangar, kıllıbcı, yapıcı (mimar), tüfekçi, bakırcı, kuyumcu, cevahirci; Avrupa usulünde şekerçiler, pastacılar, manifaturacılar, sabun fabrikaları, yağcılar, sandalcılar, yeni tarz üzere berberler.

Bütün kasabalarda hatta her köyde mükemmel ve muntazam, yeni tarz üzere erkek ve kız okulları, çifte çifte liseler, 'jimsasiyo'lar, ticaret ve dil okulları var!

Milli kalkınma konularında Rumlar genellikle, birlik, işbirliği ve dayanışma içinde. Her Rum, milli kalkınma ve çaba simgesi. Rum köylülerinin hemen hemen %90'ı okur-yazar. Her Rum sosyo-ekonomi konularında bilgi sahibi. Dinlerine son derece bağlı ve inançlı!

Uzatmayalım; sosyal kalkınma için her ne nitelik ve kararlılık var ise Rumlarda. En esash, para getirici, her yerde geçerli sanat ve beceriler, meslekler, işler Hristiyanlarda.

Türklerin de %90'ı işsiz-güçsüz; ya da "bugün yiyeyim, yarına Allah kerim deyim" sözü uyarınca biraz çalışarak şöyle-böyle geçinirler; ve Rum'ların kurmuş oldukları ticaret dolaplarına, mallarını satarak, paralarını canlarını teslim ederler.

Dikkat ettim ki Rumlar altı yaşından itibaren evlatlarının parlak geleceğini düşünür; okullarda iyice okuttuktan sonra ya bir sanata, ya da öğrenimini tamamlaması için Atina'ya, Beyrut'a, Paris'e Londra'ya gönderirler.

Halbuki Türklerin %60'ı çocuklarını okutamazlar. Birtakımı biraz okutsa bile züğürtlüklerinden dolayı evlatlarını İstanbul okullarına göndererek büyük adam ve meslek sahibi yapamıyorlar.

Vatan evlatlarının ve milletin geleceğini temin için çok çareler düşünüp araştırdım; en nihayet Kıbrıs'ta bir teknik okul açmanın gerekliliğine kesinlikle inanarak 'Kıbrıs Cemiyet-i

Hayriye-i İslamiyesi'ni kurmaya giriştim.

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi

Vatan evlatlarının geleceğini temin etmek ve günden güne yokolmağa doğru sürüklenen Kıbrıs Türklerini birlik bütünlük içinde mutlu bir yaşama yükseltmek için Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'ni oluşturmaya karar verdim. Düşündüm ki teknik okul açıp sürdürmek, fukara çocuklarını yüksek okullarda eğitip geri getirmek ancak hükümetlere, padişahlara, krallara özgü bir iştir.

Fakat bu zavallı Ada'da bunların hangisi var? Madem ki hükümetlerimizden bu yolda bir destek yoktur, o halde bir kurumun oluşturulması kaçınılmaz olur.

Kurulacak kuruma katılıp katkıda bulunacaklar ise ayda birer kuruş vereceklerdi. Şöyle ki: Lefkoşa'da bir idare meclisi ve merkez sandık emini, bir başkan, bir de asbaşkan olacak ve her kaza merkezi ile köylerde birer komisyon başkanı bulunacak.

Her köyde birer kuruluşluk makbuz karşılığında toplanılacak paralar bağlı bulunduğu kaza merkezinde komisyonun sandık eminine teslimle makbuzu alınacak; bu sandık emini de onu Lefkoşa'daki Genel Başkanlığa gönderip oradan da sandık eminine aktarıldıktan sonra Cemiyet adına Osmanlı Bankası'na yatıracaktı.

Parayı bankadan hiçbir kimse alamayacak ve meblağ on bin lira olduktan sonra leyli-yatılı bir teknik okul kurularak fukara ve orta hallilerin çocukları beş yıl parasız eğitim-öğretim görecektir, giydirilecek, yatırılacak; usta çıkanlara bedava aletler verilecek; kaza merkezlerine mektuplar gönderilip her usta, yanına beş çocuk alıp sanatını öğretecek; teknik okul-

dan birinci, ikinci çıkanlar öğrenimlerini tamamlamak için İstanbul'a, Almanya'ya, İngiltere'ye gönderilip bitirmenin ardından teknik okulda öğretmenliğe başlayacaklardı.

Lise, ortaokul, kaza merkezlerinde, köy okullarında öğrenimlerini tamamlayan zeki, yetenekli çocuklar alınıp, hekim, eczacı, avukat yetiştirilerek Kıbrıs'a dönmek kaydıyla Cemiyet tarafından İstanbul'a Londra'ya, Paris'e gönderileceklerdi.

Bu işlerin büyük paralar istediğini bilirim. Fakat bakınız, bizim de hesabımız, Kıbrıs'da 60 bini aşkın Türk var; haydi çoluk-çocuğu son derece fukara olmak üzere 40 bin kişiyi dışta tutalım; geriye 20 bin kişi kalır.

Bunların her biri birer kuruş aylık verseler, bu da 20 bin kuruş, bir yılda ise 240 bin kuruş eder; on yıl sonra da 2.400.000 (ikimilyondörtüyüzbin) kuruşa ulaşır. Hatta yalnız 10 bin kişi katkıda bulunacak olsa dahi yılda 12bin, on yılda ise 1.200.000 (birmilyonikiyüzbin) kuruş eder. Faiz de hesaba katıldığı halde para büyük bir miktara ulaşır.

Cemiyetin pek önemli işler gördüğünü ileride millet anladığı zaman herkesler ayda bir yerine 2-3, hatta daha ziyade kuruş verecek; ve bu sayede Ada Türkleri ileri giderek çökmekten, Hristiyan boyunduruğundan kurtulup mutlu bir hayata kavuşmuş olacaklardı.

Buna göre, makbuzlarla Cemiyetimizin talimatnamesinden binlerce bastırdık. Bunların basımı aşamasında Belîğ Paşa Hazretleri ile Mir'ât-ı Zaman'ın sahip ve başyazarı Ahmed Tevfik Efendi'nin pek büyük yardımları geçtiğini takdir ve teşekkürlerle bildirmeği vicdan borcu sayarım.

Talimatnameyi yanıma alarak Cemiyeti ne maksatla kurduğumu ve programının ne olduğunu önce Dervîş Paşa, daha sonra Belîğ Paşa Hazretleri ; ardından da Kavânî Meclisi'nin

sayın üyesi Şevket Bey'e, dava vekili Osman Cemal Efendi'ye Şer'iyye Mahkemesi kâtibi Ahmet Muhyiddin Efendi'ye alınıp metinlerden alıntılar okudum, ve de büyük yardımlarını gördüm. Her şey tamam olduktan sonra Lefkoşa'nın eşraf ve öndelegelerini, her mahallenin muhtar ve imamlarını, halk kesiminden de bazılarını Şer'iyye Mahkemesi karşısındaki Kıraathaneye davet ettim. Onlara böyle bir cemiyet kurulmasının kaçınılmazlığını anlatarak Talimatname uyarınca bu cemiyeti yaşama geçirebilirsek, etkinliklerimizin millete, vatan çocuklarına parlak bir gelecek hazırlayacağına değindim; arkasından Dervîş Paşa Hazretleri ile Şevket Bey de beni destekleyen birer konuşma yaptılar.

Bu Genel Kurul üyeleri öncelik bakımından 24 kişilik bir Yönetim Kurulu seçtiler. Bana başkanlığı teklif ettilerse de kabullenmedim; karşılığında ise başkanlığa Belîğ Paşa Hazretlerinin getirilmesini önererek ben de ikinci başkanlık adı altında Cemiyet etkinliklerinin yürütülmesi ve denetlenmesi demek olan müfettişlik görevini üstlendim.

Her mahallenin muhtar ve bazı imamları gönüllü olarak tahsildarlığı kabul etmişlerdi. Defterler ellerine verilerek imzaları alınmış ve Genel Kurul üyeleri oybirliği ile Talimatnameyi onaylamışlardı. İlk geceki toplantıda-kalabalık yüzünden-kendilerine sigara kahve ikram edilmediğini bahane ederek bazılarının küstüklerini ve Cemiyetin gidişini engellemeye çalışacaklarını söyleyen aydın ve halk kesiminden kişiler daha o günden ortaya çıkmıştı.

Ertesi gecedan itibaren Hürrem-zâde Hakkı Efendi ile mahallenin tahsildarlarını beraberime alarak o mahallenin kahvehanesine gittik. Halka iki saat kadar bir konuşma yaparak Cemiyete katılmalarını ve ayda birer kuruş ya da peşin ola-

caksa birer şilin vermelerini önerdim. Tümü de hemen kabul ederek paralarını ödeyip makbuzlarını aldılar. İşte böylece, her gece bir mahalle olmak üzere Şehir'in bütün mahalle ve kahvehanelerini dolaşıp halkın anlayacağı çok yalın ve uzun uzun konuşmalar yaparak Cemiyetin kurulmasına çaba gösterdim.

Ülkemizin bir âdeti var: Bir olay başlangıcında aydın ve halk kesimince çok beğenilip alkışlanır; gün geçtikçe de kendilerini eşraftan sayanlarca aşağılanarak ayıplanır. Sonunda bunlar halk kesiminin fikrini de bozarak o işi darmadağın ederler.

İşte o zamanda idi ki bütün halk Cemiyet-i Hayriye'yi alkışlamış, birbiriyle yarışarcasına para vermeğe başlamışlardı. Lefkoşa mahallelerinin işi bitince araba ile her gece bir civar köye çıkıp konuşma yaparak geceyarısı geri dönüyordum. Ortaköy'e, Kaymaklı'ya, Balıkcı'ya (Balıkesir), Minareliköy'e gittim; köylüler hepten katılmışlardı. Bu yörede Cemiyete girmeyen sadece bir tek Türk köyü kalmıştı.

Tahsildarlarda toplanan paralar merkezdeki sandık eminine verilip bu yoldan Osmanlı Bankası'na yatırılmaya başlandı. Lefkoşa ve civarı tamamlanınca defterleri alarak Baf taraflarına doğru yola çıktım. Lefke'liler de bize katılmışlardı. Poli kasabasına giderek açıklayıcı konuşmalarla öndegelenlere defterleri teslim ettim. Baf Kasabası'nda ise bütün halkı Medreseye toplayarak aydınlatıcı bir konuşma yaptım. Komisyon oluşturup başkan seçilerek daha o akşamdan tüccardan Said Efendi iyice para toplamağa başladı. Ne ki, civar köylere gidip gelinceye kadar üyelerden bazıları istifa etmiş ; Baflıların çoğu da 'Biz Şehir'li Başkan istemeyiz!' diyerek olumsuz davranmışlardı. Halkı yine toplantıya çağırarak bütün üyelerle

başkanın Baf'lı olmasını önerdim. Tümü de kabul ettiler ; ama, "toplanılacak paraların Şehir'e gitmesine razı değiliz; paralar bizim sandığımızda, banka hesabımızda tutulmalıdır" diyerek uzak görüşlü bir fikir ortaya atmışlardı. Ama, Baf'ın çoğu köyleri Cemiyete katılmış oldular.

Leymosun kasabasında da bütün halkı toplayıp konuyu anlattıktan sonra bir komisyon kurulup başkan seçilmiş ve iyice bir para birikmişti. Ancak, sonradan, başkanın 'Şehir'li olduğu' bahanesiyle, komisyon üyelerinden bazıları istifa etmiş, Cemiyeti bozmağa bile çalışmışlarsa da tek başına bir sandık eminiyle işler yürütülebilmişti.

Tuzla İskeleyi'nde de komisyon oluşturularak sandık emininde hatırı sayılır miktarda para toplanmış ise de; İskeleyliler, 'Bu para Şehir'e gönderildiği zaman yenmeyeceğine dair' sandık emini, tâcir Kâmil Efendi Kenan'dan kefalet istemişlerdi.

Magosa'daki konuşmadan sonra bütün halk Cemiyetin kuruluşunu alkışlamışlarsa da, bazıları başkanın Şehir'li, öbürleri de Magosa'lı olsun diye aralarında ikilik başgösterdiğinden o akşam komisyon oluşturulamamıştı. Fakat ondan sonra gayretli, milli çıkarları gözeten Magosa'lılar komisyonlarını oluşturarak Cemiyete iyice para göndermişlerdi. Bir bölümün büyük bir istekle Cemiyete katıldığı da belirtilmelidir.

Uzatmayalım; Kıbrıs'ın hemen bütün Türk köylerini dolaşarak geceyarılarına kadar yalın konuşmalarla Cemiyetin oluşturulmasına katkıda bulundum. Türk halkı birlik olmağa başlamış, Rumlar bile bu kuruluşu kıskanmışlardı. Rum gazeteleri Cemiyetin maksat ve hedefini takdir ederek kendilerinin de böylesi bir kuruluşa gitmeleri gerektiğini savundular. Cemiyet o denli gelişip büyümüşü ki dilenciler bile, "bizden

sonrakilerin dilenmelerine, bu gidişle, gerek kalmayacak!" diyerek katkıda bulunmağa başladılar.

Bütün kasaba ve köylerde Cemiyetin kuruluşu tamamlandıktan sonra toplanan paraların yazıldığı temel defterin bir sureti ile katkıda bulunan köylerin adlarını içeren bir dosya düzenleyerek baş tarafına da aşağıdaki yazıyı yazmış ve kazalar-daki yönetim kurullarının başkan ve üyelerine göndermiştim:

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi Şubelerine Gönderilen Yazı (Ek-2) (Sayfa 119/124)

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'nin Tâlimatnamesi (Ek-3) (Kıbrıs İslâm Yardım Derneği'nin Yönetmeliği) (Sayfa 125/131)

Eczacılık Eğitimi İçin İstanbul'a İki Öğrenci Gönderilmesi

Bir yıldır eczanede çalışan elemanlarımıza her nedense Rum eczacı artık iş göstermez olmuştu. Rumların böyle bir tutuma isyan edecek denli öfkeli olduklarına inanılıyordu. Bu bakımdan millete daha büyük yararı olur diye Lefkoşa için Vehid'i, Baf için de Süleyman Şevket'i üniversiteye göndermeğe karar verdik. Yurt sevgileri ile vicdanlarından emin olduğum efendilere başvurarak Vehid ile Süleyman Şevket için her ay bir miktar bağışta bulunmalarını istirham ettim. Katkıda bulunacakların listesi ile para miktarı aşağıdadır :

İstanbul'a Gönderilecek İki Öğrenci İçin Bağışta Bulunacakların Listesi (Ek-4) (Sayfa 132)

Bu yardımsever kişiler, iki gencimiz eczacı çıkıp dönene kadar adları karşısında yazılı miktarı her ay vermeği üstleni-

yorlardı. Paranın alınıp gönderilmesi için de Derviş Habbal Efendi görevlendirilmişti.

Yol paralarını da yine onlar üstlendiler. Ayrıca bir de toplu dilekçe metni hazırlayarak; Kıbrıs'ta hiç Türk eczacı bulunmamasının bazı tehlikeler içerdiğini belirtip, öğrenimlerinin sonunda bunların Ada'ya döneceklerini ve birer eczane açacaklarını yazdım. Ahalinin bu arzusunu daha ayrıntılı olarak bildirmek üzere, eski Başkadı Osman Nuri Efendi Hazretleri de Din İşleri Başkanlığına, İçişleri ve daha sonra Askeri Okullar Bakanlığına birer mektup ve tavsiye göndererek adı edilenlerin Mekteb-i Tıbbiye'ye kabul edilmelerini, mezuniyelerinin hemen ardından da Kıbrıs'a gönderilmelerini içtenlikle istirham etmişti. Tavsiye belgelerini öğrenci adayları elden götüreceklerdi.

Eczaneye devam ettiklerini gösteren bir de tasdikname alıp yola revan oldular. Bu elemanlar diploma aldıktan sonra Kıbrıs'a dönüp biri Lefkoşa'da öbürü ise Baf ve Leymosun'da birer 'Osmanlı Eczanesi ' açacaklar ve bunların sermayeleri de Cemiyet bütçesinden karşılanacaktı.

Zavalı iki öğrenci gurbete düşmüş, Mülkiye Tıbbiyesi'ne girmek için uğraşıp durdukları bir sırada, bakınız, hainler millete ne fenalıklar ettiler. Eğer o alçaklar bu ihaneti yapmamış olsalardı geçen yıldan beri bu elemanlar diplomalarıyla dönerek birer 'Osmanlı Eczanesi' açmış bulunacaklardı.

Anlatalım: Evkaf-Müftü kesimi bütün gücüyle eski Başkadı Osman Nuri Efendi aleyhine dönmüştü. Her iki taraf da birbirlerinin kuyusunu kazar, suçlu göstermek için fırsat kollardı. Baskıcı yönetimin zinciri İstanbul'dan Kıbrıs'a kadar uzanmış ve ayda on iki, on üç lira maaş alan hafiyeler türemişti.

Bu millet hainlerine her ay düzenli olarak maaş geldiğini

gören bazı deliller de, esasen içinde bulundukları kamu görevinde parlayıp Padişah'ın gözüne geçmek için habbeyi kubbe yaparak doğrudan Mabeyn'e jurnal vermeğe başladılar. Söylentilere göre bunların çoğu Evkaf-Müftü yanlıları imiş.

İşte bu kesimin en büyük emeli, eski Başkadı'yı lekeleyerek azlettirmek idi; ve de öyle oldu: Her hafiye İstanbul'a birer jurnal yazmış. II. Meşrutiyet ilan olunduktan sonra biz bu düğümü de çözdük. İşte bu alçakların yazdıkları jurnallerden biri:

"Lefkoşa'da 'Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi' takma- adlı bir Jön fesat yuvası açıldı. Bu Cemiyeti kuran İstanbul'dan kaçıp buraya 'Jönlük' için gelen Doktor Hâfız Cemal'dir. Doktor bütün kasaba ve köyleri gezip geceleri saatler süren konuşmalarla ahaliyi birleşmeye çağırıp fikirlerini bozuyor. Herkes bu Cemiyete ayda bir kuruş vermek zorunda olduğundan bankada büyük ölçüde para toplanmıştır."

"Bu Cemiyetin asıl maksadı, yükseköğrenim bahanesi ve perdesi altında birtakım 'Jön'leri, anarşistleri, fedaileri İstanbul'a göndererek zararlı yayınlar dağıtmak ve karışıklık çıkartmaktır.

"Nitekim Cemiyetin gizli düşüncesi ortaya çıkmaya başladı: Bir buçuk yıldan beri Doktorun yanında eğitim gören Mehmet Vehid ve Süleyman Şevket Efendileri, güya eczacı çıkarmak için bu Cemiyet bir hayli parayı gözden çıkararak İstanbul'a gönderdi. Başkadı Osman Nuri Efendi de 'Jön'lerin fikirlerine, Cemiyete açtıktan açığa katıldı; ve hatta o iki efendinin ellerine birer tavsiye mektubu verdi. İleride pek büyük kargaşa çıkacağı arz olunur. Yine de ferman..."

Baskıcı yönetimin başhafiyeleleri bu türden jurnalleri alınca anında Mabeyn'e, Başkâtib'e koşmuşlardı. Başkâtib; İçişleri-

ne, Eğitim Bakanı Zeki Paşa'ya keyfiyeti derhal bildirerek hemen gereğinin yapılmasına dair ferman çıkarılmıştı. Hain Zeki Paşa, o iki elemanın Tıbbiyeye alınmaması için kendince buyruk verdi. Zavallıların arkalarına devamlı ikişer hafiye taktırmış ve Kıbrıs Başkadısına bildirilmek üzere bir not yazıp İçişleri Bakanına göndermiş. Memduh Paşa, Zeki Paşa'nın buyrukları uyarınca, hiç de suçu günahı olmadığı halde Başkadı Hazretlerini baştan tırnağa acı sözlerle hakarete boğmuş! Dahası, kimlikleri bilinmeyen, zararlı fikir taşıyan böylesi kimseleri bir daha İstanbul'a göndermemek ve Cemiyeti daradağın etmek için buyruklar vermiş.

Zavallı, günahsız Başkadı Efendi bu âni darbeden büyük üzüntü duydu, yürekten kırıldı. Fakat Cemiyetin düşünce yapısı ve yüce hedefini pek iyi bildiğinden vicdanının emriyle gerçeği ayrıntılarıyla yazarak Tâlimatnâmesini de ekte gönderdi. Fakat olanlar olmuştu: İki zavallı, garip gurbettede bir süre sıkı izlenmeden sonra Süleyman Şevket İstanbul'da, Mehmet Vehid de İzmir'de Zaptiye Bakanlığınca tutuklandı. Zaten buradaki kara-kalbliler de o iki gence bizim imzamızı taklidederek mektup gönderdiklerinden "Sizi buraya Jön-Türk'ler yolladı, Doktor Hâfız Cemal ile ilişkileriniz var, Padişah buyruğu ile geri döneceksiniz!" diyerek kendilerini vapura bindirmişler.

Bereket versin ki bunlar Kıbrıs'lı idiler de İngiliz'den çekinerek onları, en azından geri gönderdiler. Yoksa Kıbrıs'lı olmaya idiler bunlar da ya hapı yutacak, ya da balıklara yem olacaklardı.

Eczacı adayları Lefkoşa'ya üzüntülü ve yenik halde dönünce bütün Şehir kalktı oturdu. Vicdansızlar bu kez de bütün kasaba ve köylere mektuplar yazıp, 'Cemiyet-i Hayriye'nin bir

hayır kurumu değil, bir fesat yuvası olduğunu anlayan İstanbul'daki devlet büyükleri iki eczacı adayını Kıbrıs'a geri gönderdiler; aman sakınınız, bu fesat ocağına asla para vermeyiniz' gibisinden telkinlerde bulundular.

Uzatmayalım, artık tahsildarlar para toplayamaz oldular. Zaten Jön'lükle lekelenmek korkusuyla birçok üye, başkan ve tahsildarlar sessizlik köşesine çekilmiş bulunuyorlardı.

Bu acımasız karşı çıkışlarla Cemiyet söndürülürken bankadaki parası, faizleriyle birlikte 62 liraya baliğ olmuştu.

Osmanlı Dil Okulu

Dikkat ettim ki çoğu gençler gündüzleri boşuboşuna gezmekle beraber, geceleri de fena yollara düşüyorlar; kahvehanelere dolup geceyarılarına kadar oyun ve kumar oynuyorlardı.

Güzel bir önlem düşündüm: Gün batımından sonra alaturka saat birden üç buçuğa kadar devam etmek üzere bir 'Gece Okulu' açayım; çoğu gençleri, orta yaşlıları, gündüzün çıraklıkla, iş ile vakit geçirenleri toplayıp Türkçe, Arapça, Farsça, İngilizce, Rumca ve Fransızca okutayım. Bu sayede hem dinlerini, hesap kitaplarını öğrenirler ve hem de ahlak bozukluğuna yardım eden gecelerin o uğursuz saatlerinden uzak kalırlar. Lefkoşa'dan sonra bu kuruluşu birçok kasaba ve köylere de yayarsak okur-yazar takımı artarken bir yandan da milli birliğe doğru iyi bir adım atılmış olacaktı. Böylece eğitimden geçen babalar yetişkinler de çocuklarını okutmaya daha da heves edeceklerdi.

Sonunda düşlediğimi yaptım. Lefkoşa'da bir 'Osmanlı Gece Mektebi' açıp ilan ettim¹⁰. Okula devam edeceklerin orta

¹⁰ Bu bina Atatürk Meydanı'ndan Posta Sokağı'na girildiğinde tam karşıdaki iki katlı kerpiç bir ev idi. Günümüzde buraya beton binalar yapılmıştır.

hallileri, ya da yarım-zenginleri ayda birer şilin verecek, fakara da parasız okuyacaktı.

Ayrıca fakir öğrencilerin parasız tedavi edileceğini de duyurdum. Demek ki bir kimse fakara ise hem parasız okuyacak, hem de hastalanırsa bedava tedavi edilecekti.

Bu duyuru üzerine yüzlerce fakara, biraz da orta halli ve zengin olanların çocukları gelip okula yazılmışlardı. Her öğrenci önce muayene edilmiş, hastalıklı olanlar geri çevrilmişti.

Uzatmayalım; bir hafta zarfında okula 460 öğrenci devamla başladı. Türkçe dilbilgisi, Farsça, Arapça, İngilizce, Rumca, Fransızca dillerinin öğretilmesi için bazı dersleri ben üstlendim. Bundan başka öbür dil ve dersler için maaşlı öğretmenler atadım. Kamu hizmetinde çalışabilmek için hükümet, belirli bir kitapdan sınav vermeği şart koşmuştu. Bu bakımdan İngilizce 'Royal Star -IV' öğretmenliğine İbrahim Şevket Bey, Rumca "Kalides Badir " öğretmenliğine de Hasan Tahsin Bey atanmışlardı. Rumcanın küçük sınıflarına ise Derviş Bey, Müdür-zâde Ahmed Nuri Bey ve İngilizcenin aşağı sınıflarına Mehmed Bahir Bey, Mehmed Münir Bey; Türkçe öğretmenliğine Sarayönü (ilkokulunun) sayın öğretmeni Hilmi Bey ve Zeki Efendi'nin yanısıra basımevinde baş-dizgici-miz Mehmed Ali Bey ve daha birçok öğretmen atanmışlardı. Bu sayın öğretmenlerden İbrahim Şevket Bey, Mehmet Bâhir Bey, Derviş Bey, Ahmed Nuri Bey, Mehmed Ali Bey, Süleyman ve Hâfız Efendiler görevlerini ücretsiz yapıyorlardı. Okulun müdürlük görevi, müfredatının düzenlenmesi ile bazı derslerin öğretmenliğini de kendim yüklenmiştim. Okul işleri düzen içinde yürüyor, saatbaşı çalan bir zil, öğrencileri derse çağırmağa yetiyordu.

Artık kahvehanelerin müşterileri azalmıştı. Türkçe ve öbür

derslere abecedden başlayan o saçlı-sakallı adamların, çocukların büyük bir istekle ders okuyup yazdıklarını görmek ne büyük bir şeref ve sevinç vesilesiydi!!! Bunlar hem okumayı yazmayı ve hem de hesabı öğreniyorlardı. Öte yandan 'Abecce Sınıfları' için haftada bir saat vaazlık¹¹ tarzında 'Akaid-i İslamiye'¹² ve Ahlak dersleri' veriliyordu. Yanısıra bütün sınıflara genel sağlık bilgisi dersleri konmuştu. Birbirlerini kıskanan adamlar, derslerini aldıktan sonra doğruca evlerine gidip geceyarılarına kadar çalışıyorlardı. Bir takımı da çocuklarıyla birlikte gelip gidiyordu.

Öğrenciler gün geçtikçe artmağa başladığından daha geniş bir mekân bularak lüks ya da elektrik lambaları ile orasını aydınlatmaya karar vermiştim. Şehir'in çevre köylerinden bile öğrenci gelmeğe başlamıştı. Zaptiyelerin çoğu da gelenler arasındaydı. Sözü'nün kısası, Şehir'de okuyanların sayısı çoğalmağa; ahlak bozukluğu, kahvehane müşterileri, ve belki de meyhane alışkanlığı azalmaya başlamıştı. Artık namazlarını da kılıyorlardı.

Osmanlı Dil Okulu'nu Dağıtma Girişimleri

"Sadakat ve Sukûtiye"¹³ adıyla Mabeyn'den¹⁴ on, on bir, on ikişer lira aylık alan bazı hafiyeler, güya 'Kıbrıs Türklerine hizmet edeceğiz!' gibi çıkar perdesi arkasında günlerini gün ederek yıkıcı etkinliklerini sürdürüyorlardı. Bunların bir bölümü kamu görevlileri olup mevkilerini yükseltip maaşlarını ar-

¹¹ (Cami, mescit gibi yerlerde) halkı bilinçlendirmek için yapılan dini konuşma.

¹² Akaid, 'akide' sözcüğünün çoğulu. İmam esaslarını konu alan bilim.

¹³ Candan bağlılık ve ağız pekliği, sus payı anlamlarına gelen bu iki sözcük, II. Abdülhamid'in hafiyelerine ödediği maaşın adı olmuştur.

¹⁴ Padişah sarayı.

tırma ve rütbeye konma peşinde idiler. Öbürleri ise işleri-güçleri yan-tutma ve bölücülük olan ve halkın gözünde 'büyük' ve 'eşraf' tan sayılan 'âvâre' takımından şan-şeref budalaları idi. İşte bu vicdansızlar İstanbul'a okul aleyhinde türlü türlü jurnaller yağıdırıyorlardı. Bir fikir vermek için jurnallerden birini yayımlıyoruz:

'Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi takma-adı altında bir fesat yuvası kuran kaçak Doktor Hâfız Cemal, ihanet alanını gittikçe genişletmektedir. Şimdi de 'Osmanlı Lisan Mektebi' adıyla 'Gece Jön Mektebi' açıp güya 'okutacağım' diye yüzlerce ve belki de binlerce gençleri, orta yaşlıları toplayıp geceyarılarına kadar 'Jön'lük dersleri verdiği, tatsız konuşmalar yaptığı anlaşılıyor. Hain'in başlıca fikri, Kıbrıs'ın her kasaba ve köylerinde bu usul üzere gece okulları açıp ahalinin sadakatına son vererek Ada'yı devlet haini 'Jön' alanına dönüştürmektir. Kısaca şu lanetli fikirlerin sonucu çok tehlikeli olacaktır, arz olunur. Yine de ferman...'

Bu hafiyeler, kana susamış kişilerin tümü, bundan daha abartılı jurnaller yazıp İstanbul'a gönderdiler ve o bozguncuları da inandırdılar. Reziller takımı kahvehane kahvehane gezip ; Osmanlı Dil Okulu'nun bir Jön Okulu olduğunu ve buraya devam edenlerin de Jön olacaklarının İstanbul'a bildirildiğini ve Mabeyn'den okulu kapatma buyruğu geldiğini, ilişkileri olanlar hakkında fotoğraflarıyla ayrıntılı bilgi istendiği, bu 'Jönlerden birinin Osmanlı iskelelerine ayak basar basmaz hemen öldürüleceği' yalanlarını sıraladılar.

Dedi-kodu müptelası olan ahamızın çoğuna bundan büyük havadis olamazdı.

Herkes kahvehanede duyduğunu teller, pullar öbür kahvehaneye ve hatta ev halkına 'haber var mı yahu...' diyerek

başlar, bizim okulun ' Jön Okulu' olduğunu anlatır ve böylece bu sözler Şehir halkının, erkek ve kadınların ağzına düşer. Bozguncular daha da ileri giderek okula devam edenleri 'Gel Jön, git be Jön ' diye çağırmağa başlarlar.

Bu olumsuz tavrı takınanlar yalnız halk kesiminden olmayıp aralarında ortaokulda, lisede hatta yüksekokullarda az çok öğrenim görenler, hatta çoğu eski ailelerden gelenler de vardı. Dahası, Şehir'in havasından olacak, 'Jön' süsü takınan, bu yolda başkalarını da yüreklendiren kişiler bile okulun aleyhine dönmüşlerdi.

Ahali, ağızlara dolanan bu fena sözlerden bıkmış, öğrenciler neye uğradıklarını bilmeden şaşırıp kalmışlardı. Çoğu evladını okula getirmede. Bir bölümü ticaretle uğraştıklarından 'Osmanlı İskelelerinde tutuklanırsınız' endişesiyle okulla ilişkilerini kestiler. Ayda bir lira maaş alan mayası bozuk bir öğretmenimiz de okulun kapanacağını ileri sürerek 63 öğrenciyi peşine takıp bir Türk otelinde sözde açtığı okula ayda bir şilin ücretle kaydedip güya okutmaya başlayınca okulumuzun aleyhtarları daha da çoğalır. Uzatmayalım; 460 öğrencimizin sayısı birkaç gece içinde 27'ye düşer. Bozguncular, kindarlar bununla da yetinmeyip okulu hepten kapatmanın çarelerini ararlar. Eski Başkadı Osman Nuri Efendi'ye, Belig Paşa'ya, Müftü'ye Evkaf'a, Kıraathanenin yönetim kuruluna başvururlar ve hatta bazı yerlerde toplantı yaparlar. Bazıları okulun kötülüğünden söz ederken, birçoğu da, 'madem ki bu okul bir Jön Okuludur, Mabeyn de öyle biliyor; ahalimizi Jön adıyla niçin lekeleyelin.? Daha âlâdır ki kapatalım!' görüşünü ileri sürüyorlardı.

Biz ise kesinlikle duymamağa çalışıyor, bu laflar sanki bize değilmiş gibi davranarak okulun sürdürülmesine çalışıyor-

duk. En sonunda bizi bir 'meclis' e davet ettilerse de gitmedim. Ardından birtakım eşraf, öndegelen ve ahaliden bazı kimseler ayağımıza kadar gelip okulu kapatmamızı önerdiler. Bu beyinsizliklere bu türden okulların yararlarından, millet için gerekli olduklarından söz ederek bir saat yürek tükettim, zerrece ümitsizliğe kapılmadan direndim. Daha sonra da öğrencilere şu sözleri söyleyecektim:

"Pek iyi bilmelisiniz ki arkadaşlarınızı dağıtanlar, sizi bu okula devam ettirmek istemeyenler sizlerin ve milletin en büyük düşmanlarıdır. Sizin okuyup yazmanızı, hesabınızı kitabınızı bilmenizi istemiyorlar ki gözünüz açılmasın; gözleriniz cahillikle daima kapalı kalsın da okur-yazarların birçoğu sizi istedikleri gibi soysunlar, paralarınızı alsınlar.

"Pek iyi bilmelisiniz ki bu zamanda okumak, yazmak bilmeyenler yarı ölmüş gibidirler. Bu zamanda okumak, dinimizi öğrenmek çok lazımdır. Siz kimseye kulak vermeyiniz; devam ve sebat ediniz. Birgün gelecek ki o kaçan arkadaşlarınız sizi görerek pişman olacaklardır."

O esnada birtakım öğretmenlerimiz de kendilerine Jön'lük yakıştırmamasından korkarak çekilmişlerdi. Cahillik ve karanlıklar içinde bilgi yaymak kadar dünyada hiçbir zorluk olmadığını bildiğimizden son nefesimize kadar direnmekte kararlı idik.

Yedi ay sonra bir gece, eşrafı, öndegenleri, bazı İngiliz ve Rum büyüklerini davet ederek onların önünde öğrencilerin sınavlarını yaptık. Yedi ay önce hiç okuması-yazması olmayan saçlı sakallı gençlerin Türkçe nutuklar verdiklerini ve yabancı dil sınıflarından bazılarının okudukları dillerden konuşmalar yaptıklarını herkes gözleriyle görerek şaşırmış ve alkışlamışlardı.

Yedi ayı tamamlayanlara belge, birincilerine ise ödül veril-

mişti. Uzatmayalım ; o sıralarda yayımlamaya yeni başladığı-
mız "İslam" gazetesi ile gece okullarının önem ve yararları
hakkında yazılar yazmakla beraber; kasaba ve köyleri dolaşır-
ken yaptığımız konuşmaların etkisiyle olsa gerek, birçok ka-
saba ve köylerde gece okulları açılıp ahalimiz aydınlatılmaya
başlanmıştı.

En büyük emelim; Kıbrıs'ın kasaba ve köylerine gece okul-
ları açtırıp ahalimizi eğitimle kaldırmak ve sonra da iyi bir
proje hazırlayarak herkesin anlayacağı düzeyde açık Türkçe
kitapları, öğüt broşürleri yazıp bu okullara dağıtmaktı. Gerçi,
gece okulların birçoğuna parasız gazete ve birçok kitap gön-
derdiğimizi hatırlıyoruz.

Bizde açılan gece okulları hakkında Rum basını birçok
makaleler yazdıklarından Kıbrıs'ın hemen bütün kasaba ve
köylerinde Rumlar derhal böylesi okullar açtılar. Ancak bizim
gece okullarının bir çoğu kapanmış, bazıları hâlâ devam edi-
yorsa da Türklerden fikir kaparak bunu yaşama geçiren Rum-
lar gece okullarını artırarak sürdürmektedirler.

Öteden beri kötülük ve bozgunculuklarının hedefi olduğu-
muz bu kişiler, okul meselelerinden dolayı, birkaçı dışında,
herkesi aleyhimize çevirmeyi başarmışlardı.

Birgün Âfiyethânenin camlı köşkünde oturuyordum. Mu-
ayene olunmak için bize doğru gelen birkaç köylünün önüne
dizlikli, setrepantollu iki 'yâdigâr istîdad'¹⁵ çıktı; köylü hasta-
lara hitaben, "Nereye gidiyorsunuz ?" diye sordular. Köylü-
ler, "Doktor Hâfız Cemal'e..." yanıtını verdiler. Onların, "Siz
duymadınız mı ki o Jön'dür?" demeleri üzerine, köylülerden,
"Varsın Jön olsun, bizim hastamıza Jön'lükten ne zarar doku-
nur ki...?" yanıtını aldılar. 'Yadigâr' kimseler, "fakat siz

¹⁵ Yazar bu niteimleri 'mirasyedi' anlamında kullanırdı.

Jön'ün ne demek olduğunu galiba bilmiyorsunuz; Jön demek
gâvur, çıfit, Yahudi demektir; bu Jön doktora gideceğinize
Rum. İngiliz hekimlerine gitseniz daha iyi olurdu" deyip has-
taları kollarından çekercesine alarak başka doktora götürmüş-
lerdi.

Sözün kisası bu 'Jön Okulu' sözü bütün kasaba ve köylere
yayıldığından hekimliğimize dokunmasına karşın biz yine de
direnmemizi sürdürecektik.

İslam Gazetesi ve Matbaası

Kıbrıs'ın bütün kasaba ve köylerini gezerken dikkat ettim
ki en ufak bir Rum köyüne bile destelerle gazeteler geliyor.
Öğretmenleri ve hatta bütün çiftçileri, okul görmüşleri gazete
okuyor. Kıbrıs'ta toplam on dört Rum gazetesi her hafta ya-
yımlanıyor.

Dikkat ettim ki Türk köylerinin ancak yüzde birine Kıb-
rıs'ta çıkan Türkçe gazetelerden geliyor. Fakat köylüler oku-
muyorlar bile. Hatta bazı öğretmenler gazeteyi okusalar bile
anlamıyorlardı. Köylüler, birtakım gazeteleri 'Jön gazetesi-
dir' diyerekten elleri bulaşmasın fikriyle maşa ile tutup ateşe
atarlar ya da parçalarlardı. Birtakım gazetelerimiz de aleyh-
tarlık, şahsî garaz ve entrikalarla dolu olduğundan yine al-
mazlardı. Tedkik ederek anlamıştım ki Kıbrıs'ta yayımlanmış
Türkçe gazetelerin hemen tümü aleyhtarlık yapmaktan başını
alamıyor.

Rumların on dört düzenli ve mükemmel gazete ve matba-
alarına karşılık bizim ancak iki gazetemiz¹⁶ yayımlanıyordu.
O zamanlar yalnız harfleri olan bu gazetelerin matbaa maki-

¹⁶ Bunlar Ahmed Tevfik Efendi'nin Mir'ât-ı Zaman ile Ahmet Şükrü Esmer'in
babası Mehmed Ârif Bey'in Sünûhât gazeteleri idi.

neleri bulunmadığından Rum basımevlerinde basılıyorlardı.

Bilirdim ki basın; ruhen ve fikren yücelmedir, mutluluk rehberidir. Biliyordum ki ahalimizin çoğu cahil ve karanlıklar içinde! Birçok Rum gazeteleri yalan-dolan şeyler yazarak ahalimizi gitgide Yunan emellerine sürüklüyor. Bir yandan 'Ellinoz'luk¹⁷ yürütülüyor, öte yandan İngilizlere aşırı yakınlık duyuluyor; bunun sonucu olarak yüce Osmanlılık duyguları da günden güne ahalimiz arasında sönüyor. Sonucun kötüye gitmekte olduğunu anlıyordum.

Düşündüm ki İslam gazetesi adıyla bir gazete çıkarayım, bir matbaa kurayım da hem vatandaşlarımın fikir ufkunu genişleteyim ve hem de ahalimizin yapısında sinip kalmış olan Osmanlılık duygularını uyandırayım! 60 bin nüfustan ibaret olan Kıbrıs Türklerini de Yunan ve İngilizlere muhabbet yerine Osmanlılığa eğilimli ve bağlı kılayım. Rum gazetelerinin çoğunlukla yayımladıkları katmerli yalanlarını reddile gerçeği yazayım! İngiliz hükümetince basının büyük bir etkisi olduğunu görüyordum. Çünkü Rum gazetelerinin her istediklerini Hristiyanlığa dayanarak çoğu kez başardıklarını anlıyordum. Hristiyanlığın haklarına ve kutsallığına zerrece saldırıda bulunulacak olsa bütün Rum gazeteleri bir ağızdan savunmaya geçerek haklarını geri alıyorlardı. Halbuki âlemin gıpta ettiği şu yaldızlı özgürlük içinde bunca Türkün hak ve çıkarları ayaklar altında çiğnendiği halde hiçbir yönden savunma gelmiyor! Türkün hakları günden güne yedi kat yerin dibine gömülse bile kimsenin gıkı çıkmıyor !

Evet, pek iyi takdir etmiştim ki Ada'da yansız ve milletin haklarını savunacak bir gazetenin varlığı âdeta kaçınılmaz ko-

¹⁷ Yunan milliyetçiliği

numda! Fakat acaba nasıl bir yol tutmalı ki gazete her köy ve kasabaya gitsin de herkes okusun .

İşte bu konu beni aylarca düşündürdü. Hatta İslam'ın imtiyazını aldığım halde bile altı ay yayına geçmeyerek düşünce- lere daldım. Doğrusu, düşünülecek büyük bir işti bu ! Gazetemize "Jön gazetesi " dediler mi artık geçmiş ola! Hiçbir kö- ye gidemeyecek ve kasabalarda bile yakılacak! Cahillikle doğru orantıda bir de kör tutuculuk var. Dahası, düşüp kalkar- ken bile, "Padışahım çok yaşa!" çağıran böylesi bir bağınazlık karşısında; içinde bulunulan özgürlükten yararlanarak İstan- bul baskıcı yönetiminin yaptıkları vicdansızlıkları ve ezgileri bütün ayrıntıları ile ortaya dökmek elzem; elzem, ama, Ada'da kim okuyacak ki ? Bu türden önemli konuları hemen mi, yoksa yavaş yavaş mı yayımlamalı? diyerek çok düşün- düm, en nihayet şu kararı verdim: Soğukkanlı, yansız, özgür- lükten yana bir yol izleyim. Gazetem siyasi olmaktan ziyade sosyal; yerli tarım, ticaret, hukuk konularını, sağlığı, eğitim- öğretimi ele alan bir yayın yapsın ki Kıbrıs Türk halkını yü- celteyim, mutlu kılayım; vatan çocuklarını sanata, ticarete an- cak eğitim-öğretimle kazanılabilen bir olgunluğa çekebile- yim; Türk haklarını savunayım; dolayısıyla İslamla, Os- manlılıkla karınca kadarınca hizmet edeyim. Sözün kısası, 'İn- giliz usulüne tevfiikan,¹⁸ ahaliyi, köylüleri okşaya okşaya bu âhîret uykusundan uyandırılalım. Yavaş yavaş, sayıdan sayı- ya gazetemizin içeriğini güçlendireyim.

Öyle ya ! İngiliz Kıbrıs'a geldiği ilk sene içinde şimdiki bütün yasaları yürürlüğe koysaydı bütün Türklerle Rumlar belki de isyan edeceklerdi. Fakat hükümet, büyük diplomat- lıkla, her sene bir iki yasa yapmış, yıllar geçtikçe bunların sa-

¹⁸ Uygun olarak

yısını çoğaltmış ve günümüzde odalar dolusu yasalarla bütün ahaliyi bir pamuk ipliği ile bağlamıştır!

İşte bu kararları verdikten sonra eniştem Ali Bey'i derhal Mısır'a gönderip bin kilo türlü niteliklerde harf getirttim. Londra'dan mükemmel büyük bir de İngiliz basımeviyle basımevine ait gözalan, birçok araç-gereç satın aldım. Mehmet Ali ile Süleyman Şevket dizgiciliğe başlayıp bu mesleği hemen öğrendiler.

Bir ay sonra 'İslam' gazetesi yayımlandı. Basımevinin geliştirilip iş hacminin artırılması için kazancımdan her ay on, on beş lira katarak buharla çalışan büyük bir makine getirtilmesine ve Kıbrıs ilkokullarına ait birçok kitapları çok ucuz bir fiyatla basmağa ve haftalık olan gazetemizi ileride günlüğe çevirmeğe karar verdim.

Gazetemizin senelik aboneliğini gayet ucuz yapmakla beraber açık Türkçe yazdım; telledim, pulladım, Kıbrıs'ın bütün köylerine, kasabalarına çifte çifte gazete yolladım. Okuma bilmiyenler bile abone yazıldı ki alıp okutsun, dinlesin. Her ne kadar gazetemizin ilk sayısı Osmanlı topraklarına henüz girmemiş idiyse de, daha sonradan 'zararlı yayın' sayılarak yasaklandı. Yabancı ülkelerde yayımlanan iyi gazetelerin hemen hepsiyle değiştirme yaptıktan başka en esaslı İngilizce, Fransızca, Rumca, Arapça gazetelere de abone olmuştum. Bu sayede bütün gazeteleri inceleyip çeviri ve alıntı yollarıyla sütunlarımızı doldurmağa başladım.

Bir yandan hastalar, bir yandan da Osmanlı Dil Okulu, matbaa ve gazete işlerine dört elle sarılmıştım... Birçok İngiliz ve Rum gazeteleriyle yüz binlerce Hristiyan arasında Osmanlılık duygularını harekete getirip uyandıracak yayınlar yapmak pek müşkildir. Bununla birlikte o yüce emeli gerçekleştirebilmek

için çoğunlukla milli makalelerin yanısıra; Türk halkının temel gereksinimlerini döndürüp dolaştırıp yazar, ahlakın düzgünlüğüne, düşüncenin aydınlanmasına yardımcı dokunan havadisleri ve birçok bilimsel, felsefi öğütlerle gazeteyi yayımlardık. Gazetemizin sayıları çoğaldıkça daha özgürlükçü yazılarla ahalimizi bu konuya alışkın hale getirmeye çalışıyorduk!

Meclis-i Meb'usan'ın¹⁹ açılmasından iki buçuk ay evvel II. Sultan Hamid'in özgürlük yanlısı Osmanlılar tarafından son derecede sıkıştırıldığını, eski Sadrazam Ferid Paşa'nın işbu Meclis aleyhindeki sözlerini; ve Jön Türklerin Makedonya, Selanik taraflarında büyük planlar yaparak ordu sayesinde Millet Meclisi'nin açılmasını başaracaklarını övünç duyarak yazdığımız zaman, ahalimiz ile Rum gazeteleri hayrette kalmışlar ve hatta hafiyeler bu gazeteyi İstanbul'a göndererek jurnal etmişlerdi.

Bir süre sonra gazetemizin yayını haftada ikiye çıkararak Kıbrıs'ta her Türkçe gazete kırk para²⁰ olduğu halde biz, ilk kez olarak on paraya sattırmaya başladık.

Gazetemiz, Teknik Okul'un içinde yayını sürdürmüş, okulun dağıldığı tarihten az evvel yani ikinci senesini tamamlayınca yayını durdurmuştu.²¹

Kıbrıs Teknik Okulunu Açma Girişimimiz

Vakta ki zalimler, hainler Cemiyet-i Hayriye'mizi darma-dağın edip bir durgunluk sürecinin başlamasına neden oldu-

¹⁹ Osmanlı İmparatorluğunda üyeleri halk tarafından seçilen meclis.

²⁰ 40 para 1 kuruş, 9 kuruş 1 şilin, 20 şilin de 1 kıbrıs lirası idi. Buna göre 1 lira 180 kuruş ediyordu.

²¹ İslam gazetesi 18 Nisan 1907 de yayın hayatına atılmış, 28 Mart 1909 da ise 95. sayısıyla kapanmıştır.

lar, çok üzüldüm, günlerce ağladım; sonunda da millete, yalnız başıma küçük ölçüde bir teknik okul kurmaya ve gün geçtikçe onu genişletip daha etkili bir konuma getirmeğe kesinlikle karar verdim.

Alth üstlü yirmi beşe yakın geniş odaları olan merhum Yusuf Ağa'nın konağını,²² bahçeleri ve selamlık kısmıyla birlikte kiralayıp Allah'ın izniyle teknik okulu başlatmaya giriştim. Ada'da ilk kez açılacak böylesi bir sanat okulunda, genel ilgiyi çekmek için, fazla dersler, yabancı diller okutulacağını ve okulun aşırı harcamalarına azacık yararı olur diye orta hallilerden ayda 1/2, zenginlerden 1'er şilin alınacağını ve fukaranın, yurttta kalsın kalmasın, tümünden parasız okutulacağını duyurdum. Fakat bir ay sonra toplam sekiz buçuk şilinden ibaret olan bu aylıkları da artık alamadım; yatılı yatsız bölümleri herkese parasız olarak açtım; öbür binada olan Osmanlı Gece Okulu'nu da Teknik Okul'a aktarıp özel odalar açtım. Her iki okulun nizam ve programlarını içeren broşürleri ayrı ayrı on bin adet bastırıp kasaba ve köylere parasız dağıttım... Bir mübarek gün idi ki bütün ahaliyi Âfiyethâne'ye davet ettim; ve bir omuzuma 'Osmanlı Dil Okulu', öbür omuzuma da 'Kıbrıs Teknik Okulu' levhalarını yüklenip yüzlerce Osmanlı bayrakları ve ahali ile okula gidip bir söylev vererek Kıbrıs Teknik Okulu'nun Allah'ın izniyle açılışını yaptım. Bütün ahali okulu gezerek, aletsiz-avadanlıksız gördüklerinden, doğallıkla, hayli gülmüşler ve hatta bizi çekemeyenler aksi kelimeler söylemişlerdi. Şu kadar var ki, açılış konuşması arasında, "bomboş olan şu okula sizi özellikle davet ettim ki, sene sonunda

²² Adı geçen konak, Alaybey Sokağı'ndan Laleli Cami Sokağı'na dönüldüğünde sağ yandaki alanda idi. 1920'li yıllarda Postahane olarak da kullanılmıştı. Günümüzde buraya beton binalar yapılmıştır.

okulun ne kadar âlât-edevât ve makineleri olacağını görüp ikisi arasında lutfen bir karşılaştırma yapabilesiniz" demiştim.

Teknik Okula Alet Alımı

Herşeyden önce derslik sıralarının sağlanması geliyordu. Okul sıralarını yapmaları için kâtibimizle adamlarımızla Türk dülger ustalarını arattım, bir teki bile gelmedi. Haftada üç dört kez tekrar tekrar haber ettiğim halde durum yine değişmedi. Sekiz kişiden ibaret olan teknik okul öğrencilerini sandalyelere oturtup ellerinde kitapları olduğu halde saatlerce ders veriyordum. Türk ustalara yazı tahtası sipariş ettimse de yine yaptırtamadım; sıraları buraya gelmeden dükkânlarında olsun yapmalarını istedim, yine başaramadım. Eskiden beri huyumdur: Başka ustalara muhtaç olmadıkça onlardan kesinlikle alış-veriş etmem. Bu cihetle arzu ediyordum ki okul için yaptıracığım tüm eşya Türk sanatkârlar elinden çıkma olsun. Ben de daha sonraları Türk ustaların dükkânlarına gidip çocuk gibi yalvardımsa da durum yine değişmedi. En nihayet teşekkür olunur ki Kaymaklı'lı dülger Abdülkadir Efendi merhamet ederek çırağını okula gönderdi. Mehmet Ali ve Süleyman Şevket'le kolları sıvayarak sıraları yapmaya başladık. Karahtahtaları da Rumlara sipariş verdik.

Önceleri kunduracılık, kundura makineciliği, hallacılık, kilimcilik, seccadecilik, heybecilik aletlerini; daha sonra da ciltçilik, dülgerlik, doğramacılık, sandıkçılık avandıklarını yeni olarak satın aldım. Her sanat için ayrı bir birim ayırdım, kapı başlarına da adlarını yazdım, sınavlar yaparak sınıflar oluşturdum. Her öğrencinin babasına, velisine sorarak istenilen sınıfta çocukların kayıtlarını yaptım.

Öğrencilerden Devam Belgesi

Osmanlı Dil Okulu'nun 400'ü aşkın öğrencisinin birkaç gecede 27 kişiye düşmesi gibi bir talihsizliğimizi hatırladığımızdan; Teknik Okul'a devam edecek öğrencilerin velilerinden; 12 yaşından küçük olanlar için 3-4 senelik ve daha büyük olanlar için de 2 sene devam edeceklerine ve gerekçe göstermeksizin okulu bırakmayacaklarına ve okul yönetiminin bütün kural ve emirlerine bağlı kalacaklarına; ve şayet bir sene zarfında gerekçe göstermeksizin on beş gün gelmeyecek, ya da kayıtlı süreyi tamamlamadan okulu terkedecek olurlarsa, okul yönetimine on lira ödeyeceklerine dair belgeler alıyordum. Asıl maksadım da velilere gözdağı vererek çocukların düzen içinde devamlarını sağlamaktı. Bu düşüncede olduğumuzu ahali daha sonra anlamıştı ki birçoğu okuldan çıktı; ve hakkımız saklı, Rum avukatların da davalarımızı parasız görme teklifleri olduğu halde, hiçbirini, asla, mahkemeye vermedik.

Devam belgesi istemeğe pek büyük hakkımız vardı. Öyle ya: Sözelimi, bir dülger öğrencisi okula girdiğinden itibaren 3-6 ay zarfında bir sürü tahta harcayacak; elini kesere, rende-ye alıştıracak, altı ay sonra üç masalık tahtayı zayederek bunlardan yalnız bir masa yapılabilir ! Ancak bir iki sene sonra bir dolaplık tahtadan bir dolap yapılacak, okul idaresi de eğer bunu ahali alırsa otuz kuruşluk tahta karşılığında küçük bir dolabı belki de 33-35 kuruşa sattıracak; bu paranın da yüzde beş ya da on'unu, yapan ve satana verecek ! Birkaç kuruş da artarsa, vaktiyle o çocuğun telef ettiği tahta ve alet bedelinin ancak yüzde ikisini kurtaracak; yüzde doksan sekizini de vatan çocuklarının eğitimi şerefine bahşedecek !

Öbür teknik birimler de böyledir. Demek ki bir çocuk okul

süresi bitmeden çıkarsa, hem o öğrenci usta çıkamayacak, okulun adı, işi körlenecek; ve hem de okul yönetimi maddi yıkıma uğrayacaktır. Çünkü biz istiyorduk ki her öğrenciyi güzelce okutalım, belletelim; sanatı mükemmel öğretilim de süresi tamamlanınca birinci, ikincilerini evvela kalfa sonra da usta yapalım; ve de asıl ustalarına verdiğimiz maaşları bunlara çevirelim. Bu usul hem öğrenciye bir yüreklendirme vesilesi ve hem de vatan çocukları için bir geçim, bir nimet olacaktı. Bu bakımdan şu güzel yöntemi yürürlüğe koymak için 'devam belgesi' almaktan başka ne çare olabilirdi? Özellikle ahalimizin sebatsızlığını da bunca deneyimlerden sonra çok iyi bilenlerdendim. Bir iş yeni açıldı mı, herkes birbiriyle yarışmasına koşuşur, sonra da üç günde heveslerini alıp çekilirler; o girişimi de yüz türlü yalan dolanla, kulp takarak söndürürler. Birisi İstanbul'a, okula gidip bir sene sonra gelse, "daha teğmen olmadın mı?" diye sorarlar. İki sene geçince 'binbaşılığı' sorarlar. Dört yıl sonra da, "daha paşa olmadın mı; amma da geç kaldın?" derler. Teknik Okula devam eden çocukların babaları da onları altı ay, bir sene sonra 'usta-başı' görmek isterler. Düşlediklerini göremeyince de, hayır etmeyecek diye, okuldan çıkarıp köpek çobanı yaparlar!

O halde böyle adamlardan devam belgesi alınmadıkça nasıl çalışılabilir, nasıl iş yapılabilirdi?

Teknik Okulun İlk Senedeki Öğretmen ve Ustaları

Kunduracılıkla makineciliğe Hâfız Efendi, maaşla atanmış, 3-4 ay içinde kunduracılığı kurmuştur. Fakat dört ay sonra makineciliği Usta Yanni'ye vererek kendisini yalnız kunduracılıkta bırakmak istediğimizden özverili Hâfız Efendi istifa etmişti. Ahmed Rüşdi Efendi adında bir usta da ilk hafta-

lardan itibaren her haftanın Pazar günleri para almadan devama başlayıp pek büyük hizmetleri geçmiştir. Bu özverili Efendi, pazardan gayri birçok gün ve geceler de gelmiş ve hizmeti karşığında her ne verilmişse 'lütfen' kabul eylemiştir. Sözü kısası, Rüştü Efendi okulun dağılmasına kadar arasıra gelerek hizmet etmekten geri kalmamıştır. Bu zatın sayesinde kalfalar yetişmiştir. Adalya'lı (Antalya'lı) Usta Yanni de gerçekten çok çalışmış, hatta beş ay sonra öğrenciler arasından erkli kalfalar yetişmiştir. Kilimcilik, heybecilik, çuvalcılık, seccadecilik tezgâhları kurulup Maraşlı Rifat Usta dört buçuk lira maaşla öğretmen atanmıştır. Kilimciliği iyice ilerletmek için boyacılık, hallacılıkla çıkırıkçılığı da açtık. Hallac ve çıkırıkçı olmak üzere Ortaköy'lü Ebe Hanım'ı ve Lefkoşa'dan bir başka kadını eğitim vermeğe çağırdık. Dülgerlik, sandıkçılık, doğramacılık için Mehmet Efendi; ciltçilik için Medrese'den Molla Efendi; çantacılık, bavulculuk için Ahmed Rifat Efendi; basımevi dizgiciliği ile makineciliği için de Mehmed Ali Efendi atanmışlardı.

Sanatlarını İlerleten Öğrencilere Haftalık Para Ödülü

Yatılı öğrenciler dışarıya zaten toplu olarak çıkarlardı. Yatılı olmayan öğrenciler cumaları serbest olduğundan fena yollara düşmemek için cuma günü okulda altı saat çalışmalarına; ve gerek o gün ve gerekse bir haftalık sürede yapacakları eşya dikkate alınarak bir 'haftalık' ayırmaya ve bu paranın yarısını öğrencinin eline teslim edip öbür yarısını özel kumbarasına atarak biriktirmeğe ve usta çıkınca bununla kendilerine alet almağa karar verdim. Böylece de öğrencilerden birçoğu her hafta 2-3-5-9 kuruş kazanmağa başlamışlardı.

Artık her atölyeden birçok eşya çıkmağa ve okulun depo-

sunu dizilmeğe ve her öğrencinin yaptığı eşya üzerine ve deftere adı yazılmağa başlandı; her eşyaya Kıbrıs Teknik Okulu Ürünüdür' damgası vuruldu. Sene sonu gelince her öğrencinin yaptığı eşya belli yerlere konularak üzerine adı yazıldı. Okul odaları bu eşyalarla doldurulup bir sergi hazırlandı. Erkekler ve kadınlar için ayrı ayrı belli gün ve saatler saptanıp gazetemiz ve Rum basınıyla duyuruldu ve yüzlerce davetiye bastırılıp Türk, Rum, İngiliz, Ermeni, Maronid ve Yahudiler bile davet olundu. Şehir civarındaki Türk köylüleri de çağrılı idiler.

Belirtilen gün geldi. Öğrenciler ellerine omuzlarına kendi yaptığı eşyadan bir kısmını aldılar. Okulumuzda yapılan ve üzerinde kutsal Selimiye Camiinin resmi bulunan ve sülüs bir yazıyla işlenmiş olan bir kilim ile; üzerinde 'Yaşasın Adalet - Müsavat-Uhuvvet Yaşasın Osmanlılar' yazılı olan büyük bir Osmanlı bayrağını omuzlarıma alarak sınıfların önünde durdum. Öğrencilerin bir kısmı önde borularla 'Osmanlı Yürüyüş Borusu' vurmakta ve trampetler çalınmakta olduğu halde bütün mahalle ve çarşıları dolaşarak ve en kalabalık yerlerde eşyayı indirip dinlendiğimiz esnada öğrenciler hep bir ağızdan "Ey Kıbrıs Türkleri, Uyanınız! Bu ahiret Uykusundan Kalkınız! Eğitim-Öğretime, Okullara Önem Veriniz! Çocuklarınıza Sanat Öğretiniz! Alışveriş Ediniz! Helal Para kazanınız! Mal Satmayınız! Zengin Olunuz! Sizi Kurtaracak Bunlardan Başka Hiçbir Çare Yoktur! Yaşasın Hürriyet, Adalet, Müsavat, Uhuvvet, Yaşasın Osmanlılar!" diyerek çağırmakta idiler.

Uzatmayalım; beş saat böylece gezdikten sonra okula döndük ve her öğrencinin eşyası yerli yerine konuldu. Sergi eşyasını içeren odaların kapıları açıldı, her öğrenci kendi eşyası başında dururken ben de öne geçerek bilgi veriyordum.

Sergi hepten gezildikten sonra yapılan binlerce okul eşya-

sını gören ziyaretçiler hayrete kapılmışlardı. Şehir'den köylerden ve hatta kazalardan binlerce İslam, Rum, Ermeni, Yahudi, Katolik geldiğinden ziyaretçileri okul sığmaz olmuştu. Sonunda şöyle seslendim onlara: 'Bu eşyanın öğrenciler tarafından yapıldığına içinizde inanmayanlar var, zannediyorum. Bu cihetle hepinizden rica ediyorum, okulda lütfen bir saat daha kalınız! Her çocuk kendisine verilen tahta, deri, gibi malzemeyi işleyecek ve yapacağı eşya ile önünüze gelecektir.' Sonra da kesilmemiş, rendelenmemiş birkaç tahtayı gözleri önünde dülger birimi öğrencilerine verip sandık, iskemle, küçük dolap yapmalarını söyledim. Kunturacı makinecilerine bütün deri vererek, izleyicilere hitaben, 'Arzu eden efendi ortaya gelsin ayağının ölçüsünü versin!' dedim; ayrıca kilimcilere, çantacılar, hallaclar, çırıkçıları, basımevi dizgici ve makinecilerine de birer iş verdim.

'Sanat Borusu'nun çalınmasıyla öğrenciler bir anda işe başladılar. Ahali, çocukların başucunda, ne yaptıklarını gezererek görüyorlardı. Bir saat zarfında her öğrenci işini tamamlamıştı. Her biri, yaptığı eşyayı, eline omuzuna alarak sıraya girmiş; önde boru, arkada laterna çaldığı halde sağlı sollu dizilen, oturan ahali arasından geçerek bütün konuklara gösterilmiş; sonra da ellerine verilip bakmaları istenince, beni istemeyenler bile 'Hayret! Hayret!' diyerek alkışlamışlardı. Ardından, Türkçe, Rumca, İngilizce, ve Fransızca olarak öğrenciler konuşma yapmış; sanatlarını ilerletenlere 'Kalfalık Belgesi', ve altı aylık sürede bitirenlere 'Bitirme Belgesi' verilmişti.

Bu esnada Osmalı Dil Okulu öğrencileri de yabancı dillerde konuşmalar yapmış ve her iki okulun öğrencilerine ödülleri dağıtılmıştır.

Müdür Hüsnü Bey, tanınmış tüccarlardan Ali Rıza Efendi

ve Tapu Dairesinin seçkin elemanlarından Aziz Efendi öğrencilere ödül olarak verilmek üzere birer adet saat getirmişler. Benim getirdiğim beş saatle birlikte bunlar da o anda öğrencilere dağıtılmışlardı.

Sözün kısası o gün gelen üç bini aşkın ahali okulun başarılarını içtenlikle alkışlamışlardı. Ne var ki Şehir'de kendilerini eşraftan sayanların birçoğu, ve Başkadı yandaşları ile Evkaf-Müftü yandaşlarından hemen hiçbirisi gelmemişti.

Ertesi gün kadınlara ayrılmıştı. Dört bini aşkın kadın gelmiş ve erkeklere yapıldığı gibi öğrencilerin o anda işleyip bitirdikleri ürünlerden dolayı onları içtenlikle alkışlamışlar ve birçoğu, 'böyle yararlı bir okul açılmış da kocalarımız hâlâ haber bile vermediler; eve gidince biz onlara gösteririz!' gibisinden sözler etmişlerdi. Bu sırada, pek güzel kunduracılık öğrenen sekiz yaşındaki Hasan Fahri 'yi omuzuma alarak, elinde işi olduğu halde gezdirdim. Birçok öğrenci de konuşmalar yapmıştı.

O gün anladım ki Kıbrıs'ın ve özellikle Lefkoşa'nın kadınları erkeklere oranla daha duyarlı, insancıl, eğitim-öğretimden sanattan yanadırlar. Nitekim ikinci senenin başında kadınlar kendi çocuklarını kocalarından daha önce getirip okula yazdırmışlardı.

Teknik Okul Ürünlerinin Köylere Dağıtılması

Gün geçtikçe çocukların eşyası okulda yığılıyordu. Bunları kaza ve köylere dağıtarak Teknik Okul ürünlerini herkese göstermeğe karar verdim. Bir miktar bilet bastırarak arzu eden köylü ve kasabalılara dağıtıldı.

Her bilete karşılık ne verdilerse yazıp daha sonra da eşyayı ona göre bölüştürdük. Yarım şilin ödeyene 7-8 kuruşluk,

bir şilin ödeyenlere birer buçuk şilinlik eşya verdik; ve bu ölçü üzerine el ilanları bastırıp dağıttık; eşyayı beğenmeyenlerin okula getirerek paralarını alabileceklerini duyurduk.

Herkes eşyasından memnun kalmıştı. Eşya alan köylü sayısı 128 kişi idi. Leymosun, Tatlısu, Köfünye (Geçitkale), Ayakebir (Dilekkaya), Çatoz (Serdarlı), Komibekir (Büyük Konuk), Arnai (Kuzucuk), Ayasergi (Yeni Boğaziçi), Peristerona (Alaniçi), Alifodez, Orunda ahalisi bu biletlerden almışlardı. Burası dikkat çekicidir ki köylüler bilet aldıkları halde Lefkoşa'dan hiç kimse elini bile uzatmadı. Köylülere verilen eşya, okulla ilgili dağıtılan el ilanları ve birçok köye giderek sanatın önemini anlatmamız, çocuklarını Teknik Okul'da parasız okutabileceklerini açıklamamız onların uyanmasına yetmişti.

Teknik Okulun İkinci Senesi

Yürürlüğe konulan önlemlerin etkisiyle Teknik Okul'un önemini ve yararlarını Şehir'in halk kesimi ile köylüler artık anladıkları cihetle buraya bir hayli çocuk yazdırdılar. Öğrencilerin arttığını, ilginin çoğaldığını gördüğümüzden sanat dallarının sayısını çoğalttık. Şöyle ki : Almanyalı, işinin erbabı bir usta getirtilmiş ve demircilik, tesfiyecilik, lehim sanatı kurulmuş, birçok yeni aletler alınmıştı. Bir zaman sonra dökme-cilik biriminin de kurulmasını düşünüyordum. Ünlü Acem'i de buraya katarak kalaycılık birimini açtırmıştık.

Mehmed Tefik Efendi de Frenk²³ tarzılığı için getirilmişti. Hüseyin Res'ni Efendi'yi de her gün çalışmak koşuluyla kunduracı öğretmenliğine, ve İstanbul'dan gelme Rifat Usta ile Mehmed Efendi Usta'yı dülgerliğe; Ahmed Efendi'yi de

²³ Avrupa

tornacılığa atadık. Henüz Rumlarda bile bulunmayan teneke-cilik ve boyalı çinko eşyası yapan Tomas Garabetyan Efendi'yi de bu önemli sanat dalına ayda beş lira maaşla 'usta' olarak getirttik. Bu mâhir usta bıçakcılık, ipekli çarşaf dokumacılığı, bilezikçilik ve daha başka sanatlar bildiğinden bunların sıra ile hepsinin öğretilceğine dair onunla belge imzaladık.

Islatırcılık, çangarlık ve hatta yapıcılık gibi önemli bir birimin kurulmasına da giriştim. Çünkü bu sanat dallarının genellikle Rumlarda olduğunu görüyordum ve her yıl Türklerden binlerce lira çekiyorlardı. İngilizce öğretmenliği için de Mr. Tate'i getirttik.

Geçen yıl her çocuk bir sanat öğrenmekle beraber Türkçe, Arapça, Farsça, İngilizce, Rumca, Fransızca; sözün özü sınıfta bulunan diğer dersleri de hepten okumağa mecbur idiler. Bu yüzden ahali ve çoğu babalar derslerin çokluğundan şikâyet edip sanata ağırlık verilmesini istediler. Biz de kamuoyunu okşamağa karar verdiğimizden her çocuğun babasını okula çağırarak seçtiği dillerle sanat dallarını kayda geçirip uygulamaya koyduk.

Uzatmayalım; artık her sanat birimi ile dersler düzenli olarak sürdürülmeğe başlamıştı. İzmirli muzikacı Ahmed Efendi ile Anadolu'lu bir zaptiye, çocuklara 'Osmanlı Borusu' öğrettiklerinden; 'Hazır ol ! borusu,' 'Ders borusu', 'Paydas borusu' 'Toplanma borusu', 'Abdest-Cami borusu' gibi, kısaca okulda bütün bu türden işler hep 'Osmanlı Borusu' ve makamlarıyla yürütülür olmuştı.

Kunduracı öğrencileri 32, tenekeci 28, demirci 12, kalaycı 7, kundura makinecisi 4, terzi 13, basımevi dizgici ve makinecisi 32, dülger 30, kilimci-heybeci 12 kişiydiler. Her öğrenci birbiriyle ilgisi olan bir ya da iki sanat birimine devam

edebilirdi. Her sabah, kışın alafranga saat 07.00'de, yazın saat 05.00'de yoklama oluyordu. Öğrencilerle ustalar saat 12.00'ye kadar düzenli çalışırlar, öğle paydosundan sonra saat 13.00'de tekrar işlerine dönerler ve saat 17.00-18.00'e kadar devam ederlerdi. Her ustaya özel bir defter verilmiş, öğrencinin ödüllendirilmesi ya da cezalandırılması, yaptığı işler yazılmaya başlanmıştı. Bu defterler her Perşembe günü bütün öğrencilerin önünde okunarak herkesin ödülü, cezası ve haftalık parası verilmekte idi. Tedavi maksadıyla gelen hastalara da okulu gezdirerek göstermeğe devam ettiğimizden kasaba halkı ve köylüler Teknik Okul'a daha fazla önem vermeğe başladılar.

Teknik Okul Pazarı

Artık her sanat biriminden birçok eşya çıkmağa başladı. Okul içinde bir yer hazırlayarak 'Teknik Okul Pazarı' açmağa ve burada okul ürünlerinin, dışarıya oranla, gayet ucuz satılmasına; ve bu ticaret köşesini öğrencilerin yürütmeleriyle onları ticarete de yatkın bir hale getirmeğe karar verdim: Her eşyanın üzerine bir mukavva asarak kimin tarafından yapıldığını, fiyatını, sıra numarasını yazdırmıştım. Ana Defter'e de her eşyanın cinsini, onu yapanı ve sıra numarasını kaydettirmiştim.

Birçok kaza ahalisi ile köylülerin Lefkoşa'da bulundukları bir cuma günü idi. Yüzü aşkın öğrenci; ellerine, omuzlarına birkaçar eşya alıp; borular trampetler, çalgılar eşliğinde bütün çarşıyı dolaştık; uygun yerlerde konuşmalar yapıp herkesi okula davet ettik ve belirtilen saatte binlerce halkın huzurunda 'Teknik Okul Pazarı'nı açtık. Büyük mağazalar gibi Avrupa usulünce satışı beş öğrenci yürütmeye başlamıştı. Satın

alanların isimleri, eşya numaraları sırasına göre yazılıp defter tutuluyordu.

'Teknik Okul Pazarı'nın müdürlük ve sandık eminliğine Müdür-zâde Ahmed Nuri Bey, kâtipliğine Mehmed Ali Efendi ve dört öğrenci de yardımcılığa atanmışlardı. Satılan eşyadan kendilerine yüzde beş kuruş verilmeğe başlandı. Kâtip, yardımcıları ve hatta müdürler bile, yetenekli gençlerin bu konularda bilgi edinebilmelerine olanak sağlamak için, zaman zaman yerlerini onlara bırakırlardı.

Yapılan her eşya o birimin defterine yazılıp depoya teslim edilirdi. Orada kaydı yapıldıktan sonra sıra numarası verilir ve usta tarafından 'insaflı bir fiyat' konularak 'Teknik Okul Pazarı'na götürülürdü. Burası erkek ve kadınlar için ayrı ayrı gün ve saatlerde açık bulundurulur, müşteriler gelip alış-veriş yaparlardı. Bundan başka bir de 'sipariş memuru' atandı. Bu kişinin görevi, adından da anlaşılacağı gibi, sipariş almak ve günü geldiğinde onları ısmarlayanlara teslim etmektir. Artık birçok köylüler, kadınlar ve hatta Türkten ziyade Rumlar, Ermeniler, Maronidler gelip eşya ısmarlıyorlardı. Beğenmedikleri eşyayı almamak hakkı olduğundan herkes buraya güvenle geliyordu.

Fiyatlar da çok elverişli idi. Sözelimi, dışarıda bir çift kundura dört şilin işe pazarımızda ikiye, üçe satılıyordu. Yani, her eşya çarşıya oranla çok daha ucuzdu. Bunu da, halkımızı korumak için yapıyorduk.

Başka ülkelerde bu tür kuruluşların yerleşip güçlenmelerine yararı olur diye ürettikleri eşya, fiyatından birkaç kat pahalıya satın alınırdı. Ancak bizim insanlarımızın tedavisi imkânsız korkunç bir hastalığı vardı. Millet, yurt sevgileri pek azdı ve kişisel çıkarlarını herşeyin üstünde tutarlardı. Bunu çok iyi bildiğimden okulu ancak ticari rekabetle ayakta tutabileceği-

me inanmıştım.

Lefkoşa'da her hafta bir 'Cuma Pazarı' kurulduğu biliniyor. Bu pazara bizim okula da katmayı düşündüm.

Bu maksada uygun olarak, her yanı tellerle çevrilmiş, içinde rafları olan ve taşınabilen bir 'satış bankosu' yaptırıp içine de her eşyadan ikişer örnek koyarak üç yetkin öğrencinin sorumluluğunda Cuma Pazarına gönderdim. Öğle vakti gelince de bu 'banko'yu Selimiye Camii'nin önüne taşıyorlardı.

Artık yüzlerce ahali bu ucuz mallardan satın almaya başlamışlardı. Ahalinin aksine, ancak Şehir'li beylerin, efendilerin birçoğu bu eşyadan almıyor; ve yalnız bununla kalmıyarak öğrencilerle alay bile ediyorlardı.

Eşya satın alınarak yakından görüldükçe okula da rağbet artıyordu. Satılan eşyanın hesapları her hafta görülüp her öğrencinin hakkı herkeslerin gözleri önünde verilerek İslam gazetesinde yayımlandığından sanat ve ticarete olan ilgi daha da çoğalıyordu.

Teknik Okul Pazarı'nda çalışan öğrencilere ayrıca; Avrupa'dan eşya getirtme yöntemi, manda-post, koli, postal, parsel-post, gümrük işlemleri hakkında bilgiler verildiği gibi kataloglardan yararlanarak okul için gerekli araç-gerecin nasıl sipariş edileceği de öğretiliyordu.

İslam Kütüphanesi

Teknik Okul'da bir de İslam Kütüphanesi kurulup bir memurun idaresine verilmiştir. Buraya İstanbul, Fransa ve İngiltere'den birçok kitap getiriliyordu.

Bazı kitapçıların pek pahalı olarak sattıkları kitapları Kıbrıs'ta herkes alamıyordu. Bu cihetle tüm okul kitaplarını getirerek daha ucuz fiyatla satmak girişiminde bulundum; ayrıca,

İslam Kütüphanesi yayınları olarak kitap basımına gittim. Okul'da öğretilen ders notlarını da yayımlıyordum. İngiliz ve Fransız sömürgelerinde teknik okullarda okutulmakta olan kitapların tercüme edilerek yayımlanmasını da planlamıştım. Kendi kalemimden çıkma, kendi matbaamızda basıp da ders olarak okutulan kitaplar şunlardır:

- Mükemmel Hıfzı's-Sıhha-i Umûmiye : 9 kitap
- Yeni ve Mükemmel Usûl-i Zirâat: 4 kitap
- Yeni Fotografçılık : 2 kitap
- Royal Star : IV. Kitap, 1.kısım (İngilizce Hükümet İmtihanı için)
- Rumca Alfavidarion'un Tercüme ve Miftahı
- Gülünçlü İbret-Amiz Hikâyeler (Müdür-zâde Ahmed Nuri Bey tarafından tercümesi yapılan 2 kitap)

Kütüphanemizde tabolunan kitaplara bir şilin vererek abone yazılanlara posta ile 9 kitap ulaştırılırdı.

Teknik Okulun Büyük Gelişimi

Teknik Okulun eşyası, ürünleri elden ele köyden köye dolaştıkça ünü ile gelişimi dillere destan olmağa başladı. Muhtelif kaza ve köylerden çocuklar gelip okula yatılı yazılıyorlardı. Yatılı öğrenciler geceleri dışarıya asla çıkamayıp toplu halde üç saat ders okumaya mecbur idiler. Bu uygulamadan bütün köylüler memnun kalmışlardı. Öyle ya: İstedikleri yabancı dili ve dersleri çocuklar para vermeden okuyabiliyorlardı. Petrol lambası veriliyor, çok fakir olanlara ekmek, giysi, yatak parasız sağlanıyor, sanat öğreniyor, geceleri yurttan kaldığından da namusunu koruyordu. Hem iki, üç sene sonra 'usta' çıkacak! Çocuk çalıştıkça biraz da para alıyor.

Bundan daha âlâ ne olabilirdi ki? Beş on sene, bin zahmet-

le okutup da sonunda başıboş gezmekten, ya da zaptiye²⁴ olmaktan başka hiçbir işe yaramayan gençleri, babaları gördükçe çocuklarını artık bu bilgi ve teknik yuvasına göndermeğe başladılar. Sözü'nün kısası, Teknik Okul ünlenmiş bulunuyordu. Sabahleyin alafranga saat 05.00'de kalkarak geceyarılarına kadar çalıştığım halde zerre kadar usanmazdım. Hastalarım-dan vakit buldukça atölyeleri durmadan gezip inceler ve sıra-sında 'İşçi Cemal' gibi çalışırdım. İşte böylece 100'ü aşkın vatan çocuğunun geceli gündüzlü çalıştıklarını gördükçe ken-dimi cennette sanıyordum.

Teknik Okulun 'Osmanlı Hürriyet Bando-Muzikası'

Ahalimizin gösterişe, zevk ü safaya daha çok eğimli olduk-larını ve Rumların liselerinde ve hatta her kasabada bando-muzika oluşturarak Yunan emellerini beslemeğe çalıştıklarını görmekte olduğumdan; okulda bir 'Osmanlı Hürriyet Bando-Muzikası' oluşturmaya giriştim. Polis Başkumandanlığına resmen başvuruda bulunarak Polis Askeri Muzikası'nın üsta-dı Mösyö Jozefin'in maaşlı olarak okulumuza atanmasını istir-ham ettim; Kumandan olumsuz yanıt verdi. Arkasından 'Asâ-letlü Vâli Hazretleri'ne müracaatla Mösyö Josefin'i okulumu-za öğretmen olarak almayı başardım. Gerekli hazırlıkların ta-mamlanmasından sonra haftada üç saat müzik dersi vermeğe başladı. Bando-Muzika dersine giren 88 kadar öğrenci vardı. Her öğrenci büyük istekle çalışıp üstün yeteneklerini kanıtla-dıklarından, bu sayın öğretmen üç lira kıymetinde bir çalgı ge-tirip okula bağışladı ve çalgı ile de çalışmalar başlatıldı.

Ben de her posta ile Londra'dan çalgı getirtiyordum. Fran-

sa hükümeti tarafından Rum liselerine Fransızca öğretmeni olarak gönderilen Mösyö Dolaport, okulumuza ziyarete gel-mişti. Her yanını gezip gördükten sonra okulun ürünlerinden, Fransızca ders yapılmasından, ziyadesiyle memnun kaldı. Birçok eşya satın aldı ve Fransa hükümeti ile bir cemiyete ya-zıp birtakım müzik aletlerini parasız temine çalışacağına dair söz verdi. Hatta Okulumuz hakkında Fransız basınına övgü dolu yazılar gönderdiğini de sonradan öğrenecektim. Muhte-rem Kalabuda Efendi de hafta da bir saat gelip parasız müzik derslerini başlattı.

Öğretmenlerin verdiği bilgilere göre beş ay zarfında 'Os-manlı Hürriyet Bando-Muzikası' mükemmel havalar çalarak çarşıya çıkabilecek bir düzeye gelmişti. Biz de bir an önce Osmanlılık duygularını harekete getirir diye Bando-Muzika-nın oluşturulmasını dört gözle bekliyorduk. Fakat heyhat! Boş fikirli ahalimizin birçoğu böyle yararlı bir girişimi de darma-dağın etti!

Teknik Okul Karşıtları: Muhterem Sünûhât Gazetesi ve 'Yurtsever' Avukat Sadreddin.

Yüce cennet bile şeytansız olamadı! İnsanlığın duygu ve düşünceleri türlü türlü olduğundan yararlı girişimler herkesin gözündeki makbul sayılamaz. Bu ölümsüz dünyadan gelip ge-çen nice büyük insan, ne denli olumlu girişimlerde bulunsalar dahi yine karşıtları eksik olmadı. Aman yarabbi! Şimdi dün-yanın neresinde olursa olsun, hayırlı bir işe girişildi mi binler-ce kıskanç, gayretkeş, karşıt insan türer. Aksine; zevk ü safaya, kötü yollara yönelinmeye görsün, binlerce destekçi baş-gösterir. Bunun hikmeti nedir, acaba? En büyük devlet adam-larından tutunuz da Peygamber Efendimize ve hatta Tanrının

²⁴ Polis, jandarma.

emirlerine bile utanmadan karşı gelen ayyaşlar, dinsizler ve münafıklar vardır!

İşte bu türden gerçekleri, meyveli ağaçların taşlanacağını ve ahalimizden bazılarının nasıl şeytanca düşünceler, kötü emeller beslediğini pek güzel öğrendiğimizden; Teknik Okul karşıtlarına bir kez olsun dönüp bakmadan yoluma devam karar vermiştim. Sonuç öyle oldu : Açıldığı günden karşıtlar başgöstermiş ve okulun başarıları halkın gözünde büyük ölçüde arttıkça, onların tepkileri de o ölçüde çoğalmıştır. Acaba bu fitne ve fesat nereden kaynaklanıyordu; onu açıklamaya çalışalım:

1.Lise Yandaşları:

Lisede beş, altı yıl geçirip de çıktuktan sonra çoğu kez iş bulamayıp, ya köyünde başıboş gezmeye, ya da zaptiye yazılmaya mahkûm olan birçok gençleri herkes gördükçe Teknik Okula sevgi ile bakmağa başlamışlardı. Hatta bazıları, çocuklarının geleceğini düşünerek onları Liseden alıp bizim okula koydular. Çünkü okulumuzda her çocuk istediği yabancı dilleri okuyor ve iki, üç sene sonra usta çıkarak en azından günde 3-5 şilin kazanacağı biliniyordu.

Bu durum Lise Yönetim Kurulu'nun hiç de hoşuna gitmedi. Senede 500 lirayı aşkın bir paranın harcandığı Lisede ancak 30 öğrencinin bulunduğu düşünülürse bunda Kurul'a hak vermek lazımdır. Ancak Lisede Fransızca okunmadığı halde Osmanlı Dil Okulu'nda hem Fransızca hem de İngilizce olduğunu ve Teknik Okula devam etmek isteyen bir Lise öğrencisinin okuldan atılacağını resmen tebliğ edenleri de ahali artık öğrenmişti. Bu bakımdan, Lise Yönetim Kurulu'nun üyeleri ve Lise ile ilgili olanların çoğu okulumuzun karşıtı idiler. Halbuki biz gazetemiz İslam'da çoğu zaman Lise lehinde yazılar

yazardık. Ancak yalnız karamsarlık ve ezbercilikle gün geçenlerle vatana acıdığımızı da belirtiyor, kimya aletleri getirtilmesinin kaçınılmazlığını vurguladığımız gibi bu maksadın gerçekleşmesine yarayacak yardımların toplanması için de biletleri matbaamızda parasız bastırıyorduk. Sözün kısası, Lisenin etkinliğini sürdürmesini son derece isteyenlerdendik.

2.Ortaokul Yönetim Kurulu :

Millet malı olan Evkaf parasıyla açılan Ortaokuldan çoğu öğrenci, geleceklerini düşündüklerinden, kaçıp Teknik Okula yazılmışlardı. Evkaf bütçesinden harcanan onca para ile öğrenci sayısı ters orantılı. Öğrenci azlığı ile yokluğu doğallıkla çoğu çalışanları 'kadro dışı' bırakacaktı. Bu bakımdan konu, onlar için epey düşündürücü oluyordu!

3.Lefkoşa'daki İlkokul Öğretmenleri :

Bu öğretmenlerin hükümetten aldıkları ödeneklerin miktarı, öğrencilerin düzeylerine göre değil, ancak sayıları gözönünde bulundurulmak gibi çarpık bir uygulama ile düzenlenirdi. Bu ilkokullara 2-3 yıl devam ettikleri halde başarı gösteremeyen öğrenciler, öte yandan da altı aylık sürede okumayazmayı söken çocuklar vardı. Bir durum karşılaştırması yapan babalar da evlatlarını alıp Teknik Okula yazdırıyorlardı. Neticede öğretmenlerin düşmanlığını kazandık.

4.Esnaf Kesimi :

Şehir'de Türklerden yarım yamalak bazı ustalar vardır. Bunların çoğu da okulumuzu çekememeğe başladılar. Çünkü bu esnafın çoğu ürünlerini Cuma Pazarı'nda Şehir'lilere ve özellikle köylülere yüksek fiyatlarla sattıkları gibi panayır-la-

ra, köylere de giderlerdi. Şimdi artık Teknik Okul Pazarı'nda, Cuma Pazarı'nda okulun köşesine birçok müşteri gelerek sağlam, hilesiz malları belli fiyatlarla satın almağa başlamıştı. Okul üretiminin artmakta olduğunu gören esnaf da entrika çevirmeğe başladı. Bundan başka pek çok köyden öğrenci gelmesi de onlar için düşündürücü idi. Bu çocuklar kısa bir süre sonra usta çıkıp mükemmel aletlerle köylerine dönerek oralarda dükkân açıp çalışacak ve köy çocuklarını da yanlarına alacaklardı. Şehir ustaları ise artık bundan böyle 'çırak' adı altında köy çocuklarını beş-on yıl için yanlarına getiremeyecek ve kendi ürünleri ile eskiden olduğu gibi köylüleri soymayacaklardı. Halbuki, 'her kulun rızkını Allah verir' düşüncesiyle hareket etselerdi bu durumdan üzülmek yerine sevinç duymaları gerekirdi. Ama o uzak- görüşlülük, o ince düşünce nerede, onlar nerede!

5. Eşraf²⁵ ve Öndegelenler Takımı:

Biz biliriz ki her ülkenin gerçek eşrafı, millet ve vatanın en önemli ihtiyaçlarını daima gözönünde bulundurarak gidermeğe çalışanlardı. Fakat acaba bizde öyle mi? Hayır, hayır! Okulun ziyaret defterini inceleyip çocuk babalarını, annelerini, öğrencilerimizi dinlediğim zaman kendilerine 'eşraf' süsü veren birçok 'yadigar'ların yüreklerindeki kötü niyetler anlaşılıyordu.

Muhterem Belig Paşa Hazretlerinin üç kez okula geldiklerini ve Teknik Okul Pazarı'ndan yalnız 23 şilinlik mal satın aldıklarını; ve Hâkim İzzet Efendi Hazretlerinin Cuma Pazarı'ndaki satış yerimizden tenezzül ederek 5-6 şilinlik alış-ve-riş ettiklerini; Lise Müdürü'nün 6 kadar eşya ısmarladıklarını; ve Müdür Hüsnü Bey'in birçok kez gelip alış-ve-riş ettiklerini;

²⁵ Şeref ve itibar sahibi olan kimseler.

Kavânîn Meclisi Üyesi Şevket Bey'in yalnız Fransızca sınavına 'mümeyyiz'²⁶ olarak geldiklerini teşekkürlerle yazıyoruz.

Evkaf-Müftü yandaşları ile Başkadı yandaşlarından hemen hiçbir resmi davetlere, ödül dağıtımına, ziyarete kesinlikle gelmemişlerdi. Acaba bunları da boş kafalı kimseler mi etkilemişti. Şehir'in tüm eşrafı yalnız beş kişiden mi ibaretti, acaba ? Eşraflığı yalnız giyim kuşamda, setre-pantolonda, kravat ve bastonda; meyhane, kerhane ve rakı şişelerinde dev aynasında gören bir takım kasıtlı, kuruntulu orta-yaşlı ya da gençler, Teknik Okulun gönüllü karşıtları ve kışkırtıcıları olup çıkmışlardı.

İhtimal ki bunların düşünceleri de; 'biz niçin böyle büyük işler yapamadık ; Teknik Okul tutunursa bütün ahali Doktor'u ileride pek büyük bir adam bilecekler, her sözünden çıkamayacaklar, işte o zaman hiçbir dolap çeviremeyeceğiz; sözün kısası Doktor Ada'da nüfuz sahibi olacak.. doğrusu bu, çekilir bela değil ; Teknik Okulu ortadan kaldırmadan başka çare yok!' gibi safsatılardan, boş kuruntulardan öteye geçmiyordu.

6. Bazı Doktorların Parmağı:

Esnaf esnafı , meslektaş meslektaşını çoğu zaman o kadar sevmez. Bundan dolayı bazı doktorların da sırf Teknik Okul yüzünden, dolayısıyla ün kazanmaktan, bizi uzaklaştırarak binlerce müşterimizi kendilerine çekmek için sözlü ve yazılı, elaltından ve gizli gizli fikirlerini yaymakta olduklarından ahalimizin çoğu haberdar idi. Ancak ben bu yüce meslek erbabının bu yoldaki düşünce ve girişimlerine asla inanmamıştım. İhtimal ki meslektaşlarımızla aramızı bozmağa çalışıyor-

²⁶ Sınavda bulunup sorularıyla öğrencinin bilgisini yoklayan kimse: ayırtman

lardı. Hatta rivayete göre bunlardan bir kısmı bazı ailelere baskı kullanarak evlatlarını okulumuzdan almalarına vasıta olmuşlar.

7. Bazı Hanımlar:

Teknik Okul karşıtlarının hanımları da türlü etkinliklerimizde, sergi günlerimizde güçlü birer yıkıcı öge kesilmişlerdi.

8. Sünûhât Gazetesi:

Ah! Bu 'yurtsever' gazete için 'bozguncu' demektense, istemediğim halde ilk kez olarak yaptıklarını anlatabilmek için işbu kitabımı tanık göstereceğim.

Bu gazetenin yüz türlü makalelerine İslam gazetesinde hiç karşılık vermedim; ama şimdi olsun birkaç söz söylemeye sayın okuyucular acaba izin vermezler mi ?

Açıldıkları günden beri Teknik Okul ile Osmanlı Dil Okulu aleyhinde birçok saçmalıklar, abartmalı laflar, alaylar; takma-adlarla yalan-dolan bir dolu makaleler yayımlayan Sünûhât daha doğrusu yazarı olan Muhterem Sadreddin'i, bütün ahali, Mir'ât-ı Zaman gazetesinin değerlendirmelerinden pek iyi anlamış bulunuyor. Bu gazetenin Ada'da ne için yayımlandığını aklı başında herkes öğrenmişti. Çünkü nüshaları incelendiğinde başlıca aşağıdaki konularda kalem yürüttüğü ortaya çıkar:

- a. Kavânin Meclisi'nin Lefkoşa üyesi muhterem bir zat aleyhinde ve bu zatın rakibi olan muhterem bir zat lehinde
- b. Muhterem Mir'ât-ı Zaman ve müdürü (Ahmet) Tevfik Efendi aleyhinde
- c. İslam gazetesi aleyhinde
- d. Osmanlı Dil Okulu aleyhinde

e. Kıbrıs Teknik Okulu aleyhinde

f. Evkaf ve Lise aleyhinde (arasıra)

g. Eski Başkadı Osman Nuri Efendi lehinde

Sünûhât gazetesinin sayıları gözden geçirilirse en az 63 tanesi Teknik Okul ile Dil Okulu aleyhindeki yazılarla doludur.

Teknik Okulu ziyaret edenler, Sünûhât'ın gerçek-dışı yayınlarını okudukça M. Câbî, M. Şeyda, Kutub takma-adlarıyla dar görüşlü yazarının ne kadar 'değerli', 'vicdanlı' 'milliyetçi!' olduğunu anlıyorlardı. Bununla birlikte aslında millet ve vatan çıkarlarının ne olduğunu bilmiyenlerin bu türden bozgunculuklarına zerre kadar önem vermeyerek, daha doğrusu bu yazıları benim adaşım bir başka kişi aleyhinde yazılmış gibi sayarak adam yerine koyup da İslam gazetesinde karşılık vermeğe tenezzül etmedik. Bu ayarda bulunan 'yâdigâr'larla uğraşmayı mütevazı düzeyimizle uygun bulmadık. Gazetelerine birçok aslı-astarı olmayan saçmalıklar yazdıkları halde okuyup gülmekle beraber hiçbir şey olmamış gibi-yine de kendileriyle selamlaşarak görüştüm, soğukkanlı davrandım. Çünkü ben karınca kadarınca Ada'da fitne-fesad çıkarmak fikrinde olmayıp milletimize egemen olan ayrılık ve karşıtlığı gidererek birlik-beraberliğin sağlanmasına çaba gösteriyordum.

Türlü mesleklere mensup, iflah ve ıslah olmaz bozguncular takımı, ola ki olanca güc ve kinlerini Sünûhât'ta toplayıp oradan harekete geçmek istiyorlardı. Ama, bu gazetede yayımlanan bayağı ve iftira yüklü makaleleri okuyan insaf sahipleri gülüp geçiyorlardı. Çünkü gazete, sözgelimi, okul öğrencileri yüzü aştığı halde, 'ancak beş kişidir' diye tutturup gidiyordu. Her dersin ve sanatın ayrı ayrı öğretmen ve ustaları olduğu halde okulda hiçbir öğretmenle usta bulunmadığını

ve devam eden birkaç öğrencinin geleceklerinin kararacağını her hafta yazıyordu. Biz burada, Osmanlılık duygularını uyandırıp canlı tutabilmek için emek harcıyıp okulda Osmanlı borularıyla komut verdiğimiz halde; mahalleli boru sadalarından rahatsız oluyormuş diye boruları menetmek için onları hükümete başvurmağa teşvik ediyordu. Teknik Okulun birçok ürününü herkes alıp götürdüğü halde, okulda hiçbir eşya yapılmadığını ve göz boyamak için bunların Beyrut'tan, Anadolu'dan getirtilip ucuz ucuz satıldığını duyuruyordu. Okul ürünlerini öğrenciler, ellerinde taşıyarak cahil halkın dikkatlerini teknik konulara çekmek için çaba gösterirken o," Dec-câl²⁷ çıktı !" diye yazıp bu hareketi horluyordu.

Sözün kısası ; Teknik Okul aleyhinde bulunan Sünûhât git-gide gözden düşmeğe, okulu gezen binlerce insanın gözünde fena bir ad bırakmağa başlamıştı.

Mir'ât-ı Zaman gazetesi ise ne yermiş, ne de övmüş, sadece tarafsız kalmıştır.

Teknik Okulun ödül dağıtım törenleriyle sergileri gibi sosyal girişimlerini ne Sünûhat ve ne de Muhterem Mir'ât-ı Zaman yayımlamadığı halde; Rumca Foni dis Gibru, Elefteriya, Gibriyagos Filaga ve Patris gazeteleri bütün duyurularımızı kaç kez parasız yayımlamışlardı. Dahası; Teknik Okulun önemi, sergileri, pazarı, programı, yöntemi, Ada Türkleri için ne denli gerekli olduğunu anlatıp açıklayan uzun ve etkili makaleler yazarak takdir etmişler; Rumların da böyle bir okul kurmaları için önerilerde bulunmuşlardır.

Bu bakımdan adı geçen Rumca gazetelerin sahiplerine teşekkürlerimi sunarım. Rum gazeteleri böylesine insancıl dav-

²⁷ Kıyametten az evvel çıkacak ve Hz. İsa tarafından öldürülecek olan yalancı, zararlı ve istenmeyen kişi; kıyametin büyük alâmeti.

ranarak bize kol-kanat verdikleri halde; din kardeşimiz olan Sünûhât'ın yıkıcı etkinliklerini sürdürmesi ve sonunda da okulun yıkılmasına sebebiyet vermesi insanlıkla, yurtseverlikle bağdaşır mı idi? Acaba Rumlardaki vicdan, yurtseverlik duyguları ile ileri görüş gibi meziyetlere, özelliklere hiç mi mâlik değildi?

Ahalimiz, Sünûhât'ın Muhterem Müdürü Mehmed Ârif Bey'le Muhterem Avukat Sadreddin'in göstermelik yazılarından bu ana kadar nelerle meşgul olduklarını Mir'ât-ı Zaman da okuyarak öğrenmiş oldukları cihetle; bu tutumlarını, bu geçmişte kalmış olayları gazetemizde ele almaya tenezzül etmeyip bunları ve benzeri öbür karıştırlarını 'cezâ-yı sezâ'larını²⁸ görmeleri için Allah'ın adaletine ve gerçek yurtseverlerin vicdanlarına havale edeceğiz.

Bu karıştırlar o kadar ileri varmışlardır ki, okula devam eden Usta Yanni ile tenekeci ustasına gidip, okulu bırakmalarını, ve kendi sanatlarının ve özellikle de Ermenilere özgü olan çinkoculuk ve boyanmış tenekecilik sanatlarının öğretilmesini salık veriyorlarmış! Gerekçe olarak da 'Doktor'un zarar görmesini' ileri sürüyorlarmış!

Bu hal, tıpkı Nasrettin Hoca'nın bindiği dalı kesmesi gibi olduğunu hatırlatacak denli boş adamların Ada'da varlıklarına işarettir. Yüce Tanrı cümlemizi 'ıslah ve irşad'²⁹ eylesin !

Teknik Okula Yardımı Geçen Yurtseverler

Biz ahaliden hiç maddi yardım istemedik, yalnız 'himaye!' bekledik. Yani, okula öğrenci göndermelerini, ya da üretilen

²⁸ Layık olan, hakkettikleri ceza.

²⁹ Yol gösterme, uyarma.

eşyayı göreceli ucuza satın almalarını istemiştik. Bununla beraber aşağıda adlarını verdiğimiz vicdan sahipleri şu alet ve armağanları okulumuza bağışlamışlardı:

- 1- Lefkoşa'da Bakkal Hacı Mustafa Onbaşı: Yarım liralık avadanlık.
- 2- Lefkoşa'da tanınmış tüccarlardan Ali Rıza Efendi İbrahim: Yarım liralık avanlık ve bir adet saat.
- 3- Alifodez Köyü Türk Ahalisi: Dört buçuk şilinlik türlü aletler.
- 4- Ali Himmetî Hüsnü Bey: Değirmenlik Müdürü: Fakir öğrenciler için bir İngiliz lirası ile bir adet saat
- 5- Aziz Efendi: Tapu Memuru: Bir adet saat
- 6- Baf Osmanlı Kiraathanesi üyeleri: Türlü alet alımı için on iki buçuk şilin.
- 7- Muhterem Öğretmen Hâfız Lisanî Efendi: İki şilin
- 8- Abdülkadir Efendi: Kaymaklı'lı dülgere: Demircilik atölyesine alet alınmak üzere beş şilin.

Okula yardımları geçen bu yurtseverlerin adları ile aldıkları aletlerin, ödedikleri paraların miktarı İslam gazetesinde yayımlanmış ve işbu yazı levha haline getirilerek duvarlara asılmıştı.

Yatılı öğrenciler için bir de hamam vardı. Marangoz atölyesinde yığılan yonga ve tahta parçaları ile hamam her hafta cuma gecesi yakılıp ısıtılır ve öğrencilerin saat 18.00 den 22.00 ye kadar yıkanmalarına izin verilirdi. Şöyle ki: O gece öğrenciler hamama yakın bir odada gazete okumakta ve sırası gelen, içeriye girip teker teker yıkanmakta, sonra da hepbirden yukarıdaki yatakhanelerine çıkıp uyumakta idiler.

Böyle yapmaktan da maksadımız dışarı hamamlarına gidip de ahlaksızlığa, şaşkınlığa uğramamaları içindi. Böylece de her

insan için büyük değer taşıyan namusları korunmuş oluyordu.

Programlar (Ek-5) (Sayfa 133/134)

Bir fikir versin diye kitapta sunulan program, Teknik Okulun orta kısmına aittir. Küçük ve büyük sınıflarımız için de ayrı ayrı programlarımız vardı, ancak tümünü de yayımlamaya kitabımızın boyutu yeterli değildir.

Görüleceği gibi birinci senede ders saatleri çok, sanat vakitleri azdır. Bunun da nedeni ahalimizi sanata ağır ağır alıştırmak idi. İlk sene her öğrenci bütün dersler ile yabancı dilleri okumağa mecbur olduğundan hayli sıkılmakta idiler. Bu yüzden birçok veli ve ahaliden kimseler başvuruda bulunarak; ders ve yabancı dil saatlerinin çokluğundan bahisle bunların hangi sanat dalları adına azaltılmasını istemişlerdi. Biz de ikinci senenin başında her öğrencinin ana-babasını, velisini çağırarak çocuklarının hangi ders ve yabancı dilleri okumak istediklerini ve sanat dallarını tercih edip etmeyeceklerini sorduk, bütün bunlar için de bir defter tuttuk. Genel olarak istedikleri; günde 3-4 saat ders ve yabancı dilin yanısıra 6-7 saat da seçtikleri sanat dallarının öğretilmesi idi. Hatta öğrencilerin çoğu günde 1-2 saat ders okuyup artan zamanın sanata ayrılmasından yana idi. Bu bakımdan sanatkârlar, ustalar sabah-tan akşama işleri başında bunuyorlardı. Ders saatleri ise boru çalınarak haber verilirdi.

Fakat, bukalemun gibi dönek yaratılışlı olan ve bir dalda durmayan ahalimizin birçoğu geçen yıl uygulamasını istedikleri bu programa itiraza başladılar ve "Doktor çocukları bütün gün işletiyor ve okutmuyarak cahil bırakıyor" demeğe başladılar. Yine sabrettim.

İkinci senenin programına felsefe, kimya, zooloji , tabii tarih , fen bilgisi, kozmografya ve başka birtakım dersler daha eklenmiş idi. Hele Fransızca, Rumca ve İngilizce gazetelerden çeviri uygulamaları çok yararlı oluyordu.

Gazetemizin kitap formunda bir de özel sayısı yayımlanmıştır. Teknik Okul ile Hicaz Demiryolu yararına olmak ve basımevinin dizgici öğrencilerine bahşış verilnek üzere girilen bu işten de 450 kuruşu aşkın zarar ettik.

İslam Gazetesinin Özel Sayısı (Ek-6) (Sayfa 135/136)

Teknik Okulun Bayram Sergisi

Lefkoşa'nın Kurban Bayramı gibi bir bayram dünyanın hemen hiçbir tarafında yapılamaz desem, hata etmemiş olurum. Çünkü Bayramın üçüncü günü 'Hayvanat Sergisi' yapıldığı gibi dördüncü günü de İngilizler tarafından türlü türlü oyunlar, jimnastikler, askeri ve savaş gösterileri düzenlendiğinden her kazadan ve köylerden binlerce halk bu eğlencelere katılmaktadır.

İşte böyle kalabalık günleri seçerek Şehir'in asıl bayram yeri ve kalabalık olan Sarayönü Meydanı'nda (Atatürk Meydanı) Teknik Okul ürünleri için bir 'köşe' açmışım. Serginin yerinin etrafını direkler, parmaklıklar, tellerle çevirtip bir de kapı koymuştum.

Bayramın ikinci günü okul ürünlerinden her öğrenci ellerine, omuzlarına birkaçını ve Osmanlı bayraklarını alarak sıraya girmişler; önde borazanlar, trampetler; daha önde Türkçe, İngilizce, Rumca yazılmış 'Teknik Okul Sergisi' levhası; en önde de bendeniz, elimde birtakım sanat ürünleriyle binlerce

halk arasından geçerek bütün çarşıyı, mahalleleri dolaşa dolaşa sergi yerine gelip eşyayı bıraktık. Ardından da okuldaki ürünlerin çoğunu öğrencilerle sergi yerine taşıyacaklık.

Eşyayı gezdirip göstermek ve satmak için on öğrenci görevlendirerek resmi açılışı yaptık.

Sergideki Teknik Okul Ürünleri (Ek-7) (Sayfa 136/137)

Biz bu serginin eksikliklerinin giderilmesiyle ciddi meşgul iken, bakınız, başımızdan neler geçti:

Ben bütün öğrencilerin önüne düşmüş, ellerimizde, omuzlarımızda Teknik Okulun ürünleri olduğu halde ahalimizi sanata, eğitim-öğretime teşvik ve küçükleri de buna yatkın hale getirmek için çarşı ve mahalleleri övünç duyarak gezerken Rumlar bile, büyüklü küçüklü, yanımıza yaklaşarak bizi tebrik etmişlerdi. Ama Şehir'in birçok gençleri ve hatta saçlı-sakallı birtakım 'yâdigâr'ları, çoğu yerde, öğrencilere 'yuhâ, yuhâ!' çekip adeta hakaret ettiler, teneke çaldılar; dinlenme zamanlarında ahalimizin bir kısmı o küçücük vatan evlatlarının yanlarına sokulup kulaklarından hafifçe tutarak şunları söylüyorlardı: "Ne yâ, ne Yâhûdî!³⁰ Sana tenekecilik ayıp değil mi ? Ne yâ, çingene, mandi misin? Sana kalaycılık yakışır mı? Demircilik, kömürcülük demektir, bu sanat Gâvur'lara özgüdür; dülgerlik tehlikelidir, duvarlara pencere takayım diye ansızın düşüp öleceksin ! Yoksa kilimci, çuvalcı, heybeci misin? Öyle ise 'Marahefti'³¹ Gâvuru' ya da Anadolu Yörüğü olacaksin! Yazık senin emeklerine, ömrünü zahmetle geçireceksin de birgün olup hüngür hüngür ağlayacaksın, gençliği-

³⁰ Kap kalaycısı, kılıksız kimse.

³¹ Trodos'un köylü erkeklerine verilen nitem. Aşağılayıcı anlamda kullanılırdı.

ni böyle boş işlerle yakacaksın! Bizlere bak: Ne güzel giyinip kuşanıyoruz, bastonlu-kravatlı 'bey!' oluyor, güzel güzel eğleniyoruz, 'tam' yaşıyoruz. Halbuki Doktor sizleri hamal gibi işletiyor, nefes bile aldirtmıyor, geleceğiniz körleniyor. Sizi böyle görenler, 'Deccâl çıktı!' zannediyor. ! (Nitekim Sünûhât gazetesini de bu sergi için geçişimizi Deccâl'a benzetmişti.) Böyle şeyler ayıptır ayıp! En büyük rezalet ! İnsanlardan utanmalısınız! Bu 'Deli'ye uya uya, sonunda siz de delireceksiniz!"

İşte böyle sanattan soğutucu, ahlak bozucu sözlerle henüz daha çocukluktan kurtulmamış vatan evlatlarının saf fikirlerini zehirlemeğe çalışıyorlardı.

Bu türden acı sözlerin daha ağırlığını hatta daha edepsizcesini sergide eşya satan öğrencilere de söylüyorlardı. Hatta millî duyguları kabaran yurtsever bir köylü, bütün bu olup bitenler karşısında saldırganlara şöyle çıkışacaktı: "Evet, cebi delik, Bey!; bu zavallı Türk çocuklarının namuslu yaşamalarını istemiyor, senin gibi edepsiz olmalarını bekliyorsun! Neden fena olacaktı bu işler? Her çocuk namusunu korumakla beraber hem okuyup yazıyor, ve hem de bir sanat öğreniyor!? Galiba senin ahlaksızlık sanatın vardır da şu zavallı köylü çocuklarını öyle terbiyesiz, namussuz yapmak, doğru yoldan çıkarmak istiyorsun! Ben de anlıyorum ki burada p...luk, p...nklik ,kerhanecilik, meyhanecilik, sarhoşluk, kısacası her türlü ahlak bozukluğu daha çabuk yayılır, destek görür. Zavallı Doktor'un bütün bu yaptıkları milletimiz için en temel ihtiyaçlar olduğu halde sizin gibi alçaklar, Allahtan korkmadan böylesi yalan-dolan ve yüzüstlüklerle vatanın yavrularını körlemeğe çalışıyorsunuz. Şehir'i de, bütün Kıbrıs Türklerini de batıran zaten senin gibi vicdansızlar, alçaklardır. Vallah,

bıçağı çeker, canını alırım, seni gidi habis! Haydi defol buradan, namussuz herif!" Ve de adamla yoldaşları hemen sıvışıp kaçmışlardı.

Sergi köşemizi kuşatan parmaklıklarla telleri birtakım çocuklar, hatta büyüler her gece gelip kesiyor, kırıyor; biz ise gündüzleri tamir ediyorduk. Sergi altı gün sürmüştü. Birtakım adamların, gençlerin bizzat sergi etrafında dolaşarak, gelen köylülere, "bu eşyadan almayınız, çocuk işidir ; değil köye , hana bile sağlam götüremezsiniz, alanlar pişman olurlar!" gibi sözlerle Teknik Okul ürünlerini sattırmamaya çalışıyorlardı.

Eşya satan öğrencilerle, büyük, genç ya da küçük olsun, birtakım 'yâdigârlar'ın gelip saatlerce alay ettiklerini görüp anlamıştık. Hatta bu 'beylerden!' biri, "Doktor sizi hizmetçi gibi işletiyor, ömrümüze yazık!" dediği zaman, öğrencilerden biri onu şöyle yanıtlamıştı: "Doktor'un bize iyiliği çoktur. Bu eşyanın kerestesini alırken çarşıya ustalarımızla beraber gidiyoruz. Tahta, deri, teneke ve çinkoları, kısaca tüm keresteleri alırken cinslerini, fiyatlarını öğreniyoruz. Sonra bu türden ürünleri satarken konulan fiyatı gördüğümüzde gözlerimiz açılıyor! Dahası, kaç kuruşluk eşya satarsak bize de yüzde beş, bazan da yüzde on bahşiş verilir. Doktor'un bütün bu işlerde zarardan başka hiçbir kârı yoktur!"

Sergiden sonra defterimizi inceledik: Birtakım Rum, Ermeni, Yahudi, İngiliz ve Maronid'lerin alış-veriş ettiklerini; ve fakat Şehir'lilerden yalnız iki ve köylülerden ise üç kişinin eşya satın aldıklarını gördük.

Sözün kısası; altı gün süren sergide binlerce eşyadan ancak 28 ürünün satıldığını ve gerisinin yine Okul Pazarı'na taşınmak zorunda kaldığını yazıyoruz. Milli duyguları, yurtseverlikleri olsaydı on bini aşkın bu ahali , okulun bu ufak-tefek

ürünlerini ortadan kaldıramaz mıydı, acaba? Ama biz, yine de dayandık!

Teknik Okulun Resmi ve Askeri Elbisesi

Özel terzi tutarak öğrencilerimize gayet süslü, nişanlı siyah çuhadan resmi elbise yaptırdık. Şimdi öğrencilerin yaridan fazlası resmi elbise giyiyordu. Bu konuda bile öğrenci velilerinden o derece yardım göremedik.

Bu elbisenin yakalarına 'Kıbrıs Teknik Okulu' yazılmış ve kollarına da her sınıfa özgü şeritler konmuştu. Birçok öğrenciye parasız elbise yaptırmıştım.

Çoğu Şeherin Teknik Okulu Bozma Girişimleri

Bayram Sergisi, Teknik Okulun ne denli ileri gittiğini herkese gösterdi. Lise, ortaokul ve köylerden yeni yeni öğrenciler gelmeğe başlamıştı. Bu ise karşıtların hoşuna gitmedi. Sünûhât ve öbür yandaşları olanca güçleriyle bağırmağa, kışkırtmaya, "Çocuklar hiç okumuyorlar, bütün gün Doktor'un kesesine işliyorlar; okul yüzünden Doktor bankaya binlerce lira yığdı, çocuklar da câhil kalıyor!" âvâzeleriyle ortalığı velveleye veriyorlardı.

En önce ustaları kaçırmağa giriştiler; neyse ki paralarını peşin ödediğimden başarı sağlamayadılar. Daha sonra sıra okulda yetiştirdiğimiz kalfalara geldi. Bir kısmı daha fazla aylık almak için ayağa kalktı; bir kısmına da okuldan kaçacak olurlarsa usta, maaş ve yatacak yer temin etmek vadinde bulundular.

Nitekim Ortaköy'lü kundura kalfası Ali Rauf'u böylece kandırıp on beş şilin maaşla bir usta yanına verdiler. Dülger kalfası İrfan'ı da beş kuruş gündelikle bir ustanın yanına ka-

çırdılar. Kilimci ustasını da, güya Rumlardan on lira aylık buldular diye okuldan çekip aldılar. Evkafa bağlı birtakım öğretmenler de artık okula devam etmez oldular. Yukarı sınıflarda bulunan öğrencilerimize ve babalarına, eski ilkokul hocalarını musallat ederek Teknik Okuldan çıkmazlarsa 'hocalık hakkını helal etmeyeceklerini!' söylediler. Ve biraz öğrenci de bunlar kaçırdılar. Yalnız belli saatlerde çalışan ücretli bazı ustalar da yetenekli öğrencileri kaçırarak yanlarına aldılar. Karşıtlarımızla uzaktan yakından ilgisi ya da onların akrabası olan bazı öğrencilerimiz de onlara kanarak okulu bırakmışlardı. Çocuklarımızın çoğu fakir ailelerden gelme olduklarından bunların babaları bazı zenginler tarafından himaye ve yardım görmüş ve çocukları için kendilerine paralar verilmiş, iş bulunmuştu. 'İnsanlık' havalarında bazı meslek sahipleri de daha büyük öğrenci ve öğretmenlere el uzatmış, onlarla görüşmüş; geleceklerinin karanlık olacağı, sağlıkları bozulacağı gerekçesiyle onlara gözdağı vermişlerdi. Dünyaya yalnız zevk ü safa, giyinip kuşanmak, 'Şık Bey!' olmak, gündüz ve geceyarılarına kadar koltuk koltuğa meyhane, kerhane, gazino, kumarhane dolaşmak için doğduklarına inanan birçok gençler; sarhoş, edepsiz yazar müsveddeleri ortaya atılmış; 16-18-20 yaşlarındaki yatılı-yatısız öğrencilerin, öğretmenlerin arkalarına düşmüş, kendilerini bedavadan 'kadınlara' götürüp rakı, şarap, esrar içirmişler. Ve birtakım gençlere, okuldan çıkarılarsa kendilerine ayda 3-5 liralık maaş bulacaklarını söylemişler ve inandırmak için ellerine hatta 5 lira vermeğe kadar cesaret göstermişler!

En tuhafı şudur ki kaçırdıkları öğrencilerden bir kısmını okulun aleyhine döndürmüşler, kendilerine yüz türlü yalan öğreterek telkinlerde bulunmuşlardır.

Okul ürünlerini satmak için Cuma Pazarı'na 'banko' ile giden öğrencilere arasına saldırıda bulunarak onları dövdüler, taşladılar, rezalet çıkardılar, arkalarından teneke çaldılar, ürünlerini sattırmadılar. 'Banko'nun taşınması esnasında birçok Türk dükkânlarından, "bunları satacağınıza, domuz satınız; mandi'ler, çingene çocukları!" diye bağırıyor, sövüp sayıyorlardı.

Cuma Pazarı'nda ürünlerimizden zaten yalnız köylüler, Rumlar, Ermeniler ve bazı Türk kadınları alıyorlardı. Okulun satışını hepten önlemek için de bazı erkek hatta kadınlara para bile vermişler. Bunlar 'banko'dan uzakta duracak ve müşterileri önleyeceklerdi. 'Suyu ne yana çevirirsen o yana gider' atasözü gibi, gelen köylüleri de bu habisler, "eşyalar hepten çürük, bozuk ...bir alan bin kere pişman olur... biz de aldık da attık.!" gibi sözlerle kaçııyorlardı.

Diyebiliriz ki beş hafta zarfında hiçbir eşya satın almadılar. Okul deposu ile atölyeler tamamıyla dolmuştu. Karşıtlarımız daha da ileri gittiler; 'banko'yu Cuma Pazarı'na taşıyarak oradaki alışverişin başında bulunan ve 'Teknik Pazar'ımızın yardımcıları olan yetkin öğrencilerimizi de kaçırdılar. Sonunda ise 'banko'yu artık Cuma Pazarı'na götürmüyecek duruma düştük.

Yine dayandım . Bütün eşya yığılı kaldığı halde ustaları yine de kesintisiz işletiyordum.

Ürünlerin artması karşısında onları usta ve kalfalarla panayrlara taşımağa karar verdik. Ama en sadık adamımız zannederek güvendiğimiz birisi, hainlik edip bu düşüncemizi düşmanlarımıza bildirince onlar da büyük kalfaları hepten kaçırmağa karar verdiler.

Bozguncular, bir türlü rahat durmayı bilmiyorlardı. Belli

sürelerle çalınıp saat başı derslerini haber veren Osmanlı borusunun sesini kesmek için üç borazanı kaçırdılar. Bu karayüzlüler, daha evvelce de bütün köylere kâğıtlar göndererek, "Sakin evlatlarınızı Teknik Okul denilen yere yollamayınız; çünkü o 'okul' denilen yerde ne öğretmen ne de usta vardır; Doktor'un ilanları hep yalandır; birtakım köylüler inanıp geldiler, ama sonra da çocuklarını geri çektiler!" diye yazmışlardı. Bir defasında da fitneciler bir cuma günü hanları dolaşarak rastgeldikleri köylülere şunları söylediler ve söylediklerini bütün köylere yazılı gönderdiler: "Teknik Okul kapandı; Doktor köylü çocuklarını dışarı attı; zavallı çocukların bir bölümü yaya olarak yollara düştüler, yağmur çamur içinde kaldılar, kimisini dereler aldı, telef olup gittiler; bir bölümü de han köşelerinde, sokaklarda aç, parasız kaldılar. Aman, evladı olan durmasın, gelsin! Doğrusu, bu çocukların hallelerine biz ağlıyoruz.!"

Birgün, biz okulda meşgulken bir de baktık ki hemen bütün köylüler, çocuk babaları öbek öbek gelmişler çocuklarını köye götürmek için hayvan, araba getirmişler, ama hepsini işleri başında görünce de şaşırıp kalmışlardı!

Birtakımına durumu anlatarak çocuklarını bırakmalarını sağladım; fakat birtakımı bozgunculara bağımlı olduklarından; çocuklarını götürmedikleri takdirde annelerinin onları ölmüş zannedecekleri bahanesiyle alıp usta yanına çırak verdiler.

Öğrenciler günden güne azalmağa başladığından çocukların arasına soğukluk, hüznün düştü; okulun gerçekten kapana-cığı söylentileri alıp yürüdü. Hatta öğrencilerden bazıları okulun alet-avadanlıklarını bile kaçırmağa başladı. Kâmil adındaki öğrenci, basımevinden 365 harf 'yürütüp' de kaçtığını arkadaşlarına söylemiş.

Dülgerlik, tenekecilik, kunturacılık aletlerinden bazıları da arada çalınıp gitmiş! Leymosun'da bir hastaya aranmışım; dönünceye kadar yüz yirmiyi aşkın öğrenciden sadece on iki kişi kalmış; bunların da çoğu 8-10 yaşlarında!

Tenekeci, demirci, dülger, kunturacı ve terzi ustalarının yanlarında ancak birer ikişer öğrenci kaldığını görünce ağlamağa başladım! Buna karşın bir hafta daha öylece sabra karar verdim.

Okulun yıldızı artık sönmüştü. Çok ümitlerle yetiştirdiğimiz kalfalara, bu koşullar altında, aylık 60-80 lira harcamak akıl kârı değildi. Madem ki ürünlerimizi asla satın almıyor, sattırmıyorlar, çocuklarını okula göndermiyorlar, eldeki öğrenciyi de kandırıp kaçırıyorlar; bu kadar eşya elimizde ne olacaktı? Öğrenci gelmezse şeytanları mı okutacaktık? Madem ki biz, millet uğruna paramızı, canımızı harcayarak gecegündüz çalıştığımız halde düşmanlarımız çoğalıyor; bir hiç yoluna liralarımızı neden yakalım? Zaten vaktiyle biz ilan etmiştik ki ahalimizden hiçbir maddi yardım beklemiyoruz; yalnız parasız olan bu okula öğrenci göndermelerini ve çarşı fiyatlarıyla karşılaştırarak bizim ürünlerimizi gördükten sonra almalarını rica etmiştik.

Ve işte bu andan itibaren bütün ustaların hesaplarını görerek hepsine yol verdim.

Yarım-usta olacak denli başarı gösteren Malya'lı Nâzım ile Peristerona'lı (Alaniçi) Fehim adındaki okul kalfalarını, ustalarının makamlarına oturarak istedikleri derileri aldır-dım; her nasıl isterlerse kesip biçmelerini söyledim; başların-da usta olmadığı halde bu kalfalar kendi kendilerine 13 çift muhtelif ayakkabıyı biçip diktiler. Ama, düşmanlarımız bu konuyu duyunca; ustaları, başka kişileri harekete geçirerek

kendilerine dışarıda usta bulduklarını; gündelikle birlikte para vermeden yiyip içecek, yatıp kalkacak yerlerinin de hazır olduğunu söylemekle bunları da kaçırmayı başardılar. Ama buldukları ustalar o fukara kalfalarımıza ancak bir hafta baktıktan sonra yol vermişler! Ve dülger kalfalarımıza da yani şeyi yaptıklarını öğrendim! Ama, tenekeci, kilimci kalfalarımızdan Piperisterona'lı (Alaniçi) Mehmed Nâzım ile Lefkoşa'lı Ahmed Rüştü, bu türden girişimlere zerre kadar aldırmayıp görevlerine devam ettiler.

Sözün kısası, en nihayet bütün atölyeleri kapatarak, geriye kalan sekiz-on çocuğun da derslerini tamamlamalarına fırsat vererek okulu milletime devretmek kararı aldım ve aşağıdaki teklifnameyi hazırlayarak gazetelerde yayımladım, el ilanlarıyla bütün Lefkoşa ile kasaba ve köylerin bilgisine getirdim. Arkasından yine aynı şekilde bir ilan hazırlayıp duyurdum ve ağlaya ağlaya okulu kapattım.

Gece uykularım da bozulmuştu, kaç kez de bayılmışım. Hatta canıma kıymağa bile karar verdiğim halde yine canın Tanrısalsal bir armağan olduğunu, çekilecek kabir azabını düşünerek bu büyük felakete de katlandım.

Teknik Okulun Ödül ve Kapanış Töreni Çağrısı (Ek-8) (Sayfa 137)

Okul kapanıncaya kadar büyük bir ciddiyetle devamdan geri kalmayan öğretmenlerle öğrencilerin adlarını şükranla yayımlıyorum:

Sadık Öğretmen / Öğrenci Listesi (Ek-8) (Sayfa 138)

Kıbrıs Teknik Okulu ile İslam Gazetesi ve Basımevinin Millete Bağışlanması

Tek başına kurmuş olduğum Teknik Okulun bütün alet-edevatını, mobilyasını ve eşyasını, malvarlığımdan çoğunu, İslam basımevinin harflerini, baskı makinesini; kısaca Okul'un her türden bütün eşyasını, olduğu gibi millete, Kıbrıs Türk Halkına bazı koşullar altında devretmek kararındayım. Şöyle ki :

Bağış Koşulları (Ek-9) (Sayfa 138/140)

Belki bir Komisyon oluşturulur da Teknik Okulu milliyet uğruna bedava alıp işleterek Türk halkını kalkındırırlar diye üç ay bekledim. Bu süre zarfında Şehir ve kasabalardaki çoğu kulüpleri gezip Teknik Okula sahip çıkmalarını üsteledim, hangi koşullarda olursa olsun, devretmeğe hazır olduğumu bildirdim. Fakat herkes kendi keyfinde ! Tekrar Baf Kasabası'ndaki büyük köylere başvuruda bulunarak bütün alet-edevatı alıp kaza merkezindeki Medrese'de beş altı oda ayırıp Teknik Okulu orada açmalarını yazdım. Ancak Baf'ta usta bulamayacaklarından dolayı olumlu yanıt alamadım.

İlkokullar ödeneğini bile Türk halkına yeteri kadar vermeyen yerli hükümet ile Eğitim Dairesi'ne gitmenin boşuna olacağını bile bile bir aracıyla yine de denedim; sonuç olumsuzdu.

"Bir nimetin kıymeti yitirilince belli olur" sözünden hareketle, belki ahalinin aklı başına gelir de nihayet kabul ederler diye üç ay daha bekledim, yüz türlü üstelemeler, konuşmalar yaptım; ne ki, herkes kendi havasında!

En sonunda Türkçe ve Rumca gazetelere birer ilanname göndererek bir Pazar günü 28 araba dolusu eşyayı Rumların

Cıkko Çarşısı'nda , Türklerin Asmaaltı'nda ağlaya ağlaya sattım. Yüz kuruşluk malın bir-iki kuruşa kadar verildiğini ve böyle bir avantaya Türklerle Rumların hemen saldırırcasına koştuklarını gördüm. Bu satış birçoklarını güldürmüş ise de birtakımını da bizimle beraber kan ağlatmıştı. Aletlerin bir kısmı sebat ve hizmet eden bazı öğrencilere parasız verilmişti.

En azından, matbaanın, Rumlar eline geçip de millet olarak aleyhimize kullanılmasını önlemek için, alınmasını istedim; bu son sistem, mükemmel matbaayı ehven fiyatla vereceğimi duyurdumsa da yine Rumların eline düşmekten kurtaramadım.

Sözün kısası, milletin esenliği ve parlak geleceği uğruna hayatımı, sağlığımı, paramı, şerefimi zerre kadar düşünmeyecek geceli gündüzlü hamallar gibi çalışıp kurmakla övünç duyduğum Teknik Okulu; tekrar esirler gibi işleyip ağlaya ağlaya üzüntü içinde bozduğum esnada kendimi dünyanın en büyük felaketine uğramış sayarak irkildim! Ama, yine Allahıma şükrettim, aşırı ölçüde sabır ve direnç gösterdim.

Yüzlerce vatan çocuğunun, birçok usta ve öğretmenlerin kesintisiz çalıştıkları bu sanat yuvasının kapkaranlık, ıssız; makine ve aletlerinin tozlu-topraklı-paslı kaldıklarını her gün gördükçe çocuk gibi ağlardım. Doğrusu on evladım olup da bir anda vefat etmiş olsaydılar Teknik Okula yandığım kadar yanmayacağımı zannederdim.

Çünkü biliyordum ki Teknik Okul, Ada Türklerinin kalkınmaları için en temel bir gereksinimdi. Yine çok iyi takdir ederim ki bu okulu ahalimiz elbirliği ile korumuş olsaydı beş on yıl içinde son derece ileri bir düzeye varmış bulunacaktı. Fakat yazık, yüz bin kez yazık !

Hiç şüphe etmem ki on-yirmi-otuz sene sonra yeni yetişe-

cek gençlerimiz yaşama geçirdiğimiz bu girişimimizi, bir teknik okulun vatan çocukları için önemini ve kaçınılmazlığını anlayacaklar; ama Ada Türklerinin şimdiki nüfusu ile mali gücü o zaman da aynı derecede kalacak mı ?

Eğitim Dairesi müfettişi merhum Cemal Efendi'ye başvuruda bulunarak, yayımlamış olduğum iki kitapçıktan oluşmuş, 'Çocuklara Mahsus Hıfzı's-Sıhha' eserimi ilköğretim ders programına koymasını önerdim. Kabul olunursa kitapçıklardan 50 bin adedini matbaamızda basıp kendilerine teslim edeceğimizi, sağlanacak gelirin de tümüyle Lisedeki laboratuvar için alet teminine bırakılacağını kaç kez yinelemişsem de yine başaramadım.

Hürriyetin İlanı'ndan yedi ay evvel, türlü erdemleri kişiliğinde toplamış ünlü eczacı Âvan-zâde Muhterem Süleyman Bey'i İskenderiye'den buraya getirtip altı lira maaşla bir Osmanlı Eczanesi açmağa kalkışmıştım. O saygın kişiden millî duyguları gözönünde bulundurarak olumlu yanıtını almışsam da Teknik Okul'un bozulması, bu hayırlı işin de darmadağın olmasına yetecekti. Ada'da kadın hastalıklarının son derecede çokluğunu, ebe eksikliğinden özellikle kadınların kırılıp gitmekte olduğunu gördüğümünden; hükümete bir dilekçe vererek durumu anlatmış ve bir ebe okulunun açılması halinde parasız öğretmenlik yapmağa hazır olduğumu bildirmiştim. Ada'ya gelişimin ikinci yılında vermiş olduğum şu dilekçe yüzünden Asaletli Vali Hazretleri'nden 'hüsn-i kabûl'³² görmüş ve o zamandan hükümetin bir Kadın Hastanesi kurmaya başladığını bilmenin övüncünü yaşamıştım.

Muhterem Sünûhât gazetesinin takma-adlarla Teknik Okul

³² İyi karşılanma, olumlu davranış

aleyhinde yayımladığı makalelerin bazılarını, başkalarına da ibret olsun diye, aynen yayımlıyoruz:

Sünûhât Gazetesinden Alıntılar (Ek-10) (Sayfa 140/155)

Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Hediye-i Âcizânem

Ey Muhterem Vatandaşlar !

Kıbrıs'a geldiğim şu dört buçuk sene zarfında zannederim ki vaktimin çoğunu, mal ve paramın birçoğunu milliyet ve Osmanlılık uğruna harcadım. Bu keyfiyeti ihtimal ki vicdanlı düşmanlarımız bile kabul eder.

Sağlık konusunda halkı bilinçlendirmek için yapılan girişim ve etkinliklerimiz; broşürler, kitaplar ve konuşmalarla gerçekleştirilen yazılı ve sözlü yayınlarımız iyice geliştiği halde yarıda kaldı. Bütün Ada Türklerini gerçekleştirmesi kaçınılmaz olan bir çöküntüden kurtararak pek parlak gelecek yollarını açmak ve toplumumuz açısından enkaz haline gelmiş Ada'ya beş on sene sonra yeniden taze hayat kazandırmak üzere kurduğum Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'ne birtakım hafiyelerle bazı alçaklar, 'Bozguncu Con Ocağı' adını takarak onu darmadağın ettiler.

Bu bahtıkara Ada Osmanlılarına beş on sene sonra birçok Türk hekim, avukat, eczacı ve ebeler yetiştirmekle beraber bir de yatılı Teknik Okul kazandırıp fakirlik içinde bocalayan şu zavallı ahalimizden birçok eğitim ve sanat elemanı yetişecekti. Her Osmanlının ayda bir kuruş vermesinden ne çıkardı.? İşte en sonunda bu çok önemli ve millî kuruluşu da (Teknik Okulu)³³ yok ettiler.

³³ Bu konuda yazılmış bir kitap vardır: Kıbrıs Sanayi Mektebi, K.K.T.C. Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları-40, Ankara 1997.

Ey Hemşeriler !

Birçok gençleri, orta yaşlıları geceleyin olması beklenen ahlaksızlıklardan, oyundan kumardan uzak tutarak kendilerini, evlatlarını bilgiye, gerçek uygarlığa, birlik-beraberliğe çekebilmek için açtığım Osmanlı Dil Okulu ile 400 ü aşkın öğrencisini, baskıcı yönetim döneminde 'Jön Okuludur' adını takarak alçak hafiyelerinizle birçok vicdansızlarınız bozup yok etmedi mi?

Düşüncemiz, Lefkoşa'daki Osmanlı Dil Okulu gibi Ada'nın öbür kasaba ve köylerinde de öğretim kuruluşları açmak ve ahaliyi birlik- beraberlik ortamında eğitimden geçirmektir. Acaba, gündüzün işi-gücü olan gençler ve orta yaşlılar, dinbilgisinin yanısıra Arapça, Farsça, Rumca, İngilizce ve Fransızca dillerinden herhangiisini öğrenmiş olsalardı, 'millet' adına günah mıydı ?

Birtakım kasaba ve çoğu köylerde gece okulları açtığımız halde bu yararlı kuruluşları niçin kapatmağa çalıştınız ?

Ey Muhterem Osmanlılar !

Değerli hayatınıza egemen olan Rum eczacılarının amansız pençelerinden, baskılarından; ileride Osmanlılar için belki de yaşamsal ve potansiyel bir tehlikeden milleti kurtarmak üzere halkın yardımlarıyla eczacılık öğrenimi için İstanbul'a gönderilen iki yetenekli öğrencinin; ellerinde Başkadı Osman Nuri Efendi'nin tavsiye yazıları olduğu halde, 'Jön Mensuplarıdır' karaçalmalarıyla Kıbrıs'a iadelerine birtakım hafiyelerle alçaklar sebe'biyet vermişlerdi. İşte o iki genç dört yıl önce okula girmiş olsaydılar, şimdi Lefkoşa ve bir başka kaza merkezinde bir 'Osmanlı Eczanesi' açılarak milletin en temel ihtiyaçlarından biri, kısmen dahi olsa, giderilmiş bulunacaktı.

Böyle yapanlar acaba şimdi pişman değiller midir?

Ey Vatandaşlar !

Her milletin can suyu olan öğretim ve sanatı ele alarak; vatan çocuklarını, fakir insanlarımızı dilencilikten, hizmetçilikten; Rumlarla İngilizlerin baskılarından, geçim zorluklarından; sözün kısası, alçaklara boyun eğmekten ebediyen kurtararak parlak bir gelecek hazırlayacak olan Kıbrıs Teknik Okulunu da eğitim ve sanayi düşmanı birtakım 'Yâdigârlar' en nihayet bozmayı başardılar. Acaba o zorbaların hakkettikleri cezayı Allahın adaleti vermeyecek mi? Yalnız başına kocaman bir Teknik Okul kurarak birtakım temel sanatların en gerekli alet edevatını, makinelerini, yeniden yeniye getirterek ulaştığı düzeyi, ürünlerini binlerce İslam ve yabancılar gözleriyle görüp takdir ettikleri halde; yüz türlü yalan-dolan ve düzenbazlıkla birçok öğrenciyi gaflete düşürmek ve sanayi ürünlerini sattırmamak gibi alçaklıkları hangi vicdan sahibi, yurtsever görür de ağlamaz?!

Osmanlılık duygularını uyandırarak Ada'nın Türk ahalisini birlik-beraberliğe, İslam dünyasında yükselip ilerlemeğe, özgürlüğe bilime, fenne; ticaret-tarım-eğitim ve sanata yöneltmek için; iki yıl yayımlanmış olan İslam gazetesi ile yukarıda sıraladığım yararlı ve milli girişimle ve Teknik Okul için Kıbrıs'a gelişimden bu yana 4366 liraya ulaşan harcamalarımı günlük defterlerimiz ile araştırma yapmak isteyenler kanıtlayabilirler, inancındayım.

Bir milletin çıkarları uğruna Teknik Okulda her lirayı onluk yerine sayarcasına harcayarak sırf vatan çocuklarına bilgi ufuklarını açmak için geceli-gündüzlü özverili çalışmalarda bulunduğumuz halde, üzülererek söyleyelim, gerçekten bir des-

tek göremediğimiz gibi birtakım vatan ve millet hainlerinin yıpratıcı saldırılarına karşın yine de direnerek tamamı tamamına dört sene sabır ve sebatın en âlâsını gösterdik.

Öyle ya ! Bütün Kıbrıs Türkleri ve gazetecileri en doğru tanıklardır ki; Sünûhât gazetesi Teknik Okulun ve benim aleyhimde 70-80 sayısını birtakım iftiralar, hakaretler, yalan dolanlarla doldurduğunu ; ve binlerce ahali, yazılı ve sözlü başvurularla onlara 'ibret-i âlem için' yanıt vererek darbe indirmemizi istedikleri halde ; gazetemizin adını lekelememeği yeğ tutarak hiçbir karşılık vermeye tenezzül etmedik.

Bu kadar seneden beri Sünûhât'ın adını işte ilk kez şimdi yazmaya mecbur oldum. Çünkü Teknik Okulun dağılmasına birinci sebep Sünûhât ve Sadreddin ile takımıdır. Doğrusu, en azından, 60 öğrenci Teknik Okula düzen içinde devam edip de üretilen eşyayı ahalimiz çarşıya oranla, düşük fiyatlarla alsaydı bu okul hiçbir zaman kapanmazdı! Fakat, ürünleri almaktan başka köylülerin de almalarını engellemek için bazı 'Yâdigârlar'ın paralı adam tutmaları sonucu malların çürüyüp farelere yem olmasının büyük üzüntüsü karşısında insan nasıl sabır-sebat edebilirdi?

Sözün kısası; Kıbrıs'ın hemen tüm kasaba ve köylerini dolaşıp Türk, Rum, İngiliz, Ermeni, Musevi, Protestan, Maronid ve Katolik olarak türlü milletlerden, kayıtlarımıza göre, 112,465 kişiyi muayene ve tedavi ettiğimiz gibi içinde bulunan ortam ile Türklerin en temel ihtiyaçları hakkında bilgiledim, araştırmalar yaptım. Bu cihetle Ada Türklerinin geleceği bakımından yararlı olacağına kesinlikle inandığım için görüş ve düşüncelerimi vatandaşlarıma son kez olmak üzere özetle anlatmayı bir vicdan zorunluluğu saydığımın, 'Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Parlak İstikbal Programı' adındaki son

eserimi de işbu kitaba ekledim.

Şu kadar var ki her iki kitabın basımı esnasında üzüntülerimden dolayı birkaç ay hasta yattığımdan, üzülerek söyleyeyim, onların düzeltmelerini yapamadım; ve birçok dizgi yanlışları olduğunu sonradan gördüm.

Sayın okuyucuların beni bağışlamalarını diler, kıymetsiz sözlerime son veririm.

Ve minallahhi'l- müsteân³⁴

1325/1909

Kıbrıs'lı (Baf'lı)

Doktor Hâfız Cemal

³⁴ Yardım Allahtandır.

**İslam Kütüphanesi Adına Yayımlanan
Sağlık Kitapları**

Halkımızdan %70'inin okuması-yazması olmadığından, %25'i ise ancak yarım-yamalak ilkokul öğrenimi gördüklerinden kitapların açık, anlaşılır bir düzeyde yazılmasına özen gösterildi. Sözcüklerin anlamları da sayfa altına yazılıyordu. Birinci Kitap : Hastalıklar Hakkında Ma'lûmât-ı Umumiye ve Doktor Hâfız Cemal Âfiyethânesi.

Bu kitabın başlıkları şunlardan oluşmaktadır:

- Tahdîs ve Takdîr-i Lutf u Ni'met
- Kazalardaki Şubelerimizi ve Vizitalarımızı Bilmek İster misiniz?
- Dâhilî Hastalıkların Tafsîlâtı, Belsoğukluğu, Frengi, Göz, Kulak-Burun-Boğaz, Sinir Hastalıkları
- Masaj ile Tedavi Olunan Hastalıklar
- Hâricî Cerrahlık, Cild,Kadın Hastalıkları
- İslamiyet ve Hıfzû's -Sıhhanın Ehemmiyeti
- Âfiyethâne Programı

İkinci Kitap: Ev Hanımları ve Kömür Çarpması Hakkında Hıfzu's Sıhha Münderecâtı :

- Ev Hanımlarının Ölümcül Kazası
- Kömür Çarpması, Kömür Çarpmış

İnsanları Nasıl Tanımalı?

- Kömür Çarpmış İnsanları Ölümden Nasıl Kurtarmalı?

Üçüncü Kitap: Ma'lûmât-ı Sıhhiye Münderecâtı :

- Hasta Olmamak İster misiniz ?
- Besleyici Yiyecekler Nedir ?
- Sârî Hastalıkların Başlıcaları Hangileridir?
- Verem(Akciğer Veremi) Nasıl Sirâyet Eder ?
- Müteverrimler Hakkında Başlıca Ne Gibi Kayıt Altında Tedâbirde Bulunmak Lâzımdır?
- Ekşi Limon Suyunu Saklamak İster misiniz ?
- Müslümanlıkta Her Türlü Hastalık Azdır.
- Ekşi Meyveler Muzıdır.
- Abdestin Fâidesi
- Hasta Olmamağa Çalışmak
- İnsanın Nefesi Zehirlidir
- Gözlerinizi Muhafaza Etmek İster misiniz ?
- Odun, Çalı, Tahta Yakmakla İnsan Hastalanır mı ?
- Tıbbî Sözler

Dördüncü Kitap: Sevgili İslamlarım, Artık Uyanalım! Münderecâtı:

- İttifak ve İddihâd
- Ciddî Sa'y ve Sebât
- Ulûm ve Maârif
- Sanayi ve Ticâret-i Umûmiye
- Muhabbet ve Gayret-i Milliye

Beşinci Kitap : Küçük Çocukları Nasıl Beslemeli ?

Altıncı Kitap : Vâlidelere Ber-güzâr

Yedinci Kitap : Çocuklara Mahsûs Hıfzû's-Sıhha
(Birinci Kısım)

Sekizinci Kitap : Çocuklara Mahsûs Hıfzû's-Sıhha
(İkinci Kısım)

Dokuzuncu Kitap: Çocuklara Mahsûs Hıfzû's-Sıhha
(Üçüncü Kısım)

Ek:2

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi Şubelerine Gönderilen Yazı

Muhteşem Üyeler,Vatandaşlar!

Vatanımızın, Ada'daki Türk halkımızın en temel ihtiyacı-
nı bilmek her Türk için kaçınılmazdır. İleri gitmek, mutlu ya-
şayıp varıl olmak için eğitim-öğretime büyük ölçüde gerek-
sinme duyulduğunu herkes bilir.

Bilgi ve sanattan en iyi şekilden yararlanabilmek için yal-
nız kuram yetersiz kalır. Bunun tamamlanması ancak nakdi
uygulama ve eksiksiz bir donamınla olur. Kısaca, günümüz
uygarlığı büyük ölçüde bilim ve sanata dayalı olarak geliş-
miştir.

Okullar ; bilim ve sanatın, insanlıkla uygarlığın ileri gitme-
si, cahilliğin ortadan kaldırılması, insanoğlunun mutlu bir ge-
çim sağlayarak yaşamını sürdürebilmesi için açılmıştır. Gü-
nümüz Avrupa milletlerinin bu denli ileri gidip bilgilenmele-
rine, sınırsız servetlerine; herhalde, vaktiyle açmış oldukları
okulların düzenli etkinlikleri, mezunlarının öğrenimlerini da-
ha da sürdürebilmeleri için onlara yapılan maddi-manevi yar-

dımlarının bir sonucu olsa gerektir!

Çünkü her meslek sahibi, her sanatkâr iyi bir okul eğitimi görerek yetişir, bilgi ve becerisini yaşama geçirerek kısa sürede büyük servete kavuşur. mutlu yaşar.

Konuşmamıza böylesi bir girişle başlamamız, kutsal vatanımızda da bunların uygulanmasıyla mutlu bir yaşama kavuşmak, varlığımızı kanıtlamak içindir.

Evet, günümüz vatan çocuklarının en büyük gereksinimi, parlak geleceği, bu yaşamsal önemi haiz donanım ile iktisat üzerine dayalıdır.

Bu bakımdan düşünelim ki, konuyu irdelemek, üzerinde ciddiyetle durmak artık bir zorunluluktur. Vatanın mutluluğu, Türklüğün ileri gitmesi için ilkokullarla orta ve liseden mezun zeki gençler acaba nasıl yetiştirilmelidir?

Anadan -babadan fakir doğmuş, hayatın güç dayanılan yükü altında yuvarlanarak, ezilerek, büyümüş kanla yoğrulmuş ekmek yiyerek fakirlik içinde büyüdüğü halde öğrenimini en iyi düzeyde tamamlayan bir genç, geçimini sağlamak için acaba hangi yoldan geçmelidir?

Anadan-babadan, aileden mal varlığı yok ki biraz oyalansın. Edindiği bilgi ve beceriyi acaba hangi alanda kullanacaktır?

Aslına bakılırsa vatan çocuklarımızın hemen tümü de algılama gücü üst düzeyde olan kişilerdir.

Böylesi nitelikleri olan vatan yavrularını, geleceğin parlak yıldızlarını korumak, ileri gitmelerini, mutlu olmalarını düşünmek bizlere düşmez mi?

Okul bitirenlerin gözleri hep hükümet kapısındadır! Bu ise hem kendileri ve hem de vatanımız, geleceğimiz için madde-ten-manen büyük bir kayıptır. Milli yücelmeyi daha iyi sağlayabilen çok meslekler vardır ki bu türden dallara girilmesi ha-

linde kurtuluşumuza, devletimize, ailelerimize; sözün kısası vatan ve milletimize üstün hizmet verilebilir. İşte, vatan ve milletimizin gerek duyduğu meslek dalları şunlardır:

1.Hekimlik , 2.Eczacılık , 3.Avukatlık, 4.Ebelik, 5.Önemli sanat dallarının tümü, 6.Ticaret,tarım.

Eczacılığın hekimlik kadar önemli olduğuna değinmek istemiyorum; çünkü bilineni tekrar etmek demektir.

Hayatını, sevgili canını sevmeyen, düşünmeyen var mıdır? Dünyada candan daha kutsal ne var ki?

İşte biz Türkler, üzülererek söyleyeyim, geleceğimizi, sağlığımızı, çoluk çocuğumuzu, milletimizin sonunu zerre kadar düşünmüyoruz.

Eczacılık insan hayatı ve sağlığı için pek gerekli bir meslektir. Bazı eczacılar, gerektiğinde ikinci azrail görevini pek âlâ görebilirler. Gece gündüz zehirli ilaçlar tartıp vermekte olduklarını; sürüp giden milli düşmanlıklarla işi vahşete değin vardır köktendinciliği gereği gibi düşünürsek, geleceğimizin ufuklarına zehir yüklü bulutların neler taşımakta olduklarını kestirebiliriz. Şu zavallı milletimizin gelecek vadisinde binlerce engel, güneş gibi aşikâr iken, kötü örneklerini kaç kez görüp yaşadığımız halde biz Türkler bu gaflet uykusundan, bu ahiret gününden hâlâ uyanamıyoruz.

Avukatlığın, hukuk bilgisinin, ebeliğin büyük öneminden, olmazsa olmazlığından ne denli söz edilirse yine azdır. Çünkü milletin iktisadi varlığı, maddi-manevi gücü, gelişip büyümesi, çoğalması hep bu mesleklere dayalıdır.

Sanat, ticaret ve tarım gibi her milletin ruhu, hayatının öz-suyu, temeli olan servet vasıtaları ile mutluluk vesilelerinden sözetmeye kağıt -kalem yetiştirmez. Şimdiki ileri düzeyin başlangıç noktası, bilgi ve becerinin görkemli ereği, servet biriki-

mine giden parlak yolu sanat, ticaret ve tarımdır, diyebilirim.

İnsan, ilkelik ve göçebelikten yakasını kurtararak insanlık alanında uygar ve rahat bir hayat sürmek isterse mutlaka sanat, ticaret ve tarım yollarından geçmelidir.

Kısaca, kansız ruhsuz bir yaşamın imkânsızlığı gibi; harcamasız, ticaretsiz, tarımsız, servetsiz bir milli hayat sürdürmek olası değildir. Millet hayatının özsuğu, yücelmenin ruhu, İslam dininin dayanağı olan bilgi-beceri; sanat-ticaret, modern tarım, üzülecek söyleyelim, Ada Türkleri arasında hemen hemen yok gibidir.

İşte milletin ruhu, geleceğinin umudu, kısaca ilerleyip yücelmesi demek olan 'Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi' bütün bu düşüncelere dayalı olarak oluşturulmuştur. Ada'daki Türk halkının yaşam ihtiyaçları, iktisadi hayatın gerekleriyle ilgili böyle bir Cemiyetin gelişip büyümesi, sürekliliği, her yurtseverin, vicdan sahibi herkesle aydın kesimin en ciddi isteği olmalıdır.

Komisyondun muhterem üyeleri! Ben kısıtlı gücüm yettiği kadar bu Cemiyetin kurulup oluşturulmasına, düzenlenip yayılmasına Allah ve Peygamberin yardımlarıyla katkıda bulundum; her türlü zorluğa dayandım. Kıbrıs'ta mevcut hemen bütün Türk köylerini, kusurlarına bakmaksızın, Allah'ın inayetiyle dolaştım. Her kasaba ve köyde halkın ruhuna en uygun olacağını kestirdiğim anlatım biçimiyle saatlerce konuştum; ve aylarca süren bu gezilerle girişimlerimizden şu sonuç ve düşünceye vardım:

-Milletin yüreklendirilmesine, ciddiye alınmasına ihtiyaç vardır.

-Ne yolla olursa olsun, uyarılıp yüreklendirilmedikçe, kalkınmaya, eğitim-öğretime çoğu zaman gidilemiyor. Görenek,

ancak hırs ve tama konularında büyük bir rol oynar. Öyle ya: Vaktiyle Türklerde hiçbir marangoz olmadığı sıralarda bu zanaat erbabına herkes hırs ve nefretle bakar, onu Hristiyanlara özgü bir sanat gibi görürdü. Gün gelip de birkaç Türk marangoz yetişerek geçimini teminle rahat bir yaşama kavuşunca, arkasından çoğu kişi merak salarak bu mesleği öğrendi. Böylece de Hristiyanlara artık ihtiyacımız kalmadı, demektir.

Hekimlik, tüccarlık, avukatlık, ebelik, mimarlık; kısaca her mesleğin vatan çocukları arasında yayılması için mutlaka bir teknik okulun kurulup açılması kaçınılmazdır.

Fukara çocuklarına şefkat ve mutluluk yuvası olabilecek böylesi bir teknik okulun yapılıp bitirildiğini, sürdürülmekte olduğunu görünce, işte o zaman milletin yüzü gülecek, geleceğine güvenle bakacaktır.

Okulu başarı ile bitiren fukara çocuklarının, geri dönmele-ri koşuluyla, dış ülkelerdeki yüksek okul ve üniversitelere gönderilmeleri gerekecektir.

İşte bu en önemli milli ihtiyacı tamamiyle sağlayabilecek de ancak ve ancak Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'dir. Bu yüzden Cemiyetimizin para kaynağına katkıda bulunmak ise bir boyun borcudur.

Bendeniz, bütün kasaba ve en gerekli köylerde Cemiyetin komisyonlarını oluşturup kayıtlarının bir suretini de sizlere takdim ettim. Ancak her zaman seyahat etmek, mesleğim gereği bana uygun gelmediğinden; kazalarınızda köy komisyonlarını yakından izleyip onlara destek olmak, etkinliklerini denetim altına almak milletin kalkınması adına, artık sizlere düşen kutsal bir görevdir. Milletın geleceği Cemiyetin tutunup geliştirilmesine bağlıdır.

Osmanlı ülkelerinde halk arasında günden güne çoğalan

türlü zanaatlara karşı ilgi, her vilayet merkezinde açılan teknik okullar yüzündendir.

Madem ki biz de Osmanlıyız ; Osmanlılığımızı,Müslümanlığımızı, milletimizi, maddi-manevi servetimizle desteklemeye çaba göstermemiz gerekir.

Rum vatandaşlarımızın kalkınmanın yüksek ufuklarında kanat açtıkları bir sırada zavallı Müslümanlarımızın günden güne her hususta geri gitmekte olduklarını hangi vicdan sahibi görüp de üzülmez, gaflet uykusundan uyanmaz?

Ey milletin sayın üyeleri, ey ülkenin öndegelenleri,eşrafı !

Şu milli, hayırlı Cemiyetin sürdürülmesine birlik ve dayanışma içinde, ciddiyet ve iyi niyetle, vicdan ve yürek temizliği, elbirliği ile gece-gündüz çalışalım da milletimizi yükselme yolunda ilk adımına hazırlayarak dünya ve âhirette bunun karşılığını görelim.

Ve mina'llâhi't-tevfik
Zi'l-kâde 5,sene 1324
Teşrîn-i Sâni 20, 906

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslâmiyesi
Nizâm-nâmesi Müessis ve Muharriri.
Doktor Hâfız Cemal

Ek: 3

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslâmiyesi'nin Tâlimât-nâmesi (Kıbrıs İslâm Yardım Derneği'nin Yönetmeliği)

Maksat:

Madde 1: Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye'nin başlıca maksadı Ada'mıza, Kıbrıslı olmak şartı ile, İslam fukara çocuklarından sanat sahibi, hekim,eczacı, dava-vekili, ebe yetiştirmek ve bir de zanaat ve tarım okulu açmak gibi hayırlı işlerde bulunmaktır. Bu Cemiyetin sandığı gerçekte bir "Millet Sandığı" demektir.

Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye'nin Teşkilat ve İdaresi :

Genel Kurul :

Madde 2: Hayır sahiplerinden Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye'ye ayda bir kuruş veren kimse bu adı geçen Cemiyete ortak sayılır.

Madde 3: Lefkoşa'da en az yetmiş, kaza merkezlerinde yirmi ve kıdem esas alınarak her sekiz köyde bir genel kurul oluşturulacaktır.

Madde 4: Lefkoşa'da genel kurul üyeleri oy çokluğu ile yirmi dört üyeden ibaret bir yönetim kurulu oluşturacaktır. Kaza merkezlerindeki genel kurul sekiz üyeden oluşmuş bir kaza komisyonu seçecektir. Köylerdeki genel kurullar ise altı üyelik bir kaza komisyonu seçecektir.

Madde 5: Genel kurul üyeleri, her ne vakit arzu ederse, yönetim kurulu ya da öbür komisyonlar toplandıkça dinleyici kimliği ile hazır bulunabilirler.

Madde 6: Kaza ve köy komisyonları kendi bölgelerinde genel kurul tarafından seçildikten sonra Lefkoşa'daki Cemiyet

merkezine durum bildirilerek özel deftere kaydı yapılacaktır.

Yönetim Kurulu :

Madde 7: Yönetim Kurulu Lefkoşa'da 24 üyeden oluşturulacaktır.

Madde 8: Yönetim Kurulu üyeleri her sene başı oy çoğunluğu ile bir başkan, bir as başkan, bir sandık emini ve bir de kâtip seçecektir.

Madde 9: Yönetim Kurulu Başkanı Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'nin Genel Başkanı sayılır.

Madde 10: Yönetim Kurulu değişikçe defterler ve öbür önemli evrak yeni oluşan Yönetim Kurulu'na belge karşılığında teslim edilerek Cemiyet Başkanı tarafından bu belge saklanacaktır.

Madde 11: Yönetim Kuruluna teslim olunan para ve eşya-daki kötü kullanım ve yitimden işbu kurul sorumlu tutulur.

Madde 12: Kaza ya da köy komisyonlarına teslim olunan para ve eşyada yitim görülürse bundan kendi üyeleri sorumludur.

Madde 13: Birinci senenin sonunda yönetim kurulu üyelerinden yarısının devamsızlığı görülürse bunlar üyelikten düşmüş sayılıp yerlerine yeniden on iki üye seçilecektir. İkinci senenin sonunda ise eskiden kalma on iki üyenin de süresi dolmuş sayılıp yeniden seçime gidilecektir. Şöyle ki ; her yıl sonunda, seneyi tamamlamış olan on iki üye, süresini doldurmuş sayılıp yeniden on iki üye seçilecektir. Ancak, süresi dolan üyeler yeniden aday olabilirler.

Madde 14: Kaza ve köy komisyonlarının seçilmesi Yönetim Kurulu seçiminde uygulanan yol izlenerek yapılır.

Madde 15: Yönetim Kurulu'nun başkanı ve onun yokluğunda as başkanı; Yönetim Kurulu'nun kararı ile hükümet ve mahkemeler nezdinde ve her yerde Cemiyetin işlerini izleyip

gereğini yapmaya yetkilidir.

Madde 16: Cemiyetin resmi imzası "Cemiyeti Hayriye-i İslamiye" damgasıdır. Şu kadar var ki Yönetim Kurulu Başkanı ve yokluğunda vekili, damganın altını imza edecektir.

Madde 17: Yönetim Kurulu üyelerinden biri dört kez çağrılıp da toplantıya geçerli bir özrü olmadan yine gelmeyecek olursa istifa etmiş sayılarak Yönetim Kurulu tarafından yerine yeni bir üye seçilecektir.

Madde 18: Makbuz, talimat ve ilanname gibi şeylerin basımı için Yönetim Kurulu, kaza komisyonlarına sormadan gerekli harcamayı yapar ve sonra da paranın miktarını onlara bildirir.

Madde 19: Lefkoşa ve bütün kazalardan, köylerden toplanacak paraların toplamı, her ay başı, ayrı ayrı ve toplu olarak gazete ve benzeri yayın organlarında ilan edilecektir.

Madde 20: Mektuplar, normal ya da taahhütlü olarak "Lefkoşa'da Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye Başkanlığı"na gönderilecektir.

Madde 21: Para ve eşya kabul eden sandık emini ya da tahsildar, Cemiyet adına matbu bir makbuz vererek deftere sıra ile kayda mecburdur.

Madde 22: Kaza ve köy komisyonları, üyeleri arasından bir başkan, bir sandık emini ve bir de kâtip atayacaktır.

Madde 23: Yönetim Kurulu ile kaza ve köy komisyonları, üyelerinden en az yarısı hazır bulunduğu takdirde oturum yapabilirler.

Dışarıdan ve kazalardan gelecek mektuplar Başkan tarafından açılıp gereken açıklama yapıldıktan sonra mektubun konusu özel deftere geçirilerek aslı saklanacaktır.

Madde 24: Yönetim Kurulu'nun toplanması gerektiğinde Başkan

kan, üyelerinin tümünü, usulüne göre davete mecburdur. Şu kadar var ki; Başkan, gerektiği halde bu daveti yapmadığı zaman, üyelere herhangi biri, öbür üyeleri çağırarak toplantıyı gerçekleştirebilir. Ve Başkan bulunmadığı takdirde As Başkan, o da yoksa, üyelere biri toplantıya başkanlık edebilir.

Madde 25: Kırtasiye, posta ve benzeri masraflar için Yönetim Kurulu senede iki lira, kaza merkezleri on şilin ve köy komisyonları da iki şilin harcaabilirler.

Madde 26: Toplanan paraların hayır işlerine sarfı konusunda Yönetim Kurulu ile kaza merkezleri komisyonlarının onayları alınacaktır.

Yönetim Kurulu ya da bu komisyonun oy'u demek; Yönetim Kurulu üyeleri ile bu komisyon üyelerinin oy birliği ya da oy çokluğu ile alınmış oy'ları demektir. Yönetim Kurulu ile kaza merkezlerinin birer oyları vardır.

Madde 27: Her kaza merkezinde beş liradan fazla meblağ toplanınca usulüne göre Cemiyet merkezine ulaştırılarak bu yolla bankaya yatırılacaktır.

Madde 28: Kaza ve köy komisyonları Yönetim Kurulu'na bağlı olacaklardır. Şu kadar var ki Yönetim Kurulu'nun karar ve uygulamaları; ilgili kaza ve köy komisyonlarına bildirilerek oy çokluğu ile onaylandıktan sonra yürürlüğe konulacaktır.

Madde 29: Tahsildarlar bir ay zarfında topladıklarını hepten sandık eminine teslim edecekler. Sandık emini de biriken beş lira ya da fazla meblağı on beş gün zarfında gereken yere gönderip teslim etmezlerse görevden alınıp sorumlu tutulurlar. Usulüne göre yeniden seçim yapılır ve eski sandık emininin zimmetindeki para alınarak gönderilir.

Madde 30: Cemiyet adına bankada bulunan paradan hayır

işlerine sarfolunmak üzere Yönetim Kurulu ile kaza komisyonlarınca karar alındıktan sonra söz konusu parayı harcama sorumluluğu Başkana, onun yokluğunda da vekiline aittir.

Madde 31: Bütün köy komisyonları topladıkları paraları, bağlı oldukları kaza komisyonlarına; ve kaza merkezleri komisyonları da bu meblağı, usulüne göre, belli bir süre içinde, Genel Başkanlığa göndereceklerdir.

Madde 32: Yönetim Kurulu ile kaza komisyonları arasında anlaşmazlık başgösterdiği zaman Yönetim Kurulu ile kaza komisyonlarında konu oy çoğunluğu ile çözümlenecektir. Ve eğer anlaşmazlık Yönetim Kurulu ile yalnız bir komisyon arasında yer almış ise; Cemiyetin başkanı, üç kaza komisyonunu hakem sıfatıyla atayacak ve verilen karar üzerine hareket olunacaktır.

Madde 33: Yönetim Kurulu ile bütün komisyonlar en az ayda bir kez ve gerektiğinde de daha çok toplantı yapacaklardır.

Madde 34: Yönetim Kurulu; kaza merkezlerinde, uygun köylerde, gerekli gördüğü kadar 'Kaza Komisyonu' adıyla şubeler açmağa çaba gösterecektir.

Madde 35: Yönetim Kurulu'nca saptanacak zaman ve yerde Cemiyetin işlem ve ödemelerine devam olunacaktır.

Madde 36: Yönetim Kurulu ve bütün kaza merkezlerindeki komisyon heyeti uygun gördüğü takdirde eldeki kural ile uygulamaları, oy çokluğu ile değiştirmeye, yürürlükten kaldırmağa yetkilidir.

Madde 37: Başkan tarafından yapılan davet üzerine gerek tikçe genel kurul toplanarak Yönetim Kurulu ile kaza ve köy komisyonlarının gidişleri hakkında bilgi edinilecektir.

Madde 38: Yönetim Kurulu, ne vakit arzu ederse, bütün kaza ve köy komisyonlarının etkinliklerini incelemek için

üyelerden yeteri kadar müfettiş gönderip Yönetim Kurulu'na ve bütün kaza komisyonlarına ayrıntılı birer rapor sunmayı temin edebilir.

Madde 39: Kaza ve köy komisyonları her ne vakit arzu ederlerse üyelerinden birini müfettiş atayarak Yönetim Kurulunu denetleyebilirler. Müfettiş, raporunu bir suretini kendisi alıkoyup bir başka suretini de Yönetim Kuruluna sunar.

Kaza komisyonları her ne vakit arzu ederlerse bağlı oldukları kaza komisyonunun işlemleriyle kayıtlarını müfettiş atayarak denetleyebilirler.

Katılma Koşulları ve Program:

Madde 40: Cemiyete katılacak herkes en azından ayda bir kuruş verecektir. Yurt sevgisi ve milli duygularla daha çok yardımda bulunmak isteyenlerin katkıları memnunlukla kabul olunup makbuz karşılığında alınır ve teşekkür edilmek üzere gazete ya da başka basın organlarında adları yayımlanır.

Madde 41: Cemiyet adına büyük bağışta, vasiyette bulunmak, ya da taşınan, taşınmayan mal, mülk hibe etmek isteyenlerin öne sürecekleri koşullar Yönetim Kurulu ya da ilgili kaza komisyonu kurulu hazır bulunduğu halde kayıt ve kabul olunacak ve sahibine meclis tarafından takdirname gönderilecektir.

Madde 42: Cemiyet, gelirlerini çoğatabilmek amacıyla Yönetim Kurulu ile bütün kaza komisyonlarının oy çokluğu ile bazı girişimlerde bulunabilir.

Madde 43: Bütün uygulama ve etkinliklerde zerre kadar yan tutma olmayacaktır. Öğrenime gönderilecek fukara çocukları diplomalarındaki dereceleri gözönünde tutularak seçilecektir. Anlaşmazlık halinde; Yönetim Kurulunun görevlen-

direceği bilirkişilerden oluşmuş bir kurul önünde adaylar sınavı tabi tutulacak ve bu kurulun kararı kesin olacaktır.

Madde 44: Teknik eğitimden geçirilecek fukara çocukları her kazadan eşit sayıda olmak üzere sıra ile seçilecektir. Bir kazada teknik eğitim görmek isteyen aday yoksa halkının çoğu Türk olan bir başka kazadan seçilecektir. İstenilen sayıdan fazla aday varsa kur'a usulüne gidilir.

Madde 45: Teknik eğitimden geçirilecek fukara çocuklarından okur-yazar olanlar öbürlerinden yeğ tutulur.

Madde 46: Cemiyete katılmış olan bütün üyeler işbu Talimatnâmenin bütün hükümlerini kabul ve onaylamış sayılırlar.

Madde 47: Öğrenime gönderilecek fukara çocukları hakkındaki görüş ve koşulların ne olacağı ileride Yönetim Kurulu kaza komisyonlarınca oy çokluğu ile karara bağlanacaktır.

Ek-4

İstanbul'a Gönderilecek İki Öğrenci İçin Bağışta Bulunacakların Listesi

Vehid İçin :

- Eski Başkadı Osman Nuri Efendi : 3 Şilin
- Mustafa Hami Bey : 1 Şilin
- Kâmil Bey Kenan : 1 Şilin
- Tahsildar Derviş Bey : 1 Şilin
- Mahkeme Kâtibi Ahmed Muhyiddin Efendi : 1 Şilin
- Şevket Bey : 1 Şilin
- Müdür Hüsnü Bey : 2 Şilin
- Hürrem-zâde Hakkı Efendi : 2 Şilin
- Evkaf Murahhası İrfan Efendi : 1 Şilin
- Doktor Hâfız Cemal : 3 Şilin

TOPLAM : 16 Şilin

Süleyman Şevket İçin :

- Kardeşi Ali : 12 Şilin
- Annesi : 10 Şilin
- Babası, büyük üstad : 2 Şilin
- Hâfız Ali Efendi Hazretleri : 2 Şilin
- Derviş Paşa : 2 Şilin
- Müdür Hüsnü Bey : 2 Şilin
- Doktor Hâfız Cemal : 8 Şilin

TOPLAM : 36 Şilin

Ek-5

TEKNİK OKUL ORTA KISMININ İLK YIL PROGRAMI

	07.30 08.10	08.10 08.50	08.50 09.00	09.00 09.40	09.40 10.20	10.20 10.30	10.30 11.10	03.00 04.00
Cumartesi	1	2		3	4		5	Paydos
	Sağlık Bilgisi Dr. Hâfız Cemal	Kinabet Dr. Hâfız Cemal		Fransızca Dr. Hâfız Cemal	Dişçilik Mehmet Ali Bey Boş-dizgici	Marangozluk Düğünçü, Öymacılık Sandıklılık Mehmet Efendi	Ayakkabı Hakimcediliği Antalya T. Yarın Efendi Üste-beg	
Pazar	Eşya Bilgisi Dr. Hâfız Cemal	Tarım Dr. Hâfız Cemal		Fransızca Dr. Hâfız Cemal	Ahlak İslam Gazetesi Dr. Hâfız Cemal		Osmanlıca Dilbilgisi Derviş Bey	
Pazartesi	Sağlık Bilgisi Dr. Hâfız Cemal	Fotoğrafçılık Dr. Hâfız Cemal		Fransızca Dr. Hâfız Cemal	Arupça Hürrem-zâde Hakkı Efendi		Geometri Dr. Hâfız Cemal	
Salı	Eşya Bilgisi Dr. Hâfız Cemal	Kinabet Dr. Hâfız Cemal		Ticaret ve Muhasebe Dr. Hâfız Cemal	Rumca Müdür-zâde Ahmed Nuri Bey		Hesap Dr. Hâfız Cemal	
Çarşamba	Osmanlıca Dilbilgisi Derviş Bey	Fransızca Dr. Hâfız Cemal		Fransızca Hürrem-zâde Hakkı Efendi	Ressamlık Dr. Hâfız Cemal		Geometri Dr. Hâfız Cemal	
Perşembe	Arupça Hürrem-zâde Hakkı Efendi	Sağlık Bilgisi Dr. Hâfız Cemal		Tarım Dr. Hâfız Cemal	Rumca Müdür-zâde Ahmed Nuri Bey		Hesap Dr. Hâfız Cemal	

TEKNİK OKUL ORTA KISMININ İLK YIL PROGRAMI

	11.10 11.50	6	11.50 ÖĞLE NAMAZI VE YEMEK	01.00 01.40	01.40 02.20	09.40 10.20	02.30 03.10	03.10 03.50	04.00 04.40
Cumartesi	Kuturacılık Mustafa Rüştü Ef. Usta-başı			Kaligrafî Hacı Ârif Efendi	İngilizce (Hükümet Sanayi İsmi) Mr. Tote		Genel Tarih Dr. Hâfız Cemal	İngilizce (Konuşma Alışmaları) Abdurrahman Şeref Bey	Rumca Mühter-zâde Ahmed Nuri Bey
Pazar	İngilizce (Resmî ve resmî olmayan yazışmalar) Bahir Bey			Çocukluk Bavculuk Ahmed Rifat Bey	Çocukluk Ahmed Rifat Bey	Hollacılık, Çıkırcılık Rahmeti Kadın ve Yazın Hâkim Ali Kuy Efendi Ahmed Cemal Ef.	Kâimâlık, Seccadeçilik Rifat Efendi Mehmed Ali Bey (Yardımcı)	Heybecilik, Çavacılık Anadolulu Rifat Efendi Mehmed Ali Bey (Yardımcı)	Genel Coğrafya Bahir Bey
Pazartesi	İngilizce Dr. Hâfız Cemal			Dizgicilik Makinecilik, Makinecilik Mehmed Ali Bey Boş-dizgici	Marangozluk Dülgereçilik, Dym-cilik Sarıncılık Mehmed Efendi	Ayakcılık Makinecilik Yannî Efendi	Kunduracılık Mustafa Rüştü Efendi	Çocukluk Bavculuk Çocukluk Ahmed Rifat Bey	Genel Tarih Dr. Hâfız Cemal
Salı	Genel Coğrafya Bahir Bey			Hollacılık, Çıkırcılık Rahmeti Kadın ve Yazın Hâkim Ali Kuy Efendi Ahmed Cemal Ef.	Kâimâlık, Seccadeçilik Heybecilik, Çavacılık Rifat Efendi Mehmed Ali Bey (Yardımcı)	Dizgicilik Makinecilik Mehmed Ali Bey Boş-dizgici	Marangozluk Dülgereçilik, Dym-cilik Sarıncılık Mehmed Efendi	Ayakcılık Makinecilik Anıyolu Yannî Efendi	Çocukluk ve Askerî Tâlim Dr. Hâfız Cemal
Çarşamba	Din Bilgisi Hürrem-zâde Hakkî Efendi			Kunduracılık Mustafa Rüştü Ef. Usta-başı	Çocukluk Bavculuk Çocukluk Ahmed Rifat Bey	Çocukluk Çocukluk Ahmed Rifat Bey	Halıçılık, Çıkırcılık Rahmeti Kadın ve Yazın Hâkim Ali Kuy Efendi Ahmed Cemal Ef.	Kâimâlık, Seccadeçilik Çavacılık Rifat Efendi Mehmed Ali Bey (Yardımcı)	İngilizce (Hükümet Sanayi İsmi) Bahir Bey
Perşembe	İngilizce Dr. Hâfız Cemal			Dizgicilik Makinecilik Mehmed Ali Bey Boş-dizgici	Marangozluk Dülgereçilik, Dym-cilik Sarıncılık Mehmed Efendi	Ayakcılık Makinecilik Yannî Efendi	Kunduracılık Mustafa Rüştü Efendi	Çocukluk Bavculuk Çocukluk Ahmed Rifat Bey	Kaligrafî Niyazi Bey

İslam Gazetesinin Özel Sayısı

Özel Sayı'nın içeriği şunlardır:

- 1- Hicaz demiryolunun Menâfii ve İstikbali Hakkında Birkaç Söz
- 2- Fâideli Ma'lûmât
- 3- Kağıttan Neler Yapılıyor ?
- 4- Kandil Gibi Kullanılan Elektrik Lambaları
- 5- Keşfiyât-ı Cedîde
- 6- Yıldırım Nasıl Hasıl Olur?
- 7- Yıldırımdan Nasıl Kurtulmalı ?
- 8- Yıldırım Vurmuş İnsana Ne Yapmalı ?
- 9- Yağ Lekelerini Nasıl Çıkarmalı ?
- 10- Pencereleri Açık Bırakarak Yatmanın Fâideleri
- 11- Fotoğrafçılığın Ehemmiyet Ve Fevâidi Hakkında Birkaç Söz
- 12- Hasta Odalarını Nasıl Temizlemeli ?
- 13- Ne Güzel Cevaplar !
- 14- Yakalığın Fâidesi mi Var, Zararı mı?
- 15- Saatte Beş Yüz Kilometrelik Bir Sür'at
- 16- Gayret Ve Sebât
- 17- Gülistan Nasıl Yapmalı ?
- 18- Çilek Meyvesi Hakkında Birkaç Söz
- 19- İslam Hikemât ve Fezâil-i Ahlâkiyesine Dâir (Nezakat, Tevazu, Necâbet-i Hakîkiye, Hicâb ve Kendini Beğenmek, Tabiat, Nimet-Şinâslık, Afv, Mukabele-i Bi'l-misl, Lutf-ı Azamet-furûşâne, Ma'lûmât, Âlim, İlim, Efkâr ve Şüphe, Akıl, İhtiyat, Tecrübe, Mükâleme, Tahrîr, Kütüb.)
- 20- Tereyağı 'Metre' ile Satılır mı ?

- 21- Japonların ve Çinlilerin Yazıları Nasıldır?
- 22- Kedinin Gözü Saat Vazifesini Görebiliyormuş .
- 23- İki Yüz Ağızlı Bir Çakı.
- 24- Kağıttan Çorap Yapılabilir mi ?
- 25- Saçların Dökülmesine Karşı Ne Yapmalı ?
- 26- Nüsha-i Fevkâlâdeye Abone Olan Zevâtın Esâmisi, Alenî Teşekkür.
- 27- Zarar mı Ettik, Kâr mı ?

Ek-7

Sergideki Teknik Okul Ürünleri

Sergide olan Teknik Okul ürünleri ile çeşitleri aşağıdadır: Süslü, nakışlı, türlü kilimler, seccadeler, halılar; büyük ve küçük ölçüde köylü ve öküz heybeleri; boyanmış iplikler; 'Zilli' denilen mihraplı namazlıklar; ayakları torna ile yapılmış türlü türlü masalar (trabeza'lar); süslü ve dolaplı yazı masaları; kahve tütün sehpaları; çubuklu masalar; üç ayaklı orta masası; gayet süslü gelin masaları; küçük boyda elbise dolabı; boro, camlı kütüphane; camekânli banko'lar; çıkırık, iğ; türlü türlü tütün takımı, çubuğu; büyük ölçüde köylü iskemlesi, çocuk sandalyesi, döner iskemle, yataklı sandalye; portatif karyola; büyük ve küçük ölçüde bezli ve portatif iskemle, parmaklı ve telli sandalye; portatif masalar; çekmeceli dolaplar; türlü türlü açıklar; fare tuzakları; gergefler; para kutuları; tenekeli ve tenekesiz sandıklar, nalınlar, türlü türlü tel kafesler, sineklikler; köylü ve kentli şipşipleri, kuntura, potin, mest, kalloş, iskarpin, köylü ve Freng çizmesi; Kıbrıs Teknik Okulu öğrencilerinin askeri ve gayet süslü, resmi üniformaları, Mülkiye üniforması; ipek boyunbağı; kolalanmış gömlek ve yakalar; üç ayaklı demir masalar; her türlü çekiç ve keserler;

nal ve nal çivisi; maşalar, bıçaklar; gümüşlü, kalaylı tel bilezikler; banyoluk; türlü türlü maşrapalar, ibrikler, çaydanlıklar, semaverler; kuş kafesleri; lavmano'lar; köy kandilleri, fenerler; demir kazanlar, çamaşır leğenleri; çinko musluklar (takımı ile), çinkodan su mahfazaları, su destileri, sulamak için çinko kaplar; sobalar, demir kürek, soba kürekleri; türlü cezveler, kahve ve şeker kutuları, helvacı kutuları; yuvarlak, dörüköşe, kapaklı mangallar; sürtecek (rende); Avrupa taklidi süt kapları; hallaç bağı; okul çantaları, bavul; bakkal küreği; çinko kalbur; yemek iskemlesi .

Ek-8

Teknik Okulun Ödül ve Kapanış Töreni Çağrısı

İlan

Bi-mennihi'l-kerîm,³⁵ alafranga Nisanın on sekizinci Pazar günü öğleden sonra alafranga saat 03.00'te Kıbrıs Teknik Okulunun son ödül töreni ile son kez kapanış töreni yapılacağından vatandaş dostlarımızı ve okulun karşıtlarını bile bu üzüntülü durumu görmeye çağırırız.

Hemşerilerimizin bu son çağrımıza lütfen katılmalarını dileriz. Sabır Allahtandır.

1 Nisan, 1909

Kıbrıs Teknik Okulu Kurucu ve Müdürü
İslam Gazetesi Sahip ve Başyazarı
Doktor Hâfız Cemal

³⁵ Allahın izniyle.

Ek-8

Sadık Öğretmen / Öğrenci Listesi

- Başdizgici (Basımevi) Mehmed Ali Bey
- Müdür-zâde Ahmed Nuri Bey
- Ahmed Rifat Bey
- Ahmed Rüştü Efendi
- Ali Fehmi Efendi
- Piperisterona'lı (Alaniçi) Mehmed Nâzım Efendi
- Mehmed Sadık Efendi
- Hasan Âsım Efendi
- Mehmed Şefik Efendi
- Avni Hasan Efendi
- Hasan Sami Efendi
- Salih Çavuş
- Hasan Aziz Efendi
- Ahmed Kemal Efendi
- Mustafa Onbaşı
- Mehmed Ali Efendi

Ek-9

Bağış Koşulları

-Lefkoşa'da ya da Kıbrıs'ın herhangi bir kaza merkezinde bir komisyon oluşturup teslim edeceğim eşyayı kabul etmelidir.

-Bir büyük bina hazırlanarak, ben de beraber bulunduğum halde, her sanatın atölyeleri kurulmalı; takdim edeceğim program ve sistem üzere Teknik Okulun sürdürülüp geliştirileceğine; devredilecek makine ve bir bütün halinde eşyanın satılıp zayedilmeyeceğine dair kefaletli senet verilmelidir.

-Anayasının yüce ruhuna uygun olmak ve onu korumak şartıyla özgürlükçü bir tutumla İslam gazetesini şimdiki hacmin-

de ve daha ucuz bir fiyatla haftalık çıkarmayı sürdürmelidir.

-Basımevi gelirinin dörtte üçünü Kıbrıs Teknik Okuluna bırakmak ve geriye kalanıyla da fenni, sıhhi, içtimai, siyasi, ticari, zirai konuları içeren küçük kitapçıklar, broşürler yayımlayarak köylülere parasız dağıtmak önkoşuludur.

-Okula devam edecek öğrencilerin parasız okuyup sanat öğrenmelerini ve kalacak yeri olmayanların ise para vermeden okulda yatılı kalmaları elzemdir.

-Okulumuza devam edeceklerini taahhüt edip de senet imzalayan, sonra da çocuklarını okuldan çeken velilerin onar lira tazminat ödemelerini öngören 134 adet senedi de; yukarıdaki bütün koşullarımızı üstlenecek Komisyon Heyetine, mali katkı olmak bakımından, devredeceğim.

-Ayrıca, nerede bulunursam bulunayım, okulun devam edip geliştirilmesi için yılda 12 ya da 24 lira ödemeyi de, senet yaparak, üstleneceğim.

-Şu kadar var ki; gerek burada bulunduğum süre ve gerekse Kıbrıs'a geldiğim zaman okulu denetlemeye ya da uygun gördüğüm birisine denetlettirmeğe; ve de aksayan yanlarını düzeltmeğe her zaman hak ve yetkim olacaktır.

Şehir'imizin aydın geçinenleri ile sanatsızlık ve işsizlikten dolayı yanıp kan ağlayan halk kesimi; inat ve olumsuz davranışları bir yana bırakıp şu milli konuya önem verseler de iki yıllık bir emeğin sonucu saat gibi çalışacak bir düzene sokulan Teknik Okul atölyelerine birlik ve beraberlik içinde el at-salar, 5-10 sene içinde halkımızı Rum boyunduruğundan kurtarıp esenliğe kavuşturabileceklerdir.

Kunturacılık, dülgerlik, marangozluk, sandıkçılık, oymacılık, matbaacılık, dizgicilik, kilimcilik, seccadecilik, heybecilik, ciltçilik, çantacılık, bavulculuk, hallacılık, Freng terziliği,

kolacılık, tenekecilik, boyalı çinkoculuk, kalaycılık, demircilik sanatlarının aletleri, makinelerinin yanısıra; 'Sanat Okulu Pazarı' malzemesi, dersliklerin sıraları, iskemleleri, kanepeleri yerli yerinde ve her sanatın da kalfaları mevcut iken; bu bilgi ışığı, bu sanat dalındaki ilk atılım söndürülmemiş olsaydı millet için çok yararlar sağlardı.

Önerilerimizi üstlenecek güvenilir, namuslu bir Komisyon Heyeti'nin en çok yirmi gün içinde tarafıma başvuruda bulunmalarını içtenlikle istirham ederim.

Ve minallahi'l-müsteân

Kıbrıs Teknik Okulu Kurucusu ve Müdürü ve
İslam Gazetesi Sahip ve Başyazarı
Doktor Hâfız Cemal

Ek-10

Sünûhât Gazetesinden Alıntılar

Düşündüm:

Dün sabah elime bir gazete, bir de broşür sıkıştırdılar: Kıbrıs Teknik Okulu ile sanat bölümünün açılışını bildiren ilanı okudum. Üzüntümden neredeyse gözlerimden yaşlar boşanacaktı.

Ne büyük hizmet, ne gayret! Eğitim-öğretim adına bir eser göremiyorum. Bu tıpkı bir evladının adını 'insan' koymasına benziyor. Neyse, bu okulun, Allah korusun, öğrencileri hastalanırsa parasız tedavi edilecektir! Hayret ne büyüklük !

Ben bilemem ama, bu 'meccanen, beleş, bedava' kelimelerinde bir sır olsa gerek: Muayene ücreti gibi ilaç parası da alınmayacak değil a !

Okul, Hacı Yusuf Ağa merhumun konakları. Konağın yirmi

tane 'kâşânesi'³⁶ var.

Evet, 'kâşâneler!' Artık konakta 'kâşâne' çokluğu; hepsini birleştirirsen 'konak' olur. Ne gizemli bilgi yuvası !

Okulun yıldızı herhalde parlak olacak. Çünkü buna bazı işaretler, hikmetler var ortada: Çıkarını, kesesini, parasını düşünmeyen; hiyle hud'a, yalan-dolan nedir bilmeyen bu türden efendiler bu yolda hizmet verir. Eğitim-öğretim yanlıları işte böyle olmalı. Bunlara 'büyük eğitimci' denir.

Başkalarını da okula çekmek üzere 'Eğitim Bakanı Bey,' omuzuna pankartlar asmış, cevelañ ediyor. Yürürken bile belki yere bakmakta. Bu kitle halinde gidenleri izleyen laternanın³⁷ hoş ezgileri de milletin kulaklarında çınlamakta. Var ol, büyük yurtsever, koca eğitim simgesi ! Burada yine düşünürüm, düşünürüm de bir hamalın görevini üstlenmekteki hikmeti bulamıyorum.

Neyse ne, bilgi ve sanatın doruğuna varılmış oldu. Yüceliğine yakışır bir tavırla 'Eğitim Bakanı Bey,' biri yatay, öteki dikey olmak üzere iki pankartı omuzladı. Bunları kuşanırken milli çıkarları dile getiren nutuk başladı. Eğitim-öğretim! Evet varsa yoksa hep o! Zira herşey bunda. Bunu kabul etmiyen, sosyal durumdan, olaylardan habersizdir. Burada sıralanan yüce fikirlerle belirtilen gerçekler takdir edilmez mi? Az daha unuttuğum: Broşür şeklinde yayımlanan ilanda görüldüğü gibi ; ahla-kından kuşku duyulan çocukları cumaları bir yere toplayarak namuslu bir gözetimci eşliğinde dolaştıracakmış. Ne kadar ince düşünce ! Gece de ikişer metre aralıklı karyolalarda yatacaklar! Eh, elde bulunan kâşâneler rahatça sığar, ne de olmasa ! Uyurken dönüşümlü olarak subaylar, görevliler, nöbetçiler öğrenci-

³⁶ Köşk

³⁷ Kolu çevrilerek çalınan, sandık biçiminde bir tür org.

leri bekleyecek. Aman Tanrım, bu ne düzen! Böyle bir okulun kurucusu ve 'Eğitim Bakanı', elbette ki Liseye 'zavallı' diyecektir. Eğitim iksiri kanına o denli karışmış ki burada 'zavallı' demek, bir sancılıya 'barsağın döndü!' demek kadar kolay geliyor.

Vakta ki 'Hatib', eğitim-öğretim içinde evirdi çevirdi, işi ticarete getirdi, burada güzel bir düşünceye kendimi kaptırdım: 'Zenginler Liseye gitmeli, bir sınav yapmalı; birinci, ikinci, üçüncüyü ayırmalı; ikişer yüz lira vererek ticarete başlatmalı; her zengin böyle yapmağa mecbur tutulmalı'. Doğruyu kim kabul etmez? Allah için vermel! Bir millette ilerleme işte böyle olur. Ama bunu başka ülkelerdeki milletler de yapmamışlar; kimsenin aklının ucundan bile geçmemiş! Zararı yok; eloğlunun hatırlamamasından ne çıkar?!

Fakat düşündüm de dördüncü, beşinci ve altıncıya da birer paycık ayrılmasındaki hikmeti anlayamadım. Buna Lisenin vicdanen olur vereceğini hiç sanmam. Uzun etme: Bu girişimin sonu iyi olacağına göre, gerçekleşmesi olası bu sermayeden biraz da geridekilere ayrılmalı. İnsan sınıfında geri kalabilir; fakat ticarette türlü olasılıklar, kişisel yetenek hesaba katılırsa sözüm anlaşılacaktır.

Kısaca; gazete, broşür bir baştan diğer başa eğitim-öğretim, milli çıkarlar ile dolu. Eminim ki bu 'Eğitim-Âşıkı'nın hatırından para değil, sırf kamunun güvenliği geçer!

Bu 'Eğitim-Âşıkı'nın, ya da bu doğru yolda yürüyen; hiyle-hud'adan arınmış, zerre kadar olsun kendi çıkarlarını düşünmeyen, dinine üst düzeyde bağlı, hatta köylerde bile vaktini geçirmeden namazını kılan bu Bey'e, milletine yaptıklarından dolayı teşekkür etmeli!

M.Câbî

Sünûhât:

Câbî Hazretleri,

Yaradılıştan gelen sertliğin ile yüce kişiliğin o denlidir ki; gazetemin sütunlarını kullandığın halde bana minnet etmedikten başka bir teşekkürü bile esirgersin! Ola ki geçen kez yapma dediğini dinlemeyip yayımlamış olmam canını sıkmıştır. Neyse, nezaket kurallarına giren bu noktayı unut.

Yazılarını övünç duyarak yayımlarım. Fakat kabullenmediğin meddahlığa seni mahkûm ederim: Bunca övgüye karşı, bu pankartların o yurtsever Bey'in omuzları yerine kapıya asılması arasında ne fark olabilirdi, sanki? !.. Bununla birlikte geçen kez yapılan meddahlık karşılığında size yapılan teşekkürlerin sayısını öğrenebilir miyiz?

Üzülmeden yine olmuyor: Siz ödül beklemeyen bir meddahsınız ... işte bu kadar!

Muharrir

Düşündüm:

Ada'nın hayal ufuklarında ilk kez doğacak 'yeni eğitim güneşi' düşüncelerimizi çelmektedir.

Evet, bu 'güneş' yenidir; çünkü Ada'mıza ne böyle bir 'eğitim güneşi' doğmuş, ne de böylesi bir özverili insan gelmiştir, şimdiye değin: Osmanlı Dil Okulu, Kıbrıs Teknik Okulu, yatılı/ yatsız eğitim yuvaları. Bu okulların bir de güzel kaplı broşürü var. Oh! ne büyük özveri! Gerçekten övülmeye değer!

'Ah eğitim, ah öğretim!' diye yana yakıla dolaşan müdür, kurucu 'Eğitim Bakanı'nın sözlerinden başka şekli-şemâîli de milletine hizmet vermek üzere yaratıldığını gösterir. Dudaklarından olduğu gibi yüzünden de âdeta eğitim nuru dökülmekte.

Çıkar kokuları, kesinlikle burnunda tütmez. O aydın kafa-
da çıkar düşleri dolaşmaz. Gözleri halkın kesesine dikili de-
ğildir. Arada sırada ilanlarında, konuşmalarında, dudakların-
da gergin gergin 're'ler ile 'liralar' görülür, işitilirse de zararı
yok : Bu 'masraf'tan ötürüdür !

Düşünürüm, düşünürüm de parasız ve de hükümetin ona-
yından geçmiş, yetkili yetenekli yöneticiler, öğretmenler ida-
resinde Lise var iken ; bu 'lirali' 'bilgi ocağına !' hangi öğren-
cilerin devam edeceğini bulamıyorum; ama yine de düşünme-
den edemiyorum : Senede iki şilin eğitim katkısını vermekten
âciz olan bir halkın bu 'keskin r'li okula hangi çocukları ya-
zılacak? Müdür ve 'Eğitim Bakanı' Bey'in gazetesinde bir
önemli noktaya değindiğini gördüm. Diyor ki : Çocuklar baş-
ka okullardan çıkınca kamu görevlisi olma peşine düşecek ,
ona buna yüzüsu dökecekmiş... kısaca Ada'da mevcut okul-
ları yererken Teknik Okula övgüler döreniyor.

Hakkı var .. sanat her vakit gerekli. Hele insan bir 'mastı-
re'³⁸ çıktı mı artık 'gereksinim' ortadan kalkar. Ama bende
bir tuhaflık var: bazı şeyleri aklım bir türlü almaz : 'Mastire'
olmak için kitap yok, kuram yok, ama uygulama lazım, inşa-
at lazım. O halde 'yirmi kâşâneli' konakta 'mastireler', işçi-
ler, gürül gürül duvarlar, tavanlar yapacaklar, pencereler aç-
acaklar, daha birçok 'kâşâneler' yapacaklar; ama bir kez 'yap-
ma' ile çocuklar 'mastire' olmazsa sonu ne gelecek ? Yık-
acaklar, yıkacaklar da tekrar mı yapacaklar?!

Burada düşünün düşünün hatırıma bir şey geldi : Varlık gös-
tereceğine söz veren bu yüksek yetenekli 'kurucu', hükümet-
ten izin almanın yolunu bulup Lefkoşa'nın etrafını, hisara pa-

ralel bir duvarla çepeçevre kuşatmalı. Böylelikle hem inşaat
süresi uzar gider, hem de 'mastireler' çabuk çabuk yetişir. Ka-
yıt esnasında 'Eğitim Bakanı' Bey nasıl öğrencinin velisinden
okula bir yıl devam edeceğine dair bir taahhütname alırsa ;
hükümete de bu duvarı ya da hisarı çevirirken Şehir kapıları-
nı kapatmayacaklarına ve hisar altındaki oyun alanlarını boz-
mayacaklarına dair bir taahhüt-senedi vermelidir. İşte o za-
man 'şamışıcılık' kalkar, memleket 'mastire'lerle dolar!

Gerekirse mezarlığın çevresine de duvar çekmeli. Dahası,
bitmemiş bir kol Kaymaklı, bir kol da Gönyeli'ye gitmeli.
Maksat uygulama değil mi, uzağa gitmeğe ne gerek var ?!

'Mastire'yi tarımcı izler. Okula tarım hocası bulunama-
mış, ne gam: uygulama elde bir!

Ada zenginlerine nasıl, Lise öğrencilerinin üçüncülerine
kadar ikişer yüz lira vermeleri teklif edilmiş ise tarım öğren-
cileri için de uygulama maksadıyla birer 'Nümüne Çiftliği'
bulunmalı!

Doğallıkla sermaye, gedik içinde bulunur. Ekmeli, biçmeli;
öküze ihtiyaç varmış, bulunur. Fakat zannederim ki güneşte
harman sürmek güçtür, zararı yok . Bu bir sanattır, öğrenile-
cek! Onun için her birşeyine dayanılmalı. Varsın 'kâşâneler-
de' yazarlık ve çevirmenlik gibi sanatlar alıştırılsın.

Düşünürüm:

'Mastire' olacak öğrenciler çamurları hangi hamamda yı-
kayarak temizleyecek ; ve Nümüne Çiftliklerindeki çocuklar
geceye geçirmek için 'kâşânelere'ne vakit dönecek ?!

Sanayinin önemli bir dalı daha ihya edilecek : Yerli pa-
muklar eczalanarak Avrupa'ya rekabet edilmekle kazanç sağ-
lanacak . Okulun bu biriminin önemini takdir etmemek müm-

³⁸ Usta (Rumca)

kün değildir.

Kurucu, gazetesinde ahalinin maddi yardımını değil, okula kol- kanat germesini istiyor . Yardım verilmezse de Okulun binası himaye edilmeli!

Tabii değil midir ki bu gibi yüce kuruluşların düşmesi çoktur; herif bir akşam gelir, yıkar. Millet dikkat etmelidir!

Gazetenin Ek'inde üzüler, esef ederek bir şey daha okudum. Kahrımdan boğulacaktım: Başarısızlık halinde cana kıyılacağı, 'Sanayi Yüksek Okulu'ndan tabut çıkacağı!!'

Aman Allah, gayret etmeli. Zira Ek'i okuyan insafsız ölü-yuyucuların, başarı sağlanmaması için çok çalışacaklarından şüphe yoktur. Hele Kara İbrahim'e hiç güven olmaz!

Artık ben de utandım, baş da ağrıttım. Onun için yazıma son vererek şimdilik sessiz kalacağım; ve bu türden kazanımlar kamuoyunu ilgilendiren konular arttıkça ben de alkışlarımı artıracam. .. söz veriyorum.

M.Câbi

Sünûhât:

Üstad! Mektuptaki üslûba, ifade tarzına hayran oldum. Gerçekten basın mensuplarının kıdemlilerinden olduğunuz yazılarımızdan anlaşılıyor.

O ne ciddiyet ! Mektubu okurken, istemeden, hayretlere düştüm; ve bu halimden, okumayı bitirdikten sonra haberli oldum. Teşekkürünüzü beklemiyor, aksine özveriyle ortaya atıldığınızdan dolayı sizi tebrik ve takdir ile o makaleyi yazan elin üzerine büyük bir saygı duyarak bir bûse bırakıyorum.

Muhterem Peder ! Böyle kamoyunu ilgilendiren bir konuda ateş saçan kaleminize sarılmanız milliyet açısından sizce, her halde, bir aydın görevi olmalıdır. Susup kalma zamanı de-

ğildir. Bizim gibi tecrübesi sınırlı gençler ise bu türden büyük işleri, doğrusu, yürümekte yetersizdirler. Bu itiraf bir alçakgönüllülük göstergesi değil, gerçeğin ta kendisidir.

Basın meydanı sizindir. Sünûhât da bütün sayfalarını o hakkın ve hakikatin kalemine açmış, bekliyor. Ancak karınca kadarınca bir istirahatımı kabul edeceğimizden emin olarak iki söz ile onu şöyle özetlerim:

Fikirlerinizde ne denli şiddet var ise yaratılış gereği varlığınızda da bu hayrete düşme özelliği görülmekle beraber bu bir 'vehim'den öteye geçmez. Zaten bunu 'Düşündüm' başlıklı yazınızın ilk satırlarında siz de kabulleniyorsunuz. Böyle ortada birşey yok iken 'Eğitim Bakanı'nı bu denli alkışlamak, ciddiyetinizle, bilemem, bağdaşır mı?

Bâki hürmetlerimi takdim ederim.

6 Ekim 1907

Muharrir

İşte bu kez yine 'Düşündüm' başlıklı bir makale takdim ediyorum. Bu da ötekiler gibi henüz doğmuş ve fakat geleceğin ışıklarını etrafa yansıtamayan 'Eğitim Güneşi'ne aittir.

30 Kasım, 1907

M.Câbi

Düşündüm:

Her hafta dağıtıcının elime sıkıştırdığı İslam gazetesini okudum, ne kadar tuhaf! İnsan Kıbrıs'ın dışında bir yerde bu gazeteyi okusa Ada'nın bir baştan bir başa eğitim-öğretimle dalgalandığına inanır: Eğitim Okulu , Teknik Okul, Gece Dil Okulu, Girne Şubesi, Gece Türk Okulu , Gece Dil Okulu , Eğitim Okulu .

Düşündüm , düşündüm bu adları taşıyan bir okul hatırıma bile gelmedi, gelmez de. Dârü'l-Maârif³⁹ var, bu doğrudur; ama 'Maârif Mektebi, Dârü'l-Maârif'in tercümesi ise bu yanlıştır. Neyse; yanlış ya da doğru ;herhalde okullar ilerledikçe ilerliyor. Hele Teknik Okul ateş gibi işliyor. Makine ile çamaşır yıkamak sanatına kadar öğretiliyor . Makine ile kunturacılık, tez-gâh ile halıcılık o denli ileri gitti ki anlatılır gibi değildir.

'Mastire' ile terzilik dizde seker . Yazarlık, çevirmenlik sanatları insana hayret verir. Bu 'yirmi kâşâneli' okulda bir faaliyet gider. Fakat gazetede kayıt ve kabul ilanının her hafta yinelenmesi ve sürenin bitiminden sonra öğrenci alınmayacağına bildirilmesi vatan çocuklarını dehşete düşürüyor. Lakin benim anladığıma göre bu okulların öğrenci kabul süresi İslam gazetesinin her sayısından on beş gün sonraya kadardır.

Bir de 'Özel Sayı' konusu dikkatimi çekti. Büyük özveriler için yaratılmış yazarı, üzüntülerini sıralıyor; ve 60 bin Türk içinde 60 abone, yani binde bir, gerçekten azdır. Belki de bütün ahali duymamıştır, yoksa sayı biraz daha artacaktı.

Kurucunun, 'Eğitim-Öğretim Tutkunu'nun bu gürültülü işlerde zerre kadar çıkarı yoktur; kuşkusuz, çıkar da beklemez; para filan aklının ucundan bile geçmez. Her şey güneş gibi ortada, ayan-beyan. 'R'leri uzun 'liralarr' hatırından hiç geçmez. Ne münasebet ! Eğitim-öğretime tutkunca girişimi durumu anlatmaya yetmez mi? Evet, işin aslı-astarı işte bu !

Câbî Hazretleri!

Kıymetli sözlerinizin her biri sanki birer 'düstûr'⁴⁰ gibi . Milletın bundan yararlanacak denli birikime sahip olmadığını

³⁹ Bilgi Ocağı, Yuvası.

⁴⁰ Yasa, formül, kural

arz ile yine Sünûhât'ın yazarlığını üstleniyorum. Bütün eksikliğini gidermeğe çaba göstererek yayına çalışacağım. Sünûhât'ı düşündüğüm gibi yayımlamayı başarırsam, gayet güzel bir gazete olacağını ümit ederim.

Muhterem Üstâd! Yazılarınızı her zaman bekliyorum. Yardımlarınız milliyetinize, insanlığınıza işarettir. Olgun ve dolgun kaleminize Sünûhât'ın sayfaları daima açıktır.

Sünûhât, koruyucu kanatlarınız altında bulundukça hiçbir vakit geri kalmayacağından eminim .

Her hal ü kârda ihtirâmât-ı fâikamın⁴¹ kabulünü temenni ederim.

30 Kasım, 1907

Sadreddin

Muharrir Hazretleri !

Ne yapayım, ben eğitim-öğretim düşünüyüm. Ortada savrulan bu hikmetleri gördükçe sessiz durabilir miyim ? Halbuki beni meddahlığa mahkûm ediyorsunuz . Neyse, ben tuttuğum yolda devamla işte yine bir makale takdim ediyorum. Bâki ihtirâm!⁴²

25 Aralık, 1907

Düşündüm:

Eşsiz İslam gazetesinin son sayısını okudum. Ne kadar ciddiyet, ne düzenli idare ! İslam gazetesi idaresinden gazeteye bir ilan gönderildiğini gördüm. Düzenin, görev bölüştürülmesinden gelmesi doğal değil midir ? Bu idarede görevler o denli bölünmüştür ki gazete ile idaresi bile birbirinden ayrılmıştır.

⁴¹ Üstün saygılarının

⁴² Eksilmeyen saygı

Bu ilan; müdürü bulunduğu yüksek okulların öğrencilerine on paraya, öbür okul öğrencilerine de yirmi paraya satılacağından söz ediyor. Düşündüm , düşündüm de öğrenciler arasında bir fark bulamadım. Belki de bu, bilgece idarelerinde olan okulların öğrencilerine konmuş zekice bir zorunluluktur. Evet ! Bunda da bir hikmet var ; bu da bir tür eğitim-öğretimi teşviktir.

Bir de, elde edilecek gelirin, Hicaz Demiryolu ile eğitime, Teknik ve Dil okulları eksikliklerinin giderilmesine harcanacağı belirtilen 'Özel Sayı', henüz ortalarda yok. Zannedirim, artık mevsimi geçiyor . Bununla birlikte yine de yararı dokunur, diyorum; çünkü gazetenin bu Özel Sayı'sının edebiyat sayfasında şiirler de okuyacağımızı ümit ediyorum.

Bu da hoş değil midir: Teknik Okula berber öğretmeni de bulunmuş! Bu sanatın kuralı yok, uygulanması var. Halbuki çocukların da sakalları yok, istekleri var. Bu halde iş ne olacak ? Acaba 'Eğitim Bakanı' Bey ile sayın öğretmenlere tıraş uygulaması mı yapılacak, yoksa gelip geçeni yakalayıp yakalayıp da tıraş mı edecekler? Gerçekten bu nokta çözümlenecek gibi değildir.

Neyse, işlerim güçlerim yüzünden susmam gerekiyor. Bana müsaade!...

Câbî Hazretleri,

Aman üstadım! Tıraş konusundaki görünüşünüze bayıldım. Doğru söze kim, ne der ? Fakat bana kalırsa milleti parasız tıraş etmelidir. En azından bu yolla olsun millete hürmet etmiş olurlar.

Sadreddin

Düşündüm ki:

Gösterilegelen kesintisiz hizmetlerin semeresi bu son zamanlarda artık en üst bir düzeyde görülmeye başladı. Doğal değil mi: Ciddi çalışmadan ne kaçır? Gün gün başarılar geldikçe ihtiyaç azalıyor. Ada'nın en büyük ve kaçınılmaz derdi, en önemli eksikliği eğitimsizlik idi. Gerçi, düzen içinde Lise-miz, Ortaokulumuz ve ilkokullarımız var ise de; yanısıra, yüksek okullar ve özellikle Türkiye'de bile olmayan Gece Dil Okulları Allah'ın yardımıyla açıldı.

Hatta bazı köylerde ve kasabalarda şubeler açıldığını, bunların da Lefkoşadakilerle aynı adı taşıdığını, öğretmenlerin de görevlerini düzen içinde sürdürmekte olduğunu gazetelerde okuyorum. Yaşasın birlik-beraberlik, var olsun çalışma !.. Ne büyük işler yapıldığını görmüyor musun ?!..

Eğitim Okulunda vatan çocukları, Teknik Okulda vatan torunları, Gece Dil Okulunda vatan dedeleri aydınlanıp gidiyor.

Dün bizim Adalı Sükûnî'ye söyledim; herif sürekli bir kahrkaha kopardı ve şunu dedi: Baba Câbî! Eğer hep düşündüğün böyle ise vay o meddahı olduğun zatın haline ! Senin düşündüklerin hep tuhafliklarla dolu.

'Vatan torunları' ile 'vatan dedeleri' dediğin nedir? Hiç duymadığım şeyler. Âlem 'vatan evladı'dır, sen işin içine torunları, dedeleri de karıştırdın?"

Hâlâ, kahrkaha kahrkaha üstüne. Kendisini susturdum ve şu yanıtı verdim :

"Sen zaten her şeye karşısın. Gece Dil Okulu'nda bulunanların da, şüphem yok, öbürleri gibi evlatları, dedeleri vardır. O halde sözüm doğru değil midir, niye gülüyorsun ?"

Herif kahrkahalarla çekip gitti. Baba Sadri, biz yine konumuza dönelim:

Düşündüm! Eksikimiz nedir? Yakında hayata geçirilecek olan Tıbbiye ve Hukuk bölümleri de açılırsa; geriye eksiklik olarak bir Mühendishane ile Kara ve Deniz Harb Okulu, bir Başkumandanlık Dairesi'yle bir de Denizcilik Bakanlığı kalır. Mülkiyeler ile Sağlık daha önceden kurulmuş bulunan Eğitim ile Sağlık Bakanlıklarına bağlanır.

Şimdi ortada en önemli bir konu var : Evvelce Cemiyet-i Hayriye adında toplanan paralar hepten eğitim- öğretimi ihya eden zata verilmelidir. Bu parayı eğitim-öğretim yolunda harcamasa bile saklamakta zerre kadar kusur etmeyeceğinden eminim.

Halkın bazı tuhaf halleri benim de hoşuma gitmez. Ne olur, biraz parmak oynatsalar ; arasına olsun kesenin ağzını Eğitim ve Sanayi Okullarına çevirseler, İslam gazetesine abone olsalar ve her sayıdan itibaren on beş gün sonra yayımlanacağı ilanlarla belirtilen Özel Sayı'nın abone defterlerine adlarını ekleseler de gecikmeden bedellerini ödeyip alacakları makbuzları özenle saklasalar? Bu konular da bir ilgisizlik, bir ağırdan almadır gidiyor.

Eğitim-öğretime can veren, milleti yaşatan!... hayır, cömertliğin simgesi?!.. Bu da olmadı. Halk birbirleriyle yarışır-casına kesenin ağzını açmazsa 'kendi canına kıyacağına' kadar yazdı; hâlâ mı kımıldanmamalı?

Sükûti'nin görüşüne bakarsan yaz'ı beklemeli imiş; bundan ben bir şey anlamadım?

Sadri! Makaleyi burada kesmeğe mecburum. Sebebi nedir, bilir misin ? Gülmekten kendimi alamıyorum da ondan ...

Câbî Hazretleri!

Yine uzattın. Boş şeylerle vakti kaybettiriyorsun. Meddah-

lıktan baş aldığın yok. Başka şeyler de yaz, millet istifade etsin.
Sadreddin

Oğul!

Bilir misin, ben eğitim-öğretim düşünüyüm. Onun için, her zamanki gibi bu hafta yine makaleme milletin; hayır, 'vatan çocuklarının' 'yarar sağladığı' okullar konu olacaktır.

Yalnız bu değil, gazetelerden de söz edeceğim. 'Düşündüm' başlıklı makalemi Sünûhât'ın bir köşeciğine sıkıştırdınız.

Bâki gözlerinizden öperim.

26 Ocak, 1908

Kutub.

Düşündüm,

Benzerini hiçbir ülkede, hiçbir diyarda göremediğim, işite-mediyim askeri kuruluştaki Teknik Okul ile Gece Dil Okulunun halini düşündüm.

Ne tuhaf ! Bu mülki okullarda askeri kurallara ne ölçüde uyulur? Bu durum 'Eğitim-Öğretim Bakanı' Bey'in vaktiyle asker oluşundan kaynaklanıyor belki de.

Yakınındaki mahalleleri rahatsız eden borular durmaksızın çalınır : "İleri arş, Sağdan geri !" Ve daha başka bu türden komutlar birbirini izler. Öğrenciler adına 'okul' denilen konağın bahçesinde tabur oluşturarak döner dolaşır. Bunu gören, işitenlerden çoğu, yakında kanlı bir savaş çıkacağını sanarak dehşete kapılır. Aslında bu savaşın boru sadaları ile komşuların istirahatleri arasında yer alıyor ve üstünlük de hep Teknik Okul borularında kalıyor... Gerçekte rahatsız edilen yalnız bu mahalle değil, bütün civar sakinleridir.

Burada dikkate değer bir konu daha vardır: Bu yüce Tek-

nik Okulda yalnız sanayi ürünleri değil, başka doğal ürünler de yetiştiriliyor. Toprakta yetiştirilmiş olsaydılar başka bir ad kullanacaktım. Fakat birgün pazarda gördüğüm kaba-saba ürünler arasında doğal ürünler merakımı çekmişti; sordum, okulda üretildiğini söylediler.

‘Doğaya uyacak denli ilerleme gösteren’ Teknik Okula gerçekten hayret ederim!

Dahası, okula öğrenci alımı da gayet hoştur: Kayıt yapıldığı gün, ileride okulu terketmesi halinde öğrenci velisi önemli bir meblağ vereceğine dair senet imzalamak mecburiyetindedir. Bu tuhaflık ise, hiçbir okulda, vatanıma hizmet edeceğim diye ortaya atılan hiçbir eğitimcide görülür şey değildir.

Senedin içeriği de yasal bakımdan tuhaftır: Sözgelimi, bugün kaydını yaptırmış bir çocuk adına tazminat olarak beş liralık bir senet alınır, ertesi gün okulu terketmesi halinde bu senet uyarınca ya öğrenci, ya da velisi mahkûm olacakmış! Hangi hak bu mahkûmiyeti gerçekleştirecek; hangi yetkili böylesi bir iddiada bulunabilecektir? Hem, ne vermiş ki almak istiyecek olsun, ne zararı var ki tazmin ettirmiş bulunsun? Ortada yapılacak tek şey varsa, o da pullu olan bu senedi saklamak, hep saklamaktır.

Son edindiğim bilgilere göre; ‘muradına nâil olamayan’ ‘Eğitim-Öğretim Bakanı’ ‘Büyük Özverili ! Bey’, önümüzdeki ağustosta İstanbul’a gidecekmiş. İşte bu tarihten itibaren vatan çocuklarının yıldızı parlayacak, düştükleri felaket çukurundan kurtulacaklardır.

Vatan çocuklarının selameti için kendisine “uğurlar olsun!” deriz.

Pîr Hazretleri,

Her bakımdan büyük yararlar sağlayan makalelerinizi övünç duyarak gazetemizde yayımlıyoruz. Hayatını yazmakla geçiren bir zatın eserlerine sütunlarımız elbette ki açıktır. Zaten gazetecilik dediğin vatana, millete hizmet değil midir ?

Bâki ellerinize hürmet bûseleri bırakılarak âfiyetinizi temenni ederim.

26 Ocak, 1909

M.Sadreddin

Evet, bu hırslı Doktor ne vatan, ne de millet düşünür. Uğursuz suratının bir benzeri olan kalbinde, ne vatan ne de millet sevgisi bulunur. Çıkarı uğruna yapmadığı ikiyüzlülük, çevirmediği dolap kalmadı. Fakat Allaha şükür, millete karşı olan bu fenalığın önünü, gerçekleri yazarak aldık, âlemin bildiği gibi çıkarı uğruna açtığı okulları kapattık. Bu da hizmetlerimizin belki de en büyüklerinden biridir. Ve de bu hizmetlerimizle, elbette iftihar ederiz.

Sünûhât

İşte Sünûhât’ın yayımladığı bir dolu yazılardan bazılarını alıntılarla sözümüzü burada noktalıyoruz.

II. KİTAP

KIBRIS OSMANLILARINA MAHSUS PARLAK İSTİKBAL PROGRAMI

1. Her milletin ruhu eğitim-öğretim olduğundan en önce okullara önem vermeli. Türk bulunan en ufak köylere bile çağcıl, erkli öğretmenler atanmalıdır.

2. Şimdilik Magosa, İskele, Leymosun, Baf, Girne, Lefke, Poli kasabalarına erkek ve kızlar için ayrı ayrı birer ortaokul (rüşdiye) açmalı. 5-10 sene sonra da Akaça Peristeronası, Vadili, Galatya (Mehmetçik), Evdim (ya da Alehtora), Köfün-ye (Geçitkale), Malya ve Tatlısu köylerine birer ortaokul açılmalıdır.

3. 10-15 sene sonra da kaza merkezlerindeki ortaokullara aşama aşama lise (idadi) sınıfları ekleyerek bir süre sonra da her kasabada birer ortaokul ve lise oluşturulmalıdır.

4. Kaza merkezlerinde ki kız okullarında çağcıl kitaplar okutulmakla beraber bayanların yapabileceği en esaslı sanatlar öğretilmeli. (Terzilik, Avrupa terziliği, çulhacılık, el ya da özel makine ile nakış yapmak, yorgancılık, geliştirilmiş kasnak usulleri, kolacılık, modistracılık,¹ kilimcilik, seccadecilik, heybecilik vb.) Bu önemli sanat dallarını Türk kızlarına salık vermemize şaşmamalı. Çünkü Anadolu'da Arabistan'da

¹ Kadın terziliği.

ve hatta Avrupa'da bile kadınlar bu işleri de en iyi şekilde yapmaktadırlar.

5. Kız okullarının programları kökten düzenlenmeli. Çocukların eğitim-öğretim programları; ahlak güzelliği, namus ve kişilik kazanma, ev idaresi, iktisad ve genel sağlık bilgileri gibi konuları içermelidir.

6. Kasabalardaki kız okulları gereği gibi kurulduktan sonra yetiyecek erkli bayan öğretmenler sayesinde 2.maddede değinilen büyük köylerde de kız teknik okulları açılmalı.

7. Hangi kasaba ya da köylerde olursa olsun erkek ve kız okulları ayrı ayrı bay ve bayan öğretmenlerin idarelerinde bulunmalı. Olamadığı takdirde aynı okul içinde bile derslikler ayrı ayrı yapılmalıdır.

8. Her kasaba ve köylerdeki öğretmenlerin görevleri yalnız eğitim-öğretime özgü kalmalıdır. Bu bakımdan imamlık, müezzinlik ve ölüyuyuculuk görevleri için ayrıca bir hoca efendi getirtilmeli ve öğretmen yalnız eğitim-öğretimle yükümlü kılınmalı; ya da din derslerini, Kur'ân-ı Kerîm'i gerçekten bilgili imam efendiler okuturken öğretmen de yabancı dil ve çağcıl kitaplardan yararlanarak ders vermelidir.

9. Köylerden Lefkoşa ve kasabalardaki okullara gelen öğrencileri ahlaksızlık yollarına düşmekten alıkoymak için yatılı bölümlerin açılması; ve medreselerde kalan öğrencilerin serbest bırakılmayıp ciddi bir denetim altında tutulmaları kaçınılmazdır.

10. Kıbrıs'ta tüm fakir öğrenciler için bir bilim yuvası olmak üzere yatılı bir teknik okul açmanın kaçınılmazlığına, ve Lefkoşa'dan ziyade kasaba merkezlerinden herhangi birinde olursa olsun böyle bir kuruluşun önemine kesinlikle inanmalıyız. Kazanç getiren önemli sanatların tümü de Rumların

elinde bulunduğundan Hristiyanların her dükkânı birer 'küçük sanayi okulu modeli' olduğunu; ve her dükkânda en azından 10-20 öğrenci çalıştığını; ve Türklerin ellerinde en sıradan basit işler bulunduğunu; ve Rumların sanayi ve ticaret sayesinde İslamların bütün maddi-manevi güçlerini ele geçirdiklerini düşünürsek, bir teknik okul açmanın gerekliliğine kesinlikle kanaat getiririz. Türklerin vaktiyle Rumlardan para, yetki, korkutma ve bezeri yollar ile aldıkları emlak ve araziye İngilizlerle gelen özgürlük ortamında Rumlar Türklerden yüzde doksan mülk ve serveti ancak alınterleri ile ciddi dayanışma ve çalışmalarıyla en esaslı meslek, sanayi ve ticaretle hakçasına elde ettikleri ; ve Kıbrıs Türkleri halen içinde bulundukları kargaşaya bilinçsizce ve yetersiz önlemlerle bir müddet daha zaman harcayacak olurlarsa; Rumlar elde etmiş oldukları maddi-manevi güç ve bilgi ile Türklerin tüm mal varlığı ve paralarını, Ada'nın geleceği ile Türklerin hayatlarını, Allah korusun, mahvedeceklerini, ileriye görerek ona göre vatan çocuklarının yetişmesinde şu zavallı milletin geleceğini ve varlığını emniyete almağı hedefleyen ciddi önlemlerin uygulanmasına gitmek sağduyulu kişilerin birinci görevi olmalıdır. Osmanlı zamanı Ada'daki yüzlerce çiftliğin, yüz binlerce arazinin, tarla ve evlerin, dükkanların... sözün kısacası yüzde doksan dokuz oranında varlık ve zenginliğin Türkler elinde bulunduğunu; ve günümüzde o koca servetin, taşınmaz malın ve hatta taşınabilenlerin bile yüzde doksan beşinin çalışkan Rum vatandaşlarımızın ellerine ancak 'ciddi çalışma, sanayi, ticaret ve dayanışma!' ile sonsuza dek düştüklerini; ve Türklerin fakirlik ve sefalet içinde boğulup çoğunun işsizlik, eğitimsizlik, züğürtlükle cançekişme kertesine girdilelerini ve karanlıkların sonsuzluğunda yuvarlanmakta olduklarını bütün

ayrıntıları ile gören aydınların Türkler arasında da bu ciddi çalışma, sanayi, ticaret ve dayanışmanın gerçekleşmesini sağlamaları boyun borcudur.

11. Köy ve kasaba okullarına atanan öğretmenlerin her yıl değil de ancak gerektiği takdirde ve en azından üç yılda bir yer değiştirilmeleri yapılmalıdır.

12. Millet için en yüce, en soylu, en gerekli bir ilerleme vesilesi olduğu halde sırf cahillik ve karanlık içinde boğulmuş zavallı halkımızın körlüğü, eğitim-öğretimin kaçınılmazlığını azacık anlayanların bile karşıtlıkları, çekememezlikleri, kişisel çıkarlar peşinde olmaları; ve "ağlayan çocuğa meme verilmez." atasözünü tam anlamıyla hayata geçiren İngilizlerin Türklere ayrılan eğitim ödeneğini gözardı etmelerinden dolayı en perişan, en değersiz, en şerefsiz bir dereceye indirilen öğretmenlerden çoğunun günde altı, yedi kuruş alarak ölmeyecek kadar ve fakat büyük zorluklar içinde yaşadıklarını ve çoğu öğretmenlerin meslekten ayrılmaya mecbur kaldıklarını dikkate alacak olursak, milletin yücelmesinde en etken araç sayılan eğitim-öğretimin gittikçe söneceğini anlamış oluruz. Bu bakımdan gerek eğitim-öğretim ödeneğinin artırılmasına ve gerek kasaba ve köylerin çokça para vererek öğretmenlerini ateşten gömlek olan yaşam zorluğundan kurtarmaya çaba göstermeleri kaçınılmazdır.

13. Teknik okul açılıncaya kadar kasaba okullarında birer teknik bölüm açmalı ve fukara çocuklarını yarım gün okutmaya, geriye kalan yarım günde de onlara en temel sanat dallarından birini öğretmeğe başlanmalıdır.

14. Ada'nın bütün çıkarlarını, en büyük okullarını, kazalarda oturanlar yalnız Lefkoşa'dan beklememelidir. Çünkü bilgi kaynakları hep Lefkoşa'da hazırlanırsa-ki bu bir düştür-kaza-

lardakiler kör kalacaktır. Bu bakımdan kazalar kendi çıkarlarını ve kendi açılarından Ada'nın yararlarını gerçekleştirmeğe bakmalıdır. Herkes kendi evladını kendi evinde, gözü önündeki büyük bir okulda okutmalıdır.

15. Her kaza merkezi içten ya da İstanbul'dan erkli öğretmen getirtmeğe bakmalıdır.

16. Öğretmenleri tembellikten, ilgisizlikten kurtarmak için bilgi ve becerilerilerine göre onları üç sınıfa ayırmalı; her 3 ya da 5 senede onları belirtilecek kitaplardan sınav verme durumunda bırakarak başarı gösterenleri terfi ettirip maaşlarını artırmalıdır.

17. Köy ve kasaba öğretmenleri hem çocukları okutmalı, hem de her hafta ahaliye milli konuşmalar yapmalıdır.

18. Şimdiki halde bütün Ada çocuklarını ilkökul eğitimin-den geçirmeği öngören bir yasa geçirilmeli; on yıl sonra da bu zorunluluk ortaokulu da kapsamalıdır.

19. Okullarını bitirdikten sonra şimdilik yani on-on beş sene içinde vatan çocuklarının %80'i sanayi ve ticarete, çağcıl tarıma yönlendirmeli; geriye kalan %20'sini de yükseköğrenim için dış ülkelere göndermelidir.

20. Yirmi sene sonra vatan çocuklarının %80'ini en yüksek eğitim-öğretim kurumlarına yollamalıdır.

21. Pek iyi bilmeliyiz ki; ilk kuşaktakilerin çoğu sanayi ve ticarete girişip geleceklerini emniyete alıp servet birikimini sağlamadıkça, kendi çocuklarını yüksekokullara gönderebilmeleri şimdiki dilencikleriyle olası değildir.

22. Lefkoşa ve bütün kaza okullarına erkli öğretmenler atayarak vatan çocuklarına Türkçe, Arapça, Farsça, İngilizce, Rumca, Fransızca dilleri öğretilmelidir. Her dilin bir adamla eşdeğerde olduğu unutulmamalıdır.

23. Yabancı dil öğretimi, papağan gibi ezbere dayalı değil

de bir dilden öbürüne çeviri yapabilecek düzeyde olmalıdır.

24. İngilizce öğrenen gençler, İngilizlerin âdetlerini, yaşam biçimlerini ve yüksek düşüncelerini bize uygun gelecek kitaplardan seçip tercüme etmekle halkımızı gerçek uygarlık yolunda ileri gitmeğe hazırlamalıdır.

25. Liseyi bitirenler arasından en başarılı ve namuslularını İstanbul'a, Paris'e, Londra'ya göndermek ve yükseköğrenimlerini tamamladıktan sonra da geri dönmelerini sağlamak için vatandaşlar çare aramalıdır.

26. Şimdilik Lefkoşa ve kaza merkezleri ile Poli, Lefke kasabaları ve Karpas ve Mesarya köyleri için yerli birer hekim ve eczacı, avukat, diplomalı ebe yetiştirilmesine ahalimizin nefes almak kadar gereksinimi vardır. Kıbrıslılar pek iyi bilmedirler ki işbu dört meslek elemanını Ada'da sağlayıp çoğaltmazlarsa ahlakımız, torunlarımız, geleceğimiz ve hayatımız tehlikede olacaktır.

27. İşte bu tür yüksek meslek erbabının yanısıra; vatan çocuklarından sanatkâr yetiştirebilmek için yatılı bir teknik okul kurulmasına katkıda bulunmak üzere Kıbrıs Türklerini ayda bir kuruş vererek Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiye'yi desteklemeye çağırıyoruz.

28. Köylerde hükümetin sağladığı parasal destek (atiyye), öğrencilerin sayısına değil, devam ve düzeylerine göre ayarlanmalıdır.

29. Köy okullarında çocuklar orak ve harman günlerinde okula asla gelmediklerinden her yıl dört ay kadar bir devamsızlık sözkonusu olur. Bu noktayı dikkate alarak tatil dönemleri yenibaştan düzenlenmelidir.

30. Köylüler eğitim-öğretim bakımından daha geride olduklarından öğretmen seçimi kendilerine kaldıkça daha zarar-

lı çıkacaklardır. Bu bakımdan kaza merkezlerindeki eğitim komisyonları yansız bir tutumla bütün köylere erkli öğretmenler göndermeğe bakmalılardır.

31. Bütün eğitim komisyon üyeleri ve özellikle de başkanları mutlaka okur-yazar takımından oluşturulmalıdır.

32. Çoğu öğretmenler anlatmaksızın çocuklara birçok kitapları ezberletmektedirler. Bu yöntemi bir yana bırakıp her sözcüğün üzerinde durarak anlamı açıklamalı, yazım ile dilbilgisi kurallarına önem verilmelidir.

33. Liseden diploma alan gençlerden yüzde doksan beşi ya kamu görevlisi olma, ya kötü yollara sapma, ya da aylak aylak dolaşma peşindedir. Bunlar arasından en zeki ve usullarını seçip, Ada'ya dönmek koşuluyla, yükseköğrenime göndermelidir. Bir kısmını da varsıl kişilerle büyük tüccarlarımız yanlarına alarak ticarete yönlendirmeğe ve sermaye sağlayarak onları ileri götürmeğe çalışmalıdır.

34. Basının, gazetelerin, basımevlerinin gezici birer bilgi kaynağı olduklarını halkımız iyice anlamalı ve bu yüzden Ada'da yayımlanan ve yayımlanacak olan gazeteleri desteklemelidir.

İngiliz hükümeti, idaresinde bulundurduğu milletlerin basınına çok önem verir. Ada'da tek ağızmiş gibi bağırان Rum gazeteleri (15 adet) ne istediler de hükümete yaptırmadılar? Bu bakımdan haklarımızın ve geleceğimizin güven altında olmasını istiyorsak basına gereken önemi vermeliyiz. Gazetelere herkes abone olmalıdır. Basımevlerimize daima iş göndermeliyiz. Haklarımız yendi mi, millet için yararlı bir konu gündeme geldi mi, onları hemen basına aktarmalıyız.

35. Bütün Ada Türkleri birlik ve dayanışma içinde milletimizin ileri gitmesi için ciddi çalışmalar yapmalıdır. Yani,

Türkler birbirlerini kardeş gibi sevmeli, birlik olmalı, tutmalı; adam kayırmayı, karşıtlığı, çekememezliği, tembelliği, ortadan kaldırmalıdır.

36. Yasama Meclisi (Kavânîn Meclisi), muhtar, yönetim kurulu, eğitim komisyonu seçimlerinde ahalimiz, doğallıkla, ikiye ayrılırlar. Ancak seçimden sonra taraflar, başkan ve üye kimliğiyle, birbirlerine düşman olup, karşıt her kasaba ve köye zarar vermekten, ilerleme çabası göstermeğe asla vakitleri kalmaz. Halbuki seçimler bitti mi taraflar yengi ve yenilgiyi hepten unutup barışılmalıdır. Eğer böyle yapılırsa Ada'nın bütün kasaba ve köylerini arapsaçı gibi karmakarış ederek çöküntüye sürükleyen ve her iki ve de beş senede yinelenen seçimlerin kötü sonuçları ortadan kalkar ve milletin çıkarları yeğ tutulur.

37. Kavânîn Meclisi; Avrupa ve Osmanlılarda var olan, özgürlüğün, bağımsızlığın gereği kurulan ve yaşama yetkisini elinde tutan meclislerin minyatürü olduğundan bu Meclisdeki varlığımızın sürdürülmesi için Türk üyelerini erkli, yabancı dil bilen, etkin, iyi niyetli, vicdanlı, dinine milletine bağlı beylerden seçmeliyiz. Yan tutucu, ortalığı birbirine katıcı, kinci ve bencil kişiler bu önemli Meclise asla seçilmemelidir.

38. Pek iyi bilmelisiniz ki, Rumları bu denli ileri götüren eğitim-öğretim, bilgi-beceri, sanayi, ticaret ve dayanışma ise de; Kavânîn Meclisi'nde çoğunluğu oluşturan erkli Rum üyelerin, birlik-beraberlik içinde kendi varlıklarının kalkınmasını gözetken yasaların çıkarılmasındaki etkileri de unutulmamalıdır.

39. Kavânîn Meclisi'nde bulunan İngiliz ve Rum üyeler pek erkli, bilgili, diplomat ve deneyimli adamlar olduklarından; Türkler de, onların karşısında konuşabilecek, halkımızın hukukunu ve çıkarlarını gözetebilecek elemanlar seçmelidirler.

40. Kıbrıs 'Yunanistan'a bağlama yanlısı olan Rumların Kavânîn Meclisi'ndeki bu konuyla ilgili konuşmalarını kesinlikle reddetmeli; Osmanlı İmparatorluğunun hâlâ bir parçası olduğumuz gerçeğinden hareketle bu bağları güçlendirici bir tutum içinde ciddi gayretler sarfedilmelidir.

41. Ada'nın Yunanistan'a bağlanması Rumlar tarafından istendiği süre, Türkler de Kıbrıs'ın yasal sahibine yani Osmanlı Hükümetine geri verilmesini kesinkes isteyip ayak dirmeli, Rum boyundurluğu altına asla girilmemelidir.

42. İngilizler özgürlük, eğitim-öğretim, bilgi- kültür ve uygarlıkça en ileri millet olduklarından aklımızı başımıza toplayarak bu özgürlük ortamından maddi-manevi en geniş şekilde yararlanmaya bakılmalıdır.

43. İngiliz hükümeti Ada'mızı işgalden bu yana Türk ve Rumlara özgürlük vermiştir. Rumlar, bu ortamdan yani eğitim-öğretim, sanayi, ticaret, çağcıl tarım, yüksek öğrenim, basın, şirket ve kumpanyaların kurulup geliştirilmesi açısından büyük yararlar sağlayarak ileri gitmişlerdir. Halbuki zavallı Türklerin yüzde doksan beşi 'özgürlük' kavramını kötüye kullanarak şaraba, rakıya, kerhaneye, meyhaneye, fuhuş yuvalarına, kısacası zevk ve eğlence âlemlerine düşüp günden güne mahv ve perişan olmakta ve gerçek uygarlıktan hemen habersiz bulunmaktadır. O halde üzülererek söyleyelim ki, Ada Türk'leri belki de Çinliler kadar bile ilerleme ve yükselme gösteremediklerinden, Avrupa 1909 yılında yaşadığı halde bizler 1709 yılında olup onların düşünce ve yaşam düzeylerine oranla 200 sene daha gerilerdeyiz. Aynı topraklarda yaşayan Türkler ile Rumlar karşılaştırıldığında, ince bir terazi ile iki taraf da tartıldığı zaman, onlara oranla bizim her açıdan ne denli alçaklarda olduğumuzu gören akli başında her

kişi hayretini açığa vurmaktan kaçınmamalıdır.

44. Her kasaba ve köyde tasarruf sandıkları kurup bir süre sonra da bunları birleştirerek bir milli banka oluşturulmalıdır.

45. Türklerin yüzde doksan beşi Rum tüccarlarına yüzde on-on beşlik faizle borçlu düştüklerinden git gide bütün mal varlığımız bu yolla Rumlara geçeceğinden Türk varsılları ile tasarruf sandıkları bu zavallı insanlarımızı batarak mahvolmaktan kurtarmaya çaba göstermelidirler.

46. Her Türk, alış-verişini her zaman Türklerle yapmalıdır.

47. Türk tüccarları ticari eşyaların çoğunu Anadolu'dan getirtilmeli, yani Osmanlı malı almalıdırlar.

48. Kıbrıs Türkleri de hep Osmanlı malı satın almalıdırlar.

49. Anadolu'dan Girne ve Baf yoluyla hep Osmanlı malı getirtmelidir.

50. Türkler de Ada'da büyük bir Osmanlı Şirketi kurarak vapur ve benzeri yararlı girişimlerle malvarlığını ve etkisini artırmaya bakmalıdır.

51. Ada'nın dışalımını azaltıp dışsatımını çoğaltarak dışarıdan para çekmenin yolları aranmalıdır.

52. İleride Kıbrıs, Mısır ve İskenderiye'nin ve hatta Avrupa'nın bile bir bahçesi gibi olacağından, herkes çağcıl tarıma yönelmeli, sahildekiler ise meyve ağacı üretmeli, taze ve turlanda meyvelerin de bilimsel yöntemlerle yetiştirilip korunması için bilgi ve beceri edinmelidir.

53. Dışsatıma elverişli en uygun ürünlerin Türkler tarafından yetiştirilmelerini sağlayarak servet artırımına gidilmelidir.

54. Bütün ahali yerli mallarına önem vererek onları satın almalı ve mecbur kalmadıkça hep Avrupa malına yeğ tutmalıdır.

55. Kasaba ve köylerde birçok genç ticaret peşine düşüp sebat göstermeli, ahali de Türk tüccarlarını hep korumalıdır.

56. Leymosun'da yüzde doksan Türk halkı hamallık ettiğinden, Rumların kendilerini işlerinden uzaklaştırma ve aç bırakma olasılıkları dikkate alınarak onların çocuklarını sanayi ve ticaret alanlarına yönlendirmeğe gerek duyulmalıdır.

57. Baf'lılar taşımacılığı; Lefkoşa, Magosa, İskele, Girne ve Lefke ahalisinin çoğu da ağalığı, başıboş gezmeyi artık azaltmalıdırlar da ticaret ve sanayiye önem vermelidirler. Yoksa, böyle devam ederlerse, emin olunuz, birgün gelecek ki, Allah korusun, bu adamların evlatları malsız-mülksüz kalarak ileride Rumlara, İngilizlere hizmetçi olacaklardır.

58. Bütün Türkler, Rumlara ve İngilizlere asla mal satmamalıdır. Bir Türk mal satmak zorunda kalırsa daima Türkü yeğ tutmalıdır. Çünkü ileride Kıbrıs malları yüzde bin oranında değer kazanacaktır. Hele sahildeki kasabalar ve özellikle Magosa ve Trenin geçtiği köylerin toprakları Malta denli değerlenecektir.

59. Şimdiki halde yüzde doksan oranında mülk ve servet, sanayi ve ticaret Rumlara geçtiğinden; Türkler artık çalım satmağı, kesip biçmeği ve saireyi bırakıp Rumlarla kardeş gibi geçinmeğe çaba göstermelidirler. Yoksa Türkler arasında ikiyüzlülük, bozgunculuk, kavga, sevgisizlik devam edecek olursa bunun zararlarından asla kurtulamayacaklardır.

60. Rumlarla Türkler birbirleriyle, ve Rumlar da kendi aralarında daima kavga etmekte ve yan tutmakta devam edecek olurlarsa her iki taraf da gerilemeden kurtulamayacak, mal-mülkleri de zamanla İngilizlere geçecektir.

61. Din adamları Ada'da gittikçe azalmakta olduğundan medreselerimizi düzelterek din bilgisinin yanısıra fen dersleri de programa eklenmelidir. Aksi halde birgün gelecek, imam, müderris, müftü, kadı gibi din adamlarını dıştan getirtmeğe

mecbur kalacağız.

62. 18-20 yaşından itibaren genç kız ve erkekler masrafsız evlenerek çocuk çoğaltmağa, geleceklerini hazırlamağa çalışmalıdırlar.

62. Ada'da frengi, belsoğukluğu, verem (ince hastalık: akciğer veremi) çok olduğu cihetle bulaşmamak için 'temastan' sakınmak gereklidir.

64. Pek çok hastalıklar hamam, kahvehane ve işçilerimizin çoğu kez kirliliklerinden ileri geldiği cihetle bu noktalara dikkat edilmelidir.

65. Ada'da sıtma hastalığı pek çok olduğundan her beş altı ayda ve özellikle yazın biraz 'sulfat' almak gereklidir.

66. Ada'da romatizma hastalığı çokça olduğundan rutubetli, nemli yerlerde asla oturmamağa çalışmalıdır.

67. Pek çok hastalıklar dere, evlek, göl suları ile taşındığından onlardan içmemeğe gayret etmekli. Zorunluluk halinde iyice süzüp bir çeyrek saat kaynattıktan sonra soğutup içmelidir.

68. Mümkün olursa daima pınar suyu içmelidir. Pınar suyundan sonra etrafı temiz kuyu suyu gelir

69. Kuvvet veren, insanı en ziyade besleyen yiyeceklerin başlıcaları şunlardır: Yumurta, et, süt, nor, peynir, bakla, fasulye, mercimek, nohut, böğrülce, enginar, ispanak vs. Vücutlarını ve özellikle beyinlerini yoranlar adı edilen gıda maddelerini orta derecede yemelidirler.

70. El ve ayaklarıyla çok iş görenler de çoğu zaman hamur işi, pirinç, nişastalı, yağlı, şekerli gıdalardan çokça yemelidirler.

71. Vücudu, fikri daima tembelliğe değil, etkinliğe, ciddi ve sürekli çalışmağa alıştırmalıdır.

72. İhtiyarlarla çocuklar 9-10; gençler, orta yaşlılar 7-8 saatte aşığı uyumamalıdırlar.

73. Mübarek Kur'ân-ı Kerîm'de uygarlık ve sağlıkla ilgili bütün kurallar mevcut olduğundan daima kutsal dinimizin buyurduğu şekilde hareket edilmelidir.

74. Ada'nın hemen her yerinde bozgunculuk, anlaşmazlık, çekememezlik, kıskançlık, çekiştirmek, alçaklara sevgi beslemek, yiyip içmeğe, eğlenceye düşkünlük son kerteye vardığından zavallı milleti yiyip bitirecek olan şu kötülükleri hepten gidermeğe çalışmalıdır.

75. İngiliz hapishanelerine düşmemek için yürürlükteki yasaları herkesin okuyup anlaması, ve özellikle köylülere bunların daha açık bir Türkçe ile yazılıp anlatılması gereklidir.

76. Kazadakilerle köylüler milli, yararlı işleri hep Lefkoşa'dan beklemeyip kendileri de yerlerinde serbestçe yapmalıdırlar.

77. Vatan çocuklarının vücutten ve fikren zehirlenmemeleri için, alkol kullanmaktan, tütünden, fuhuştan, ahlak bozulduğundan korunmaları bağlamında ana-babalar çok uyanık bulunmalıdırlar.

78. Rumların kalkınmalarına vesile olan başlıca etkenler şunlardır: Birlik-beraberlik ve dayanışma, milli gayret, eğitim-öğretim, çağcıl okullar, ileri düzeyde bir sanayi ve ticaret, nüfus artışı, güçlü basın, servet birikimi, taşınmaz mal varlığı, çağın gelişmelerinden yararlanıp onları basamak basamak yaşama geçirme, beş paralık, en küçük alış-verişte dahi yine Rumu yeğ tutma, boş yere harcamalardan sakınma, çok tutumlu bir yaşam sürme, sürekli ve düzenli çalışma, birbirlerine destek verme, çocuklarının geleceğini temine çalışma, kardeş gibi sevme, haklarına saldırı halinde hep bir ağızdan karşılık vererek direnme, seçkin öğretmenlerin ders ve milli duygulara sürekli özen göstermeleri, dinlerine son derecede bağlılıkları, 50-100 hatta 200 sene sonrasını düşünerek varlıkları-

nı sürdürebilmek için etkili önlemler almaları, ileride Ada'yı tümünden Hıristiyanlaştırmak için Türkleri manen ve maddeten mahvetme, eğitim-öğretimsiz, sanayisiz, ticaretsiz, etkisiz, parasız nüfussuz, mülksüz, bölünmüş, başsız bırakma planlamaları; sözün kısası siyaset ve iktisat bakımından onları yarı ölmüş bir halde yoksulluk dünyasına terketme tasarıları, bütün yönetim kadrolarını kendi dindarlarıyla doldurup Türkle-re, Osmanlılara gereksinme duymaksızın kendi kendilerine yetme çabaları, her kasaba ve köyde vaktiyle açmış oldukları tasarruf (iddihar) sandıklarının paralarından bir millet bankası kurarak hem mali konularda hükümetten yardım bekleme-me ve hem de para zoruyla Türklerin mallarını, mülklerini ele geçirme hesaplamaları.

İşte bu milli ve uzak görüşleri yüzünden onları parlak bir gelecek beklemektedir.

79. Türkleri gerileten nedenleri ise şöyle sıralayabiliriz: Dayanışma ve birlik-beraberlik içinde olma eksikliği, milli menfaat konularında zerre kadar dayanışma göstermedikten başka hayırlı işleri bozmak, millet yolunda çaba eksikliği, hat-ta bazı yerlerde hepten yokluğu, eğitim-öğretimde uygulama ve kaynak eksikliği, çağcıl okulların eksikliği; ahalinin bir kısmı okuyup yazmanın önemini kavramaya başlamışlarsa da bunlardan çoğunun çocuklarını kamu görevlisi (İngiliz hiz-metçisi) yapma emelleri, gençlerin yüzde doksan beşinin me-murluk, 'kuru beylik' peşinde dolaşmaları, en esaslı sanayi ve ticaretleri ayıp saydıklarından bunların sağladığı varsılıkla mutluluktan yoksun olmaları, gençlerden çoğunun içki âlem-lerine, zevk ü safaya, fuhuşa düşkünlükleri yüzünden evlen-meye geç kalmaları, çoğu kız babaların çok 'ağırılık' isteme-leri yüzünden epey gencin zamanı geldiğinde evlenemedikle-

rinden dolayı ahlaksızlığın artması ve bu halde bulunan genç-lerin salgın hastalıklara tutulup çocuk yapma özelliğini yitir-meleri; her Rum karısının arkasında yarım hatta bir düzine ço-cuk koştığı halde Türk kadınlarımızın hemen çoğu bir iki ço-cuk doğurduktan sonra artık keyiflerini tamam çatmak için is-teyerek düşük yapmaları.

Zaten bir çok genç frengi ve belsoğukluğuna tutulup tam bir tedavi göremediklerinden çoğunun çocuğu olmadığı ve nüfus azalmasının başgöstermesi.

Basınımızın, halktan tam bir destek görmediği cihetle, et-kinliklerini sürdürebilmek için dayanacak merci araması ve sonuçta da yansızlığını yitirmesi.

Bilgi-becerisi olmayan çoğu Türklerin, eski 'beylik', 'ağa-lık' alışkanlıklarını, eskilerde olduğu gibi, südürebilme uğru-na mal varlıklarını Rumlara satmaları.

En ağır faizli borç altına girmeleri. Çağın yeniliklerine önem verip onları yaşama geçirmedikleri yetmezmiş gibi bir de karşı tavır almaları.

Bir Türkün bir Türke zerre kadar yardımı dokunmasın di-ye çoğu zaman ondan alış-veriş etmeyip paralarını hep Rum-ların keselerine indirmeleri.

En alt düzeyde bile iktisat nedir bilmediklerinden aile bi-reylerinin son derece savurgan olmaları.

Ciddiyet, sebat ve gayretten zerrece nasiplerini alamama-ları. Birbirlerini asla tutmadıkları gibi yükselmeğe yüz tutmuş birinin, hepsi anlaşılmış gibi, tümünden peşine düşüp onu alaşağı etmek için elden geleni artlarına koymamaları, ve 'pîr aşkına' bu kısır döngüde senelerce uğraşıp didinmeleri.

Her baba çocuklarının geleceğini küçük yaşlarından itiba-ren asla düşünmediğinden 6-12 yaşına kadar analar çocuğun

denksizliğinden kurtulmak için onları okula gönderdikleri halde; 13-22 yaşına kadar gençlerden çoğunun öğretmen, ve ana-baba terbiyesinden yoksun olarak sefalet ve edepsizlik âlemlerinde geceli-gündüzlü vakit geçirmeleri, ve birtakım ana-babaların bu halleri görerek ya takdir etmeleri, ya da ön-leyememeleri.

Gençliğinin en ateşli yıllarını bu yolda geçirenlerin, bıyıkları sakalları çıkar çıkmaz bilgi birikiminden yoksun bulunduklarından ve babaları da yardım edecek durumda olmadığından o akılsız gençlerin geçim derdiyle ister istemiz polisliğe, hizmetçiliğe, şamişi, yoğurt yapmağa, davul çalmağa, sözün kısası en kolay bir işe sarılıp bir süre sonra o temelsiz işten çabucak usanarak bir başka geçim yoluna dalmaları; çoğu zaman birkaç ayda bir, işini ya da yerini değiştirerek it gibi dolaşmaları; bir kısmının da ana-babasını döverek onlardan zorla para koparmaları; bir kısmının ise ata mallarını satarak yine kendi 'beyliğinde', edepsizliğinde devam etmeleri; bir bölümün de ayda bir buçuk liracık karşılığı kamu görevine (hizmetkârlığa) girmiş diye övünç duyarak bir 'paşa' denli büyüklük satmaları; borç ile harç ile edepsizlikle para çekerek ayda üç dört lira harcamaları; bazılarının da zeytin ekmek yiyerek aylığından artırıp eski şıklıklarını söndürmeleri; güya dünyaya yalnız, süslenip gezmek ve hayvancasına yiyip içmek, gece gündüz zil-zurna (sarhoş) gezmek için gelmişler gibi sefâhat vadilerinde dolaşa durmaları.

Haklarımız birçok yerlerde, hususlarda yitirildiği halde kişisel yiğitliğe malik olan bu zavallı millet, toplumca bir bütün olarak yaşama ve dayanışma yiğitliğinden asla nasibini alamadığından ne gazetecilerin ve ne de aydınların bu hakları yeterince savunamadıkları,

Kasaba ve köylere atanan öğretmenlerin hakkıyla eğitim-öğretimde bulunmadıklarından başka, birçoğunun gazete okuyacak kadar bile bilgili olmadıkları, milli konuşmalar yapmadıkları,

Çoğu halkımızın din bakımından da zayıf düştükleri,

Değil milletin, hatta kendilerinin bile geleceklerini düşünmedikleri,

Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'nin var olup yaşaması için destek vermeyi akıllarının ucundan bile geçirmedikleri,

Yüksek mesleklerden ve devlet kadrolarındaki yüksek mevkilerden Türklerin yoksun bulundukları,

Belki de hükümet katında Türklerin etkisiz, itibarsız, tembel, İngiliz karşıtı olarak tanıtıldıkları,

Şimdi ve gelecekte Rumlara muhtaç olmaktan kurtulmak için akılcı önlemlere asla kalkışmamaları,

Parasal potansiyeli ileride sağlayacak olan tasarruf (iddihar) sandıklarına önem vermemeleri,

Görenekten, eski usullerden asla ayrılmamaları,

Çağcıl tarıma, teknik gelişmelere kapalı olup daima onları engellemeleri,

Kısaca; kötülük yanlılarını, bozguncuları elbirliği ile destekleyip güçlendirmeleri...

Karşıtlık, bozgunculuk, kıskançlık, çekememezlik, tembellik, cahillik, İslam dininin esaslarını uygulamaktan uzakta kalmak ve sebatsızlık, biçare Türklerimizi günden güne felaket uçurumlarına yuvarlayıp götürmektedir.

80. Kıbrıs Türkleri pek iyi bilmelidirler ki Ada'mız her ne kadar 'İngiliz Devlet-i Fehimesi'ne 'geçici' kaydıyla verilmişse de hâlen yasal sahibi 'Hükümet-i Seniyye-i Osmaniye'dir. Bu bakımdan vatandaşlarımız sevgilerini daima Os-

manlı hükümetine bağlayıp bu sevgi bağıını güçlendirmelidirler. Şimdi Osmanlı hükümetimiz Meclis idaresi (Meşrutiyet) sayesinde günden güne ileri gitmekte olduğundan Kıbrıslılar da İngiliz özgürlüğünden yararlanarak sanayide, ticarette, eğitim-öğretim alanında manen-maddeten güçlenmeğe çalışmaktadırlar ki Türkiye'deki siyasi ve iktisadi gelişmelere ayak uydurabilsinler.

81. Rum vatandaşlarımız gelecekte Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama emelleri doğrultusunda yetişkinler için gazete yazıları ve nutuklarla, küçükler için ise derslerle telkinlerle etkinliklerini sürdürdükçe; Türkler de Ada'nın Osmanlı hükümetine devir ve teslimi için tıpkı onlar gibi hareket ve sabat etmelidirler.

82. Ada Türkleri kalkınmak istiyorlarsa şu hususları gerçekleştirmek durumundadırlar: Dayanışma ve işbirliği, milli gayret, ciddi ve sebatlı çalışma, İslam dini gereklerinin hakkıyla yerine getirilmesi, sanayi ve ticarette köklü girişimler, yüksek meslek sahipliği, bilgi-kültür düzeyini yükseltme, çağcıl tarım uygulayımı; ahlaklı yararlı birer vatandaş olma.

İşte biz manen ve maddeten kalkınmak, ileride Osmanlı idaresine geçmek istiyorsak yukarıdaki eylem ve uygulamalara önem vermeliyiz. Aksi halde karanlık geleceğimiz için acıklı birer Fatiha okumaya şimdiden hazır olmalıyız.

83. "Âlem-i Osmaniyet ve İslamiyeti mahır ü perişan ederek mukaddes vatanımızı, milyonlarca Osmanlıları muhakkak bir inkirazdan, cadı-yı istibdâddan, o meş'ûm ve menhûs devre-i muzlime-i âteşinden, 'Hâkân-ı Mahlû' Abdü'l Hamîd-i Sâni'nin eyâdi-i zâlimâne ve hâinânesinden tamamiyle tahlîs ederek vatan ve millete ebedî câvidânî bir tarîk-i saâdet ve ulviyet, bir usûl-i mehâsin-şümûl kudsiyet bahş ü te'mîn eden zümre-i mücâhidîn ve müessisîn-i hürriyet-i hakîkiye, Birinci

Hürriyet ve Meşrûtiyet Pâdişâhımız Sultan Mehmed Hân-ı Hâmis Hazretleri'ne, Makaam-ı Hilafet-i Küberâ'ya her zaman mutî ve münkaad, ve dâima ibrâz-ı muâvenet ve hüsn-i hizmet etmek, üzerimize farz mesâbesinde olduğuna kat'iyen kaani' olmalıyız."

84. Lefkoşa, Magosa, İskele, Tuzla, Leymosun, Baf, Girne, Poli, Lefke ve daha sair kasaba ve büyük köylerde eğitim-öğretimin yaygınlık kazanmasına, birlik-beraberlik oluşturulmasına ve bilinçlenip milli duyguların yayılmasına yardımcı olmak için özgürlük yanlısı, yasal ve erdemlere önem verenler eliyle kulüpler, kıraathaneler açılmalıdır. Bu müesseseler sıradan halka, hatta aydınlara kalkınmada yol gösterici olacaktır. Kulüpler kendi aralarında dayanışmaya giderek milli hedeflerin saptanıp yaşama geçilmesinde yazışarak, görüşerek birtakım ortak sonuçlara varmalıdır. Görüşlerini, etkinliklerini yerli basınla yaymaya; koşullar elverdiği takdirde de İstanbul'daki kulüpler ve basınla ilişkiler kurmağa çalışmalıdır. Bu müesseseler Avrupa kulüpleri programlarını esas almalı ve ihtiyat (tasarruf) sandıkları ile kapsamlı ticaret şubelerinin oluşturulmasına gayret etmeli, yardımcı olmalıdır.

Sözün kısası, kulüpler bozgun ve hizip yuvaları değil; bilgi-kültür kaynakları, ilerleme, yükselme kurumları olmalıdır. Buralarda her hafta ya da ayda bir olsun sosyal, milli, fenni, sihihi, zirai, iktisadi, sînâi, ticari ve siyasi nutuklar verilmeli, gece eğlenceleri düzünlenmeli, dini öğütlerde bulunulmalı; ve de bu etkinlikler yerli basın yoluyla daha geniş bir alana yayılmalıdır. Ya da bütün kulüplerin seçeceği bir kulübe yetki verilerek bir matbaa alınıp bir de gazete çıkarılır ve bütün etkinlikler, haberler orada yayımlanıp dağıtılır. Böyle hareket edildiği takdirde Kıbrıs Türkleri pek sağlam bir dayanak nok-

tası ile güc bularak Ada'da Osmanlının egemenliğine, varlığına son vermek isteyen siyasi entrikalarla dolu ve düşmanca olan yabancı iktisadi baskılar giderilir, öte yandan Osmanlı saltanatı destek bulur.

85. Kıbrıs Türkleri, başta Hilafet ve Saltanat (Osmanlı Devleti) makamı olduğu halde 'İslam Birliği'nin güçlenip büyümesine meşru yollardan katkıda bulunmalıdır.

86. Osmanlı hükümetinde Meclis-i Meb'ûsân ve Âyân-ı Milî'nin özgürlük ve kalkınma ile ilgili atılımlarını basından her hafta izleyerek benimsemeye ve de desteklemeye çalışılmalıdır.

87. Kıbrıs eğitim-öğretim komisyonları daima İstanbul'daki Eğitim Bakanlığı'nın programlarına göre okullara şekil vermeğe çaba göstermelidir. Ancak en önemlisi Türkçe, İngilizce, Rumca ve hatta Fransızca dillerinin en iyi şekilde öğretilmesine son derecede titizlik gösterilmelidir.

88. Kıbrıs Türkleri pek iyi bilmelidirler ki İngilizlerden ve Rumlardan kendilerine hayır ve menfaat yoktur. Bununla birlikte dünyanın-sözde-en özgürlük yanlısı görünen İngilizlerin bahsettiği özgürlük ortamından, eğitim-öğretiminden ve bilgi-kültüründen meşru bir tarzda ve en geniş ölçüde manen-maddeten yararlanmağa çalışmalıdırlar. Ancak bu sayede iktisadi savaşı kazanıp yok olma felaketinden kurtulabilirler.

89. Zengin ve dindar olan yurtsever insanlarımızın batmak, harabolmamak, milleti dinen ve manen yüceltmek, İslamlılık ve Osmanlılığın sonsuza dek kalıcılığını sağlamak ve üstlenmek üzere kutsal camilere, milletin yararı için bağışlayıp vakfedegeldikleri binlerce malın gelirinden, vakfiye şartlarına göre, en iyi şekilde yararlanabilmek ancak dayanışma ile mümkündür.

90. Evkaf malları, 'millet malı' sayıldığından dindarları-

mız bunların korunup geliştirilmelerini içtenlike istemelidirler. 'Millet Sandığı' olan Evkaf hazinesinden ileride milletin büyük yararlar sağlaması isteniyorsa malları artırmağa, geliri çoğaltmağa bakmalıdır.

Lefkoşa ya da herhangi bir kaza merkezinde bir öğretmen okulu açıp uslu, namuslu, dindar ve açık fikirli öğretmenler yetiştirerek köy okullarına göndermelidir.

Osmanlı İmparatorluğu ile hükümetinin, İslam dünyasının maddi-manevi ilerleyip yükselmesini öngören bütün bağışlara, topluluklara, özgürlük yanlısı kuruluşlara, piyangolara katılmaklığımız kaçınılmazdır.

91. Beyin, kalb, akciğer, karaciğer ve böbrekler insanın en hayati uzuvları sayıldığı gibi, Kıbrısın İngilizlere icarı karşılığında Osmanlı İmparatorluğu'na ödenmesi öngörülen senede 92bin liralık vergi, Başkadılık, Müftülük, Osmanlı posta ve telgraf hattı ve Evkaf; en esash sanayi, ticaret, yüksek meslekler, birlik-beraberlik, sevgi-saygı ve millî gayretlerin çoğalıp sürdürülmesine özen göstermek de, Ada Türkleri ile Osmanlı Hükümetinin Ada üzerindeki hukuku ile egemenliğinin temelidir.

Malından mülkünden, ticaret ya da memuriyetinden senede en azından 200 liralık geliri olan bütün zenginler için şimdilik erkek evlatlarının Liseyi bitirmelerini ve ondan sonra yüksekokullardan birine gönderilerek öğrenimlerini tamamlamalarını, ardından da Kıbrıs'a dönmelerini öngören sıkı yasalar yapılmalıdır. Ya da, ilk , orta ve lise öğrenimi zorunlu olmakla birlikte, evladını yüksekokullara göndermeyen zenginlerden iki kat masraf alınarak iki fakir çocuğu, Ada'ya dönmek koşuluyla, sınavdan geçirip onun yerine yollamak üzere yasal düzenlemelere gitmelidir. Bütün bunlar başarının ve geleceğimizi güvene almanın hazırlıkları cümlesinden sayılır.

92. Binlerce köylü ve kasabalı Türkün, taşınmaz malları Rum tüccarların vekâleti (haczi) altında bulunduğundan ve bunlar satıldıkça, Türklerin züğürtlükten dolayı, Rumların ellerine düştüklerinden ve bu gidişle gelecekte bütün mallarımızın onlara geçeceğinden Evkaf Sandığı, Eytam Sandığı gibi kuruluşlardan onlara kredi vermekle mallarının kendilerinde kalması sağlanabilir. Yine satmak durumunda kalanlar olacaksa da onlarinkilerini Evkaf, bedellerini ödeyerek alabilme-
lidir. Bu takdirde mal bir din kuruluşunun eline geçmiş, sata-
mayacağına göre de yine bizde kalmış oluyor.

93. Evkaf gelirinin, şimdiki halde, yüzde otuzu gelir arttı-
rımına, yüzde otuzu kutsal camilere, mescitlere; müezzin,
imam ve öbür hizmetlilere; yüzde kırkı da eğitim-öğretime ve
okullara harcanmalıdır.

94. Dinin, İslamlığın yücelik ve kutsallığını herkes takdir
etse de; hayatın, genel sağlığın ve milli hukukun önemini de
her akıllı başında kişi onaylamalıdır.

95. Evkaf idaresi, lise ya da ortaokul mezunlarından bazı-
larını öğrenimlerini tamamlamak üzere İstanbul'a, Londra'ya,
Paris'e göndererek onların Ada'ya dönmelerine çok yardım-
larda bulunmalıdır.

96. Evkaf bütçesinden her sene birlerce lira alan Rum us-
talarının yerlerine geçmek üzere dışarıdan mimarlar getirterek
bu sayede birçok yerli mimarın yetiştirilmesine çaba gösteril-
melidir.

97. Kıbrıs Türkleri eğer eğitim-öğretime, çağcıl okullarla
medreselere, yeni metotlarla donanmış tarıma, en temel sana-
yı ve ticarete, basına, mal-mülk sahibi olmağa, mal satmama-
ğa, zengin olmağa, masrafsızca tez evlenerek çocuklarını ço-
ğaltmağa, milli konularda daima birlik ve dayanışmaya, Rum

vatandaşlarımızla daima iyi geçinmeğe; ancak, kalkınmak ve
milletin geleceğini sağlamak konularında daima toplum çı-
karlarını ön planda tutmağa; saltanat, özgürlük ve meşrutiyet
idaresiyle elele yürüyen Yüce Halifelik Makamına her zaman
bağlı ve itaatkâr olmağa gönülden çalışılıp gereken önem ve-
rilmezse 50-100-150 sene sonra Ada Türklerinin durumu pek
fena olacaktır-Allah Korusun!

98. Evkaf İdaresi tarafından her yıl inşaat için sarf olunun
binlerce lira Rum mimarlarının ellerine düştüğünden; Arabis-
tan'dan Mısır'dan mükemmel iki usta getirtilerek bunların
yanlarına her kaza merkezinden beşer adam verilip eğitimleri
tamamlandıktan sonra bunlar yine kendi kazalarına gönderil-
melidir. Bu kez de onların yanlarında zamanla yeni elemanlar
yetiyecektir.

99. Evkaf Dairesinin, masraflarını millet sandığından kar-
şılama üzere, kaza merkezlerindeki okullardan birinci ve
ikinci derece ile mezunları alıp İstanbul, Londra ve Paris'e
göndererek hekim, avukat, eczacı, ebe, mühendis, tarım uz-
manı yetiştirmesine; hatta önemli sanat dallarında bu gençle-
re eğitim-öğretim olanağı sağlamasına gereksinim vardır. Me-
zuniyetlerinin ardından bunları Ada'ya getirmekle de Evkaf
Dairesi yükümlü bulunacaktır.

100. Şimdiki halde Evkaf Dairesinin kalkınmayı hedefle-
yen, geleceği düşünen bazı uygulamaları varsa da; Lefkoşa'da
ve hatta her kaza merkezinde her iki yılda bir seçimle oluşturu-
lacak birer Evkaf komisyonu ya da meclisinin katkılarıyla
muhteşem Evkaf murahhaslarının (delegelerinin) işleri daha
da kolaylaşacaktır.

101. Gençlerimizin fena yollara düşmelerini önlemek için
kaza ve köylerde gece okulları açarak Türkçe, Arapça, İngi-

lizce, Rumca, Fransızca ve hatta İtalyanca, Almanca okutup bilgili kılınmaları ve ahlaklı kişiler olarak yetiştirilmeleri kaçınılmazdır.

102. İşte muhterem Ada Türklerinin gerçek ilerleme ve kalkınmalarına büyük ölçüde yarayan, dünyada ve ahirette güvenirlik ve mutluluklarına rehber olan işbu mütevazı programımız uyarınca Türkler el ve gönül birliğiyle milli hedefleri gözleyerek gece ve gündüz sürekli çalışmakta devam edecek olurlarsa, 5-10-50 sene sonra kalkınma ve gelişmenin en üst düzeyine ulaşmış bulunacaklardır. Ama, aksine, şimdiki gibi bilgisizlik-beceriksizlik, sanaysizlik, bölünmüşlük, tembellikle vakit geçirip işbu programda ön görüldüğü gibi hareket etmeyecek olurlarsa Ada Türklerinin karanlık gelecekleri, çökmüş hayatları ve yakın tarihlerinin sayfaları için şimdiden birer hazin Fâtîha okumaklığımız gerekecektir, inancındayım.

Yüce Tanrı bütün İslamları koruyup muhafaza buyursun-âmin!

Ek:

Abdülhamid'in baskıcı yönetimi döneminde ahalimizin çoğu, anlamadan dahi olsa, 'Jön'lük aleyhinde idilerse de özgürlüğün (II. Meşrutiyet) ilanından itibaren hemen tümünün de özgürlük yanlısı kesiliverdiklerini; ve her ne kadar otuz yıl İngiliz idaresinde bulunmuş idilerse de gerçek anlamda özgürlüğün ne olduğunu algılayamadıklarını ve hâlâ daha sanayi, ticaret ve kalkınmaya zerrece önem vermediklerini gördüm.

Yüce Tanrı hepimizi ıslah etsin, bizlere yol göstersizsin-âmin! Yardım ve başarı Allahlıdır!

1325/1909

Doktor Hâfız Cemal

DİZİN

- (Ahmed) Tevfik Efendi 96
A.Râik Bey 20
Abdestin Fâidesi 122
Abdest-cami borusu 85
Abdülfettah Efendi 51
Abdülhamid-i Sani'nin eyâdî-i zâlimâne ve hâmdesi 178
Abdülhamid'in baskıcı yönetimi 184
Abdurrahman 184
Abdülkadir Efendi Kaymaklı'lı Dülger 77,100
Abece sınıfları 66
Abone defterleri 56
Ada 50,52,60,67,72,73,76,95,96,98,99,113,114,115,116,117,122,128,147,148,149,151,155,154,163,165,166,167,168,169,170,171,172,173,174,177,178,180,181,183,184
Ada Türkleri 56,98,113,114,115,126,167,178,181,183,184
Ada Türklerinin geleceği 118
Ada Türklerinin kalkınmaları 113
Ada zenginleri 149
Ada'da kadın hastalıklarının son derece çokluğu 114
Ada'nın yararları 165
Ada'nın Yunanistan'a bağlanması 169
Adalı Şükûnü 155
Adalya'lı (Antalya'lı) Usta Yanni 79,80,99,137,138
Adana 39
Adliye Bakanlığı Sağlık Kurulu 11
Âfiyethâne Programı 121
Âfiyethâne 70,76,121
Ağalığı 169
Ağır faizli borç 175
Ağırılık 85,174
Ağlayan çocuğa memie verilmez 164
Ahmed Kemal Efendi 142
Ahmed Rifat Bey 142
Ahmed Rüşti Efendi 142
Ahatimiz 67,68,70,72,75,79,90,91,92,95,99,101,103,113,115,118,166,168,184
Ahalimizin sebatıslığı 79
Ahalinin maddî yardımını 150
Âhiret 125,184
Âhiret Uykusu 81
Ahlak bozukluğu 64,66,104,173
Ahlak güzelliği 162
Ahlakımız 166
Ahlaklı yararlı birer vatandaş olma 178
Ahmet Cemal Efendi 138
Ahmed Efendi 85
Ahmed Muhyiddin Efendi 136
Ahmed Rifat Efendi 80,142
Ahmed Rüştî Efendi 80
Ahmed Şükrü Esmir
Aile bireyleri 17,175
Akaça Peristeronası 161
Akaid-i İslamiye ve Ahlak Dersleri 66
Akbaba 50
Akcığer 122,172,181
Akdeniz 49
Akılsız gençler 176
Alçı fabrikaları 54
Alehtora 161
Altıncı Kitap: Vâlideler Ber-güzâr 123
Alaybey Sokakı 76
Alçakgönüllülük göstergesi 151
Alçaklara sevgi beslemek 173
Alçaklık 26,117
Âlemi 155
Âlem-i Osmanîyet ve İslamiyet 178
Âlemier
Âlet-edevat 37,112
Altıveriş ediniz! 81
Ali 74,136
Ali Bey 74
Ali Çavuş Efendi 12,34
Ali Fehmi Efendi 42
Ali Himmî Hüsnî Bey Değirmenlik Müdürü 100
Ali Rıza Efendi 20,83,100
Ali Rauf efendi 106
Alifödez 84,100
Alifödez Küyü Türk Ahalisi 100
Alkol 173
Allah 15,16,22,30,36,38,45,54,74,76,94,99,104,113,117,126,141,144,146,150,155,159,163,167,183,184
Allah için vermeli 146
Allah Kerim 54
Allah korusun 144,163,171,183
Allahın Adaleti 117
Allahın İnnayetiyle 126
Allahın Lutfu 36
Allaha Hamd ve Şükürler olsun 16
Allaha İsmarluluk 45
Allaha şükür 159
Allahın adaleti 117
Allahın izniyle 15,76
Almanya 11,56,84
Almanyalı 84
Ana Defter 86
Ana-babalar 173,176
Anadol Yöröğü 103
Anadolu 85,98,162,170
Anadolu'lu Rifat Efendi 138
Anadolu'lu Bir Zaptiye 85
Anarşistler 62
Anayasının yüce ruhu 142
Anlaşmazlık 53,133,135,173
Anneler 94,109
Arabacı 30,47,53
Araba 34,45,46,47,48,58,109,112
Arabistan 162,183
Arapça 9,64,65,74,85,116,165,184
Arapça gibi karmakarış 168
Arazi 35,163
Arnai (Kuzucuk) 84
As Başkan 130,132
Asâletlü Vâli Hazretleri 90
Askeri Kuralları 157
Askeri kuruluş 157
Askeri Okullar Bakanlığı 67
Askeri Rüştiye 30

Askerî Tıbbîye 11
Ata malları 176
Atatürk Meydanı 102
Ateş saçan kaleminiz 151
Ateşten gömlek 15,164
Atina 54,81
Atölye 81,90,100,108,111,142
Avni Hasan Efendi 142
Avrupa taklidi süt kapları 141
Avan-zâde Muhterem Süleyman Bey 114
Avrupa 11,12,54,86,88,123,138,150,160,162,168,169,170,179
Avrupa kulüpleri programları 179
Avrupa malı 170
Avrupa Milletleri 123
Avrupa tarzlığı 161
Avrupa usulünce 86,87
Avukat 52,56,78,90,96,114,122,124,166,182
Avukat Sadreddin 91,97
Avukatlık 52,123,125
Ayakları torna ile yapılmış türlü türlü masalar (trapez) lar 140
Ayakkır (Dilekkaya) 82
Ayakkabı 110
Âyân-ı Millî 180
Ayasergi (Yeni Boğaziçi) 82
Aydın görevi 151
Aydın kafa 148
Aydın kesim 126
Aynı topraklarda yaşayan Türkler ile Rumlar 169
Aziz Efendi 83,100
Aziz Efendi Tapu Memuru 100

Bakıcı 54
Barutçu-zâde Hacı Bey 20,27
Bavul 80,141,143
Baba 77,79,85,88,93,94,101,105,107,109,124,136,155,173,174,175,176
Baba Câbî 155
Baf 16,48,58,60,61,100,112,170
Baf Kasabası'ndaki büyük köyler 112
Baf Osmanlı Kiraathanesi üyeleri 100
Baf'ın çoğu köyleri 59
Baf'lılar 46,171
Bâhir Bey 138
Bahşış 26,102,105
Bahtıkarı Ada Osmanlılar 115
Bakkal küreği 141
Bâki ihtirâm 153
Bakla 172
Balıküre (Balıkesir) 59
Bankacı 53
Banyolu 137,141
Bando Müzikası 90,91
Bando-Muzika Dersi 90
Banko 88,108,140
Basimevi 65,74,80,82,85,102,109,112,142,143
Basimevi dizgici ve makineci 82,85
Basimevi dizgiciliği 80
Basimevi geliri 143
Basım 70,72,81,91,134,150,151,167,169,173,175,178,179,180,182
Basım mensupları 150

Basım meydanı 151
Basım organları 134
Basımımız 175
Basimevinin dizgici öğrencileri 102
Baskı makinesi 112
Baskıcı dönem 11,40
Baskıcı yönetim 13,15,38,39,61,62,73,116,184
Baskıcı yönetim dönemi 116
Bastonlu-kıvraklı Bey 104
Basdizgici (Basimevi) Mehmed Ali Bey 137,138
Başhekim 16,51
Başhekim Hazretleri 51
Başboş gezme 90,92,169
Başka ülkelerdeki milletler 51
Başkadi 60,61,63,81,93
Başkadi Osman Nuri Efendi 16,46,55,58,64,93,112,132
Başkadi Osman Nuri Efendi Hazretleri 50,61
Başkadi yandaşları 83,93
Başkadiılık 81
Başkan 51,55,57,58,60,64,130,131,132,133,166
Başkan Şemsaddin Günaltay 51
Başkent Lefkoşa 12
Başkumandanlık Dairesi 156
Başsız bırakma planlamaları 174
Bavulculuk 80,143
Bayağı ve ifura yüklü makaleler 97
Bayan öğretmen 162
Bayram Sergisi 102,106
Beloşukluğu, Frengi, Göz, Kulak-Burun-Boğaz, Sinir Hastalıkları 121
Beşinci Kitap : Küçük Çocukları Nasıl Beslemeli? 122
Belig Paşa 56,57,68,94
Belig Paşa Hazretleri 54,55,57,94
Beloşukluğu 121,172,175
Bencil kişi 168
Berberler 53,54
Berber öğretmen 154
Besleyici Yiyecekler Nedir? 122
Beş senede yinelenen seçimlerin kötü sonuçları 168
Beylik ağılık alışkanlıkları 175
Beyrut 11,37,39,54,98
Beyrut Lisesi 11
Bıçaklar 139
Bıçakçılık 85
Bi-mennihi'l-Kerim 141
Biçare 18,19,177
Bilet 83,84,93
Bilezikçilik 85
Bilgece idareler 154
Bilgi 12,14,16,17,19,22,28,31,33,35,49,51,52,54,67,69,81,87,90,123,124,126,133,142,143,145,148,163,164,167,168,169,170,175,176,178,180
Bilgi kaynakları 164,165
Bilgi ve Beceri 122,124,126,163,170
Bilgi ve Teknik Yuvası 90
Bilgi yuvası 145
Bilgi-beceri olmayan çoğu Türkler 175
Bilgi-kültür düzeyini yükseltme 176
Bilgi-kültür kaynakları, ilerleme, yükselme kurumları 179
Bilgisiz-becersizlik 184
Bilim 123,162,170
Bilim yuvası 162

Bilimsel yöntemler 170
Bilinçlenip milli duyguların yayılması 178
Birbirlerine destek verme 173
Bırak genç 92,102,106,116,170
Bırak kitaplar 74,166
Bırak usta ve öğretmenler 113
Birlik ve dayanışma 128,167,182
Birlik-beraberliğin sağlanması 97
Birlik-beraberlik 155,168,172,174,179,181
Birlik-beraberlik oluşturulması 179
Birlik-beraberlik ve dayanışma 173
Bitirme belgesi 182
Bodamyalı-zâde Kâzım Bey 20,26
Boro 140
Boyacı 53
Boyannmış iplikler 140
Borazan 102,108
Borazanlar 102
Boru sadalar 98,157
Borular 81,86,98,157
Bosna-Hersek 39
Boş yere harcamalardan sakın 173
Boyacılık 80
Boyalı Çinko Esiyası 85
Boyalı Çinkoculuk 144
Bozguncu Con Ocağı 115
Bozguncular 35,67,68,96,109,117
Bozguncular Takımı 97
Bozgunculuk 35,70,94,170,173,177
Böbrekler 181
Böğrölce 172
Böllünmüş 174
Böllünmüşlük 182
Börek 53
Bu Âhiret Uykusundan Kalkınız! 81
Bu okulun 144
Bulgaristan 39
Böse 150,158
Büyük tüccar 53,167
Büyük ve küçük ölçüde bezli ve portatif iskemle 140
Büyük ve küçük ölçüde köylü ve öküz heybeleri 140
Bütün ahalî 74,76,95,152,170
Bütün köyler 74,109,167
Büyük bir okul 165
Büyük eğitmeni 145
Büyük işler 95,151,155
Büyük kalfalar 108
Büyük Konuk (Komikebir) 84
Büyük özverili Bey 158
Büyük tüccarlar 167
Büyük üstad 136
Büyük yurtsever 145

Camaklı banko'lar 140
Câbi Hazretleri 147,152,154,156
Cadı-yı İstibdad 178
Cahil halk 96
Cahillik 67,62,177
Cahillik ve karantlık içinde boğulmuş zavallı hakımızın körlüğü 164
Camlı kütüphane 140
Cami 81,85,88,180,182

Çavahirci 54
Cemiyet Başkanı 130
Cemiyet Etkinlikleri 57
Cemiyet Osmanlı Bankası 55,58
Cemiyet-i Hayriye 54,55,58,60,62,64,66,75,115,123,126,127,128,129,130,131,156,166,176
Cemiyetimizin Talimatnamesi 56
Cennet 12,39,49,89,91
Ceza-yı Seza 99
Ciddi Sa'y ve Sebât 122
Ciddi çalışma 155,163,164,168
Ciddi ve sebatlı çalışma 178
Cikko Çarşısı 113
Ciltçi 53
Ciltçilik 77,80,143
Civar sakinleri 157
Cuma günü 80,86,108
Cuma pazarı 88,93,94,108

Çamaşır leğenleri 141
Çağcı kitaplar 161,162
Çağcı okul 173,174,182
Çağcı okulların eksikliği 174
Çağcı tarımı 169,178
Çağcı tarımı uygulayımı 178
Çağın gelişmelerinden yararlanıp onları basamak basamak yaşama geçirme 173
Çağın yenilikleri 175
Çalgılar eşliğinde 86
Çalışkan Rum vatandaşlarımız 63
Çamur 47,109,149
Çangar 54
Çangarlık 85
Çantacılar 80
Çantacılık 80,143
Çarşı 22,45,81,86,87,91,102,105,110,113,118
Çatoz (Serdarlı) 84
Çaydanlıklar 141
Çay 53
Çevirmenler 54
Çekmeceli dolaplar 140
Çekemezlik 29,35,50,170,177
Çekiştirmek 170
Çevirmenlik 149,152
Çevirmenlik sanatı 152
Çıkrık 80,82,140
Çıkar dışları 148
Çıkar kokuları 148
Çıkrıkçı 80,82
Çıkrıkçılar 82
Çırak 94,108
Çiftlik sahipleri 54
Çiftçi 53,71
Çinkocu 53,99,144
Çinko kalbur 141
Çinko musluklar (takımı ile) 141
Çinkodan su mahfazaları 141
Çingene 103,108
Çingene Çocukları 108
Çinliler 140,168
Çocuk sandalyesi 140
Çocuk babaları 94,108

Çocuk yapma özelliği 175
Çocuklara Mahsus Hıfzı's-Sıhha 114
Çocukların halleri 108
Çocukların geleceğini temine çalışma Çocuklarınıza Sa-
nat Öğretiniz! 81
Çoğu Şehrinin Teknik Okulu bozma girişimleri 100
Çok tutumlu bir yaşam sürme 173
Çörek 53
Çulhacılık 161
Çuvalcı 103
Çuvallık 80

Dâhilî Hastahkârin Tafsîlâtı 121
Dağıtıcı 151
Dâru'l-Maârif 152
Dava vekili 57
Dayanışma 38,54,128,163,164,167,168,173,174,176,
178,179,180,183

Dayanışma ve birlik-beraberlik içinde olma eksikliği 174
Dayanışma ve işbirliği 178
Demir kazanlar 141
Demir kürek 141
Demir tornacı 53
Demirci 53,85,110
Deccâl çıktı 98
Dede 155
Delege 183
Demircilik 84,100,130,144
Demircilik Atölyesi 100
Demircilik sanatlarının aletleri, makineleri 144
Denizcilik Bakanlığı 156
Derviş Paşa Hazretleri 57
Dere 109,172
Ders borusu 85
Ders Saatleri 101
Derslik 77,144,162
Dersliklerin sıraları 144
Derviş Bey 65,136
Derviş Habbal Efendi 61
Derviş Paşa 20,56,57,136
Dev aynası 95
Devam Belgesi 78,79
Devlet büyükleri 64
Devlet kadrolarındaki yüksek mevkiler 177
Dış ülke 140,127,165
Dışalım 170
Dışatım 170
Dilenciler 60
Din bilgisi 171
Din dersleri 162
Din İşleri Başkanlığı 61
Din kuruluşu 182
Dindarlarımız 181
Dinin İslam'ın yücelik ve kutsallığı 182
Diplomalı ebe 52,53,166
Diyarbakır 39
Dizdüköy 47
Dizgi yanlışları 119
Dizgicilik 143
Dizlikli 70
Dokuzuncu Kitap: Çocuklara Mahsus Hıfzı's-Sıhha
(Üçüncü Kısım) 123

Doğal ürünler 158
Doğramacılık 77,80
Doktor 12,14,15,17,18,20,28,33,37,38,43,45,46,62,
63,67,70,71,95,99,101,104,105,106,108,119,121,
128,136,137,138,139,144,159,184
Doktor Bey 14
Doktor Hâzret Cemal 45,62,63,67,70,119,121,128,
136,137,138
Doktor Hâfız Cemal Âtiyethanesi 141,144,184
Doktor'un İlanları 109
Domuz 108
Dondurma 53
Döner iskemle 140
Dökmeci 53
Dökmecilik birimi 84
Dördüncü Kitap: Sevgili İslamlarım, Artık Uyanalım! 122
Duvar 149
Duvarlar 100,103,148
Dükkan 24,77,94,108,163
Dülger 77,78,80,85,86,100,110,111
Dülger birimi öğrencileri 82
Dülger kalfası İrfan 104
Dülger öğrencisi 78
Dülger ustaları 77
Dülgerlik 77,103,110,143
Dünya 14,23,32,35,69,91,102,107,113,117,125,128,
176,178,180,181,184
Düşük fiyatlar 118
Düşünce ve yaşam düzeyleri 169
Düşünce Yapısı 63
Düşündüm 14,19,33,55,64,72,73,88,144,146,147,151,152,
153,154,155,156,157
Düşündüm başlıklı yazınız 151

Ebe eksikliği 114
Ebe okulu 114
Ebeler 53,115
Ebelik 52,125,129
Eczacı 16,17,18,19,21,22,31,32,33,34,36,38,39,40,41,46,
48,53,56,60,61,62,64,114,115,124,129,166,183
Eczacı Adayları 51,63
Eczacı Eftihî 19,21
Eczacı J.B. Efendi 34
Eczacılık 22,31,32,52,60,116,125
Eczacılık eğitimi 60
Eczacılık öğrenimi 116
Edepsiz 104,107,176
Edepsiz yazar müsveddeleri 107
Efendiler 13,30,31,32,33,60,62,65,88,145,162
Eftihî Efendi 16,21,22,49
Eğitim Bakanı Bey 145
Eğitim Bakanı Zeki Paşa 63
Eğitim Dairesi 112,114
Eğitim Dairesi müfettişi merhum Cemal Efendi 114
Eğitim güneşi 147,151
Eğitim ile Sağlık Bakanlıkları 156
Eğitim katkısı 148
Eğitim Komisyon üyeleri ve özellikle de başkanları 167
Eğitim nuru 148
Eğitim okulu 151,152,155
Eğitim Okulunda vatan çocukları 155
Eğitim ve sanat elemanı 115

Eğitim-Aşığı 146
Eğitim-öğretim 35,49,50,52,53,73,81,83,103,123,127,
144,145,146,151,152,153,154,156,157,
158,161,162,164,165,166,168,169,173,
174,177,178,179,180,182,183
Eğitim-Öğretim Bakanı 157,158
Eğitim-öğretim oluşumunu 153,156
Eğitim-öğretim tutkunu 152
Eğitim-öğretimi yanlışları 145
Eğitim-öğretimde uygulama ve kaynak eksikliği 174
Eğitim-Öğretime, Okullara Önem Veriniz! 81
Eğitim-öğretimin kaçınılmazlığı 164
Eğitim-öğretimin yaygınlık kazanması 179
Eğitim-öğretimsiz. 174
Eğitimsizlik 155,163
Eksi Limon Suyunu Saklamak İster misiniz ? 122
Eksi Meyveler Muzdır. 122
Ek 50,52,60,68,101,102,103,111,112,115,121,123,129,
136,137,138,139,140,141,142,144,150,156,173,184
El İlanları 47,84
Elefteriye Gazetesi 98
Ellinoz 72
Emlak ve arazi 163
En büyük okullar 164
En esash meslek 163
En esash sanayi 174,181
En temel sanayi ve ticaret 182
Enginar 172
Enkaz 115
Erkek evlatları 181
Erkek ve kız okulları 162
Erkek hizmetli 31
Erkii bayan öğretmenler 162
Erkii öğretmen 161,165,167
Erkii Rum üyeler 168
Erkii, yabancıl dil bilen, etkin, iyi niyetli, vicdanlı, dine
milletine bağlı beyler 168
Ermeniler 52,87,99,108
Ermenilere özgü olan çinkoculuk ve boyanmış tenekecilik
sanatları 99
Erzurum 39
Eski Başkadi Osman Nuri Efendi Hazretleri 20,50,61
Eski Mal Müdürlüğünden Leymosunlu Emin Efendi 20
Eski aileler 68
Eski ilkokul hocaları 107
Esnaf kesimi 93
Esnafın çoğu 93
Esrar 107
Eşraf 12,13,14,25,57,58,67,69,83,94,95,128
Eşraf ve Öndegelemler Takımı 94
Eşsiz İslam gazetesi 153
Eşya 19,28,42,43,77,80,81,82,83,84,86,87,88,89,91,94,
98,100,103,104,105,106,108,110,112,113,118,130,
131,142,170
Etkisiz 174,177
Ev Hanımlarının Ölümçül Kazası 121
Ev idaresi 522
Evdim 161
Evkaf 51,61,62,68,83,93,95,97,107,136,181,182,,183
Evkaf Bütçesi 93,182
Evkaf İdaresi 183
Evkaf Komisyonu ya da Meclisi 183

Evkaf malları 181
Evkaf Murahhası İrfan Efendi 136
Evkaf murahhasları 183
Evkaf ve Lase 97
Evkaf Müftü Kesimi 61
Evkaf-Müftü Tarafı 51
Evkaf-Müftü Yandaşları 83,95
Evkaf-Müftü Yanlıları 62
Evlar 50,54,55,93,96,103,104,108,110,155,171,181,
Evlek 172
Evler 24,30,38,45,163
Ey Kıbrıs Türkleri Uyanınız! 81
Eytaam Sandığı gibi kuruluşlar 182
Fare tuzakları 140
Fabrikacı 53
Fakir öğrenci 8,65,162
Fakir öğrenciler 8,65,162
Fakirlik belgesi 25,26,27,28,29
Farsça 9,64,65,85,116,165
Fasulye 172
Fenerler 141
Fedailer 62
Felaket uçurumları 177
Felsefe 102
Fen 102,171
Fen Bilgisi 102
Fen dersleri 171
Fenni, sıhhi, ictimai, siyasi, ticarî, zirai konuları içeren kü-
çük kitapçıklar, broşürler 143
Ferman 62,63,67
Fesat ocağı 64
Fesat yuvası 62,64,67
Fevzi Paşa Hazretleri 11
Fitneçiler 109
Fransa Hükümeti 91
Fransız basını 91
Fransız postahanesi 40
Fransızca 31,33,50,52,64,65,74,82,85,91,92,95,102,116,
165,180,184
Fransızca ders 50,91
Fransızca dersleri 50
Fransızca öğretmeni 91
Freng terzisi 53
Freng terziliği 143
Frengi 121,172,175
Fuhuş 169,173,174
Fukara 18,21,23,24,26,29,37,42,43,48,55,56,65,76,111,
127,129,134,164
Fukara çocukları 134,135
Fukara kalfalar 111
Gayet süslü gelin masaları 140
Gazeteciler 53,118,176
Galatya (Mehmetçik) 161
Gâvurlar 71,103
Gazete 22,70,71,72,73,74,75,96,97,100,131,134,144,146,
153,154,177,178,179
Gazete yazıları ve nutuklar 178
Gazetemizin adı 118
Gazetemizin sayıları 75
Gazetemin Ek'i 150

Gazino 107
Gemicî 53
Gece 24,34,38,58,64,65,67,68,69,70,76,100,111,116,
125,128,145,151,152,155,157,179,184
Gece Dil Okulu 151,152,155,157
Gece Dil Okulunda vatan dedeleri 155
Gece eğlenceleri 179
Gece Jön Mektebi 67
Gece Okulları 67,70,116,184
Gece Okulu 64
Gece Türk Okulu 152
Geceli-gündüzlü özverili çalışmalar 117
Geçim derdi 176
Geçitkale (Kütünye) 47,84,161
Geleceğimiz 124,125,166,167,178,182
Gelir arttırımı 182
Genç 22,105,116,124,170,172,175
Gençlere eğitim-öğretim olanakları sağlama 183
Gençliğinin en ateşli yılları 176
Gençtürk Bey'i: H.N.S.Y. 12
Genel Kurul 57,129,130,133
Genel Kurul Üyeleri 57,129
Genel sağlık ve millî hukukun önemi 182
Genel Sağlık 50,66,162
Genel sağlık bilgileri 162
Genel Sağlık Dersleri 50,66
Gerçekler 140
Gerçek uygarlık 166,169
Gerçek yurtseverlerin vicdanları 99
Gezici birer bilgi kaynağı 167
Gıbrıyagıs Filaga gazetesi 98
Girişim 28,34,35,37,38,41,48,79,91,115,117,152
Girne 48,152,161,170,171,179
Girne Şubesi 152
Girne ve Baf yolu 170
Göl suları 172
Gönyeli 149
Görenek 125,177
Görevliler 53,67,146
Gözlerinizi Muhafaza Etmek İster misiniz ? 122
Gureba Hastanesi 36,41,42,43
Gümüşlü, kalaylı tel bilezikler 141
Güçlü basın 173
Gülhane 11
Güllüncü İbre-Âmiz Hikâyeler 89
Gümrük işlemleri 88
Gündüz 24,38,107,110,125,128,176,184
Günlük defterlerimiz 117
Günümüz 123,124

Hâricî Cerrahlık, Cild,Kadın Hastalıkları 121
Hasan Âsum Efendi 142
Hasan Aziz Efendi 142
Hasan Sami Efendi 142
Hacı Arif Efendi 138
Hacı Bey 29
Hacı Elengu 30
Hacı Yusuf Ağa 145
Hâfız Ali Efendi Hazretleri 136
Hâfız Efendi 79
Hâfız Efendiler 65
Hâfiye 11,40,62,63

Hâfiyeler 41,42,61,66,67,75,115,116
Haftalık para ödülü 80
Haftalık parası 86
Hakaretler 14,118
Hâkim İzzet Efendi Hazretleri 94
Hâkim Osman Nuri Efendi 51
Hâkim Taraf 51
Haklarımızın ve geleceğimiz 167
Hallaç bağı 141
Haleb 39
Halil Efendi 20,22,51
Halk kesimi 84
Halkın yardımları 116
Hallacılar 82
Hallacılık 77,80,143
Hamal 53,104,113,145,171
Hamam 100,149,172
Hamamcı 53
Hamur işi 172
Hancı Hacı Mustafa Efendi 20
Han Köşeleri 36,108
Hancı 20,53
Hanlar 40,45,109
Hasta Olmamağa Çalışmak 122
Hasta Olmamak İster misiniz ? 122
Hasan Fahri 83
Hasan Tahsin Bey 65
Hastalıklar 11,21,33,40,121,172,175
Hattat Nâif Efendi 20
Hatib 146
Hayatımız 166
Hayd Stam Efendi 16
Haydar Paşa Camii 29
Hayır kurumu 7,10,64
Hayvan 109,176
Hayvanat sergisi 102
Hızır ol borusu 85
Hekim 13,15,17,18,37,38,46,52,53,55,115,129,166,183
Hekim Hesabı 46
Hekimlik 13,52,125,127
Helvacı kutuları 141
Helal Para Kazanınız! 81
Helvacı 32,141
Hemşeriler 9,116,141
Her kaza merkezi 32,52,55,132,165,183
Her sanatın atölyeleri, kalfaları 142,144
Her türlü çekik ve keserler 140
Heybeci 85,103
Heybecilik 77,80,143,161
Hıristiyanlaştırmak 174
Hıristiyanlığın Hakları ve Kutsallığı 72
Hıristiyan Boyunduruğu 56
Hıristiyan dünyası 32
Hicaz demiryolu 102,139,154
Hiciv üstadı
Hikmetler 145,153
Hilafet ve Saltanat (Osmanlı Devleti) makamı 180
Hilmi Bey 65
Hisar altındaki oyun alanları 149
Hiyle-hud'a 146
Hizmet 12,18,19,23,24,29,30,34,37,38,52,66,73,80,113,
125,144,145,147,158,159,179

Hizmetlerimiz 155,159
Hizmetli Rum Kadın 30
Hoca Efendi 162
Hukuk bilgisi 125
Hükümet 16,19,22,32,50,64,73,89,91,93,98,112,114,124,
130,148,149,166,167,169,174,177,178,180,181
Hükümet Hastahanesi 16,32
Hükümet kapısı 124
Hükümetin sağladığı parasal destek (tatıyye) 166
Hürrem-zâde Hakkı Efendi 20,57,136,137,138
Hürmet büseleri 159
Hürriyetin İlanı 114
Hüseyin Resmî Efendi 84
Hüsn-i Kabûl 114

İrgat 53
İslatırcılık (İslatırcılık) 85

İbrahim Ş.M.Y. Bey. 20
İbrıklar 141
İbrahim Şevket Bey 65
İbret-i âlem için 118
İçinde bulunan ortamı 118
İçişleri 61,63
İçişleri Bakanı 63
İkadiye İdaresi 30
İfade tarzı 150
İfratlar 97,118
İhtirâmât-ı fâika 153
İhtiyarlar 172
İhtiyat (tasarruf) sandıkları 179
İl. Meşrutiyet 62
İl. Sultan Hamid 75
İki Yüz Ağızlı Çakı 140
İkinci Kitap: Ev Hanımları ve Kömür Çarpması Hakkında
Hıfzû's Sıhha Münderrecâtı 121
İkinci azrail görevi 125
İkiyüzlülük 159,171
İktisad 125,126,162,178,179,180
İktisadî Savaş 180
İlan 12,62,65,84,110,111,114,131,141,144,153,154
İlan Sureti
İlanname 122,131
İleri arş 157
İleri düzeye bir sanayi ve ticaret 173
İlerleme ve yükselme 169
İlgisizlik 156,165
İlk kuşaklıkilerin çoğu 165
İlkokul 49,53,65,74,93,107,112,114,121,124,152,164
İlkokul ders programı 114
İlkokul Öğretmenleri 93
İlkokullar ödeneği 112
İmam efendiler 162
İmam ve öbür hizmetliler 182
İmam-zâde Mehmet Nesib Efendi 30
İmamlık 162
İnsanın Nefesi Zehirlidir 122
İnsanları Nasıl Tanımalı? 122
İnce bir terazi 169
İngiliz 17,25,29,30,32,33,41,42,52,63,69,71,72,73,74,80,
89,100,102,105,117,118,163,164,166,167,168,
169,171,173,174,177,178,180,181,184

İngilizce "Royal Star -IV" 65
İngiliz basımevi 74
İngiliz Devlet-i Fehimesi 177
İngiliz eczacılık kitabı 31,32
İngiliz hapishaneleri 173
İngiliz hekimî 33
İngiliz hekimler 71
İngiliz hükümeti 72,167,169
İngiliz idaresi 184
İngiliz karısı 177
İngiliz lirası 17,100
İngiliz özgürlüğü 178
İngiliz postahanesi 40
İngiliz-Rum üyeler 168
İngiliz usulü 73
İngiliz ve Fransız sümürgeleri 774
İngiliz ve Rum büyüklüğü 69
İngiliz ve Rum Gazeteleri 74
İngilizce 31,32,33,41,52,64,65,74,82,85,89,92,102
İngilizce öğrenen gençler 166
İngilizce öğretmenliği 85
İngilizlerin âdetleri 166
İngilizlerle gelen özgürlük ortamı 163
İngiltere 56,88
İpek boyunbağı 140
İpek çarşaf dokumacılığı 85
İskarpın 140
İslatırcı (İslatırcı) 54
İskaniyet ve Hıfzû's-Sıhhamın Ehemmiyeti 121
İskele 12,33,34,39,68,161,171,179
İskele'iler 59
İskemle 82,140,141,144
İskemleler 144
İskenderiye 114,170
İslam 35,38,50,55,60,62,66,67,70,71,72,73,74,82,88,89,
93,96,97,100,102,112,117,121,126,129,139,141,
144,151,152,153,156,177,178,180,181
İslam Basımevinin harfleri 112
İslam birliği 180
İslam dini gereklerinin hakkıyla yerine getirilmesi 178
İslam dininin dayanağı 126
İslam dininin esaslarını uygulamaktan uzak kalmak 177
İslam dünyası 177,181
İslam fukura çocukları 129
İslam gazetesi 71,72,96,112,117,141,144,153
İslam gazetesi idaresi 163
İslam gazetesi ve matbaası 71
İslam Gazetesinin Özel Sayısı 102,139
İslam Kütüphanesi 50,88,89,121
İslam Kütüphanesi Adına Yayımlanan Sağlık Kitapları 50,121
İslamın imtiyazı 73
İslamlık 35
İslamlık ve Osmanlılığın sonsuza dek kalıcılığını sağla-
mak ve üstlenmek 180
İsmet Hanım 138
İspanak 172
İstanbul 12,13,15,16,17,37,40,54,56,60,61,62,63,64,67,
73,75,79,84,88,116,136,158,165,166,179,180,
182,183
İstanbul'daki Eğitim Bakanlığı'nın programları 180
İşçi Cemal 90
İşçi kadın 30

İşçiler 148
İşçilerimiz 172
İşsizlik 143,163
İttifak ve İttihad 122
İttihad Karanhanesi 14,20
İzmirli Muzikacı Ahmed Efendi 85
İzzet Efendi 51,94

Japonlar 140
Jön 12,13,20,39,52,62,63,64,67,68,69,70,71,73
Jön Adı 68
Jön Alanı 167
Jön Ali Rıza Efendi 30
Jön Doktor 71
Jön Gazetesi 71,73
Jön Mensupları 116
Jön okulu 67,68,71,116
Jön Türkler 75
Jön'lük Dersleri 67
Jön'lük Yakıştırması 69
Jön süsü 68
Jön-Türk 63
Jönler 12,67
Jön'lük 62
Jurnaller 62,67
Jurnalleri 62

K.Ziya M.D. Efendi 20
Karutsacı (faytoncu) 53
Kâtib Efendi Hazretleri 20
Kazalardaki Şubelerimizi ve Vizitelerimizi Bilmek İster misiniz? 121
Kazancı 53
Kaba-saba 158
Kâbir azabı 111
Kadı 63,172
Kadınlar 36,44,81,83,85,87,162
Kadro dışı 93
Kağıttan çorap 140
Kahve ve şeker kutuları 141
Kahvaltı 53
Kahve 25,57,140,141
Kahvehane 57,58,64,66,67,172
Kahvehanelerin müşterileri 66
Kallos 140
Kalabuda Efendi 91
Kalavason (Talışu) 47
Kalayeri 84,85,103
Kalaycılık 84,103,144
Kalaycılık Birimi 84
Kaifa 49,79,80,106,110
Kalfalık Belgesi 82
Kalkınma 7,8,54,180,184
Kalkınmak ve milletin geleceğini sağlamak 183
Kâmil adındaki öğrenci 109
Kâmil Bey Kenan 136
Kamu Görevi 62,176
Kamu görevi (hizmetkârı) 176
Kamu görevlisi 53,148,167,174
Kamu görevlisi (İngiliz hizmetçisi) 174
Kamu hizmetleri 65
Kamunun güvenliği 146

Kamuyuunu ilgilendiren konular 150
Kanceler 144
Kanlı bu savaş 157
Kantın 881
Kapsamlı ticaret şubelerinin oluşturulması 179
Kara İbrahim 150
Kara ve Deniz Harp Okulu 156
Karaçalmalar 116
Karanlık geleceğini 178
Karatahtalar 77
Kardeş gibi sevmek 166,173
Karlıdağ 15,16
Karınca kadarcıca 19,73,97,151
Karpas 166
Karpas ve Mesarya köyleri 166
Karşılık 14,71,83,96,97,118,173
Karşıt 91,168
Karşıtlar 91,92,93,96,99,106,141
Karutsa (lando) 30
Kasaba merkezleri 162
Kasaba ve köylerdeki öğretmenler 162
Kasaba ve köylere atanan öğretmenler 177
Kasabalardaki kız okulları 162
Kasnak usulleri 161
Kaşane 145,148,149,152
Kâtip 23,87,130,131
Katolik 82,118
Kavânin Meclisi 57,95,96,168,169
Kavga 53,171
Kayıt ve Kabul 134,152
Kaymaklı 58,77,100,149
Kaymaklı'lı Dülger Abdülkadir Efendi 77
Kaza Komisyonu 129,133,134
Kaza merkezindeki medrese 112
Kaza merkezleri 49,55,56,129,130,132,133,161,166,167,183
Kaza ve Köy Komisyonları 129,130,131,132,133,134
Kaza ve Köyler 24,83,89,184
Kazadakililer köylüler 173
Kazalarda otururlar 164
Kazanç getiren önemli sanatlar 163
Kazanımlar 34,150
Kâzım Bey 29
Keçe 53
Kefaletli senet 142
Kenan 59,136
Kerhane 95,107,169
Kerhanecilik 104
Keskin r'li okul 148
Kıbrıs Teknik Okulu öğrencilerinin askeri ve gayet süslü, resmi üniformaları, Mülkiye üniforması 140
Kıbrıs 12,22,32,35,37,42,49,54,55,56,59,60,61,62,63,64,66,67,70,71,72,73,74,75,76,81,83,88,97,104,106,110,112,115,116,117,118,119,123,126,127,128,129,130,141,142,143,144,147,151,162,163,166,169,170,171,177,178,180,181,182
Kıbrıs Başkadısı 63
Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi'nin Tâlimâtı 60,129
Kıbrıs Cemiyet-i Hayriye-i İslamiyesi 10,55,67
Kıbrıs eğitim-öğretim komisyonları 180
Kıbrıs Hükümeti 22
Kıbrıs ilkokulları 74
Kıbrıs İslâm Derneği'nin Yönetmeliği 60,129

Kıbrıs Osmanlılarına Mahsus Parlak İstikbal Programı 8,129
Kıbrıs Teknik Okulu 76,81,97,106,112,117,140,141,143,144,147
Kıbrıs Teknik Okulu ile İslam Gazetesi ve Basımının Millette Bağışlanması 112
Kıbrıs Teknik Okulu Kurucu ve Müdürü İslam Gazetesi Sahip ve Başyazarı Doktor Hâziz Cemal 141,144
Kıbrıs Teknik Okulu Ürünü 81
Kıbrıs Teknik Okulunun Son Ödül Töreni ile Son Kez Kamış Töreni 141
Kıbrıs Türk Halkı 8,42,73,112
Kıbrıs Türkleri ve gazeteciler 118
Kıbrıs'ın herhangi bir kaza merkezi 142
Kıbrıs'ın Kasaba ve Köyleri 49,70
Kıbrıs'ın (Baf'lı) Doktor Hâziz Cemal 119
Kıbrıs'ta Çıkan Türk Gazeteleri 71
Kıbrıslılar 37,166,178
Kıdemli 150
Kıllabacı 54
Kıraathane 14,20,57,68,100
Kıraathanenin yönetim kurulu 14,68
Kısır döngü 8,175
Kıskançlık 29,35,173,177
Kız okulları 54,161,162
Kiremit 54
Kilimci 85,103,107,111
Kilimci Ustası 107
Kilimciler 82
Kilimcilik 77,80,143,160
Kimya 31,50,143, '0
Kimya Aletleri 93
Kıncı 168
Kiri 29,172
Kiri-zâde Sokağı 29
Kişilik kazanma 162
Kişisel çıkar 7,24,43,87,164
Kişisel yetenek 146
Kişisel yiğitlik 176
Kitabın basımı 119
Kitapçılar 88
Kolalanmış gömlek ve yakalar 140
Komisyoncu 53
Koca eğitim simgesi 145
Kokono 50
Kolacılık 144,161
Koli 88
Komibekir (Büyük Konuk) 84
Komisyon 50,51,53,55,58,59,112,126,127,129,130,121,132,133,134,135,142,143,144,167,168,180,183
Komisyon Başkanı 51,55
Komşuların istirahatleri 157
Konuğun bahçesi 157
Konak 30,42,43,145,148
Konuşmalar 22,58,59,62,67,69,70,82,83,86,112,115,148,165,169,177
Koruyucu kanatlarımız 153
Kozmografya 102
Kömür Çarpması, Kömür Çarpmış İnsanları Ölümünden Nasıl Kurtarmalı? 122
Köfünye (Geçitkale) 47,84,161
Kökendincilik 125
Kömürçülük 103
Köpek çobanı 79

Kör tüccarlık 73
Kütüphane yarıtları 177
Köylü iskemlesi 140
Köylü ve freng çizmesi 140
Köylü ve kentli sırsıpları 140
Köy çocukları 94
Köy kandilleri 141
Köy komisyonları 127,129,130,131,132,133,134
Köy ve kasaba öğretmenleri 165
Köylü çocuklar 104,109
Köylü ve kasabalı 83,182
Köylüler 36,37,44,46,48,49,54,58,70,71,84,86,87,89,94,108,109,166,173
Kuyumcu 54
Kulüpler 112,179
Kumarhane 107
Kunduracı 53,79,83,110,143,152
Kundura 77,85,87,106
Kundura makineciliği 77
Kundura makinecisi 85
Kunduracı öğrenciler 85
Kunduracı öğretmenliği 84
Kunduracılık 77,79,83,110,143,152
Kunduracı makinecileri 82
Kur'an-ı Kerim 162,173
Kuram 123,148
Kuru beylik 174
Kurucu 141,147
Kuş kafesleri 141
Kutsal camiler 180,182
Kutsal dinimiz 173
Kutsal vatanımız 124
Kuyu suyu 174
Küçük boyda elbise dolabı 140
Küçük dolap 82
Küçük sanayi okulu modeli 163

Laleli Cami Sokağı 76
Larnaka 12,33,34,47
Laterna 82,145
Laternanın hoş eşgileri 145
Lavman'lar 141
Lefke 48,58,161,166,171,179
Lefke ahalisi 171
Lefke'liler 58
Lefkoşa 12,13,14,15,16,20,22,27,29,32,33,34,35,36,37,38,45,46,47,49,51,52,53,55,57,58,60,62,63,64,80,83,84,86,88,93,96,100,102,111,116,129,130,131,142,149,155,162,164,165,166,171,173,179,181,183
Lefkoşa halkı 20
Lefkoşa lisesi 22
Lefkoşa mahalleleri 58
Lefkoşa yehri 35
Lefkoşa üyesi 96
Lefkoşa ve bütün kaza okulları 165
Lefkoşa ya da herhangi bir kaza merkezi 181
Lefkoşa'lı Ahmed Rüştü 111
Lefkoşa'da Bakkal Hacı Mustafa Onbaşı 100
Lefkoşa'da Tanınmış Tüccarlardan Ali Rıza Efendi İbrahim 100
Lefkoşa'daki Genel Başkanlık 55
Lefkoşa'nın eşraf ve önde gelenleri 13,14

Lefkoşa'nın etrafı 49
Lefkoşa'nın kadınları 83
Lefkoşa'nın Kurban Bayramı 102
Lehim sanatı 84
Leymosun 20,45,46,47,48,59,61,84,110,161,171,179
Leymosun eczacıları 46
Leymosun halkı 46,48
Leymosun kasabası 45,59
Leymosun seferleri 47,48
Limasol 45
Lise 20,22,49,50,51,52,54,56,68,90,91,92,93,94,97,106,
114,124,146,148,149,155,161,166,167,181,182
Lise (tidadı) 161
Lise ya da ortaokul mezunlarından bazıları 182
Lise yandaşları 92
Lise yönetim kurulu 92
Lise yönetim kurulu üyeleri 92
Lise'nin yönetimi 50
Lisedeki laboratuvar 114
Liseden diploma alan gençler 167
Lisenin Eski Müdürü Halil Efendi 20,22
Londra 54,56,74,91,166,182,183

M. Câbi 97,146,150,151
M. Sadreddin 159
M. Şeyda 97
Makineci 53,77,79,80,81,85
Manifaturacılar 54
Masaj ile Tedavi Olunan Hastalıklar 121
Maşalar 141
Maarif Mektebi 152
Mabeyn 62,66,67,68
Maddi-manevi güç ve bilgi 63
Magosa 48,59,161,171,179
Mahalle 25,26,57,58,81,98,103,157
Mahallenin muhtar ve bazı imamı 57
Mahkeme Kâtibi Ahmet Muhyiddin Efendi 57,136
Makaam-ı Hilafet-i Küberâ 179
Makale 70,75,96,97,98,115,150,151,153,156,157,158
Makedonya 75
Makine 53,72,74,77,79,80,85,112,117,142,144,145,152,160
Makine ile çamaşır yıkamak sanatı 152
Makine ile kunduracılık 152
Makineci 53,77,79,80,82,85
Mal 20,29,33,81,88,93,94,112,115,124,170,171,173,174,
175,180,181,182
Mal satmama 171,182
Mal Satmayınız! 81
Mal-mülk sahibi olma 182
Mali katkı 143
Mali konular 174
Malsız-mülsüz 171
Malvarlığı 112,170
Malya 110,160
Malya'lı Nâzim 110
Manda-post 88
Mandi 103,108
Mandiler 108
Marahifli güvuru 103
Marangoz 100,127,143
Marangoz atölyesi 100,
Marangozluk 143

Maraşlı Rifat Usta 80
Maronid 25,81,87,105,118
Masaj Kitabı 33
Masraf 132,148,172,181,183
Mastire 148,149,152
Matbaacılar 53
Matbaacılık 143
Meblağ 55,132,133,158
Meclis 55,57,69,75,95,96,134,168,169,178,180
Meclis idaresi (Meşrutiyet) 178
Meclis-i Meb'usan 75
Meddâh 147,153,155,157
Meddâhlık 147,157
Medrese 58,80,112,162,171,182
Mehmed Ali Efendi 80,87,142
Mehmed Sadık Efendi 142
Mehmed Şefik Efendi 142
Mehmed Ali Bey 65,142
Mehmed Efendi Usta 85
Mehmed Tevfik Efendi 84
Mehmet Ali 22,74,77
Mehmet Bâhir Bey 65
Mehmet Efendi Çiçilik 80
Mehmetçik 161
Mekteb-i Feyz 11
Mekteb-i Tıbbiye 40,61
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye 40
Mektub 62,131,150
Memduh Paşa 63
Memuriyet 181
Memurluk 174
Mercimek 172
Mescit 182
Mescitler 182
Meslek sahibi 54,124
Mest 140
Meşrutiyet idaresi 183
Meyhane 66,95,104,107,169
Meyhane alışkanlığı 66
Meyhanecilik 104
Meyve ağacı 170
Mezarlığın çevresi 149
Mısır 39,51,74,170,183
Mısırlı-Zâde 51
Mihaili Elefteriyadi 48
Millet 11,16,35,39,53,56,62,69,75,87,92,94,97,110,113,
116,118,126,129,144,150,157,159,164,167,169,174,
176,181,183
Millet hayatının özsuğu 126
Millet malı 93,181
Millet meclisi 75
Millet ruhu 125,126,161
Millet sandığı 129,181,183
Millet sandığı olan Evkaf hazinesi 181
Millet ve vatan çıkarları 97
Millet yolunda çaba eksikliği 174
Milleti dinen ve manen yüceltme 180
Milletimizin ileri gitmesi 168
Milletin can suyu olan öğretim ve sanat 117
Milletin çıkarları 117,168
Milletin esenliği ve parlak geleceği 113
Milletin geleceği 117,168

Milletin iktisadi varlığı 125
Milletin yararı için bağışlayıp vakfedegelikleri binlerce
malın geliri 180
Millî çıkar 35,54,127,163,183
Millî duygu 104,105,114,134,173,179
Millî düşmanlık 125
Millî gayret 173,178,181
Millî hayat 126
Millî hedef 179,184
Millî ihtiyaç 127
Millî konu 143,165,177,183
Millî konular 183
Millî konuşmalar 165,177
Millî kuruluş 115
Millî makaleler 75
Millî ve uzak görüşler 174
Millî yüceltme 124
Millî yararlı işler 173
Milliyet uğruna 112
Milliyet ve Osmanlılık uğruna 115
Mimarlık 127
Minareliköy 58
Minyatör 168
Mir'ât-ı Zaman 50,56,96,98,99
Modern tarım elemanı 53
Mobilya 112
Modern Tarım 53,126
Modistracılık 161
Molla Efendi 80
Müsyö Dolaport 91
Müsyö Jozefin 90
Mr. Tate 85,138
Muhabbet ve Gayret-i Milliye 122
Muhallebi 53
Muharrir 128,147,151,153
Muharrir Hazretleri 153
Muhtar Fakirlik Belgesi 25
Muhterem Osmanlılar 116
Muhterem Öğretmen Hâfız Lisani Efendi 100
Muhterem Sünnâh gazetesinin takma-adlarla Teknik Okul
aleyhinde yayımladığı makalelerin bazıları 115
Muhterem üstad 153
Muhterem vatandaşlar 115
Muhterem peder 220
Mukaddes vatanımız 178
Mustafa Onbaşı 100,142
Mustafa Midhat Efendi 20
Mustafa Rüşti Efendi 138
Musa İrfan Efendi 51
Museviler 118
Mustafa Hami Bey 136
Muttalib-zâde Hacı Hasan Efendi 20
Müellifler 54
Mühendis 53,156,183
Müteverrimler Hakkında Başlıca Ne Gibi Kayıt Altında
Tedâbirde Bulunmak Lâzımdır? 122
Mübarek Kur'an-Kerim 173
Müderis 12,172
Müderis Salih Efendi 12
Müdür değişikliği 51
Müdür Hüsnü Bey 83,95,136
Müdür-zâde Ahmed Nuri Bey 65,87,137,138,142

Müezzin 182
Müezzinlik 162
Müfettiş 57,114,134
Müfettişlik görevi 57
Muftı 51,61,62,68,83,95,172
Muftü Efendi 51
Müftülük 181
Mühendishane 156
Mükemmel Hıfz-ı Sıhha-i Umûmiye 89
Mülk 135,171,182
Mülk ve serveti 163
Mülkeyi Tıbbiyesi 61
Mülki okullar 157
Mülkiyeler 156
Mülksüz 171,174
Mümeyyiz 95
Müslümanlıkta Her Türüli Hastalık Azdır 122
Müslümanlık 122
Müşteriler 21,36,41,43,66,86,108
Mütevazı programımız 104

Nahınlar 140
Nal ve nal çivisi 141
Nalbant 53
Namus 19,25,34,89,101,104,105,142,145,162,166,181
Nasrettin Hoca 99
Nemse 40
Nişanlı, yağlı, şekerli gıdalar 172
Niyazi Bey 138
Nohut 172
Nor 172
Nöbetçiler 146
Nüfus artışı 173
Nüfus azalması 175
Nüfussuz 174
Nümüne çiftliği 149
Nümüne çiftliklerindeki çocuklar 149
Nüsha-i Fevkalâde 140

Odun, Çalı, Tahta Yakmakla İnsan Hastalanır mı ? 122
Okul 32,50,54,55,65,67,68,70,71,76,77,78,79,81,82,
83,86,87,88,90,91,92,94,95,96,97,98,102,103,105,
106,108,109,110,111,115,117,118,121,124,127,140,
141,143,152,154,157,161,162,163,164,166
Okul çantaları 141
Okul deposu 108
Okul eğitimi 124,165
Okul eşyası 82,89
Okul kitapları 88
Okul sıraları 77
Okul ürünleri 83,86,98,102,103,105,108,140
Okulun her türden bütün eşyası 112
Okula öğrenci alımı 158
Okulların öğrenci kabul süresi 152
Okulların öğrencileri 154
Okulun alet-avadanlıkları 109
Okulun bu ufak-tefek ürünleri 106
Okulun kurucusu ve 'Eğitim Bakamı' 146
Olgun ve dolgun kaleminiz 153
Orak ve harman günleri 166
Orta halli hastalar 26
Orta hallilerin çocukları 55

Orta yaşlı 64,67,116,172
Ortaköy 58,80,106
Ortaköy'lü Ebe Hanım 80
Ortaköy'lü Kundura Kalfası Ali Rauf 106
Ortalığı birbirine katıcı 168
Ortaokul (Rüşdiye) 161
Ortaokul Yönetim Kurulu 93
Orunda abalısı 84
Osmanlı Hükümetinin Ada üzerindeki hukuku ile egemenliği 181
Osmanlı bayrakları 76,102
Osmanlı borusu 85,109
Osmanlı borusu ve makamları 85
Osmanlı Dil Okulu 67,74,76,78,82,92,96,97,116,147
Osmanlı Dil Okulu Öğrencileri 82
Osmanlı Gece Mektebi 64,65
Osmanlı İmparatorluğu 7,181
Osmanlı İmparatorluğu ile hükümeti 181
Osmanlı İskeleleri 68
Osmanlı Lisan Mektebi 67
Osmanlı malı 170
Osmanlı Postahane-i Umumi Merkezi 40
Osmanlı Postahanesi 40
Osmanlı posta ve telgraf hattı 181
Osmanlı Saltanatı 180
Osmanlı toprakları 74
Osmanlı ülkeleri 38,128
Osmanlı yürüyüş borusu 81
Osmanlılık duyguları 72,74,91,98,117
Otomobilci 53
Oymacılık 143

Ödül dağıtımı 95,98
Öğle paydosu 86
Öğrenci 50,60,61,65,66,77,78,79,80,81,82,83,86,87,90,91,94,100,101,102,103,106,107,109,110,111,118,136,140,142,143,149,150,154,157,158,162,163
Öğrenci velileri 106
Öğrencilerden bazıları 109
Öğrencilerin çoğu 101
Öğrencilerin düzeyleri 93
Öğrencinin velisi 149
Öğretmen 11,25,49,50,56,65,68,69,70,80,84,85,90,91,97,98,100,107,109,111,113,114,142,148,154,155,161,162,164,165,167,173,176,177,181
Öğretmen ve ana-baba terbiyesinden yoksun 176
Öğretmenler 27,49,65,69,71,91,93,107,111,113,148,154,155,161,162,164,165,167,173,177,181

Öküz 140,149
Ölüyüycüler 150
Önde gelen 12,13,14,25,58,69,128
Önde gelenler 12,13,14,58,94,128
Özel Hastahane 28
Özel sayı 102,136,152,156
Özgürlük 39,40,42,72,73,75,163,169,179,180,182,183,184
Özgürlük ortamı 42,163,169,180
Özgürlük yanlısı 75,179,180,181,184
Özgürlük yanlısı kuruluşlar 181
Özverili insan 147

P...luk 104
P...nklik 104

Pamuk 54,74,150
Para kutuları 140
Padışah 63
Padışah buyruğu 63
Padışah II. Abdülhamid İdareci 184
Padışah Sarayı 66
Padışahın Çok Yaşar 73
Panayırılar 94,108
Pankartlar 145
Parmaklı ve telli sandalye 140
Paralı adam 118
Parasız 21,23,24,25,27,34,37,48,50,53,55,65,70,76,78,82,89,91,93,98,106,109,110,112,114,143,144,148,154,174

Parasız olan bu okul 110
Parasız öğretmenlik 114
Parasız tıraş 154
Paris 39,54,56,166,182,183
Parlak bir gelecek 57,117,174
Parsel-post 88
Pastacılar 54
Patris gazetesi 98
Paydos borusu 85
Pencereler 139,148
Peristerona'lı (Alaniği) Felha 110
Peristerona (Alaniği) 84,110
Peygamber 92
Peygamber Efendimiz 92
Peynir 172
Pınar suyu 377
Pır aşkına 175
Pır Hazretleri 159
Piperisterona'lı (Alaniği) Mehmed Nâzım Efendi 111,142
Pirinç 19,172
Piyangolar 181
Potin 140
Poli 58,161,166,176,179
Poli kasabası 58,161
Polis Askeri Muzikası 90
Polis Başkumandanlığı 90
Portatif karyola 140
Portatif masalar 140
Post restanet 41
Posta parası 46
Postal 88
Postahane 13,15,16,40
Program 8,10,52,86,76,98,101,102,114,119,121,134,142,151,152,171,179,180,184

Protestan 118
Rahmeli Kadın 138
Rakı 95,107,169
Rakı şişeleri 95
Rende (sürtecek) 78,82,141
Resmi davetler 95
Resmi elbise 106
Rıfat Usta 80,84
Rıza 11,20,83,100
Romatizma hastalığı 172
Royal Star: IV. Kitap. 1. Kısım (ingiliz Hükümet İmtihanı için) 89
Rum 22,25,30,31,32,33,38,46,47,48,52,53,54,59,60,64,

65,69,70,71,72,74,75,78,81,82,85,87,89,90,91,98,99,99,102,103,105,106,108,112,113,116,117,118,128,143,163,165,167,168,169,170,171,173,175,177,178,180,182,183,184
Rum Avukatlar 52,78
Rum basımevleri 72
Rum basını 70,81
Rum boyunduruğu 143
Rum eczacılar 116
Rum gazetesi 412
Rum kartısı 175
Rum köyü 71
Rum tüccarlar 170,182
Rum vatandaşlarımız 128,162,178,183
Rumca 23,46,52,64,65,74,82,85,89,98,102,112,116,165,180,184
Rumca "Kalides Badir" 65
Rumca Alfavidarları'nın Tercüme ve Miftahı 89
Rumca Foni dis Gibru gazetesi 98
Rumca gazeteler 46,98,112
Rumca yazılar 23
Rumcanın küçük sınıfları 65
Rumlara muhtaç olmak 177
Rumların diplomalı ebeleri 53
Rumların kalkınmaları 173
Rumların liseleri 90
Rumlarla İngilizlerin baskıları 117
Rumu yeğ tutma 173
Rüşti Efendi 80,142
Rüşdiye (Ortaokul) 161

Sabun fabrikaları 54
Salih Çavuş 142
Sanayi ve Ticaret-i Umûmiye 122
Sâri Hastalıkların Başlıcaları Hangileridir? 122
Sabır Allah'tandır 141
Sağların dökülmesi 140
Sadâkat ve Sükûtiye 66
Sadî Beyefendi 12
Sadrazam Ferid Paşa 75
Sadreddin 91,96,99,116,153,155,157,159
Sağdan geri 157
Sağduyulu kişiler 43,163
Sağlık 11,13,16,23,24,31,32,36,42,49,50,52,66,107,115,121,156,162,173
Sağlık Müdürlüğü 13,16
Sahildeki kasabalar 171
Sahildekiler 170
Sahleb 53
Sakallar 154,176
Salgın hastalık 175
Saltanat 180,183
Sandalcılar 54
Sanat 23,52,53,54,73,76,77,80,81,82,84,85,86,88,89,101,103,104,113,115,117,125,126,127,129,143,144,148,161,164,183
Sanat borusu 82
Sanat dalındaki ilk atılım 144
Sanat dalları 53,101
Sanat Okulu pazarı malzemesi 144
Sanat vakitleri 101
Sanat yuvası 113

Sanatın doruğu 145
Sanatın kuralları 154
Sanatın önemi 84
Sanatkâr 8,10,77,101,124,166
Sanatkârlar 77,101
Sanayi 117,122,149,150,156,158,163,164,165,168,169,171,173,174,178,181,182,184
Sanayi ürünleri 117,158
Sanayi ve ticaret 163,165,171,173,174,178,182
Sanayi ve ticarete köklü girişimleri 178
Sanayi ve ticaret alanları 171
Sanayi Yüksek Okulu 150
Sanayisizlik 184
Sandık 55,58,59,82,87,130,131,132,140,143,170,174,177,179
Sandık Emini 55,58,59,130,131,132
Sandıklılık 77,80,143
Sarayönü (İlkokulu) 65
Sarayönü Meydanı 102
Sarhoşluk 104
Satış bankosu 88
Saygıdeğer tüccarlardan Veysi Bey 20
Sayın okuyucular 35,96,119
Sayın öğretmenler 64,154
Sekizinci Kitap : Çocuklara Mahsûs Hıfzı's-Sıhha (İkinci Kısım) 123
Semaverler 141
Sebatsızlık 177
Seccadecilik 77,80,143,161
Seccadecilik tezgâhları 80
Seçkin öğretmenler 173
Sefâhat vadileri 176
Sefalet 21,163,176
Selanik 39,75
Selimiye Camii 81,88
Senet 142,143,158
Serasker 11,39
Serasker Recep Paşa 39
Sergi 81,82,96,98,102,103,104,105,106,140
Sergi eşyası 81
Sergi günleri 96
Sergi köşemiz 105
Servet 19,23,34,123,124,125,126,128,163,165,170,171,173
Servet artırımı 170
Servet birikimi 126,165,173
Setre-Pantolon 95
Setrepantol 70
Sevgi bağı 178
Sevgi-saygı ve milli gayretler 181
Sevgisizlik 171
Sıtma hastalığı 172
Sineklikler 140
Sipariş memuru 87
Sistem 35,113,142
Sivas 39
Siyasi entrikalarla dolu ve düşmanca olan yabancı iktisadi baskılar 180
Sizi Kurtaracak Bunlardan Başka Hiçbir Çare Yoktur! 81
Sobalar 141
Soba kürekleri 141
Sokaklar 109
Son sistem, mükemmel matbaa 113

Sosyal, millî, fevî, sâhî, zirai, iktisadî, smâî, ticarî ve si-
yasi nutuklar 179
Sönüğe Dönemi
Sulamak için çinko kaplar 141
Su destileri 141
Subaylar 146
Sulfat 172
Süleyman 30,31,60,62,63,65,74,77,114,136
Süleyman Şevket Efendi 30,31,62
Sünûhat 91,96,97,98,99,104,106,115,118,144,147,150,
151,153,157,159
Sünûhat'ın adı 118
Sünûhat'ın bir köşeciği 157
Sünûhat'ın sayfaları 153
Sünûhat'ın yayımlandığı bir dolu yazılar 159
Sünûhat'ın yazarlığı 153
Sürtecek (rende) 141
Süreklî ve düzenlî çalışma 173
Süsli ve dolaplı yazı masaları; kahve tütün sehpaları; çu-
buklu masalar 140
Süsli, nakışlı, türlü kılmîler, seccadeler, halılar 140
Süslenip gezmek ve hayvancasına yiyip içmek 176
Süt 141,172

Şam 39
Şamîşici 53
Şamîşçilik 149
Şarap 107
Şekerciler 54
Şehir 13,35,36,43,45,58,59,63,66,68,81,82,83,84,88,93,
94,95,102,103,104,105,112,143,149
Şehir halkı 68
Şehir kapıları 149
Şehir ustaları 94
Şehir ve kasabalardaki çoğu kulüpler 112
Şehir'imizin aydın geçinenleri 143
Şehir'in birçok gençleri 103
Şehir'in çevre köyleri 66
Şehir'in halk kesimi 84
Şehir'li Başkan 58
Şehir'li Beyler 88
Şemseddin Bey 51
Şeref Bey 138
Şer'iyye Mahkemesi 14,57
Şerbet 53
Şevket Bey 51,57,65,95,136
Şeytan 36,91,92,110
Şik Bey 107
Şiirler 154
Şiir 17,18,19,21,26,27,28,29,44,46,48,58,65,68,76,84,
87,89,92,100,106,132,136,148
Şirket ve vapur sahipleri 53
Şirket ve kumpanyaların kurulup geliştirilmesi 169
Şûrâ-yı Devlet Üyesi 12

T.C. 51
Tarım uzmanı 183
Taahhüt-senedi 149
Taahhütname 149
Tabîî tarih 102
Tâcir Kâmil Efendi 59
Tahdis ve Takdir-i Lutf u Ni'met 121

Tahsildar 27,57,58,64,131,132,136
Tahsildar Derviş Bey 27,136
Tahsildar Derviş Efendi, Habbat 27
Tahsildarlar 57,58,64,132
Takma-adlarıyla 97
Tahmatnâme 579
Tanrı korusun! 13
Tanrının emirleri 92
Tanrısal bir armağan 111
Tapa Dairesi 83
Tarım 53,73,117,125,126,129,149,165,169,170,177,178,
182,183
Tarım hocası 149
Tarım okulları 129
Tarım öğrencileri 587
Tarımcı 149
Tarla 163
Tasarraf (İddihar) Sandıkları 174,177
Tasarraf Sandıkları 170
Taşınabilen mal 88,163
Taşınmaz mal 163,173,182
Taşınmaz mal varlığı 182
Taşınmaz mallara Rum tüccarların vekâleti (haczi) 182
Tavanlar 148
Tavsiye yazıları 116
Taze hayat 115
Taze ve turlanda meyveler 170
Tazminat 143,158
Tenekeci 53,85,99,110,111
Tenekeli ve tenekesiz sandıklar 140
Tecrübesi sınırlı gençler 151
Tedavi parası 46
Teknik birimler 79
Teknik eğitim 135
Teknik gelişmeler 177
Teknik konular 98
Teknik Okul 54,55,56,75,76,77,78,79,81,83,84,86,87,88,
89,90,91,92,93,94,95,96,97,98,99,101,102,
103,104,106,107,108,111,112,113,114,115,
116,117,127,128,140,141,142,143,144,147,
148,151,152,154,155,157,158,162,163,164,166
Teknik Okul Atölyeleri 143
Teknik Okul ile Gece Dil Okulu 157
Teknik Okul Karşıtları 91,92,96
Teknik Okul Öğrencileri 77
Teknik Okul Pazarı 86,87,88,94
Teknik Okul Sergisi Levhası 102
Teknik Okul Ürünleri 102,103,140
Teknik Okul Ürünlerinin Köylere Dağıtılması 83
Teknik Okulun bozulması 114
Teknik Okula Yardımı Geçen Yurtseverler 99
Teknik Okulda vatan torunları 155
Teknik Okulun "Osmanlı Hürriyet Bando-Muzikası" 90
Teknik Okulun Bayram Sergisi 102
Teknik Okulun Büyük Gelişimi 89
Teknik Okulun İkinci Sergisi
Teknik Okulun ilk Senedeği Öğretmen ve Ustaları 79
Teknik Okulun Ödül Dağıtımı Töreniyle Sergileri 98
Teknik Okulun Resmî ve Askerî Elbiseleri 106
Tellaak 53
Tembellik 165,177,184
Temel sanatların en gerekli edevatı 117

Tenekeci ustası 99
Tenekecilik 85,99,103,110,144
Terzi 53,84,85,106,110,143
Terzilik 152,161
Tessivceci 53
Testivecilik 84
Tezgâh ile halıcılık 152
Tıbbî Sözler 122
Tıbbiye 11,40,61,63,156
Tıbbiye ve Hukuk bölümleri 156
Tıp Heyeti 32
Tıraş konusundaki görüşünüz 154
Ticaret 23,54,73,86,88,117,125,126,146,163,164,165,167,
168,169,170,171,172,174,177,178,179,181,182,184
Ticaret köşesi 86
Ticaret-tarım-eğitim 117
Ticaretsiz 126,174
Tomas Garabetyan Efendi 85
Toplama borusu 85
Toplum çıkarları 183
Toplumca bir bütün olarak yaşama ve dayanışma yitildiği 176
Toplunun Sosyo-Ekonomik Durumu 52
Tornacılık 85
Torun 155,166
Tozlu-topraklı-paslı 113
Trablus 39
Trabzon 39
Trampetler 81
Trenin geçtiği köylerin toprakları 171
Trodos Dağı 15
Trodos'un köylü erkekleri 103
Tutucu Hristiyanlar 48
Tuzla İşkelesi 12,33,34,59
Tuzla'nı bir Bey 34
Tüfekçi 54
Tütün takımı, çubuğu 140
Tüccardan Said Efendi 58
Türlü çeşveler 141
Türlü türlü aşıklar 140
Türlü türlü masrapalar 141
Türlü türlü tel kafesler 140
Türk doktoru 12
Türk dostu 32
Türk dükkânları 108
Türk eczacı 22,31,38,39,61
Türk hekim 33,115
Türk kadınları 108,175
Türk kızları 161
Türk kocakarı 53
Türk köyü 47,58
Türk marangoz 127
Türk oteli 68
Türk sanatçılar 53
Türk sanatkarlar 77
Türk tüccarları 170
Türk ustalar 77
Türk varisler 170
Türkçe 31,52,64,65,66,69,70,71,74,75,82,85,102,112,
165,173,180,184
Türkçe dilbilgisi 65
Türkçe gazete 71,75
Türkçe kitaplar 70

Türkçe nutuklar 69
Türkçe öğretmenliği 65
Türkiyedeki siyasi ve iktisadi gelişmeler 178
Türkleri manen ve maddeten mahvetme 174
Türklerin Asmaaltı'nda 113
Türklerin en temel ihtiyaçları 118
Türklerin hayatları 163
Türklerin malları 174
Türklik 38,124
Türkliğin ileri girmesi 124
Türkün hak ve çıkarları 72
Türkün hakları 72
Türlü meslekler 97
Türlü milletler 118
Tütün 140,173
Uğurlar olsun 158
Ulûm ve Maârif 122
Umut 150
Un 54
Usta yanına çırak 109
Usta-başı 79
Ustalar 86,93,101,107,111
Uşak 53
Uygurluk 166,169,173
Üç ayaklı demir masalar 140
Üç ayaklı orta masası 140
Üçüncü Kitap: Ma'lûmât-ı Sıhhiye Münderrecâtı 122
Ünlü Acem 84
Üstad 90,136,150
Üye 11,12,14,20,51,57,58,59,60,64,92,96,100,123,126,
128,129,130,131,132,134,135,167,168,169
Vaazlık 66
Vadili 161
Vakfiye şartları 180
Vapur ve benzeri yararlı girişimler 170
Varlık ve zenginlik 163
Varsıl kişiler 167
Vatan 11,12,16,35,49,50,51,55,57,73,78,79,90,97,103,
104,113,114,117,118,124,125,152,155,157,158,
159,163,165,166,173,178
Vatan çocukları 49,50,57,73,78,79,114,117,124,127,152,
155,157,158,163,165,166,173
Vatan dedeleri 115,155
Vatan evladı 155
Vatan torunları 155
Vatan ve millet hainleri 118
Vatan yavruları 104,124
Vatandaşlarımız 128,163,178,183
Vatanın mutluluğu 124
Ve minallahhi'l-müsteân 119,114
Verem(Akciğer Veremi) Nasıl Sirâyet Eder? 122
Veçid Efendi 30
Vehid 22,31,60,62,63,136
Vehid Efendi 31
Vehim 151
Vekil 57,129,131,133
Verem (İnce hastalık; akciğer veremi) 172
Vidcan sahibi 117,126,128
Vidcan zorunluluğu 118

Vicdanlı düşmanlarımız 115

Yapıcı (mimar) 54
Yataklı sandalye 140
Yazarlar 53,69
Yabancı 15,37,40,69,74,76,82,89,92,101,117,162,166,
168,180
Yabancı dil öğretimi 166
Yabancı dil saatleri 101
Yabancı dil sınıfları 69
Yabancı diller 76
Yabancı ülkeler 40,74
Yâdigâr istidad 70
Yâdigâr kimseler
Yağcılar 54
Yahudi 71,81,82,105
Yalan dolanlar 72,79,96,104,117,118,145
Yan tutucu 51,134,168,170
Yapıcılık 85
Yararlı ve millî girişimler 117
Yardım Allah'tandır 184
Yasa 15,19,22,73,74,165,168,173,181
Yasal düzenlemeler 181
Yaşam biçimleri 166
Yaşam zorluğu 164
Yaşamsal ve potansiyel bir tehlike 116
Yaşasın Adalet Müsavat-Uhuvvet Yaşasın Osmanlılar! 81
Yaşasın Hürriyet, Adalet, Müsavat, Uhuvvet, Yaşasın Os-
manlılar! 81
Yatılı bir teknik okul 55,162,166
Yatılı öğrenciler 80,89,100
Yatılı teknik okul 115
Yatılı yatsız bölüm 76
Yatılı-yatsız öğrenciler 107
Yatılı/yatsız eğitim yuvaları 147
Yayın girişimleri 49
Yazarlık 149,152
Yazı tahtası 77
Yazılı ve sözlü başvurular 118
Yazılı ve sözlü yayınlarımız 115
Yazım ile dilbilgisi kuralları 167
Yedinci Kitap : Çocuklara Mahsus Hıfzı's-Sıhha (Birinci
Kısım) 123
Yemek iskemlesi 141
Yemeni 53
Yeni eğitim güneşi 147
Yeni fotoğrafçılık 89
Yeni metotlarla donanmış tarım 182
Yeni ve mükemmel usûl-i zirâat 89
Yeni yetişecek gençlerimiz 114
Yerli basın 179
Yerli hükümet 112
Yerli mallar 170
Yerli mimar 182
Yerli pamuklar 149,150
Yetkin öğrenciler 108
Yirmi kâşaneli konak 148
Yiyip içmeğe, eğlenceye düşkünlük 173
Yoğurt 53,176
Yok olma felaketi 180
Yoksulluk dünyasına terketme tasarıları 174
Yorgan 23,53,161

Yöneticiler 148
Yönetim Kurulu
14,57,68,92,93,129,130,131,132,133,134,135,168
Yönetim Kurulu Başkanı 130,131
Yuvarlak, dörtköşe, kapaklı mangallar 141
Yukarı sınıflar 107
Yumurta 172
Yunan emelleri 72,90
Yurt sevgisi 134
Yurtsever 50,52,91,96,99,100,104,105,116,126,
145,147,180
Yurtsever Bey 147
Yusuf Ağa'nın Konağı 76
Yüce fikirler 145
Yüce Halife'lik Makamı 183
Yüce Tanrı 99,184
Yücelmenin ruhu 126
Yük arabası 53
Yüksek düşünceler 166
Yüksek meslek erbabı 166
Yüksek meslek sahipliği 178
Yüksek meslekler 177,181
Yüksek okullar 55,154,155
Yüksek Yetenekli Kurucu 149
Yükseköğrenim 62,165,166,167
Yürürlükteki yasalar 22,173
Yüz türlü yalan-dolan ve düzenbazlık 117
Yüz yirmiyi aşkın öğrenci 110

Zanaat 127,128,129
Zaptiye 63,66,85,90,92
Zaptiye Bakanlığı 63
Zararlı fikir 63
Zararlı yayın 62,74
Zavalı çocuklar 109
Zavalı doktor 104
Zavalı insanlarımız 170
Zavalı millet 125,163,173,176
Zavalı milletin geleceği ve varlığı 163
Zeki Efendi 840
Zeki Paşa 63
Zengin olma 182
Zengin Olunuz! 81
Zengin ve dindar olan yurtsever insanlarımız 180
Zenginler 21,107,146,181
Zevk ü safa 14,28,35,90,91,107,174
Zevk ve eğlence âlemleri 169
Zeytin ekme 176
Zilli denilen mihraplı namazlıklar 140
Zil-zurna (sarhoş) gezmek 176
Zooloji 102
Züğürtlük 54,163,182
Zümre-i mücâhidin ve müessisîn-i hürriyet-i hakîkiye,
Birinci Hürriyet ve Meşrûtiyet Pâdişahımız Sultan Meh-
med Hân-ı Hâmis Hazretleri 179